

ÇAPIT TOP

1950'li Yillarda Urfa'da Hayat

(Anı Roman)

M. Fuat Kürkçüoğlu

2017
ŞANLIURFA

HALİLİYE BELEDİYESİ
YAYINLARI

Birinci Basım: Nisan 2018

ISBN:

Görsel Yönetmen
Mustafa Akgül

Tashih
S. Sabri Kürkçüoğlu
Abdurrahim Dindarzade
Akif Kürkçüoğlu

Kapak Resmi
Abdurrahman Birden

Baskı:
.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
TAKDİM.....	7
ÖNSÖZ	9
NOSTALJİ	13
ROMANDA GEÇEN URFA AĞZI KELİMELERDEKİ HARFLERİN OKUNUŞ HAREKELERİ	19
BİRİNCİ BÖLÜM.....	20
OKULA BAŞLIYORUM.....	20
HALAM OĞLUNUN VEFATI.....	46
EKİM AYININ BAŞI	47
ATATÜRK İLKOKULU'NA KAYIT YAPTIRIYORUZ	90
MEKTEPLİ OLMANIN İLK GÜNÜ.....	96
DEFTERİM ÇALINIYOR	104
NİNEMİ BİZE GETİRİYORUM	105
AMCAMOĞLU'NA KIZ İSTEME	120
SINIFÇA ÇEVRE İNCELEMESİ.....	125
NİNEM EVE DÖNÜYOR	140
TETİRBEMİZDE GÜLLE-PESTE OYNUYORUZ	152
ODUNCULAR BİZDE	156
ANNEMLE DUVAK GÜNÜNDEYİZ	162
ARALIK AYI.....	163
SOĞUKLAR BASTIRIYOR	164
KIZ KARDEŞİM HASTA	173

VECİHE'Yİ KAYBEDİYORUZ	177
MEZARLIK ZİYARETİMİZ.....	183
NİHAT ABİMİN SIRRA KADEM BASIŞI	199
RAMAZAN AYI	208
YARIN BAYRAM! BİR KAŞIK AYRAN!.....	217
İKİNCİ BÖLÜM	227
ÇAPIT TOP.....	227
OCAK AYI	228
BİRDİRBİR OYNUYORUZ.....	230
DAM LOĞLADAN	235
BUGÜN GÜNLERDEN CUMARTESİ.....	249
NAYLON TOPLA TANIŞMA	252
NAYLON TOPTAN KAÇIŞ	265
EKMEKÇİLER BİZDE	273
TRAHOM SALGINI.....	276
ÇAMAŞIR (GES) GÜNÜMÜZ	280
HAMAM SEFAMIZ	290
ÖĞRETMENİMİZ DEĞİŞİYOR.....	302
KARNE GÜNÜ	309
ÇÖMÇE GELİN.....	327
MART AYI.. KURBAN BAYRAMI	332
11 NİSAN URFA'NIN KURTULUŞU	335
GÜNEŞ TUTULUYOR	342
23 NİSAN ÇOCUK BAYRAMI	344
BAYRAM TATİLİ	349
1 MAYIS BAHAR VE ÇİÇEK BAYRAMI	357

İKİNCİ SINIFA GEÇİYORUM.....	364
YAZLIK SİNEMA KEYFİMİZ	370
ÇIRAKLIK DÖNEMLERİM	378
TELDEN ARABA YAPIYORUM.....	384
EVE SALÇALIK DOMATES GELİYOR	387
ANNEMİN KABUL GÜNLERİ	391
PATLICAN... KABAK... ACIR KURUTMA (Kışa hazırlık).....	403
AYICI... AYI KEYFİ	407
BULGUR KAYNATMA ZAMANI.....	411
BAHÇE KEYFİMİZ	414
EYLÜL AYI	417
ŞEHİT NUSRET OKULU'NA NAKİL YAPTIRIYORUM	422
NAYLON TOP BİZİM OLMaktan ÇIKIYOR	426
KİTAPTA GEÇEN URFA AĞZI SÖZCÜKLER.....	437
TEŞEKKÜR.....	452
İŞTE BU BABAM! Hata! Yer işareti tanımlanmamış. M.FUAT KÜRKÇÜOĞLU	454

TAKDİM

Fevzi DEMİRKOL

Haliliye Belediye Başkanı

Arkeolojik araştırmalardan elde edilen buluntular, şanlı-urfa tarihinin Paleolitik ağa kadar (M. Ö. 600. 000-10. 000) uzadığını göstermektedir.

şehrin hemen yakınındaki Göbeklitepe’de 1995 yılından bu yana yapılan arkeolojik kazılarda, Paleolitik ağ’ın sonlarındaki avcı bir topluma ait olduğu belirlenen ve tapınak oldukları düşünölen dünyanın en eski anıtsal yapıları ortaya çıkarılmıştır.

Göbekli Tepe ve Halilürrahman buluntuları bizlere; 12. 000 yıl önceki Urfa’nın insanlık tarihinin önemli bir şehri olduğunu, heykel ve taş kabartma yapabilen sanatçılara, Mısır Piramitleri ile eşdeğer (döneminin şartlarına göre) anıtsal yapılar yapabilen, üstün mimari yeteneği olan insanlara sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

İnsanoğlunun en eski uygarlık izlerinin yer aldığı bu kadim şehrin kültürü her gelen yeni uygarlıkla zenginleşmiştir; ancak her gelen yeni uygarlık, kendinden önceki kültürün üzerine yeni değerler de ekleyerek bugünlere ulaşmıştır. Sonuç olarak; eski kültürlerin izleri, günümüze kadar çok az miktarda ulaşmıştır.

Geçmiş ile ilgili bilgileri yaşatmak ve öğrenmek için hep araştırma içinde olan insanlar, bu bilgileri ya arkeolojik kazılardan ya seyahatnamelerden ya şehir tarihlerinden ya da anı

kitaplarından öğrenme yoluna gitmiş, bu kaynaklarla da yetinmeyerek, geçmişten kalan eserleri saklama, hatta bunların koleksiyonunu yapma gibi bir merak içerisine de girmiştir.

Çağımızda en zor işlerden birinin kültürleri yaşatmak olduğunu biliyoruz. Çünkü televizyon, internet gibi modern haberleşme araçlarının yaşamımıza girdiği, seyahatlerin arttığı, turizmin canlandığı çağımızda dünya o kadar küçüldü ki, yabancı kültürlerle karşı direnmek, onlardan etkilenmemek mümkün olmamaktadır. Bırakınız eskiden olduğu gibi şehirleri surlarla çevrelemeyi, tanklarla, toplarla da çevreleseniz cep telefonunuza, mail adresinize gelen mesajlardaki yabancı kültüre karşı da kendinizi korumanız artık mümkün değildir.

50 yıl önce çocukluğumuzda sahip olduğumuz, bizzat yaşadığımız kültürel değerler, gelenekler, görenekler yok artık. Bunlardan da vaz geçtik, 50 yıl önce konuştuğumuz “Urfa Ağzı”ndaki kelimelerin dahi hiçbiri artık dilimizde kullanılmamaktadır.

İşte Urfa’mızın son iki yüz yıllık kültürünü, tarihini, sanatını, sosyal hayatını, örfünü, âdetini, gelenek ve göreneklerini bir kitapta toplamak, bunları bir “ANI-ROMAN” tadında kayıt altına alarak gelecek kuşaklara aktarmak ve böylece unutulmalarını sağlamak düşüncesi ile yazılan bu kitabı kültür yayınlarımız arasına almayı bir hizmet addettik.

Ressam, yazar, şair, bestekâr M. Fuat Kürkçüoğlu kardeşimizi Urfa kültürüne kazandırdığı bu çalışmasından dolayı kutluyor, Urfa sevdahılarına selam ve saygılar sunuyorum.

ÖNSÖZ

M. Fuat KÜRKCÜOĞLU

Kitabın adını “1950’li yıllarda Urfa’da Hayat” Çapıt Top olarak koyarken hiç zolanmadım. Bu ismi seçerken, yokluklar içinde yaşayan bizim kuşak çocuklarının çapıt parçalarını birbirine dikerek yaptıkları oyun topu ile ihtiyaçlarına çözüm üretme becerilerini ve kimseye yük olmadan ayakta durabilme azimlerini özellikle anlatmak istedim.

Yaşça benden büyüklerin, akranlarımla ve benden birkaç yaş küçük Urfalı kardeşlerimin “Çapıt Top” isimli bu kitabı okuduklarında çocukluklarından kesitler göreceklere inanıyorum. Ben bu kitapta “babalarımızın yaşadığı dönemle, bizim yaşadığımız dönemi kapsayan geniş bir kültür eşiğini kayıtt altına aldım” diyebilirim. En azından ben böyle düşünüyorum.

“Çapıt Top” kitabı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde okula başlayışınızı, evinizin, sokağınızın, mahallenizin fotoğrafını göreceksiniz, aileniz, akrabalarınız, komşularınız ve çocukluk arkadaşlarınızla yeniden tanışacaksınız. Bütün bunları okurken o yıllarda Urfa’nın sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına tanıklık edeceksiniz.

İkinci bölümde ise bana göre o yıllarda çocuk oyuncaklarında devrim yaratan ve teknolojik bir buluş olan “Naylon Top” ile tanışacak, hoplayıp zıplamasa da bizlere çocukluğumuzu dolu dolu yaşatmış olan çapıt topun pabucunun dama atıldığı dönemi yaşayacaksınız.

1950’li yıllar ülkemiz adına büyük gelişmelerin yaşandığı, gelişmişliğe doğru ilk adımların atıldığı yıllardır. Öyle ki; bu yıllarda eğitimde çağı yakalamak adına büyük bir seferberlik başlatılmış, teknoloji ile tanışmada ve modern hayata geçmede büyük hamleler yapılmıştır.

Gaz lambasından kurtularak elektrik enerjisinin nimetlerinden faydalanmamız, kuyu suyu yerine şebekelerle evlerimize kadar ulaşan içme suyuna kavuşmamız hayatımızda önemli gelişmelere ve kolaylıklara vesile olmuştur. Hele hele çocukluk yıllarımızda açık kanallardan akan ve büyük tehlike arz eden atık suların yer altına alınması (kanalizasyon) çalışmaları adeta birer devrim niteliğindeydi.

O yıllara ait, eğitimden tutun da arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerine, giyim kuşamdan, yeme içmeye, örf adet, gelenek-göreneklerimizden, tarih, sanat, dini inançlarımıza, konuştuğumuz dile kadar, kısacası son elli yılın Urfa kültürüne ait neyi arıyor ve neyi merak ediyorsanız bu kitapta bulabileceğinizi umut ediyorum.

Öyle ki, bu kitabın her sayfasında, satır aralarında, kendinizden bir şeyler bulacak, geçmişi yâd edecek ve hafızalarınızın tazelendiğini göreceksiniz.

Gençlerimiz ve torunlarımız bu kitabı okuduktan sonra, ebeveynlerinin, dedelerinin ve ninelerinin hayatın zorlukları ile hangi şartlar altında nasıl mücadele ettiklerine, yokluklara, kıtlıklara rağmen nasıl mutlu bir hayat sürdürdüklerine şahit olacak, inancın, kanaatin ve sabrın insan hayatına sunduğu olumlu katkıları göreceklidir.

Yine gençlerimiz ve torunlarımız o dönemlerde akrabalık, komşuluk, arkadaşlık ilişkilerinin içtenliğine şahit olacak, bizlerin yaşamış ve tatmış olduğu doyumsuz manevi atmosferle bugünü karşılaştırdıklarında neler yitirdiklerini muhasebe etme ve kıyaslama fırsatını yakalayacaklardır.

Ellili yıllarda ve öncesinde, yenilen içilen ve giyilen her şeyin doğallığı tartışılmaz bir gerçektir. Bulguru, nişastayı, salçayı, pul biberi, unu, ekmeği, şehriye ve pekmez gibi birçok yiyeceği annelerimiz evde hazırlar, içimize sinerek bir yıl boyunca da bayatlamadan tüketir sağlıklı bir bedene sahip olurduk.

Nohut, fasulye, mercimek, börülce, kuru soğan, marul, bamyaya, patlıcan, domates, yeşilbiber ve daha nice yaş gıdalar bakir topraklarda kimyasal ilaç kullanılmadan organik olarak yetiştirilir, oradan da sağlıklı bir şekilde sofralarımıza gelirdi. Sütü inekten, yumurtayı da bizatihi görerek tavuktan alır, balı ise üzerine yapışıp kalan arısı ile birlikte yerdik.

Halbır hürması, katmer, şıllık, nişe helvası, daş ekmeği, kaymakçine, kadayıf, Arap şıllığı, kadı beyni, bişe gibi tatlı çeşitlerimizi yerine göre bal pekmez ile tatlandırır öylece yer, şekerin tadını asla bilmezdik.

Annelerimizin sonbaharda imece usulü ile yaptıkları şire çeşitlerinden olan, çekçek, bastık, sucuk, kesme ve muska ile kış boyu içimizi ısıtır, soğuğa ve kara adeta meydan okurduk. Yine kışın karda soğukta ayağımız çıplak, başımız açık gezer, yediğimiz besinlerin doğallığından olsa gerek kolay kolay hastalanmazdık.

Oyuncaklarımızı kendimiz yapar, kırık olanları yine kendimiz tamir ederdik. Eğlence had safhadaydı. Evde, sokakta okulda gurup oyunlarıyla hoşça vakit geçirirdik. Oyuncaklarımız ve oyunlarımız dahi mevsimlere göreymi. Kışın birdirbir, çındır pır, alkuç balkuç, koza kırık, ip atlama, köşe kapmaca gibi daha hareketli olan oyunlar seçer; yazları ise daha pasif, dinlendirici olan beştaş, dama, peste gülle oynar, delme çalar, zıkkı patlatır, çember çevirir, telden ve loğloğdan yaptığımız arabalarla eğlenirdik.

Okul teneffüslerinde ise çapıt toparlarımızla “futbol”, “yakan topu”nun yanı sıra; “elim sende”, “sobe”, “kutu kutu pense”, “dello daş”, “tek ayak, çift ayak” gibi gurup oyunları, “ters mi? düz mü?” gibi ikili kâğıt oyunları oynardık.

Sonuç olarak; bütün bu anlatılanlardan sonra elinizdeki bu sıcacık, sempatik, “Çapıt Top”u daha heyecanlı, daha istekli ve derinden soluyarak, sindirerek okuyacağınızdan eminim.

Bu kitapla, Urfa'nın sosyal ve kültürel değerlerini unutulmaktan kurtarıp, kayıt altına alabildiysem kendimi çok mutlu hissedeceğim.

Yaklaşık 5 yıllık bir çalışma sonucu ortaya çıkan bu Anı-Roman'ı hazırlarken çok sayıdaki dostumdan fikir alışverişinde bulundum, önerilerinden yararlandım. Unuttuklarım olabilir ve bana kırılabilirler kaygısıyla adlarını yazamadığım bu dostlarımın hepsine teşekkürlerimi sunuyorum.

Özellikle kitabın yazımı sürecinde fikirlerinden yararlandığım değerli edebiyatçı dostum, altmış yıllık arkadaşım Adil Saraç'a, ağabeyim Ahmet Cihat Kürkçüoğlu'na, kardeşim Süleyman Sabri Kürkçüoğlu'na ve tashihleri yapan edebiyat öğretmeni Abdurrahim Dindarzade'ye ve M. Akif Kürkçüoğlu'na katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Bizlere memleket ve vatan sevgisi aşıl原因, araştırma ruhu veren, topluma yararlı bireyler olmamız için ellerinden gelen her türlü gayreti gösteren babama ve anneme yüce Allah'tan rahmet diliyorum. Onların, bizlerin eğitimi için bu gayretleri olmasaydı bu kitap yazılamazdı. Mekânları Cennet olsun.

Bu kitabımı rahmetli babama ve rahmetli anneme ithaf ediyorum. Ve babam için yazdığım bir şiirimi de "Çapıt Top"un sayfalarına sıkıştırarak sizlere sunuyorum.

"Kültür ve sanat yağmurları altında ıslanmanız dileğiyle"

Not: Bu kitapta adı geçen şahıslar 1956-57 yıllarında hayatıma giren ya da o yıllarda tanıma şerefine eriştiğim kişilerdir. Urfa tarihi ve kültürü adına bu kişileri, kişilikleri kitabımın satırlarında yaşatmak istedim. Unuttuklarım olabilir. Bundan dolayı da büyüklerimden ve akranlarımdan af diliyorum.

NOSTALJİ

Mengeneci 'Ebé, bulgur çeker heyatta,
Hep bekmez ekmek isterdi, o da küçücük kapta.

Bazen geçerdi sokaktan, o meşhur Çarpanacı Bakko,
Géyerdi arhasına, boyu dizinden aşkın, eski, yırtık bir sako.

Hele birisi vardı, bağıırdı, kazyağı, kazyağıını,
Sesiyle inletirdi, geçtiği her sokağı.

Bir dede bağıırdı, küp felhanı, küp felhanı,
Sarılırdı haşa ile su küpünün her yanı.

Kurban bayramı yaklaşınca, duyulurdu bilevcinin sesi,
Karışdı birbirine, bıçakçı ile evdeki, kuzunun melemesi.

Güzün bağıırdı Osman 'Emmi, dam loğladan, dam loğladan,
Bazen olur idi loğun, düşüverdiği damdan.

Kar yağıyor dam ahacak, çağırın kar atanı,
Bir çuval kömür için, gördük teşti satanı.

Kepekçiler alırdı, eleğine göre kepeği,
Açıkgöz analar ölçü tutardı, evdeki küçücük bir eleği.

Külzıbilçi bağıırdı, beygiriyle kapıda,
Eli kolu tohmağ gibi, pek de iri yapıda.

Sekiz köşe kasketiyle, sokak sokak dolanırdı bir dayı,
Eski demir, eski pakır, tunç ile doldururdu haşayı.

Çöpe dolanan akıtı, yala yala bitmezdi,
Onun yanıh koşısı, damahlardan gétmezdi.

Halo dayı topalaaa, topalaa diye bağırır,
Karın ağrısı çekenleri, hemen kapıya çağırır.

Aha! Bak geldi işte, mezekkı ile kenger sakızı,
Çıgnerlerdi zevk ile hem oğlanı hem kızını.

Toz şeker olur idi, hemen pambıklı şeker,
Pariy cebiyden çeker, yimiyen hşret çeker.

Darıcı Mıçé bağırır makam ile darını saçları sarı,
Üzerinde yahsız köynek, gabardinden şalvarı.

Kambır Felek neğnelı şeker satardı, toyda, bayramda,
Bir lezzet var idi, Şüke'nin sattığı o nefis bükır ayRANDA.

Huvasız olmaz derdik, verirdi huvasını,
Çok severdik Ossé 'Emmi'nın, o nefis dondurmasını.

İftariyelik satarlardı, çantalar, dabançalar,
Çeşitleri pek çoktu, aylar, yıldızlar, kazlar.

Horızlı şekerin ayrı bir tadı vardı,
Topal Mamé baş üstünde, bir tepside satardı.

Karlıklardan kar gelirdi eşek, katır sırtında,
Suya katınca erirdi, kısa süre zarfında.

Köşe başındaki genç, kısık sesle bağırırdı karlamaaaç!
Cevap verirdi nüktedan biri, karnım aaaç, karnım aç!

İlan Mehé "kazocağı aropaa" der, gezer çarşı bucağı,
Gırantili satardı "Optimus" kazocağı.

Eskimolar tekerlekli sandıhta satılırdı,
Portakallı, lemunlu, keşvelısı olırdı.

Bozzé Emmı satarken methéderdi biyanbalı şerbetini,
Taşırdı o güzel insan, sırtında bütün servetini.

Tezzego diye bağırın, Arap Musa geçer bir yandan,
Daha iyi yanardı, hem puş'tan, hem biyan'dan.

Buz satanlar bağırırdı, dolu buz var doluuuu!
Buz gibi ayran içmenin, var mıydı başka yolu?

Tepircilerin vardı, üç, dört çeşit halburı,
Dolmalık, kiftelik, aşıık, ayırırdı burğılı.

Yasın Usta bişırırdı, fırında beşımetı,
Haşhaş keşke yiyenlerin, artar idi kısmetı.

Bağırırdı tiz sesiyle, nacaaar, lazım nacı!
İş bulamaz gün boyu, nefesin boşa hırcar.

Yusuf Emmı kesik kesik, hap haaap diye bağırır,
İhtiyacı hâsıl olan herkes, onu kapıya çağırır.

Körikçı geldi anéy, yoğ mı temir ettiren?
Eşsız bir hecet idi, mangalda iş bitiren

Doymısız bir lezzetti, lolaz ekmek hazır yımek,
Yanıdan geçer iken mümkün müydü yememek.

Ne kadar da nefisti, bence cevizli ezme,
Cebiyde paray yoğsa, boşına bırda gezme.

Hoş olırdı sinilerde, allı renkli palıza,
Mihmandarlık ederdik, yoldan geçen hafıza.

Eski pantol, eski sako satın alır, o hiç bir şey satmazdı,
Bence helal kazancına, haram para katmazdı.

Sinema tahtasını gezdirirdi, sokak sokak bir adam,
Fosforlu Cevriye'yi izler idi hanımlar, sefa ile locadan.

Paytonçı İsa 'Emmi'nın paytonu pek güzeldi,
Taşırdı ağayla, begleri, müşterisi özeldi.

Kuyucu Ömer çıkarırdı, kuya düşen pisigi,
Üç yüz koka çekince de, kalmaz idi pisligi.

Leylicı evi'nın, kendirli olur idi leylısı,
Leylicı Leylo'nın leylısıydı, mehlenın en éyısı.

Hatırımda kalan bunlar, daha da olabilir.
Merak eden gençlere hatıra kalabilir.

Rahmetle anmalıyız, bu güzel insanları,
Bize çok şeyler anlatır, Urfa'nın sokakları.

Sır dolu tetirbeler, enikli kapıları,
Küsmüş Urfalılara, namlı kabaltıları.

Arada bir olsa da, geçin sokaklarından,
Özür ile af dileyin, küskün duvarlarından.

Bizler böyle yaşadık, öğren ey yeni nesil!
Sizler teknolojiye, esir oldunuz esir!

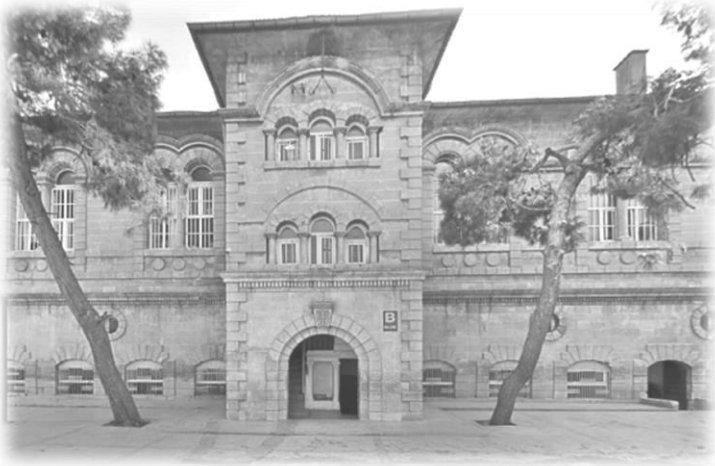
M.Fuat KÜRKÇÜOĞLU

Şiirde geçen Urfa ağzı kelimelerin okunuş şekilleri:

Ĥ ĥ : Ĥuva-Baĥmaĥ
Ĥ ĥ : Miĥmandar, Ĥelal, Ĥasıl
'E-e : 'Ebey, 'Emmi
É é: Meĥé, Mamé –
Ķ ģ : ģeĥveli, Ķerıp

ÇAPIT TOP

1950'li Yıllarda Urfa'da Hayat

Şehit Nusret İlkokulu
(Basmahane Binası)

ROMANDA GEÇEN URFA AĞZI KELİMELERDEKİ
HARFLERİN OKUNUŞ HAREKELERİ.

H-ħ: Ĥuva-Baħmaħ-Ĥetirlemaħ

Ĥ-ĥ: Seħen-Seħer-Sürahi

É-é: Éyyı-Meħé-Nené

ʿE-ʿe: ʿEyye-ʿElleem-ʿEyıp

Ķ-ķ: Ķullétan-Ķerıp-Ķelp

ÇAPIT TOP

1950'li Yıllarda Urfa'da Hayat

BİRİNCİ BÖLÜM

OKULA BAŞLIYORUM

Yıl 1956. Ekim ayının ilk günleri. Sabırsızlıkla beklemekteyim! Neyi diye sorarsanız, tabii ki okula başlamayı. Şayet kısmette var ise bu sene okula başlayacağım.

Kısmetse diyorum çünkü avlulu bir evde hizmet veren mahallemizin okuluna, dersane yetersizliğinden dolayı kıstıtlı sayıda öğrenci alınacağını, annemle kapı sohbeti sırasında, komşumuz olan Keysı Hecc'e'sinden duymuştum.

Keysı Heccesi, (Hatice Kayısı) Kayısı Osman Amca'nın hanımıydı. Osman Amca Vali konağında bahçıvanlık yapıyordu. Vali konağı şimdiki Cebeci İş Hanı'nın yerindeydi. Urfa taşından yapılmış üç katlı bir bina idi. Alt katı tonoz kemerlerden oluşmaktaydı. Cadde tarafında birbirine simetrik iki merdivenle birinci katına çıkılırdı. İkinci katında caddeye bakan ve taş işlemeciliğinin nadide örneklerini taşıyan bir balkon vardı. Bu eşsiz yapının güney ve batı tarafında ise etrafı pek de yüksek olmayan taş duvarla çevrili güzel bir bahçe bulunmaktaydı. Bu bahçeye çift kanatlı ahşap bir kapıdan girilirdi.

Bahçenin güney tarafında Mustafa Kürkçüoğlu konağı, kuzey tarafında Ömer Edip Kürkçüoğlu konağı, daha kuzeyinde ise Hacı Kara Ağa Hanı bulunmaktaydı.

Bazen Vali Konağı'nın önünden geçerken Osman Amca bizi bahçeye alarak gezdirirdi. O zamana kadar ağacında görmediğimiz armut, elma, portakal, sarıkız gibi meyveleri bize ikram ederdi. Bu güzelim meyve ağaçları konağın bahçesinden caddeye sarkar, Urfalılar bu meyve ağaçlarını imrenerek seyrederdi.

Osman Amca bazen de bahçeyi coşturan renk renk güllerden demet yapar, elimize tutuşturur, biz de bu gülleri evimizde topraktan yapılmış, üzeri sırlı, çeşitli renk ve desenlerde çiçek motifleri ile süslenmiş testide günlerce canlı tutmaya çalışırdık.

Üzülerek söylemeliyim ki saray güzelliğindeki bu konak 1980 yılında yıkılarak yerine bu günkü "Cebeci İşhani" yapılmıştır.

Osman Amca'nın o zaman, Mehmet, Müslüm, Hüseyin, Hasan ve Haşim adlarında erkek çocukları ile İsmet ve Sevim adında iki tane de kız çocuğu vardı. İsmet Abla çocukların en büyüğüydü. Mehmet ve Müslüm benden bir iki yaş büyüklerdi. Ben Müslüm, Hüseyin ve Hasan ile arkadaşım.

Hiç unutmam. Hüseyin bir gün evlerinin damından sokağa düşmüştü. Büyük bir şans eseri, yoldan geçen çarşıftı bir kadının üzerine düşmüş, kendisine bir şey olmamıştı, ancak kadın hastanelik olmuştu.

Damlar düz ve genellikle korkuluksuz olduğu için bu gibi düşme vakaları sık sık olurdu.

Bu arada size Hatice Teyze ile ilgili olarak rahmetli anemden dinlediğim küçücük bir hikâyeyi anlatayım.

Hatice Teyze annemle sohbet etmek için evimizdedir. Öğlenden sonra Ömer amcamın hanımı Şekibe yengem bize gelmiştir. Annem onları tanıştırır. Malum Kayısı aşireti geniş ve çoğu varlıklı ailelerdir. Hatice Teyzeler ise Kayıslardan olup kendi hallerinde ve orta halli bir ailedir.

Yengem, Hatice Teyzeye: “Bacım siz o bildiğimiz keyislerden mısız?” diye sorar.

Hatice Teyze tam bir Osmanlı kadınıdır. Yeri ve zamanı geldiğinde haksızlığa karşı sözünü esirgemeyen, hazır cevaplılığıyla bilinen bir teyzemizdir. İşte o anda bu soruya vereceği cevabı hazır! Şöyle der: “He bacım bız de Keyislerdeniz amma, bız kurtlu cinsindeniz!” der.

Demek ki, artık büyümüştüm. Kardeşlerim ve mahalle arkadaşlarım gibi ben de okullu olacaktım. Çok heyecanlıydım. Yüreğimde azda olsa biraz korku, biraz heyecan taşıyordum. Çünkü Nihat ve Cihat ağabeyimin ve benden büyük komşu çocuklarının, okulla ilgili anlattıkları olumsuz şeyler aklıma gelince çok endişeleniyordum.

Okula giden mahalle çocuklarının, “Başöretmemiz çok zalim”, Öretmenlerimiz çok merhemetsiz” ya da “Böyük telebeler, küçük telebeleri vuriylar!” gibisinden laflar ettiklerini, hele bazı öğretmenlerin, öğrencilerini eşek sudan gelinceye kadar dövdüklerini kendi aralarında konuşurlarken duyardım.

İşte bütün bu olumsuzluklardan dolayı bende, okula isteyerek değil de, mecburiyetten gidiyormuşum gibi bir anlayış hâsıl olmuştu.

Babam okumayı ve okutmayı çok seven biriydi. Öyle ki, yanında çalıştırdığı çirak ve kalfaların bile okuma yazma öğrenmeleri için elinden gelen her türlü çabayı gösterir, yaş geçmiş olanları dışarıdan bitirmelere teşvik eder ve bunda da

başarılı olurdu. Yaptığı bu hizmetlerden zevk alır, büyük bir mutluluk duyardı.

Düşünüyorum da, babacığım o yıl işlerinin yoğunluğundan olacak ki, beni okula yazdırmada biraz geç kalmıştı.

Evimiz, Kadioğlu Mahallesi Timur Sokak'ta, dar ve kısa bir tetirbede idi. Ben çoğu zaman eve gelirken ya da evden çıkarken tetirbemizi kocaman adımlarla ve adımlarımı da sayarak geçmeyi alışkanlık haline getirmiştım.

Urfa'da çıkmaz sokaklara "tetirbe" denilir. Eski Urfa'nın mimari yapısı gereği sokak güzergâhlarında yüzlerce tetirbe vardır. Bunların bazıları kısa, bazıları ise çok derindir, yani uzundur.

Bu tetirbeler adlarını o çıkmazda oturan bir aileden ya da başka bir özelliğinden alır. Çok ünlü, yani her Urfalının tanıdığı tetirbeler vardır. Kara Meydanı'nda bu günkü İzgördü Pasajı'nın kuzey tarafındaki "Hacı Hafızlar Tetirbesi", Divanyolu Caddesi'nin doğu tarafında Alay Sokağın güneyinde "Hacıkaraoğlu Tetirbesi", Yusuf Paşa Camii'nin güneyinde, Saraçlar Kabaltısı'ndan başlayarak cami haziresine kadar uzanan "Abdurrahman Ağa (Ağan) Tetirbesi", Vezir Hamamı'nın doğusunda Vezir sokağın girişinde sağ tarafta içerisinde iki müstakil ev bulunan "Vesveslerin Tetirbesi", Kara Meydan'ın kuzey doğusundan Hekimdede'ye giden Saraç Sokağın kuzeyinde oldukça derin olan "Vakıf Tetirbesi", Divanyolu Caddesi'nin doğusunda Alay Sokağın sonunda güney yönüne açık "Alay Tetirbesi", Madenli Sokak ile Alay Sokağını birbirine bağlayan kuzey güney istikametli, At Pazarı Sokağın ortalarına doğru, doğu tarafındaki "Horoz Tetirbesi", Kadioğlu Camii'nden Kara Meydanı'na inerken sol tarafta ve içinde İhraçlar Ailesi'nin

oturduğu “İhraçgilin Tetirbesi”, Kadioğlu Camii’nden Yusuf Paşa Camii’ne doğru inerken hemen sağ tarafta “İnceşerif’in Tetirbesi”, Merkez Postane’nin karşısında fazla derin olmayan “Kulakgilin Tetirbesi”, Rızvaniye Camii’nin kuzeyinde, girişi Vali Fuat Caddesi’nden olan fakat bugün maalesef olmayan “Molla Ali Tetirbesi”, Karanlık Sokak’ta doğuya açık “Nesim’in Tetirbesi”, Kara Meydan’dan Yıldız Meydanı’na inerken sağ tarafta doğuya açık, içinde halen Salih Saraç’a ait bir de develik bulunan (katırhane) “Neşet Beg Tetirbesi”, Karanlık Kapı Sokağı’nda, doğuya açık, içerisinde altı adet müstakil ev bulunan ve halen Doktor Yusuf Vehbi Ocak ve arkadaşlarının yıllardır oda olarak kullandıkları evin de bulunduğu “Ocakoğlu Tetirbesi”, Kadioğlu Temur Sokak’ta “Ağzıaçıklar’ın Tetirbesi” ismini saymadığım birçok tetirbeden sadece bir kaçıdır.

Tetirbemiz benim adımlarımla tam on beş adımdı. Bu sabah, benim bu alışkanlığımı tekrarlamam biraz zor görünüyordu; çünkü bu defa sokağa babamla birlikte çıkacaktım. Annem bizi uğurlamak için kapıyı aralamış bekliyordu. Biz tam kapıdan çıkarken,

-Hadé işiyiz ras gele! Allah herlı ve uğırlı éde işallah! diye bize dua etmesinin ardından,

Babam:

- Âmin, âmin! diye karşılık verdi.

Babam önde ben onun arkasında tetirbeyi küçük adımlarla geçip, Şehit Nusret İlkokulu’nun yolunu tuttuk. Okul, evimize yüz, yüz elli adımlık bir mesafedeydi.

Babamla ağır ağır yolda ilerlerken, kulaklarıma sokak satıcılarının en renkli simalarından olan Mahmut Amca’nın sesi geliyordu. Biz köşeyi döndüğümüzde onunla karşılaştık.

Mahmut Amca'nın küçük bir eşği vardı. Bu hayvan sanki hiç büyümezdi. Çok uslu ve de çok akıllıydı. Üzerindeki yamalı sığırsı ile Mahmut Amca'nın peşi sıra tüm Urfa'yı sokak sokak, mahalle mahalle dolanırdı.

Mahmut Amca aslında bir satıcı değil, alıcıydı. Zaten o ince ve tiz sesi ile “Pakkır alıyaaaam, tunç alıyaaaam, demir alıyaaaam, çingo alıyaaaam” diye bağırması buna işaret ediyordu. Belli bir makam ve ses tonu ile bağırduğundan, Mahmut Amca'nın sesini analiz etmede pek zorlanmazdık. Urfa de-yimi ile “Sesi yeddi mehle öteden duyuliy” dı.

Kadınlar eskimiş, eğilmiş, kulpu kopmuş, Urfa tabiri ile nezelmiş, delinmiş, bakırdan, demirden, tunçtan ya da çinko-dan yapılmış ev eşyalarını, mutfak araçlarını bu adama sıkı bir pazarlıkla satarlardı. Bu para, evin hanımının olurdu. Eş-leri bu paraya el vurmazdı. Annelerimizde bu paraları, “Kör-lü kefinli” diye biriktirirlerdi.

***“Sekiz köşe kasketiyle sokak sokak dolanırdı bir dayı,
Eski demir, eski pakır, tunç ile doldururdu haşayı”***

O tarihlerde müze olarak hizmet veren Basmahane'nin arka sokağından yani Şehit Nusret Sokağı'ndan, İmam Sekkâki Meydanı'na (Bıçakçı) doğru ilerlerken, babam neredeyse her üç beş adımda bir yoldan gelip geçenlere selam veriyor, selam alıyordu.

Şehit Nusret Sokak'taki amcamların kapısının önünden geçerken, geçen yılın aralık ayında bizler mangalın başında ısınırken, amcamın yoğun kar yağışını değerlendirerek, damdan taşıdığımız karlarla gecenin geç saatlerine kadar uğraşım bize dondurma yaptığı anı hatırladım.

O yıllarda kışlar çok sert geçerci. Hemen hemen her kış, hatırı sayılır bir yoğunlukta hem de yılda iki üç defa kar yağardı. Ben o kış gecelerinin hayali ile yürürken birden okulun kocaman kapısının önünde duruvermiştik.

“Çirkinlerin Kabaltısı”nın karşısında ahşaptan yapılmış olan bu kapı, iki büyük kanattan oluşuyordu. Sol kanadında bir de enikli kapısı vardı. Büyük kapının bir kanadı öğrencilerin okula gelecekları zamanlarda, bir de okul paydosu sırasında açılır, günün diğer saatlerinde, tekli geçişlerde ise enikli kapı kullanılırdı.

Çirkinlerin evi, eski Şehit Nusret Okulu'nun karşısında “Çirkinler Kabaltısı”ndaydı. Bu aile inek besler, bütün mahallenin süt ihtiyacını karşıları. Çok sevilen doğru, dürüst ve asil bir geçmişe sahip olan bu ailenin çocukları olan Mahmut, Ahmet ve Mehmet Çirkin kardeşler bizlerden birkaç yaş büyük olmalarına rağmen aramızda derin bir hürmet ve sevgi bağı vardı. Mahmut ve Mehmet kardeşler bakırcılık yapıları.

Sonraki yıllarda kendi mesleklerinde ün salmış, aratılan sanatkarlar arasına girmişlerdir. Ahmet Çirkin ile Nihat abim arkadaşları. Aynı sınıfta okurlardı. Ahmet Abi'nin de abim gibi resim yapmaya istidadı ve merakı vardı.

Biz tam da okulun kapısına vardığımızda, kapıda nöbet tutan hademe ile pamuklu şeker satan Abdil (Gümüş) Amca'nın karşılıklı sataşmalarına şahit olduk.

Abdil Amca 55-60 yaşlarında, zayıf orta boylu, kırılmış saçları ve erken bükülmüş beli ile zor ayakta durabilen biriydi.

Aslen Kurucaovalı idi. Üç tekerlekli camekânlı arabası ile sokakları dolandır, yaptığı pamuklu şekeri bir karış boyundaki çubuklara dolayarak çocuklara satardı. Ona bazen, Şehit Nusret, bazen Atatürk, bazen Vatan İlkokulu'nun önünde, bazen de sokak aralarında rastlamak mümkündü.

Hademe:

-Yaho 'Ebdil 'Emmi! Siye kırk kere mi sölyım! Müdır beg kıziy! Deyi bı adamı kapı öğine koma! Sen heç söz aynamısan?

Abdil Amca:

- Lo get Allahiysen! Sen ne karışıysan! Hefesen hêfeliği bı! Sen gét müdiri gelsın! Hele gét o müdiriye söle, gennine ne zererim var! Benım rızkımnan niye béle oyniy ki?

Biz bu tartışmayı tarafsız olarak izliyorduk. Sonunda Abdil Amca, yenik düşen bir savaşçı gibi beddualar savurarak arabasına yüklendi ve Bıçakçı Meydanı'na giden yolda kayboldu.

***“Toz şeker olur idi hemen pambıklı şeker,
Pariy cebiyden çeker, yımıyen hasret çeker”***

Nihayet ortalık yatışmıştı. Hademe babama dönerek,

-Kusura bahma Bekir usta! Aha bı adamnan hergün béle ceng ediyem! Sözdən aynamıy ki! Babam yaşında adam! Dögemisen de! Nasıl edecağımı şaşırımışam velhesil!

Ben henüz içeriye girmeden heyecandan titremeye başlamıştım. Babam eğilip yüzüme baktı. Vaziyetinden anlamış olacak ki bana,

-Noldı oğlim? Her mı? Rengi benziy kül kimin oldı! Korhiymısan yoħsam? deyince, başımı yukarı kaldırıp ürkek gözlerle babama baktım.

O an cevap verecek gücü kendimde bulamamıştım.

Hademe:

-Esseħ Bekir usta! Herola? Seniñ ne işiy var bırda?

Babam alaycı bir üslupla,

-Hééç! Ne işim olacaħ! Dılanmağā geldim! Anay babay herine bi parça ekmek istiyem! deyince,

Hademe,

-Eliy öpım Bekir ustam, o nasıl söz éle!

Babam,

-Hadé hadé! Gevezeliğı biraħ! Kapiy aç! Müdır begnen görışecağam!

Hademe hemen kapıya yöneldi. Önce kendisi enikli kapıdan eğilerek içeri girdi. Sonra hazır ol vaziyeti alarak bizi içeriye buyur etti. Babam uzun boylu, iri yarı olduğu için o da eğilerek kapıdan geçmeyi denedi. Avluya adım attıktan sonra,

-Mibarek sanki sırat köprüsinden geçiyisen! diye mırıldandı.

Hademe önde biz arkada, taş döşeli avluyu adımlamaya başladık.

Daha önceleri “Ermeni Katolik Kilisesi” olarak hizmet vermiş olan bu yapı, yüksek duvarlarla çevrili, muhkem bir kale gibiydi. Büyük bir avlusu vardı. Avlunun ortasında ise bir ennep, bir de kebbat ağacı vardı. Onca haylaz çocuğā rağmen Enneplerin hala ağaçta kalması beni bir hayli şaşırtmıştı.

1963 yılında bu evi Osman Çadircı'dan Hacı Miktad Özdemir satın alacak, çocukları Bakır, Şemsettin, İzzettin, Nurettin ve Faruk ile arkadaşlıklar kuracaktık.

Ennep, kebbat, limon, turunç, avlulu evlerin ortasını süsleyen mini bahçelerin vaz geçilmez ağaçları idi. Ayrıca çoğu evde incir, nar, asma, zakkum ağacı, asma gülü gibi çeşitli bitki türleri vardı. Bizim evde de kocaman bir incir ağacı ile bütün avluyu kaplayan bir de asmamız vardı. İncir ağacımızı, zamanla, him komşumuz olan Attar Abdurrahman Saatçioğlu'nun evinin temeline zarar vereceği endişesinden dolayı babam bu ağacı üzülerek de olsa kesmek zorunda kalmıştı.

Yediveren asmamız ise çok verimli idi. Babamların konuşmaları sırasında onun yedi veren asma olduğunu öğrenmiştim. Yılda üç beş defa koruklarını toplar, onların suyunu çıkarır, sonra da annem yemeklere ekşilik vermesi için bunu kış boyu kullanırdı. Bazen de koruk suyundan şerbet yapar misafirlerine ikram ederdi. Asmanın budama işini ise her yıl, Hatice Teyze'nin kocası Osman Kayısı amca yapardı.

Şehit Nusret İlkokulu, birkaç odası, eyvanı, çardağı ile bir eğitim yuvasından ziyade, azılı mahkûmların kaldığı bir mahpushaneyi andırıyordu sanki. Dış dünya ile ilişkisi kopuk bir durum arz ediyordu.

O yıllarda ülkemiz sıkıntılı günler yaşıyordu. Resmi dairelerin bazıları bu gibi yapılarda ya da özel mülkiyetli büyük evlerde, hizmet veriyordu. İşte bu nedenledir ki, Maarif Müdürlüğü de böyle büyük ve geniş bir avlusu olan bu evi okul olarak kullanmak zorunda kalmıştı. Yine o dönemlerde

müdürlüğünü Fuat Ayataç'ın yaptığı Turan İlkokulu da, eski bir Süryani Kilisesi'nde hizmet veriyordu. Hatırıma gelmişken hemen belirtiyim, Turan Okulu'nun ilk müdürü ise babamın teyzesi oğlu olan Cevdet Emiroğlu'ymuş.

Üçümüz, müdürün olduğu odaya doğru ağır adımlarla ilerlerken, benim yüreğimde fırtınalar kopmaya başlamıştı.

Başımı yukarıya kaldırdım. Gözümü çardağa çıkan merdivenlere, oradan da sınıf olarak kullanılan odalara kaydırdım. Sınıflardan çocuk sesleri gelmekteydi. O kadar dalmışım ki önümde aniden duran babamla çarpıştığımda kendime geldim. Yana çekildim.

Birkaç adımdan sonra, oldukça eski, cilası kaybolmaya yüz tutmuş kitabeli bir kapının önünde duruverdik. Hademe, kapıyı nazik bir tavırla, birazda ürkek dokunuşlarla tıkladımaya başladı.

İçerden gelen “*Giir*” sesini aldıktan sonra hizmetli kapıyı yavaşça açıp, yana çekildi.

Geniş ve yüksek tonozlu bir odaya girdik. Karşımızda, masanın gerisinde iyi giyimli, babam gibi iri cüsseli biri oturuyordu. Kahverengi elbisenin altından giydiği beyaz gömlek ile boynundaki yine kahverengi kravat ona apayrı bir görünüm kazandırıyordu.

Ağarmış, fakat gür ve özenle taranmış yumuşak saçları, sert bakışları, kalın kaşları ve yüzünde derin çizgiler taşıyan koyu esmer tenli bu zat, Başöğretmen Ali Galip Aksoy'du. Zihnimde nasıl bir yer etmiş olacak ki, yalnız ben değil bütün çocuklar onu hep Atatürk'e benzetirdik.

Onu zaman zaman okul paydosları sırasında görürdüm. Kapıya dikilir, okuldan en son öğrenci çıkıncaya kadar bekler, sonra da öğretmenlerle birlikte okulu terk ederdi. Ali Galip

Aksoy'dan bütün mahalle halkı çekinirdi. Onunla her karşılaştığımızda ödümüz kopardı. Büyüklerimiz ise ona büyük saygı gösterirlerdi.

Ben okul Müdürü ile göz göze gelmeme adına bakışlarımı odanın gedemecinde, gedemeçteki su küpünde, pencerelerin kalın çiçekli perdelerinde, camlı dolaplarındaki antika eşyalarında gezdiriyordum.

O anda okul müdürü ve öğretmenler hakkında duyduğularım da bir film şeridi gibi gözlerimin önünden kayıveriyordu.

Oda pek aydınlık sayılmazdı. Pencerelerden içeriye süzülen gün ışığı sayesinde odadaki nesnelere belirli belirsiz ancak seçilebiliyordu. Tavandan sarkıtılan lamba okulda elektriğin olduğunun işareti olsa da gündüzleri şehre elektrik verilmediğinden, o ampulün, okulun hizmet verdiği saatlerde odayı aydınlatma gibi bir görevi de zaten yoktu. O dönemlerde, insanların ne böyle bir ihtiyacı ne de beklentisi vardı.

Odada ayrıca cilaları iyice bozulmuş, birkaç eski sandalye ile ayakları kahverengiye boyanmış eski bir masa bulunuyordu. Masanın yıpranmış hali, üzerine serilen yeşil renkli bir örtü ile adeta gizlenmeye çalışılmıştı. Masanın üzerinde birkaç tane evrak ve bugüne kadar hiç görmediğim acayip bir kalem ve adını sonraları "hokka" diye öğreneceğim bir şişe vardı. Masanın sol köşesinde ise ince belli, açık turkuaz renkte cam sürahi ile yine aynı renk ve biçimde bir bardak bulunuyordu.

Masanın arka tarafında ise, duvara gömülü kocaman bir camhana ve her iki yanında da yine duvara gömülü olan ve içerisinde dosyalar bulunan camlı dolaplar yer alıyordu. Camhana ve camlı dolaplar bu odanın, önceleri ev sakinleri tarafından oturma odası olarak kullanıldığı izlenimini veriyordu.

Müdürün koltuğunun da en az önündeki masa kadar eski olduğu, sırt kısmını sağlamlaştırmak için kullanılan değişik

renkte ahşap parçalarla tamir edildiği ise gözümden kaçmamıştı.

Koltuğun arkasında duvara asılı duran siyah beyaz Atatürk portresi ve ceviz ağacından yapılmış çerçevesi odanın en canlı ve parlak demirbaşıydı sanki.

Gedemeçte ise ahşaptan yapılmış bir taşıyıcının üzerindeki su küpü, tahtadan yuvarlak bir kapak ve kalaylı, kulplu bakır bir su tası en çok göze çarpan nesnelere arasındaydı.

Kapının hemen yanında ise, bambu kamışından yapılmış bir vestiyer ve üzerinde asılı açık kahverengi bir fötr şapka ile deri saplı bir haziran göze çarpıyordu.

1925 yılında şapka kanununun çıkmasından sonra devlet memurlarının hepsi fötr şapka giyerlerdi. Hatta çarşı pazarda bazı sivil kimseler dahi fötr şapka ile dolaşmaktan haz duyarlardı.

Hatırımda kaldığı kadarı ile amcazadelerim Avukat Fazıl Kürkçüoğlu, Necmi Kürkçüoğlu, Mehmet Kürkçüoğlu (Halil Hafız'ın oğlu), Suphi Kürkçüoğlu ayrıca Zeki Coşkun, İbrahim Akalın, Celal Aşaroğlu, Fethi Karakoyunlu, Ekrem Parmaksız, Fuat Ayataç, Nadir Polat, Cumhuriyet İlkokulu müdürü Hasan Ülgen, Sadık Güven, Mustafa Güven (Hacı Çavuş), Cevdet Emiroğlu, Adliye Başkâtibi Galip Demirel, Sami Barlas, Doktor İhsan Barlas, Hacı Müslüm Alpan, Öğretmen Muhsin Ergin, Fizik öğretmeni Salih Saraç, Mahmut Nedim Öncel, Tevfik Binici, Musatafa Şanlı, Hacı Hasan Demirkol, Osman Özbek (Lord), Reşat Özbek, Öğretmen Salih Çelikkol, Öğretmen Bedüi Bilsel, Sağlık Müdürlüğü'nde görevli Kemal Bucak, İstiklal Savaşı gazisi Ahmet Mesçi ve Urfa'nın ilk mağazacılarından olan Mustafa Özey gibi daha birçok zat-ı muhterem fötr şapka giyerlerdi.

Bazı zat-ı muhteremler de devletin resmi görevlisi olduğu için fötr şapka giymekten imtina ederlerdi. Hatırimda kaldığı kadarı ile Müftü Hasan Efendi (Bu aile sırasıyla Müftehi-AnahtarAğası-Açanal lakap ve soy isimleri ile anılır), Dr. Hazım Açanal, sonraki yıllarda yine Urfa müftülerinden aynı zamanda eşimin de dedesi olan, önceleri Nahiye Müdürlüğü, sonrasında ise Urfa Müftülüğü yapan Eyüp Sabri Kunduracıoğlu, Zirai Mücadele Müdürü Şair Şevket Akkaya ve Nüfus Müdürü Halil Sönmez gibi isimler resmi görevlerinin dışında, yani çarşı pazarda fötrlerini ellerinde taşırlardı.

Fötr şapkalar ancak bir iki mağazada satılırdı. Bu şapkaların sergilendiği mağazalar Divan Yolu Caddesi'ne modern bir görünüm kazandırmaktaydı.

Urfa'nın ilk sosyete terzi ve mağaza sahiplerinden olan Terzi Ahmet Köylü'nün vitrinini İstanbul'dan getirdiği çeşitli renklerde yazlık ve kışlık fötr şapkalar süslerdi. Oğlu Müslüm köylü ile birlikte seçkin kişilere elbise dikerdi. O vakitlerde Müslüm Köylü istanbul'un ünlü terzilerinden olan Burhanettin Büke'den biçki dersleri almış, sonrasında ise memleketine dönerek Urfa'nın aranan makastarlarından biri olmuştur.

Yusuf Paşa Camii'nin karşı sırasında (Kako Mehemet) Mehmet Oğuz'un mağazası, hele hele vitrini ne kadar güzeldi. O dönemlerde öyle bir mağazayı ancak İstanbul Beyoğlu'nda görebilirdiniz. Kako Mehemet'in giyiminde ise ayrı bir asalet vardı.

Takım elbisesi ve içinde aynı kumaştan yeleği, beyaz kolalı gömleği, ceketinin sol üst cebinde beyaz mendili ile modern bir Urfalı'yu temsil ederdi. Vitrininin başköşesini bay ve bayan şapkalarına ayırırdı. Kako Mehemet'in mağazası Urfa kadın ve erkek sosyetesinin en gözde mağazasıydı.

Yine dönemin Usta terzilerinden biri de Eyüp Sabri Ulakoğlu idi. Terzi Eyüp Sabri Bey de Urfa'nın modern insanlarından biriydi. Paris'te terzilik tahsili yapmış, dönüşünde Sarayönü Caddesi'nde dükkân açmış, kadın ve erkek giyiminde yıllarca Urfalılara hizmet etmiştir.

Dükkânı çok nitelikliydi. Dükkânında hem kumaş satar hem de elbiseler dikerdi. Vitrininde İngiliz kumaşları göz kamaştırırdı. Güler yüzlü, yakışıklı ve çok karizmatik bir beyefendiydi. Onun müşterileri ise özeldi.

Sırası gelmişken başka bir büyüğümüzün adını, kişiliğini, ustalığını anlatmadan geçemeyeceğim. Terzi Selahattin Özbek de mesleğinin enlerindendi. Yakışıklı, bakımlı, güzel giyinen, kibar, beyefendi biriydi. Dikimde ustaydı. Sonraki yıllarda mesleğini bırakıp hazır giyime yönelmişti.

Ayrıca terzi Emin Kayral, Ahmet Mısırlı, Suphi Altıparmak da mesleğinin zirvesinde olan ustalardandı. Öyle ki, bazı insanlar takım elbiselerinin pantolonunu Ahmet Mısırlı'ya, ceketini de Suphi Altıparmak'a diktirirdi. İşte Urfa'da böylesine zevk sahibi ve giyimine önem veren kişiler vardı.

Çocukluğumda benim bildiğim, en önemli bayan terzilerden biri de Terzi Hüseyin Keşküş idi. Manto dikiminde mesleğinin zirvesindeydi. Hüseyin Keşküş edep timsali bir insandı. Kadınların çarşıya çıkması, mağaza, terzi diye dolaşmaları pek ayıp sayılırdı. Onun için o vakitler birçok hizmet, kadının ayağına giderdi. Hüseyin Keşküş Usta da evlere gider ölçü alır, işi yarılınca tekrar eve gider, provalar yapılırdı ve en sonunda siparişler eksiksiz bir şekilde sahiplerine teslim edilirdi.

Babam da esnaf olmasına karşın aydın bir görüşe sahipti. Kara çarşıftan hiç hoşlanmazdı. Annemin de çarşafı bırakmasını istiyordu.

Hiç unutmam, ben altı yedi yaşlarında iken Terzi Hüseyin Keşkiş, anneme geniş yakaları, iri düğmeleri ve eteğinde pilileri olan yeşil bir manto dikmişti. Annem bu mantoyu babamın ısrarları sonunda beş altı ay süren bir gecikmeyle de olsa utana sıkıla giymişti. Sanırım o yıllarda annem, bir esnaf hanımı olarak ilk mantoyu giyenlerdendi.

Halka ve esnaf kesimine gelince, bu kişiler sekiz köşe kasket giyerlerdi. Kasketin sekiz köşesinden her bir köşenin ayrı bir anlamı vardı. Bunlar; Cömertlik, mertlik, dürüstlük, yiğitlik, çalışkanlık, misafirperverlik, alçak gönüllülük ve vatanseverlikti.

Urfa'da çok ünlü kasket ustaları vardı. Bunlar Muhittin Akıllı, Mehmet Mermerkaya, Zülfikar Dikici ve Sarayönü fırınının bitişiğinde küçücük bir dükkânda mesleğini sürdüren Mehmet Çınar gibi isimlerdi. Bu ustalar aynı zamanda orta, lise, erkek sanat okulu, kız enstitüsü öğrencilerinin şapkalarını da dikerlerdi.

Rahmetli Hacı Yusuf Savaş dedem, damadı Bedir Savaş'la birlikte, şapka kanunu yürürlüğe girdiği tarihlerde. "Biz bı gavır icadını géymenih! " diyerek kanuna karşı çıktıklarını, Şam'a gittiklerini, gitmeden önce de Paşa Bağrı'ndaki bağ ve bahçelerini sattıklarını ailece bir süre orada yaşadıklarını, sonra da paraları tükenince Urfa'ya döndüklerini annem bizlere anlatırdı.

Başöğretmen Ali Galip Aksoy bizi görünce ayağa kalktı. Masanın arkasından, kıvrak bir manevrayla öne geçip,

-Oo Bekir Efendi! Hoş geldiniz. Buyurun, buyurun! Söyle oturun, diyerek babama yer gösterdi.

Babam müdürün bu nazik davranışını kırmayarak masanın yanı başındaki, o günkü şartlarda lüks sayılabilecek

bambu kamışından yapılmış olan sandalyenin ucuna ilişiverdi. Ben ise ayakta gedemeçte bekliyordum.

O vakitler, öyle şimdiki gibi bol keseden çay ikram etmek, sigara tutmak görülmüş şeylerden değildi. Çünkü çay evlerimizde yoktu. Paket sigara denen meret de yoktu.

Çoğu tiryakiler tütün sarar öyle içerlerdi. Kaçak tütün içmek ve satmak ağır suçlardandı; ama yine de bazı insanlar her şeyi göze alarak kaçak tütün içerlerdi. Tütünün gizliden ticaretini yapanlar da vardı. Dükkânlarda ise sadece inhisar tütünü satılırdı.

Mesela benim dedem de bu işle iştigal ettiğinden ona “Tütünçi Hacı Yusuf” diye hitap ederlermiş. Annemin dayısı Mustafa Okumuş da doğramcılık yaparmış. Yani mesleği tütün doğramakmış.

Annem sigarayı çok içerdi. Kocaman bir tütün ülbesi vardı. Gün boyu içeceği sigaraları önceden sarar hazır ederdi. Ama bizler, anamızın o sigaraları akşama kadar keyifle mi, yoksa başka bir nedenle mi içip tükettiğini pek bilemezdik. Sonradan öğrendiğime göre babam askerde iken, babamı dört yıl hasretle beklerken sigaraya başlamış.

Zaten benim de sigarayla tanışmam, annemin tiryakiliği yüzünden olmamış mıydı? Ortaokul son sınıftayken arada bir içtiğim sigara, sonradan tiryakiliğe dönüşecek ve yirmi sekiz yıl boyunca elimden düşmeyecekti.

Hâl hatır sorma faslı bittikten sonra babam,

-Müdür Beg! Üç nümroyı getirdim. Artık yaşı tutuy. De-yem binın da keydını bıralığa yapağ!

O an Ali Galip Aksoy'un değişen yüz ifadesi gözümde kaçmamıştı. Beni iyice süzdükten sonra babama baktı,

-Biraz geç kalmadınız mı Bekir Efendi? Hoş geldiniz, sefa getirdiniz amma, kayıt meselesine gelince o iş biraz zor! Hetta géyrı mümkün! Az önce yine sizin gibi bir tanıdık gelmişti. Aynı cevabı ona da verdim.

Müdürün babamın yüzüne karşı böylesine açık açık konuşması, yapılacak herhangi bir şeyin olmadığıın göstergeydi. Babam, olup biteni kavramış gibi gözüküyordu.

Müdür Bey, o an için okulda bir tek öğrenciyi dahi barındıracak yerlerinin olmadığını, bu yıl Atatürk İlkokulu'na kaydolmamı istiyordu. Seneye de Basmahane'nin okul olacağını oraya taşınılacağını söyledi. O zaman yer sorununun olmayacağını ifade etti. Babam bu sözler karşısında söylenecek bir söz bulamamıştı.

O anı sadece,

-Canıy sağ olsun müdür beg. Zererı yok! Hurlısı olsun berhüdar olun! diyerek geçiştirmişti.

Müdür Bey ayağa kalktı. Bir iki adımdan sonra pencerenin açık kanatlarından avluya baktı. Çardağa çıkan merdivenlerde oturmakta olan hademeye,

-Memet Efendi! Gel bu zili çal! diye seslendi.

Az sonra müdürün kapısı hafifçe çalındı.

Müdür:

-Giiir! deyince,

Hademe kapıyı usulca aralayarak içeri girdi. Yaşlı olmasına rağmen kendisinden beklenmeyen bir çabuklukla masanın üzerinde duran sarı renkli bir cismi sapından tutarak dışarıya çıktı.

Hizmetlinin hareketleri odadan izlenebiliyordu. Elindekinin zil olduğunu o nesneyi havada sallamaya başlayınca anlamıştım. Bu sesi daha önce de duymuştum ama sesin nasıl çıktığını kim tarafından ve neyin çıkardığını bilmiyordum.

Zilin sesi okulda yankılanırken avlu kuş cıvıltılarını andıran çocukların çığlıkları ile doldu. Avluda ve çardakta bulunan odalardan sevinçle dışarı fırlayan çocuklar hiç vakit kaybetmeden arkadaşları ile buluşarak çeşitli oyunlar sergilemeye başladılar.

Gördüklerim karşısında çok heyecanlanmıştım. O an içimden, keşke ben de çocuklarla birlikte bu sevinci, bu coşkuyu yaşasaydım diye geçirdim.

Babam birden ayağa kalktı! İki eliyle tutup ovuşturduğu şapkasını başına geçirdi ve,

-Hadé bize müseede! hêrlı günler müdür beg!

Müdür:

-Kusura kalmayın Bekir Usta! Durum maalesef böyle!

Babam:

-Kısmet! Bı sene olmadı, seniye olur işallah! dedi ve el sıkıştıktan sonra da odadan çıktık.

Teneffüsle birlikte okuldaki sessizliğin yerini, öğrencilerin bağrıışmaları almıştı. Okulun avlusu bir anda çocuklarla dolmuştu. Kimi ötekini kovalıyor, kimileri de birbirleri ile güzel güzel oynuyorlardı! Bazıları ise ortadaki su havuzunun etrafında “madar begiri” gibi dönüp duruyordu. Bir çocuğun ise “Daşçı Eşşegi” gibi, bir köşeye yığılıp kaldığı, derin bir düşünceye daldığı gözümden kaçmamıştı.

Bazıları ise beni çok şaşırtmıştı. Aralarında sakalı bıyığı çıkmış, iri yarı olan öğrenciler de vardı. Üzerlerindeki önlükler olmazsa bunlara öğrenci gözü ile bakmak mümkün değildi.

O yıllarda ileriki yaşlarda olanlar sırf okuma yazma öğrensinler diye okula alınırlardı. Şehit Nusret Okulu'nda böyle öğrenciler çoğunlukta idi. Bu gençler, okula bir hayli uzak olan Topçu Meydanı Mahallesi'nden gelirlerdi. Bu tip öğrencilere sınıf atlatılır ve iki, üç yılda mezun edilirdi.

Bir köşede ise yaşları altı yedi civarında dört kız öğrenci tecrit edilmiş gibi sadece erkek öğrencilerin koşuşmalarını, oyunlarını izliyorlardı.

O zamanlar kız çocuklarının okumalarına pek de iyi gözle bakılmazdı. Anne ve babalar kız çocuklarını sokağa, çarşı pazara bırakmaz gelinlik çağına geldiklerinde ise münasip biriyle evlendirirlerdi. Bu yaş düzeyi genellikle 14-15 yaşlarıydı. Bu çok önceleri de böyleymiş. Mesela benim annem 15, kayın validem ise 14 yaşlarında iken gelin olup yuva kurmuşlar.

Okula gönderilen kız çocukları ise okuma ve yazmayı öğrendikten sonra okuldan alınır, fitaya konulurdu. Dört ve beşinci sınıflarda kız öğrenciler hemen hemen yok gibiydi.

Biz kapıdan çıkmak üzere iken arkamızdan avluya çıkan okul müdürünün gür sesi ile ortalık bir anda sessizliğe gömüldü. Çocukların gözlerindeki pırıltılar birdenbire yok olmuş, yerini korku dolu bakışlara bırakmıştı. Çocuklar avluda adeta birer kazık gibi çakılıp kalmışlardı.

Doğrusu gördüğüm bu manzara beni çok ürkütmüştü.

Avluyu dolduran öğrencilerin arasından zorla geçtik. Babamın bütün ısrarlarına rağmen okul müdürü bizi kapıya kadar geçirdi. “Allah’a ısmarladık” diyerek okuldan ayrıldık.

Gördüğüm manzara karşısında, yüreğimin yarısı sevinç, öteki yarısı ise hüznle dolmuştu. Babam ve ben tek bir kelime etmeden, sokağımızın köşesine kadar yürüdük. Köşe başında, benim doğruca eve gitmemi tembihledi. Babam da dükkâna doğru yöneldi. Birbirimizden ayrıldıktan sonra, başım öne eğik, biraz şaşkınlık, birazcık da öfke dolu düşüncelerle tetirbemize varmışım.

O an sevinmeli miydim, yoksa üzülmeli miydim bilemiyordum. Duygularım karmakarışıktı. Karar veremiyordum. Tavrımı belirlemek için kapı önünde bir iki dakika bekledim.

Sonunda kararımı vermişim. Okula istemeyerek de olsa gitmek zorunluluğum vardı. Çünkü okullu olmak, okuma yazma bilmek büyük bir ayrıcalıktı. Üstelik mahalledeki bütün erkek çocuklar okula gidiyorlardı. Ben de bunun bilincindeydim.

Tetirbeye girdim. Kapıyı hafifçe tekmelemeye başladım. Çünkü elim bana göre oldukça yukarılarda olan ne el biçimindeki kapı tokmağına ne de sağ üsteki küçük halkaya yetişmiyordu. O yaşlarda elim ancak enikli kapıların üzerindeki hal-kacıklara, yani çalacıklara yetişebiliyordu.

Çoğu evlerin kapılarında üç çeşit kapı çalacağı olurdu. Kapılar ister teneke ister ahşap olsun erkeklerin kullandığı tokmaklar ayrı, kadınların çalacakları tokmak ya da halkalar ayrı olurdu. Çocuklar için kapıların alt kısımlarına yakın yerlerinde ve boylarının yetişeceği yükseklikte küçücük demir halka şeklinde çalacaklar bulunurdu.

Bu tokmaklar bazen el şeklinde, bazen aslan, bazen kartal başı biçiminde olduğu gibi, ejderha kafasına benzer şekillerde de olurdu.

Erkekler en yukarıya monte edilen kaba ve gür ses çıkaran tokmakları, kadınlar sağ üst köşede asılı duran büyük demir halkaları, çocuklar ise en aşağıdaki küçük halkaları demir alınlıklara vurarak kapıda olduklarını belli ederlerdi.

Bir de bu kapıların üzerine kabara çivilerden oluşturulan ay yıldız motifleri işlenirdi. Kapılarımızdaki bu güzellikler ve anlamlı detaylar İslami kültürün izlerini taşımakta idi.

Kapıyı annem açmıştı. Ben annemin kollarının altında hemen içeriye sıvıştım. Kendimi doğruca avlunun sonunda, zerzemenin bitişiğindeki kapısı kuzeye, tek penceresi avluya bakan, gedemeçsiz içinde bir camhanası ve bir de tahta dolabı olan odaya attım.

Annemin soru yağmurları daha avluda iken başlamıştı. Arkamdan odaya giren annem kızgın bir ses tonu ile,

-Noldı oğlum? Her ola? Hele aynat bahım! dedi ve ardından da hiç duraksamadan,

- Hele iptıda o sıfatıy bi düzet! Biye cuğap ver! Aynat bahım hele! Babay neriye gétti?

Ardı ardına sorular gelmeye başlayınca, ben de kendimi tutamayıp ağlamaya başladım.

Annem sanki olup biteni anlamış gibi konuşmasına devam ediyordu.

-Ben o babayıza ne deyım ki! Kırh def'e söyledim. Bı oğlanı mektebe keydét déye! Yarın geç kaldıyız mı keyitler kapandı mı rezil olırsız déye! Zatana ben biliydım! Éyyı oliy sızze! Oğ oliy sızze! Bi şeyi vahtındaken yapmiysız ki! diye söylenmeye devam etti.

Annem haklıydı. Bütün bu yaşananlara babamın işlerinin yoğunluğu sebep olmuştu. Okulda konuşulanları, olan biteni en ince ayrıntısına kadar anlattım. Beni büyük bir üzüntü ve öfkeyle dinleyen annem hırsla oturduğu yerden kalktı, penceredeki köfte leğenini aldı ve önceden yere serdiği sofranın üstüne oturttu. Sonra da beni azarlarçasına,

-Kağ hele kağ! Yeri Hecce dayzayı çığır. Söle anam deyi tırtılı kıfte yapacağam, acığ bize gel!

Benim söyleneni yapmaktan başka bir seçeneğim yoktu. Avluya çıktım, haphaplarımı giydim. Sokak kapısına yöneldim. Annem hırsını alamamış olacak ki arkamdan,

-Ben o babayıza ne deyım ki! Kırıl def'e söledim. Geç kaliysız dedım, gene de aynadamadım. Korhtığım başıma geldi. Dur baħım şındı nolacağ? Bişeki söz dinnemiysız. Her şeyi sona bıraħıysız! diye söylenmeye devam ediyordu.

Hative teyze gelince köfte yoğrulmaya başlandı. Derken sıra yuvarlama işine gelmişti. Bende leğenin başına oturdum. Köfte yoğrulurken leğenden aşırıma bayılırdım. Ara ara, ufaktan köfteleri mideme indirmeye başladım.

Annem,

-Kağ öte ha! Éle éle kiftiy bitirecaħsan! Yeri zerzembeden, tavanan, mellesı, bide çömçiy alıp tandırlığa götür. Soyradana da odın damından çır çöp, hırşeşek ne varsa ocağın yanına koy! Aha ben de geliyem!

Denilenleri yapmak için önce zerzembedeki işleri, sonra da odın damından ocakta yandırmak için birkaç parça tezekle, çırçöpü teneke leğene koyup tandırlığa götürdüm. Bu arada mellesi bulamamıştım.

Annem zerzembedeki kap rafına iyice bakmamı söylüyordu. Ama yoktu! Bu sefer gelip kendisi baktı. Yoktu! Annem çıldırarak gibiydi. Hatice teyze,

-Vış! Melles nasıl şeybolır? İslim hele bi de tandırılığa bah!

Melles tandırılıkta da yoktu. Hatice teyze,

-Dur hele İslim! Ben İbrahim Etem’ı bi ohiyim! dedi.

Başladı okumaya.

-İbrahim etem,

Köneği keten,

Bir itik itinmiş bulınsın,

Ohiyim siye üç kulhuvalahı bi elhem.

deyip etrafına üfürdü! Ardından da,

-Kaş hele kaş İslim! Bi etrafa başaş! Hele himı dimı eyyi bi arıyaş!

İkisi tekrar mellesi aramaya başladılar. Ama bir türlü bulamıyorlardı. Annem birden,

-Uuuu! Şındı hetirledim! Mellesi o gün Kıttik Fato istemişti. Dorğı ya! O götürdü o!

İkisi birden sevinmişti. Hatice teyze,

-Gördiy mi İslim! Bah! İbrahim Etem’ı oşır oşımaz hemem melles bulındı.

Annem:

Kaş oğlim kaş! Get Fatma dayzaydan mellesimizi getir.

Fatma Teyze ufak tefek bir kadındı. Onun için mahalle halkı ona “Kuttik Fato” derdi. Evde yetimleri ile beraber kalırdı. Fatma Teyze evlere ekmek yapmaya, çamaşır yıkamaya çağrılır, ona yardım için ücreti dışında, evden bulgur, un, ekmek verilerek geçimine katkı sağlanırdı.

Mellesi getirdikten sonra, sokağa çıkarak benim gibi henüz okula başlamamış arkadaşlarla öğlen saatlerine kadar bir güzel oynadık, eğlendik. Eve döndüğümde annemlerin de işi bitmişti. Annem, Hatice Teyze ile komşu gezmesi yapacağı için benim dükkâna gitmemi istemişti.

Ben de hemen ayakkabılarımı giyip dükkâna koştum. Bir kürsü alıp kaldırımda oturmaya başladım. Tırnaklı ekmeği katıksız yemeyi çok severdim. Babam içimden geçeni biliyor-muşçasına bana,

-Bıra bah! Get bize üç tene dırnağlı teze ekmek al gel!

Ardından da,

Sıcağ olsun ha! Yolda da eğleşme!

Ben daha durur muyum? Soluğu Haşimiye'deki "Uyanışlı Miçe"nin fırınında aldım. Üç adet sıcak tırnaklı ekmeği aldığım gibi hemen dükkâna döndüm. Birini babam, birini kalfamız Celal kalfa (Celal Palalı) aldı. Kalan son ekmeği de çırak ile bölüştük.

Ben yine kapı önünde kürsüde oturmuş, ekmeği ufak parçalar halinde mideme indirirken, caddeden gelip geçen insanları, eşek hamallarını, faytonları seyre dalmıştım.

O sırada gözüm aşağıdan nefes nefese koşarak gelen ve hiç tanımadığım bir gence takıldı. Bu adam hiç duraksamadan dükkâna daldı.

Çok heyecanlıydı. Babamla bir şeyler konuştu. Ardından yine geldiği gibi hızla Haşimiye'ye doğru koşarak gözden kayboldu.

Ben merak içinde babamı izliyordum! Rengi benzi solmuş, çehresi, bakışları bir anda değişmişti! Kalfamız olan Celal Palalı Amca da aynı durumdaydı. Babam ayağa kalkmış, ne yapacağını şaşırılmış bir vaziyette sağa sola bakınıp duruyordu!

Celal kalfa:

-Usta ben de sennen geli mi? diye sordu.

Babam bu isteğe olumlu ya da olumsuz bir cevap vermeden, önlüğünü çıkardı. Koşar adımlarla o gencin geldiği yöne doğru ilerleyerek gözden kayboldu.

İkinci ezanı okunmamıştı. Celal kalfa, dükkânı kapatacağını benim de hemen eve gitmemi söyledi.

Neler olup bittiğini bir türlü kavrayamamıştım. Eve vardığımda her iki abim arkadaşları ile sokakta çapıt topla tek kale oynuyorlardı. Yanlarına varınca benden Hatice teyzelere gitmemi istediler. Hemen dedikleri gibi yaptım. Açık olan kapıdan içeriye girdim. Kardeşim Mustafa avluda, Haşim ve Hasan kardeşlerle çizgi oynuyorlardı.

Mustafa'dan annemi sormaktayken, Hatice Teyze odaya bana sesleniyordu. Odaya girdim. Bacım Vecihe bir köşede oturmuş ağlıyordu. Hatice teyze ve kızı ismet Abla Vecihe'yi oyalamaya çalışıyorlardı. Annem nerede diye sordum.

Hatice teyze:

-Oğlum bibiy hesteymiş, aha anay bibiy gile gétti! Birezden gelir! deyince, ben de tekrar avluya çıkıp oyunlara katıldım.

Akşam olmuş, Osman Amca da eve gelmiş, sofraya başına dizilmişti. Sofrada büyükçe bir aş leğeninde mercimekli bulgur pilavı ve diğer bir kaptaki bostana vardı. Ben o an anne ve babamdan başka bir şey düşünenecek halde değildim. Sofra başında adeta boğazım düğümlenmişti. Ağlamak üzereydim. Annem, babam yatsı ezanı okunmuş hala ortalıkta yoklardı.

Üzüntümün farkına varan Nihat abim, kulağıma eğilerek olup biteni fısıldamaya başladı. Emine halamın oğlu Halil Abi'nin öldüğünü ve annemle babamın ölüye gittiklerini söyledi.

O an gündüz dükkânda yaşadıklarımı hatırladım. Demek ki babamın da telaşı, üzüntüsü buydu diye içimden söyledim.

Ben o uğursuz geceyi nasıl geçirdiğimizi pek hatırlamıyorum. O gece Osman Amca ile Hatice Teyze'nin ağzını bıçak açmamıştı. Sabah uyandıığımızda geceyi Hatice Teyzelerde geçirdiğimizi anladım.

HALAM OĞLUNUN VEFATI

Sabahleyin Hatice teyze'nin pişirdiği bol soğanlı mercimek çorbasını ekmek doğrayarak yedik. Osman Amca taziyeye gitmek için öğlene doğru evden çıktı.

Öğlenden sonra Celal kalfa bizleri Hatice teyzelerden alıp Kalaboynu'ndaki halamlara götürdü. Vecihe ise Hatice teyzelerde kalmıştı. Biz henüz halamların evinin bulunduğu Arabi Sokağa girmiştik ki mahalleyi çınlatan “Haho” sesleri ile irkildik. Eve yaklaştıkça feryatlar, ağıtlar insanın yüreğini kor gibi yakmaya başlamıştı. Sokak kapısı ardına kadar açıldı. Bedenimin titreyişi dizlerimdeki takati alıp götürmüştü. Birden kendimizi ölü evinin içinde bulmuştuk. Ev cehennemden bir köşeyi andırıyordu. İnsanlar da adeta bu cehennemde kavrulur gibi feryat ediyorlardı.

Gözlerim avludaki gözleri yaşlı, göğüsleri kanlı kadınların arasından annemi arıyordu. Yoktu! Sonra gözlerimi kapıdan girişte sağ taraftaki eyvana kaydırdım. Gördüğüm manzara ürkütücüydü! Ben o gün, o an ömrüm boyunca hafızamdan silinmeyen, uykularımı kaçıran ve benim yaştaki çocuklar için korkunç sayılabilecek bir tabloyla karşılaşmıştım.

Halil abi sanki karşımda duruyordu. Bir an için onun canlı olduğunu sandım. İyice baktığımda bu bir korkuluktuktu. Bu korkuluğa Halil abinin elbisesini giydirmişler baş kısmına da fotr şapkasını geçirmişlerdi.

Aman Allah'ım! O ne ürkütücü bir manzaraydı! Kadınlar canhıraş sesler çıkararak saçlarını yoluyorlardı. Avuçlarında

topak topak saçlar görüyordum. Tırnakları ile açık göğüslerini tırmalayarak kanlar akıtıyorlardı.

Annem dâhil, kimsenin gözü bizleri görmüyordu. Bu felaket görüntü bende takat bırakmamıştı. Bu dayanılmaz ortam birdenbire bizi de kucağına çekmişti. Ya korkudan ya da ne olduğunu bilemediğimiz bir duygudan dolayı bizler de hep birden hıçkırarak ağlamaya başladık.

“Ağıtıcı kadınlar” ölü yakınlarını nasıl daha çok ağlatırız, şivan ettiririz havasındaydılar. İnanılmaz görüntüler sergiliyorlardı. Ölü sahibinden çok kendi üst başlarını yırtmalarına bir anlam verememiştim. Meğerki bunlar bir ücret karşılığı bu rolleri sergiliyorlarmış.

Ağıtlar akşama kadar sürdü. Akşam yemeği için bu ürkütücü geleneğe ara verilince annem bizleri fark etmiş, yanımıza gelmiş ağlayarak, ağıtlar yakarak sarıp sarmalayıp bizi öpüp koklamaya başlamıştı.

Yemek yenilmiş, kadınlar yine teker teker eyvandaki yerlerini almışlardı. Ağıtıcıların başlamasıyla yürek yakan feryatlar tekrardan eyvana, avluya, avludan sokağa, sokaktan da mahalleye yayılmaya başlamıştı.

Bu durum, ben deyim on gün, siz deyin kırk gün böyle sürüp gitmişti.

EKİM AYININ BAŞI

Dükkanımız Kunduracılar pazarında, Eski Paşa Hamamı'nın biraz aşağısında Yeşil Ova Oteli'nin yanındaydı.

Eski Paşa Hamamı ya da, Yıldız Hamamı adı ile de anılan bu hamam benim ilkokula başlama tarihinden iki yıl

sonra, yani 1958 yılında imar faaliyetleri nedeni ile Vali Kadri Eroğan tarafından yıktırılacaktır.

Vali Eroğan yakışıklı, boylu poslu, moda giyimi ile Urfaluların sempatisini kazanmış, çok sevildiğinden ve hizmetlerinden dolayı da Urfalılar ona “Babo” lakabını takmıştı.

Eski Paşa Hamamı'nın yıkımı o kadar aceleyle getirilmişti ki, hamamdaki kadınlar boşaltılmış ve hemen yıkım işlemine geçilmişti. Muhkem bir yapı olan bu hamamın kubbesi dinamitle yıkılırken, Kara meydanından, Haşimiye Çarşısına kadar olan yol, insan ve taşıt trafiğine kapatılmıştı.

Kubbesi çöktürülen hamamın kalan kısımları ise, o zaman Urfa halkının ilk defa gördüğü ve çok güçlü ve sarı renkte olduğundan dolayı da ona “sarı dev” ya da “sarı deve” adını verdikleri greyderle yıkılmıştı.

Bu yıkım birkaç gün sürmüş, enkazın kaldırılmasında Vali Kadri Eroğan ve halk da yardım etmişti. Onun zamanında daha birçok tarihi yapının yol genişletme, meydan açma adına yıkımı gerçekleştirilmiştir.

Bu hamam ninemlerin sık sık gittikleri bir hamam idi. Dayımlar ve teyzemler de bu hamama giderlerdi. Daha doğrusu Hekim Dede, Bey Kapısı ve Elli Sekiz Meydanı civarında oturanların gittikleri hamamdı.

Hamam, içerisine basamaklarla inilen bir yeraltı hamamı idi. Kurnaları, muslukları, dehlizleri halen bu günkü Yıldız Meydanı altında durmaktadır.

Vali'nin hizmet diye yaptığı bu yıkımlar sonradan aydın Urfalılar tarafından çok tartışılmış, eleştirilmiştir. Çünkü o günlerde Kültür Şehri olan Urfa'nın tarihi dokusu adeta sırtından hançerlenmiştir.

Bizler çoğu zaman dükkânın önüne kürsü atar uslu bir şekilde oturur gelen geçenleri izlerdik. Arada sırada da kaytar-mak maksadıyla babamızdan tuvalete gitmek için izin alırdık. Bu izin esnasında Ulu Cami avlusunda oynayan çocukları izler, yaşitlarımızla çeşitli oyunlara dalardık. Bazen, bu dalgınlığın, oyuna düşkünlüğün faturasını da çok ağır ödediğimiz olurdu. Gecikmemizden dolayı dükkâna döndüğümüzde surlamızda kırbaç gibi şaklayan okkalı bir tokadın izini akşama kadar yüzümüzde taşıır, çekilen kulağımızın acısını eve dönünceye kadar hiç unutmazdık.

Yine de dükkânı çok severdim. Komşu esnafların çocukları ile birlikte, o yıllarda Urfa'da sayıları onlarla ifade edilen, üç beş dakika ara ile geçen otomobilleri, at arabalarını ve faytonları sayar dururduk.

Çarşıdan geçen bu araçların toplam sayısı bir iki saat içerisinde yirmiyi geçmezdi. Bazen de babamın olmadığı zamanı kollayarak, çocuklarla birlikte faytonların arkasına asılırdık. Hain çocukların "Emmı! Çaaarp çarp!" diye uyardıkları fayton sürücüsünün sert ve yakıcı kırbacı, kâh sırtımızda, kâh yüzümüzde şaklardı.

Dükkânımıza yakın olan Eski Paşa Hamamı'nın tam karşısında tarihi Eyyubi Medresesi bulunmaktaydı. Bu medrese o zamanlar okul olarak hizmet vermekteydi. Adı Atatürk İlkokulu idi. Bu okul bulunduğu konum itibarı ile en az Vatan okulu kadar şöhretliydi. Vatan okulunda seçkin ailelerin çocukları okurdu.

O zamanlar Urfa'daki ilkokulların sayısı iki elin parmakları kadar bile değildi. Aklımda kaldığı kadarı ile bu okullar, Vatan, Şehit Nusret, Kurtuluş, Cumhuriyet, Şair Nabi, Turan ve Yeni Okul (Mithat Paşa) dan ibaretti.

Paşa Hamamı'nın ön cephesindeki dükkânlarda şeker, kırık leblebi, leblebili şeker, payamlı şeker, okul duvarının hemen önünde ise, şekerli, küncülü ve haşhaş kekke satan satıcılar vardı.

Ayrıca çeşitli noktalarda, mevsimine göre akıt, palıza, karlamaç, ayran, biyan balı, leymun şurubu, alıç, dağdağan, kaynamış nohut, lolaz, yeşil taze nohut, çigdem, dondurma ve kaynamış mısır satan seyyar satıcılar olurdu.

Bunların arasında, Darıcı Mıçé, Ayrıncı Keddaré, Şerbetçi Bozzé Emmı, Kambır Felek, Dondırmaçı Ossé, Leblebçi Mıçé Emmı, Ayrıncı Şüké gibi iştiğal ettiği meslekleri ile özdeşleşmiş ünlü isimler vardı.

“Darıcı Mıçé” o zamanlar onbeş onaltı yaşlarında bir gençti. Evde kaydattığı darıları büyük bir köfte leğenine koyar, soğumasın diye patıska bez ile örterek “Darı var daruu, tezze darı, saçları saruu” diye bağırarak satardı. Darıcı Mıçé biraz kız edalı olduğu için “Kız Mıçé” diye de anılırdı. Ayrıca avlulu ev düğünlerinin vaz geçilmez oyuncu bir fiğürü idi.

Mustafa Abi darı mevsiminin sona ermesi ile çok hamarat ve sevilen biri olduğundan, bu sefer de düğünlerde yemek pişirme, kız evine sinilerde, at stıllarında düğün yemeği götürme, “asbap arhası”na gidilende guruplara mihamdarlık etme gibi görevlerde de bulunurdu. Kadınlar ondan kaçıp göçmez, onu kardeşleri gibi görürleredi.

*“Darıcı Mıçé bağırır makam ile daruu saçları saruu,
Üzerinde yahasız köynek, kabardénden şervalı”*

Ayrancı Kıddaré de çok renkli bir sima idi. Ayrancını satarken, “Sınıf sınıf! sınıf sınıf babooo! Ecebe kolay mı? Beş kuruş, on kuruş, on beş kuruşşş!” diye makam ile bağırır, sesi tüm çarşıda yankılanırdı.

Şerbetçi Bozzé Emmi’nin “bıyanbaltı”sı çok meşhurdu. Haşimiye çarşısını mesken tutar, çarşı pazar dolanır, karla soğuttuğu meyan şerbetini “Böbrek doktoru babééé”, “Sebeh doktoru” diye bağırarak satardı. Müşterileri kalburüstü kişilerdi.

*“Bozzé Emmi methederdi satarken şerbetini,
Taşır idi o güzel insan, sırtında bütün servetini.”*

Kambur Felek naneli şeker satardı. Naneli şekeri o kadar keskin idi ki, emerken tabiri caiz ise adeta nefesimiz kesilirdi. Bu zevat bu şekeri tahtadan yapılmış bir kutuda, bayramlarda ve düşünlerde satardı.

*“Kambur Felek naneli şeker satardı, toyda bayramda,
Bir lezzet var idi Şüké’nin sattığı, o nefis bükür ay-
randa.”*

Leblebçi Miçé Emmi ise ufak tefek, güler yüzlü, saf bir amcaydı. Dükkânı dağınık ve kirli idi. Onun bir de kedisi vardı. “Soro” ismini verdiği bu kedi her zaman dükkânın içinde bir yere kıvrılır yatar, bazen de leblebi tezgâhının içinde uykuya dalar.

Mıçe 'Emmi leblebi için gelen müşteriler olduğunda elindeki sopası ile onu hafifçe dürter, kalkmasını isterdi. Hayvan oradan kalkar bu sefer de "dağdağan"ın bulunduğu tezgâhın içerisine uzanırdı. Mıçé 'Emmi mevsimine göre dağdağan, alıç, 'Ennep, yengi dünya, yeşil nohut da satarı.

Ama esas mesleği leblebicilikti. Terazi kullanmazdı. Azdan olsun, çoktan olsun, onun ölçüşü avucuydu. Her alışverişin sonunda da helallik isterdi.

Ayrançı Şüké'ye gelince, bizim mahalle komşumuzdu. Evleri "Bidik Meydanı"ndaydı. O, tezgâhını daha ziyade Sarayönü civarında kurardı. İki adet emaye kovası, bardakları yıkamak için tenekeden yapılmış bir su ibriği ve birkaç adet de bardağı vardı. Bütün sermayesi bu kadardı.

Ayrançı Şüké'nin 1960 İhtilali ile ilgili çok anlamlı bir anısı vardır. Sırası gelmişken mutlaka anlatmalıyım diye düşündüm.

Ayrançı Şüké, Uyanış Sporludur, Fenerbahçelidir ve de Demokrat Partili'dir. Malumunuz altmış ihtilali de Demokrat Parti'ye karşı yapılmış bir darbe hareketiydi. O zamanlar Demokrat Parti'ye mensup çoğu insanımızı yakalayıp hapsediyorlar, çeşitli işkencelere tabi tutuyorlardı.

Mesela benim babam da Demokrat Partili idi. Darbe sabahı babamın okuduğu ve arşivlediği Havadis Gazetelerini tandırlığımızın ocağında yaktığımızı hiç unutmam.

Bir de çok enteresandır, o zamanda Urfa'daki halkın büyük bir kesimi her ne hikmetse Uyanış Sporlu, Uyanış Sporlular da Fenerbahçeli ve bu iki takımı tutanlar da Demokrat Partili'ydiler.

27 Mayıs 1960 sabahı ordu darbe gerçekleştirilmiş, sokaklar caddeler askerlere devredilmişti. Urfalılar ayrıncı Şüké'yi de korkutmak, sinirlendirmek için tam da askerlerin devriye gezdiği bir esnada,

-Hadé ha Şüké! Erkeksen söle! diyerek, onu tehdit ederlerdi.

Şüké'de buna karşılık, ince ve kıvrak zekâsını kullanarak, tam da askerlerin önünden geçişi sırasında yüksek sesle bağırarak,

-Uyanıştıyaaaam! Fenerliyeeeem! Aha bi de ondanaaaamm! diyerek içindekini boşaltır, rahatlardı. Bizler de alkışlayarak ona destek verirdik. Tabi, askerler bunun ne manaya geldiğini hiç mi hiç bilemezlerdi.

Aslında "ondanam" demekle Demokrat Parti'yi kastettiğini yalnız bizler bilirdik.

Siyasetten bahsetmişken size bir anıdan daha bahsetmek isterim. Sanırım rahmetli Mustafa Dişli'yi tanımayan yoktur. Daha doğrusu tanımayan Urfalı yoktur. O sempatik tavırlarıyla, modern giyimiyle, beyefendiliğiyle, olaylara nazik ve kibar yaklaşımıyla, Urfalıların gönlünde taht kurmuştur. Mustafa Dişli vatanseverdi. Bayrağı ve ülkesi için, hele hele Urfa için canını seve seve feda edebilecek bir yapıdaydı.

Urfa'yı kimse onun kadar sevedemedi. Sözün kısası onun tarifini yapmak gerekirse; O Urfa'ya adanan bir ömür, bir abide, Urfa için çarpan bir kalpti.

Engin bilgi ve görüş sahibiydi. O nüktedanlığı ve hazır cevaplılığıyla sevilen biriydi.

Gelelim, rahmetlinin, rahmetli babamla aralarında geçen asıl konuya. Rahmetli Dişli ve rahmetli babam siyasi arenada ayrı görüşlere sahip kişilerdi.

Dolaysıyla propaganda dönemlerinde biri birlerine tatlı sert sözlü sataşmalarda bulunurlardı. Bunlardan birisine ben de şahit olmuştum. Sayımların bittiği, oyların açıklandığı bir seçim gecesi idi. Rahmetli Dişli Demokrat Parti binası önüne kadar gelmişti. Aslında bu bir cesaret örneği idi. Onun arzusu açıklanan sonuçları birde buradan takip etmekte.

Demokrat Partililer bu işe çok kızmışlardı. Rahmetliyi uzaklaşması için bir iki kez ikaz ettiler. Ama o bir türlü buna yanaşmıyordu. İşte tam o sırada babam devreye girmişti. birtakım sözlü sataşmaların ardından Mustafa Dişli zorla da olsa oradan uzaklaştırılmıştı.

Birkaç günün ardından da “Urfa Lisesi Okul Aile Birliği” toplantısı vardır. Babam erkenden okula gelir. Toplantı sınıfta yapılacaktır. Babam kapıdan girişte hemen ilk sıraya oturur ve bekler. Bir müddet sonra Sayın Dişli kapıdan girer ve babamın tepesine dikilir. Yumuşak bir ses tonu ile “Bekir ağabey! Yerime oturmussunuz.” der ve beklemeye koyulur.

Babam da benden önce gelmiş olabilir yahut da bir iş için dışarı çıkıp tekrar geldi düşüncesiyle ayağa kalkar ve Mustafa Dişli’ye hiddetle “Başka yer mi yok? Gét istediği yere otur! Bırası babayın tapılı yeri degil ya!” diye çıkışır!

İşte o an Urfa’nın tanıdığı gerçek Mustafa Dişli devreye girer. Babama, “Yanlıı anlaşıldım galiba, lütfen sinirlenmeyin! Ben talebe iken burada oturuyordum!” deyince babam, neye uğradığına şaşırır. Yüzündeki tebessüm ve özür ifadeleri bir birine karışır. Bu zekâ, bu ince nüktenin karşısında söylenecek söz yoktur. Tek bir hareket vardır, o da kalkıp Mustafa Dişli’yi alnından öpmektir. Babam öyle de yapar. Ayağa kalkar onu kucaklar ve öper. Gülüşürler ve böylece aralarındaki kırgınlık eriyip gider.

Sizlere Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi ile ilgili yaşadığım ilginç bir olayı daha anlattıktan sonra yine ünlü simaları tanıtmaya devam edeceğim.

Yıl 1956 Demokrat Parti tek başına iktidardadır. Seçimler yaklaşmaktadır. Bu arada CHP mitingleri hız kazanmış, İsmet İnönü il il gezmektedir. O dönemde Urfa'da CHP'nin oy oranı yüzde altmışa karşı yüzde kırk oranındadır. Yani DP üç, CHP iki milletvekili çıkarıyor. Dolayısıyla İnönü seçim gezilerine Urfa'yı da katmıştır. Urfa'da heyecan dorukta. Halk İnönü'yü izlemek için Samsat Kapı Meydanı'nda toplanmıştır. O zamanlar halk, miting kimin olursa olsun gelir dinlerdi. O gün de öyle olmuştu. Demokrat Partili erkekler ve kadınlar da meydandaydı. Erkekler kürsüden hayli uzakta toplanmış, kadınlar ise Avşaroğlu Garajının damına yerleşmişlerdi. (Şimdiki Cevahir Konuk Evi) İnönü meydana gelir gelmez sloganlar atılmaya başlanmış, meydan seslerden zılgıtlardan inlemeye başlamıştı. Hiç unutmam hanım damındaki demokrat partili erkeklerin hanımları hep bir ağızdan şunları bağırmaya başlamışlardı.

*“Karkalar kağır kağır,
İsmet kulağıy sağır,
Demirkırat kazanmış,
Çıhdama haho çağır,
Halaaa! Halaaa! Heeeee! ... ”*

Mitingin başlamasından kısa bir süre sonra büyük bir kargaşa çıktı. Ben de o gün ayağımda haphaplarımla oradaydım. O patırtıda kalabalığın önünde sürüklenerek Atlas Sineması'na kadar geldiğimi hatırlıyorum. Sonrasında beni

kucaklayan iki güçlü el tarafından sinemanın açık olan kapısından içeriye doğru götürüldüm. İzdihamda haphaplarım kaybolmuştu. Nice zaman sonra kalabalığın dağılmasıyla ağlayarak eve dönmüş, annemden de azar işitmişim.

Dondırmaçı Ossé Emmi, Atatürk İlkokulu'nun güneydoğu köşesinde seyyar dondurmacılık yapardı. Dondurmasını da hemen oracıkta imal ederdi. Yani Firuz Bey Çeşmesi'nin yanbaşını mekân tutmuştu. (Bu çeşme hicri 1196 yılında, miladi 1781 yılında Firuz Bey tarafından yaptırılmıştır. Firuz bey bu çeşmenin suyunu Maşuk köyünden pörenklerle getirtmiştir. Şimdiki Doğumevi Hastanesi'nin önünden Karakoyun deresi üzerindeki su kemerine, oradan "Su Meydanı"na, güzergâhta bulunan Ulucami'ye, buradan da iki kola ayrılan suyun bir kolu Eski Paşa Hamamı'na (Yıldız Hamamı) diğer bir kolu da Firuz Bey Çeşmesine bağlanmıştır. Bu su en son Nimetullah Camii'ne kadar gidermiş.)

Ona, "Ossé Emmi! Acığ biye beş kurışlığ dondurma verimisen" dediğimizde, Ossé emmi beş kuruşluk dondurmayı tenekeden yapılmış emeceğe doldurup bize uzatırdı.

Emecek huni şeklinde olup ona lehimle tutturulmuş 6-7 cm. uzunluğunda bir borusu olan düzenekti. Biz dondurmayı bu huniden emerek çeker ve öylece yerdik. Bundan büyük bir zevk alırdık. Hemen de oradan ayrılmazdık. Dondurmamız bitince huniyi Osman Amcaya verirdik. O da yıkamadan tekrar aynı huniye dondurma koyar müşterisine uzatırdı. Ossé Emmi yetişkinler için de küçük tunç taslara dondurma koyar öyle ikram ederdi.

Bir de bizler henüz emeekteki dondurmayı tatmadan elimizin üst tarafını ona doğru uzatır, “Ossé `Emmi! Hanımın hıvası?” diye sorduğumuzda o da elimizin üst tarafına bir o kadar daha dondurmayı hemen konduruverdi.

Önce elimizin üstündeki dondurmayı yalamaya başlar, ardından da emekten dondurmamızı emerdik.

Osman Amca yapı itibarı ile insanlara güven veren, sevecen, hoş görülü, cömert biriydi. Hıva isteklerini hiç geri çevirmezdi. Bize, “Kem `Eyyar! Daha şındı hıvayı aldıy! Bi daha mı istisen?” dedikten sonra, “Uzat bahım eliy! ” der ve bir beş kuruşluk bedava dondurmayı yine elimizin üzerine yapıştırıverdi.

Osman Amca aynı zamanda bir çevre dostuydu. Kışın ya da müsait olduğu zamanlarda, yerde gördüğü kâğıt parçalarını toplar, önce kocaman ceplerine, sığmayınca da kalan kâğıtları sıkı sıkıya koynuna doldurur eve götürürdü.

*“Hıvasız olmaz derdik, verirdi hıvasını,
Çok severdik Ossé `Emmi'nin o nefis dondurmasını”*

Dükkânın önünde oturmak, gelen gideni izlemek, seyyar satıcıların ve tellalların ağızlarından çıkan ritmik ve melodik çağrışmaları dinlemek bizlere ayrı bir zevk verirdi.

Akşam ezanı okunmak üzereydi. Kunduracı Pazarı'ndaki dükkânlar birer ikişer kapanmaya başlamıştı.

Kepenlerin asap bozan sesleri, çarşının akşam sessizliğine pusu kurmuş makineli tüfek gibi yüreklere hoplatıyordu.

Babam da işi bırakmış, son hazırlıkları yapıyordu. Çıraklardan birisi dükkânın temizliği ile uğraşırken, ben de kokuşmuş tağarın suyunu kaldırımın kenarından caddeye boşaltmayla meşguldüm. O zamanlarda alt yapı diye bir durum söz

konusu olmadığından, dükkânlar atık sularını caddeye serpiştirirlerdi. Bu kunduracıların tağar suyu, yoğurtçuların peynir ya da yoğurt ülbelerinin yıkandıktan sonra ekşimış suları, berberlerin sakal tıraşı sonrası silepçedeki sabunlu ya da kebabçuların zifirli suları olabilir. Sözün özü, herkes atığını soğa caddeye boşaltırdı.

Tağar kunduracıların kullandığı o dönemlerde tenekeden yapılmış, içindeki suya köselenin daldırılıp bekletilerek yumuşatılması için kullanılan bir kaptı. Bu su uzun süreli kullanılırdı. Öyle bir koku yayardı ki, bazen insanın burnunun dişi kırılırdı.

Hiç kuşkusuz bu kötü kokular ve atık sular çevreyi önemli bir oranda kirletirdi. Bizler burnumuzun aşına olduğu bu kokulardan pek rahatsızlık duymazdık. Hatta bu kokuların tahlilini, menşeyini bilmeyi bir marifet sayardık.

Babam dükkân komşumuz olan saatçi Osman Dayı ile sohbe dalmıştı. Ben tağarı boşalttıktan sonra her akşam olduğu gibi kulplu kovayı alıp Ulu Cami'nin yolunu tuttum. Caminin abdest alma bölümünde birkaç yaşlı adam akşam namazının hazırlıkları ile meşguldüler. Tenekeden yapılmış ibrik ellerinde, tuvaletlerin önünde sırada bekleyenler de vardı.

Abdest mahallinde, duvardan bir karış kadar çıkmış birkaç tane su borusu vardı. Bu boruların uçlarında musluk yoktu. Çoğu camide bu düzenekler bile yoktu. Ulucami'de durum böyle idi. Bu boruların ağız kısmı tamamen kapalıydı. Alt tarafında birer delik bulunurdu. Bu delikler kibrit çöpünden biraz daha geniş bir şekilde delinmişti. Bu delikler iplerle bu demir borulara bağlanan yontulmuş tahta parçaları ile kapatılırdı. Çoğu zaman babam bu tahta parçalarını dükkânda kundura bıçağı ile yontar, yanına ip olarak camiye gider, bozuk olanları bu şekilde yenilerdi.

Ben bu muslukların birinin önünde durdum. Tahta çöpü çektim. Kovaya su doldurmaya başladım. Bir ara öyle bir dalmışım ki enseme yediğim şiddetli bir tokat ile kendime geldim. Başımı kaldırıp arkama baktığımda,

-Ulan oğlim körmisan! Su daşıp daşıp gidiy! Suyu kapat-sayne! Bişeki eliyiz işte, göziyiz oynaşda!

Başımı sesin geldiği yöne çevirdim. Parmaksız Müslüm Amca'nın sert bakışları ile göz göze geldim. Çok korkmuş-tum! O zamanlar o semtte Müslüm Amca gibi Urfa'nın ileri gelenleri oturur, bunlar camiye ve cami avlusuna, haziresine göz kulak olur, cami bahçesinin bakımı ile ilgilenirlerdi.

Pabuççu Hacı Bekir, Dondırmaçı Hacı Meğme (Mahmut Sebilci), Aşşuné Ahmet (Ahmet Akgül), İncirkuşu Abdurrahman (Abdurrahman İnci), Leblebici Şih Müslüm (Müslüm Mutlu), Sami Barlas Amcalar bunlardan sadece birkaçı idi.

Ben akan suyu kazıkladığım gibi kovayı alıp arkama bakmadan oradan uzaklaştım. Dükkâna geldiğimde Yusuf abi sı-rıf olmuş Celal Kalfa da darabanın birini kapatmış beni bekliyordu.

Celal Kalfa getirdiğim su dolu kovayı elimden alarak ta-ğara boşalttı.

Babamın yanında birçok kalfalar yetişmişti. Bunların içerisinde Fuat Ebe, Celal Palalı, Halil Mavigöz (Émino Helle), Şih Müslüm dayımın oğlu Yusuf Savaş, Halil Felhan, Yaşar Kısmet, Mehmet Kısmet hatırladıklarımızdır.

Fuat Ebe Babamın ilk çıraklarından. Fuat Ağa-bey'imın anlattığına göre dükkânımız "Eski Hal Pazarı"nın olduğu yerde ve Danahvan (Danakovan) Hamamı'nın yanındaymış. (Şimdiki Mevlevi Camii) Dükkânlar ve hamam

yıklıp yerine hal pazarı yapılıncaya babam Se'et Ağa Kabal-tısı'nın (şimdiki aş ocağı) karşısına taşınmış.

Dükkânda son kontroller yapıldı. Son daraba da büyük bir gürültü ile indi ve kilitler vuruldu. Babam kilitleri eliyle iyice yokladı. Kalfa ve çıraklara ertesi gün yapacaklarını tembihleyip eve doğru yürümeye başladık.

Basmahane'nin yüksek duvarlarının dibinden geçip. Kutbettin Camii'nin önüne vardığımızda ezan okunmak üzereydi. Babam elindeki marhamayı elime tutuştururken,

-Hadé dorğı eve! Ben namazı kılıp geleceğim! dedi.

Marhamaların çeşitli işlevleri vardı. En baştaki görevi çarşı, pazardan alınan nevalenin onunla taşınması idi. Bununla terleyen yüzler, başlar silinir, abdest alındıktan sonra da kurulanma için kullanılırdı. Ekseri 50X50 cm. büyüklüğünde olurdu.

Kapıyı annem açmıştı. Ben içeri girer girmez annem de avlunun bir köşesinde yanmakta olan gaz ocağının üzerinde içerisi yağla dolu kalaylı bakır tavanın başına geçip oturdu. Avlu mis gibi aya köftesi kokuyordu. Yanı başındaki süzeğin içindeyse haşlanmış, nohuttan azıcık büyük tiritli köftenin köfteleri duruyordu. Akşama tiritli köfte yiyecektik. Ben aç bir kedinin nazlı ve acıklı tavrı ile anneme yanaştım. Aya köftesini, içli köfteyi, dolmalı köfteyi, ağzı yumuğu, ağzı açığı tavanın başında yemek bana inanılmaz bir zevk verirdi.

Anneme,

-Anne!... Anne! Acığ biye bi aya kıftesi ver! Dememe kalmadan elindeki kebab şişini bana doğru sallayarak,

-Yeri ha! Yeri gét öte! Şındı siye verdim mı kardaşlariy da ister! dedi ve devam etti.

-Siye bi tene, ona, bına bi tene! Eee! Hepsı ne keder ki? Bereketını kaçırmayın! Sırfada üzısuyınnan yiyersiz! deyince umudum yok olmuştu.

Yanından uzaklaşır gibi yaptım. Arkasından dolandım. Sağ tarafında bulunan içi aya köftesi dolu lengere yanaşım. Nar gibi kızarmış iki aya köftesini kaptığım gibi çardağa fırladım.

Anacığazım,

-Gebermiyesen! Énı sonı dediğiy yaptiy! Körolmiyasan!

O söylenirken ben köfteleri ağzım yana yana çoktan mi-deme indirmiştim bile.

Sonrasında annem bana at sıtılını alıp kapı komşumuz olan Kamil amcaların (Kamil Aşar) evlerinin kuyusundan su getirmemi istedi.

Him komşumuz Kamil Amca, “Kamil Çavuş” diye bilirdi. Kamil Çavuş amcalar, Rus ve Ermeni zulmünden, kaçarak 1915-20 yıllarında Van’dan Urfa’ya gelip yerleşen ve muhacir olarak bilinen ailelerdendi.

Bütün mal varlıklarınıoralarda bırakarak Urfa’ya gelen bu aileler o dönemlerde çok sıkıntılar çekmişler. Önce-leri açıklıkla mücadele etmişler. Sonraki yıllarda Muhacir Çarşısı olarak bilinen çarşıda kurdukları tezgâhlarla nafa-kalarını çıkarmaya çalışmışlardır.

Kamil Amca, postanenin teknik kadrosunda görevli idi. Yol çavuşu idi. Devlet ona bir at zimmetlemişti. Kamil Amca bu atı evlerindeki ahırda beslerdi. Onunla telefon hatlarının

bakımına giderdi. Yalnız başına yola koyulur günlerce dağ taş, dere tepe dolanır durudu. İlçelere kadar gider, yol güzergâhlarındaki köylerde konaklar, arızaları bulur, tamir eder, hafta sonlarında ancak evine dönebilirdi. Kamil Amca yardımsever biriydi. Mahallenin patlayan ampullerini, arızalanan elektriğimizi tamir ederdi.

Düşünebiliyor musunuz? O zamanlarda, bir ampulü bile yuvasına takamayan, sigorta attığında onun telini dahi takamayan bir toplumduk. Böyle durumlarda Kamil Amca'yı çağırırdık. Kamil Amca ampulü değiştiği sırada, ev halkı olarak meraklı gözlerle onu izlerdik. İşi bittiğinde düğmeyi çevirmemizi ister, ampul yanınca da hayretimizi gizleyemezdik. Sevinçten çılgınlık atar alkış tutardık.

Tetirbenin içinde biri bizim öteki ise Kamil Amca'lara ait olmak üzere iki kapı vardı. Bizim kapı sac kaplama idi. Kamil Amca'ların kapısı ahşap olup daha büyükçe ve enikli idi. Kamil Amca'larla evimizin duvarları müşterekti. Duvarlar müşterek olunca "him komşu" olunurdu. Bu him komşular arasındaki dostluk, dayanışma ve yardımlaşma diğer komşulara nazaran daha bir başka olurdu. Biz Kamil Amca'larla tam otuz beş yıl komşuluk etmiş, bir ev gibi olmuştuk.

Bizim kuyu tuvalet ambarına yakın olduğu için suyunu çok zorda kalmazsak içmezdik. Kamil amcaların kuyusu evin fosseptik çukuruna uzaktı ve daha temizdi.

Kovayı aldım, kapıyı çalmaya başladım. Kapıyı Fikriye abla açmıştı. Elimde sıtılı görünce önüme düşüp kuyunun başına vardık. Lastik koka ile bir iki defa çektiği suyu sıtılıma boşalttı. Sonra beni kapıya kadar uğurladı.

Annem daha sonra bana,

-Selenk selenk ortalıhta dolaşacağıya, gét beş altı tene ek-mek getir, külligin üzerinde sula, soyra da bük, sırfıya sar!

Ekmek zerzembeydi. Akşam karanlığında zerzembeye girmeye korkardım. Babam halâ zerzembeye, odun damına, abdesthaneye elektrik çekmemişti. Geceleri buralara ancak fanusla girebilirdik. Bizim minicik bir fanusumuz vardı. O da etrafa pek ışık vermezdi. Bununla bile karanlık yerlere girmeye cesaret edemezdim. Bundan dolayıdır ki annemi duymazlıktan gelmiştim.

O esnada kapı çalınmıştı. Gelen babamdı. Bu sefer an-nem, babamın da duyacağı yüksek bir sesle,

-Siye bi söz söledım! Sen gene göziy yassıladıy! İnsan olana söz bi kere söylenır! Adamı ʻynım zivanadan çıhadı-yısız! diye beni ikinci bir defa uyarınca, hemen zerzembeye daldım.

Dört tane ekmeği kaptığım gibi, avludaki curun kapağı-nın üzerine koydum. Sofrayı da küçük odamızın duvarının di-bindeki kanepeye serdim. Suladığım ekmekleri sofraya üst üste koyarak üzerlerini örttüm.

Kız kardeşimiz henüz küçüktü. Bundan dolayı evimizde kız çocuklarının yapacağı işleri annem bizlere, çoğunlukla da bana yaptırırđı. Küçük yaşına rağmen ekmek sulamada üstüme yoktu. Annem yaptığığım her işimi beğenirdi. Evi sü-pürür avluyu yıkar, çoğu zamanda ocaktan aldığımız kül ile zıfırlı sehenlerin, lengerlerin, tavaların yıkanmasına yardım ederdim. Bazen de annemle birlikte ayağımla hamur yoğur-duğım, ʇamaşır yıkadığım bile olurdu.

Avlulu evimiz iki kattan oluşuyordu. Girişte sağda tan-dırılığ vardı. Onun yanında oturma odası, bitişiginde bir zer-zembe, hemen yanında ise odun damı dediğimiz bir mahzen vardı. ʇardakta ise yan yana iki odanın yanı sıra, ikinci bir ʇardak, ʇardađın sağ tarafında ise bir büyük oda daha vardı.

Tandırılığımıza basamaksız girilirdi. İçerisinde üç adet ocak vardı. Birinde annem aş pişirirdi. Orta boy olanında ise çamaşır ve hamam için su ısıtılır, büyüğünde ise sac üzerinde ekmek pişirilirdi. Bacamız tandırılıktan sonra çardağın odasının duvarından geçer, oradan da dama uzanırdı. Komşunun duvarını da geçtikten sonra son bulurdu. Tandırılıkta ayrıca geniş bir camhana iki tane taka ve birde avluya bakan, kedilerin içeriye girmesini önlemek için elek teli gerilmiş bir penceresi vardı.

Tandırılıklarımızın içi, yani duvarları kapkaraydı. Herhangi bir boya, badana yapılmazdı. Çünkü ocaklardan çıkan duman ve isler bu mekânın duvarlarına kadar işler bu isler adeta taş duvarlarla özdeşleşirdi.

Zerzembemize dört basamakla inilirdi. Duvarlarının yere yakın olan kısımlarında en az on tane taka, takaların üzerinde ise dört bir tarafta, biri büyük olmak üzere beş tane de küçük camhana yer alırdı. Bu takalardan birinde pekmez küpü, birinde yağ küpü, birinde, peynir küpü bulunurdu. Domates salçamızı da çinko kovalarda saklardık. İsoot ve tuz ise büyük çömleklerde muhafaza edilirdi. İsoodu günlük kullanımlar için ülbelerle koyardık.

Camhanalarda ise raflar vardı. Bu raflara isoto ülbesi, tuz ülbesi ve kap kacaklar konulurdu. Anamızın tütün ülbesi oturma odamızın camhanasında, kahve ülbesi de yine odadaki tahta dolabın içinde bulunurdu.

Tavalar, sahanlar, kuşhanalar, köfte leğeni, aş leğenleri, lengerler, tahta kaşıklar, melles, çömçe, kollu tas, havan, cavan yine zerzembedeki raflara yerleştirilirdi.

Oklava, aktar ağacı, ekmek tahtası, ekmek selesi, kuru soğanların konulduğu kamıştan yapılan sepetler gibi çeşitli araçların da yeri zerzembelerimizdi...

Zerzembenin duvarlarında ise çeşitli inceliklerde elekler, kalburlar, pat pat eleği asılı dururdu. Bu elekler ince, iri

olmak üzere kısımlara ayrılırdı. Bunlarla un, nişe, isot, gibi yiyecekler elenirdi.

Kalburlarla da buğday, bulgur ve daha birçok tahıllar elenirdi. Çoğu zaman bu iki alet komşu komşu dolanırdı. İhtiyacı olanlar birbirine verirdi. Hele o kollu tas, hem sıra yapılırken, bulgur kaynatılırken, salça yapılırken hem de ölü yıkanırken kullanılırdı.

Unutmadan söyleyeyim! Zerzembelerimizin duvarlarını çevreleyen raflarına kavun, karpuz, nar gibi meyveler de dizilir, bu yiyecekler kış aylarında misafirlere ikram edilirdi. Kışın bulunmayan bu meyveler ayrıca “yerik yeriye” kadınlara, içi çeken hastalara gönderilirdi.

Ben, her ne hikmetse kollu tastan çok korkardım. Çünkü komşuda ölen birisi olduğunda gelir kollu tasımızı isterlerdi. Meğer onunla ölüleri yıkarlarmış. İşte bunu öğrendiğimde bu kollu tasa karşı yüreğimde bir ürkeklik bir korku hâsıl olmuştu. Annem bana, “Oğlum get zerzembeden kollu tası getir” dediğinde hemen itiraz ederdim. Bu görevi yerine getirmeme adına ne gerekirse yapardım.

Ayrıca zerzembelerimizde irili ufaklı testler, leğenler, süzekler, kazanlar, tepsiler, siniler bulunurdu. Bu testler ve kazanlar şire yapılırken, salça çıkartılırken, nişasta yapılırken, bulgur kaynatılırken, hamur yoğrulurken, çamaşır yıkanırken kullanılırdı.

Leğenler işlevlerine göre adlandırılırdı. Aş leğeni, ges legeni, kıfte legeni, hamur legeni, hamam legeni, çapıt legeni, tezzek legeni gibi. Her evde bu leğen çeşitleri bulunurdu. Evinde bu eşyalardan olmayanlar ihtiyaç duyduklarında komşularından isterlerdi.

Kazanlar da tıpkı leğenler gibi adları ile belirlenmişti. Aş kazanı, kaynar kazanı, şire kazanı, ges kazanı, burğıl kazanı gibi.

Bizim çok çok büyük bir şire kazanımız vardı. Bu şire kazanı her sene Kızlar Köyü'ne gider gelirdi. Asoğlu Emine'si (Meté) bu kazanımızı çok severdi. Kazanı eşeğe yükler, kendi de yaya olarak, Urfa'ya on kilometre mesafedeki Kızlar Köyü'ne götürürdü. Kazan orada işi bitinceye kadar kalırdı.

Odun damımızda ise taka ya da camhanalar yoktu. Babam burayı yakacak çeşitlerine göre düzenlemişti. Girişte solda, kışın odamızı ısıtmada kullandığımız odun kömürü bölümü, onun yanında tezek, biyan, karşı tarafta çırpı, kapının sağında ise mangal yakarken tutarlı olarak kullandığımız kamka yığını vardı. Bu mekân, uzun sözün kısası, çırpı çöp, hırheşekle dolu idi. Bu hırheşeklerin arasında akrep, yılan ve her türlü haşarat mevcuttu. Bu haşaratlardan zararsız olanlarla yakın temas kurar onları avuçlarımızı alır eğlenceli anlar yaşardık. Bunlardan, Kara Fatma, kepenek, bööçik, kestenkele bizlerin adeta birer canlı oyuncacıydı.

Bir de her evde fantastik yaratıklar vardı. Bunların adları her zikredildiğinde ödümüz kopardı. Zerzembede "hümbıl", odun damında "öö", kuyuda "subat çerısı", tuvalette de "üç harfliler" vardı. Büyüklerimiz bizi öyle inandırmışlardı.

Bize, "Git odun damından şunu getir dediklerinde korkardık. Niye? Çünkü orada öo vardı. Zerzembeye gütmemiz istendiğinde korkardık! Niye? Orda da hümbıl vardı. Kuyuya yaklaşamazdık, oradan her an subat çerısı çıkabilir, bizi kuyuya çekebilirdi.

Gelin sizlerle hümbıl, öo, subat çerısı gibi fantastik yaratıkların çocukluğumuzdaki yerini anlatayım.

Çocukluk yıllarımızda hayatımızı meşgul eden bu hayalî hayvanlar basit gibi görünse de, bizlere özde pek çok şey hatırlatır.

Bizler avlulu evlerde doğduk ve büyüydük. O evlerin hayatımızda birçok gizemli tarafları vardı. Evlerimizin ahır, her türlü zahirenin saklandığı bir de zerzembesi vardı.

Evlerimizde çalı çırpının, odunun, meşe kömürünün, tezeğin, biyanın ve puşun konulduğu odun damı dediğimiz zerzembeye benzer bölümleri vardı.

Maskan vardı. Odalarımızda camhana, dolap ve küçük takalar vardı. Unutmadan söyleyeyim, bir de gedemeç ve etebelerimiz vardı.

Çocukken ne olduğunu bilemediğimiz, algulamakta güçlük çektiğimiz, bazı kavram ve görüntüler, deyim yerindeyse adeta beynimize kazılmıştı. O yaşlarda bu tip sanal for-bilerden asla tehlike gelmeyeceğini bile bile (Her yaşta ol-masa da) varlıklarından söz edilmesi ya da isimlerinin geç-mesi bile bizleri tedirgin etmeye yeterdi.

Hümbül neydi acaba? “Türk Dil Kurumu” na göre pis-boğaz anlamına geliyor. Acaba yarım asır öncesine kadar “hümbül” denen sanal yaratık, avlulu evlerde doğup büyü-yen bizlerin zihninde ne anlam ifade ediyordu.

O bir hayvan mıydı? Hayvan kılığında bir insan mıydı? Ya da silikon türünden yaratılmış sümüksü yapışkan bir dev miydi? Neyse, daha birçok tanımlara gebe olan sanal bir ya-ratıktı diyebiliriz.

Peki, “öo” neydi acaba? Onu anlatmak, tarif etmek pek kolay... Çünkü “öo”lar, çoğu zararsız küçük böceklerdi. Örneğin: Evlerimizde bazrakı, kara fato, taksi, hemam bööciği, kestenkele, karasinek, çekirge, heberci hecce gibi masum hayvanların yanı sıra İlan, ekrap, sıçan, su iti gibi zararlı ve hemen yok edilmesi gereken “Öo”larda vardı. Bizler bu ya-ratıklarla iç içe yaşayıp dururduk.

Hayal ürünü hayvanlar gurubuna girmese de “Subat Kırısı” de bizlere korku salan, sanal bir yaratıktı. O bir ka-dındı. Hem de yaşlı bir kadındı. Bu kericiğaz ne hikmetse

kuyuda gizlenir, “Hamile kadınlara ve çocuklara musallat olur!” denilirdi.

Anladığım kadarıyla ben bunu, çoğu zaman kapağı açık olan kuyulara çocukların yaklaşmasını önleme adına uydu-rulan bir ucube yaratık diye tarif edebilirim.

“Şubat kşerısı” denen bu sanal “Kadın yaratık”, sanki çocukların baş düşmanıydı. Zihinlerimize öyle kazınmıştı işte.

Kuyudan bahsetmişken, bir de kuyuya düşme vakala-rından bahsetmemek olmaz diye düşünüyorum.

Bir keresinde Dayım oğlu Mustafa 4-5 yaşlarında iken komşu evin kuyusuna düşmüştü. Sokağa çıkıp, “Hahooo! ...hahooo!” diye bağırsan kadınların sesini “Arap Reşo”nun (Reşit Polat) genç oğlu Halil Ağabey duymuş. So-kağa fırlayarak hiç tereddüt etmeden kendini kuyuya bırak-mış ve boğulmakta olan Mustafa’yı son anda kurtarmıştı.

Ama gelin görün ki, o telaşta Halil Polat kuyuda unu-tulmuş, bir saat kadar kuyuda kaldıktan sonra sokaktan ge-çenler tarafından kurtarılmıştı. Reşit Polat, Urfa Kurtuluş Savaşı’nda kahramanlıklar göstermiş, yiğit ve kabadayı biri idi. Çocukları da kendine çekmişti.

Alın size hikâyeler arasından bir mini hikâyeye daha!

Malum o dönemlerde yaz boyu damlarda yatılırdı. Sa-nırım beş, altı yaşlarındaydım.

Bir gece yarısı damdan, tuvalete inmem gerekiyordu. Usulca, sessizce ve birazda çekinerek; “Babaa! Babaa! Be-nim çişim geliyor! diye seslendim.

Babam; “Én aşığı oğlum! Ebdeshana aşığıda! İki dekkede et gel!” deyince susmuştum.

Vaziyet hiç de iyi değildi. Bu sefer anneme seslendim. Daha yumuşak ve acındırıcı bir sesle; “Annee! Annee! Benim çişim geli!” deyiverdim.

Aynı cevabı annemden de alınca artık iş başa düşmüştü. Tahttan inmeden damı iyice kontrol edip, usulca ayaklarımı yere değıdirdim. Çünkü damlarda bile, sanal hayvanların dışında, karanlıkta fark edemediğimiz, yılan, akrep gibi hayvanlar olabilirdi.

Neyse, sonrasında merdiven basamaklarını incitmeden ağır ağır avluya inmeye başladım. Avluya indiğimde, keşke başımın her iki yanında, tepemde ve arkamda da gözüm olsa diye düşünmeye başlamıştım!

Nerdeee! Nihayet, iki gözümle, öncelik sırasına göre, evvela komşu duvarına bitişik ve ortak kullandığımız kuyuya, sonra zerzemenin açık olan kapısına, en sonunda ise ahırın girişini gözetleyerek avlunun orta yerine varmıştım.

Kuyudan her an “Subat Kırısı”, zerzembeden “Öo”, ahırdan ise o en korktuğum “Hümbül” çıkacak diye ödüm kopuyordu!

Abdeshane ise, benim için korku tünelinin son durağıydı. Tuvaletin yıkık, dökük, mertekle örülü toprak damundan tepeme düşebilecek bir akrep, bir kertenkele ya da bir yılan olabilir endişesi beni eritir, yiyip bitirirdi.

İşte, yüreğimin taşımaya güç yettiremediği bu korku yüküyle, vücudumu taşımada zorlanan ve titreyen ayaklarımınla, ihtiyacımı nasıl ve ne şekilde giderdiğimi varın siz bir düşünün.

Sonrasında ise bir süpermen hızıyla, kurtuluşa giden merdivenleri, ayaklarımın altından kayar gibi tırmanmam ve tahttaki yatağıma uçar gibi dalmam, doğrusu izlenmeye değer sahnelerdendi. O anların sonrasında yorganın altına salimen sığınmam, benim için büyük bir zafer sayılırdı.

İşte, çocukluğumuzda bu tur aslı astartı olmayan sanal korkularla büyüüldük. O zamanki anlayış buydu.

İşin enteresan tarafı ise sonrasında, analarımızın işi bizlere düştüğünde hümbül'ü, öo 'yu ve subat kerısını unutmuşçasına "Oğlum Fahat! Zerzembiye en, küpten bi tas yağ getir!" dediklerinde,

"Ben orıya giremem ané! Orda öo var! Ben korhıyam!" der o işten sıyırmaya çalışırdık.

Ya da "Oğlum! Odın damından bi tenike tezzek getir" dediğinde ise hemen cevabı yapıştırıverirdik.

"É ané, orda da hümbül var!" deyince, "Yerre gir sende hümbül de!" diye azar da işitirdik.

İş kuyudan su çekmeye gelince de, kaytarmak için "Ben kuydan çoğ korhıyam! Ya subat kerısı çıharsa!" derdik! Annemiz de,

"Yoh yavrım yoh korhıma! Ben bırdıyam" derlerdi.

Alın işte size koca çelişkiler yumağı! Çözün çözebilirseniz.

İşte böyle.

Avluda bir tek oturma odamız vardı. Kışın bizler henüz küçükken burada yatar, burada yemek yer ve burada misafirlerimizi ağırlardık. Kab örtülü bu küçük sıcak ve samimi odada bir camhana, bir de tahta dolap vardı.

Camhanaya kışın yataklar istif edilirdi. Bu yataklar yaza da boş bir odaya kurulan iskelelere konulur, tozlanmasın diye de üzerleri sıkı sıkıya örtülüp sarılırdı. Bu odamızdaki tahta dolabı ise annemiz kullanırdı. Orada annemizin tütün ülbesi, dikiş takımı, yama parçalarının bulunduğu yamalı buhçası, bir bölümünde ise bizlerin ve babamızın çorapları, birkaç tane annemin, babam için diktiği ya da ördüğü araççınıları bulunurdu.

Babam eve 1960 yılında dikiş makinesi almıştı. Annem çok becerikli idi. Babamın ve bizlerin iç çamaşırlarını vepi-jamalarını dikerdi. Ayrıca konu komşunun da bu tür işlerini görürdü. Yorgan, döşek yüzü, yorgan mitili, melhëfesi, yastık yüzü, camhanalara perde ve bastık bezleri dikerdi. Ayrıca kaneviçe, kazak, kışlık arahçın, bizlere atkı ve şeytan küllahı işlerdi. Biz bunlarla kışı üşümeden geçirirdik.

Bir müddet sonrada, ellerimle ıslattığım ekmekleri, pak-languç şeklinde katlayıp ekmek sofrasına sarıverdim. Bu kat-lama biçimi ayrı bir maharet ve ustalık isteyen bir işti.

Sofra kurulmuş yemek hazırdı. Sofrada iki lenger içinde aya köftesi, bir aş leğeninde ise tiritli köfte yemeğimiz vardı. Annem, babam ve bizler, yani dört kardeş firdolayı yerimizi almıştık. En küçüğümüz ve henüz üç yaşına yeni basmış olan kız kardeşim ise odanın bir köşesinde uyuyordu.

Tam yemeğe başlayacağımız anda elektrikler kesilmesin mi! Babam lahavle çekip ayağa kalktı. Takadaki gazyağı lam-basını, benzinli çakmakla yaktı ve onu çıra kürsüsünün üzere koydu.

Yemek faslı tekrar başlamıştı. Odaya yemeğin o nefis ko-kusu ile lambadan çıkan gaz kokusu birbirine karışmış ağzı-mızın tadı bozulmuştu. Çıra kürsüsünün üzerindeki gaz lam-basının aydınlattığı loş ışıktaki yenen yemeğin ardından, anam günün yorgunluğunu atmak için sigarasını keyifle tellendir-meye başlamıştı. Babam ise yemeğin ardından köşesine çekil-miş, yorgun bir arslan edası ile sofra başındaki karınlarını do-yuran yavrularını izler gibiydi sanki.

Babamın herhangi bir kötü alışkanlığı yani içkisi, sigarası yoktu. Kahveye gitmek neymiş bilmezdi. Onun bütün tiryakiliği annemle bizlerdi. Annemi çok severdi. Çünkü onu görmüş, beğenmiş ve öylece almıştı. Yani görücü usulü ile değil severek beğenerek evlenmişlerdi.

Dayım babamın yanında kalfa olarak çalışmış. Annem o yıllarda on üç, on dört yaşlarındaymış. O zamanlar kız çocukları yedi sekiz yaşlarında fitaya girerler, gelinlik çağına geldiklerinde ise kara çarşaf giyerlerdi. Daha ileriki yaşlarda, yani ellili yaşlardan sonra kadınların ekserisi ehlram örterdi. Aslında kışlık bir örtü olan ehramı annelerimiz çoğu zaman komşu gezmelerinde başlarına hemencecik örtmek için kullanırlardı. Çünkü çarşafa göre daha pratikti. Hem de kışın sıcak tutardı.

İşte annem de fitada iken, yani henüz çarşafa girmemişken anneannemin aş sıtılına koyduğu yemekleri, bazı öğlen saatlerinde dükkâna götürürmüş. Hem oğlu hem de ustası yesin diye. İşte babam annemi o zamanlar görmüş beğenmiş. Annem de onu sevmiş. Babam annemi çarşafa girdiği sıralarda yani onbeş yaşında iken istetmiş. Dedem de “verdim gétti” demiş. Neyse...

Azıcık bir dinlenmenin ardından annem:

-Bekir esseh! Evde kazyağı kalmamış. Biye para biraş, Yarın kazyağçı geçiyken alım.

Gazyağını, tenekeci esnafı satardı. Bir de sokak sokak dolanan Hasan adında bir amca vardı. “Kazyağı! kazyağı!... diye bağırır, ihtiyacı olanlar onu kapıya çağırırdı. Hasan Amca iki teneke dolusu gaz yağı ile yaya olarak tüm

mahalleleri gezerdi. Ona ve onun sesine tüm Urfalular aşına idi.

Omzuna iple astığı tenekeden yapılmış, yarım ve bir litrelik ölçü aletleri ile gazını satar, tenekeler boşaldığında ise, bir gün önce herhangi bir eve emanet ettiği gazyağı dolu tenekeyi gider oradan alır kaldığı yerden tekrar gaz satışına devam ederdi.

*“Hele biri var idi, bağıırdı kazyağıuu... kaz yağıu! ,
Sesi inletirdi, geçtiğı her sokağı”*

Dört beş şişe gaz alınır, on, on beş gün kadar, hem lambada hem de gazocağında kıt kanaat kullanılırdı. O zamanlarda bu bile lüks sayılırdı. Zaten çoğı evde yemekler tandırılıhtaki ocaklarda pişirilirdi. Daha sonraları yemekler, sacdan yapılmış maltızlarda, teknolojinin gelişmesiyle de hava pompası ile çalışan gazocaklarında pişirmeye başlandı.

Fitilli gaz lambası, fanus ve yine pompayla çalışan fitil yerine beyaz tüle benzeyen, ısıya dayanıklı bir maddeden yapılan gömleğinin tutuşmasıyla yanan ve ışık veren lüks gibi araçlar da evlerimizde kullandığımız aydınlatma araçları idi.

Hiç aklımdan çıkmaz. Gaz lambasından sonra çıkan ve etrafı daha çok aydınlatan fanus ışığı ile kadınların yüzü daha da görünür hale geldiğinden Urfalıların, “Çıktı fanıs, kalmadı ar namıs” deyimini çok ilginçtir ve hala zihnimin bir köşesinde durmaktadır.

O yıllarda eski adıyla Vaftüzci Yahya Kilisesi ya da Aziz Yuhannes, şimdiki adıyla Selahattin Eyyübi Camii, elektrik santrali binası(şirket) olarak kullanılmaktaydı. Şanlı-

urfa'da elektriklerin gece saat 22. 00'ye, 23. 00'e, pek görülmüş şey olmasa da 24. 00'ekadar yandığına şahit olduk. Bu yapının kuzey kısmında elektrik motorlarının soğutulması için kullanılan suyun sıcak olarak dışarıya tahliye edildiğini o mahallede oturanlar gayet iyi bilir. Çevre halkı bu sıcak su ile çamaşırlarını halı ve kilimlerini yıkar, Hatta kovalarla eve taşıdıkları bu suyla da çocuklarını dahi yıkarlardı.

Yılbaşı gecelerinde ya da bayram gecelerinde ise bu süre gece on iki, bire kadar uzatılırdı. Elektrik enerjisinden her gece muntazaman yararlandığımız pek söylenemezdi. Zaten enerjiye, aydınlatma dışında herhangi bir ihtiyaç da duyulmazdı. Santral sık sık arızalandığından çoğu zaman devre dışı bırakılır ve gün boyu, hatta bazen günlerce tamiri ile uğraşılırdı. Bu durumda çıra kürsüsü üzerindeki gaz lambası ile aydınlanmaya çalışırdık.

Babam, Nihat abimden duvardaki çivide asılı duran pantolonunu getirmesini söyledi. Cüzdanından çıkardığı iki buçuk lirayı gazyağı alması için anneme doğru uzattı.

Ardından ışıldayan gözlerle bizleri süzdü. Parmaklarını cüzdanın bozuk para kısmına daldırdı. Ulufe dağıtır gibi her birimizin yaşına uygun madeni paraları bir bir önümüze fırlatmaya başladı. Odanın içine neşe dolmuştu. Ben önüme atılan sarı on kuruşu kapığım gibi, pantolonumun cebine koydum. Herkesin keyfi yerindeydi.

Annem her “üregi telestığında”, ki kendisi hep öyle derdi, elindeki sigaranın düşmek üzere olan külünü ustaca bir hareketle ağzına yollardı. Yine öyle yaptı. Diliyle sigaranın külünü ağzının her bir yanına sıvazladı. Sonra ağzında eriyen külün tadını içine sindire sindire bir iki defa yutkundu. Siga-

rasından derin bir nefes daha çekti ve pöççüğünü önündeki külük olarak kullandığı son derece eski bakır sahadanda ezerek söndürdü. “Ya Allah!” deyip ayağa kalktı.

Sofra yerde beklemezdi. Annemle birlikte bende ayaktaydım. Sofranın toplanmasına, bulaşıkların yıkanmasına yardım ettim.

Odaya döndüğümde ağabeylerim derslerinin başına oturmuş, küçük kardeşim Mustafa ise babamın dizinin dibinde kıvrılmış, bir kedi gibi çoktan uykuya dalmıştı bile. Annem döşeklerden birini yere yaydı. Usulca kucakladığı kardeşimi, yatağına uzatıp üzerine yorganı örtüverdi.

Annem:

-Hade herkes barmilin başına. Böğün yorganların melhefelerine çin yaşamışam. Eyni belim buğnum kırılmış. Mıttilleri kar kimin! Kirlı ayağıznan sızı yatağa sohmam! de-yince barmilin önünde sıra kapma kavgası başlamıştı.

Bir müddet sonra kız kardeşimin de uykusu gelmişti. Benim de yatma zamanım gelmişti. Uyku gözümden akıyordu. Kendimi uyumamak için zor tutuyordum. Derken ben de kendimi camhana tarafındaki köşeye serilen yatağa atıverdim.

Kardeşlerimle ben ekim ayı sonundan, nisanın son haftasına kadar avludaki bu odada yatardık. Babamlar ise kız kardeşimle birlikte, çardaktaki odada uyurlardı. Sabahları uyanığımızda ilk işimiz yataklarımızı düzgünce katlayarak camhanaya dizmek olurdu. Annem camhanayı, yatakların görünmemesi için eliyle diktiği ve bütün maharetini gösterdiği kenarları işlemeli bir örtüyle kapatırdı.

Odanın bir duvarında ise üç parmak eninde ve yaklaşık üç metre uzunluğunda bir tahta çakılıydı. Babam bu tahtaya en az yirmi kadar da çivi çakmıştı. Bu çivilerde pijamalarımız, önlüklerimiz, pantolonlarımız, gömleklerimiz hep asılı bir vaziyette dururdu. Gelen misafirlerin dahi ceketleri, çarşafları

bu duvardaki çivilerde yerlerini alırdı. Bu duvar odanın içerisinde adeta açık bir gardırop ya da başka bir deyimle portmanto görevi üstlenmekteydi.

Bizler uyduktan sonra, konuşulmuş olacak ki; sabah kalktığımda annemin bugün evi sereceğini babamla tartışırken öğrenmiş oluyordum. Annem babama:

-Bekir eşkolsın! Hela bi örümcek sıyrıgesi almadıy! Gene konşılardan mı istiyım! Aha böğin sıyrıge olsaydı evleri serirdım. Zatan bahça sıyrıgemiz de kalmamış, dedi.

Babam:

-Tamam tamam! Böğin alır, şegirtnen gönderrem! dedi ve vedalaşıp çıktı.

Süpürgeler bahçelerde yetiştirilirdi. Sipariş verilir, bahçeciler eve kadar getirirlerdi. Eve gelen bu kuru süpürgeler kısımlara ayrılırdı. Süpürge demetlerinin içerisinde bir iki adet iki üç metre uzunlukta olanları olurdu. Bunlar odaların tavanlarındaki örümcek ağlarının temizlenmesi için kullanılırdı. Bir kısım süpürgecikler ise odaları, avluyu ya da damı, sokak kapısının önünü, tetirbeyi süpürmek için kullanılırdı. Bunlar demetler haline getirilir het veya telle bağlanır, baş ve uç kısımları da dehre ile kesilip düzeltilirdi.

Annem babamı uğurladıktan sonra bana dönerek,

-Yımegiy yı, gét Lütfiye dayzaydan, örümcek sıyrıgesını getir! Söle anam ev seriy! Tamam mı?

Yemekten sonra ben denileni yapmış, süpürgeyi getirmiştim.

Annem önce avludaki odayı temizlemeye başladı. Odanın duvarlarındaki kabarmış sıvaları ve tavandaki örümcek

ağlarını bu süpürge ile temizledi. Duvarlara taslarla su çarpıp tamamen temizlenmesini sağladıktan sonra evin tabanını da yıkayıp kuruladı.

Ev serme işlemi şöyle olurdu: Annelerimiz önce odanın tabanına hasırları sereredi. Hasırların üzerine halı varsa halılar yayılır, yoksa kilim ya da çullar serilirdi. Odanın dört bir yanına da sap yastıklar dizilince ev serilmiş olurdu. Annem her zaman çardaktaki odanın birini babam için sererdi.

Bu odaya, yine alta hasırlar yayılır üstlerine ise Isparta veya dağ halıları serilirdi. Odanın üst taraflarına da iki, üç yün minder atılırdı. Sonra da odanın üç tarafı yastıklarla donatılırdı. Bu sap yastıkların üstleri kanaviçe işlenmiş örtülerle bezenir, ortaya da kocaman bir tunç mangal yerleştirilirdi.

“Sıra gezmesi” babama geldiğinde bu odanın mangalı bolca kömürle yakılır, misafirler gelmeden odanın ortasına konulur ve ateşin geçmemesi için üzeri hafifçe külle kaplanırdı.

Bizler evlerin serilmesine çok sevinirdik. Hemen taklalar atar, odalarda oynanan kış oyunlarına başlardık. Odaya serili halı ve kilimler ise “Halep Süpürgesi” ile süpürülürdü, Her halde bu süpürgeler Halep’ten geldiği için bu ismi almıştı.

Babam sıra gezerdi. Sıra geleneği o dönemlerde çok yaygındı. Babam iki gurupla sıra gezerdi. Birinci gurupta amcam Ömer Kürkçüoğlu, dayım Şıh Müslüm Savaş, Kanuni ayıbo, Hulusi Kılıçaslan, Nafi Gün, (Nafi Budak) Mahmut Kalaycı gibi isimler; ikinci gurupta ise esnaf kesiminden Hamut Görgün, Köle Halil, Ömer Cudi Akgül, Mehmet Çavuşoğlu, Mehmet Özden (Mübarek), Halil Ergin, Halil İşçi, Mevlayı Ahmet(Ahmet Erdem), Mehmet

Gencer (Genç Mehemet), Müslüm Dal ve Ahmet Naci Türkmen gibi isimler vardı.

Haftada bir toplanırlardı. Bu toplantılarda memleket meseleleri, esnafın ihtiyaçları, problemleri, ticari durumları gibi konular konuşulur, kararlar alınırđı.

Bazen bir iki çeşit saz ve gazelhanları da davet ederlerdi. Bunlara sıra elemanları da eşlik ederlerdi. İşte o zaman harika bir müzik topluluğu oluşur gece yarularına kadar çalar, yırlar, eğlenirlerdi. Urfa'nın nezih guruplarının sıra gecelerinde katiyen içki içilmez, konu komşuyu rahatsız edici herhangi bir taşkınlık yaşanmazdı. Zaten sıra gezmeleri kışın olduğu için müziğin en ufak bir sesi değil komşudan evin avlusundan dahi duyulmazdı. Çünkü oda duvarları gayet kalın Nahit taştan örülmüş ve evler de halı ve yastıklarla donatıldığından ses içeride hapsedilmiş olurdu.

Yemek faslında ise mutlaka çiğköfte ve arkasından kadayıf, peynirli helva, daş ekmeği, katmer ve şıllık gibi tatlılardan biri yenirdi.

Evlerin serilmesi, kışın kapıya dayanması, artık yağmurların ve karların yağacağını, mangalın odadaki yerini alacağını tandırın kurulacağını, ayrıca uzun kış gecelerinde misafirlerin geleceğini, dolayısıyla çekçek, bastık, sucuk, kesme, incir, üzüm gibi tatlıların, ceviz, fıstık, kavırđa gibi kuru yemişlerin tabak tabak sofraya getirileceği müjdesini verirdi.

Akşamleyin evimizde mutluluk esintileri dolaşmaktaydı. Babam eve geldiğinde odanın serildiğini görünce çok memnun olmuştu. Bizler o gün ve gece serilen odada, çulun üzerinde taklalar atmış, sap yastıkları eşek yapmış, coşup, eğlenmiştik.

Sabahleyin avludan gelen ritmik haphap seslerine uyan-
dım.

*O zamanlar evlerimizde yaz kış yalnızca haphap kulla-
nırdık. Ayrıca kadınlar hamamda da birbirinden güzel ve
süslü haphap giyerlerdi. Erkek hamamlarındaki haphap
hamamın demirbaşıydı. Haphapların da çeşitleri
vardı. Kadınlarinki ayrı erkeklerinki ayrıydı. Çocukların
bile özel haphapları vardı.*

*Haphapçı “Hacı Ünlü” haphapları ile ünlüydü. Hacı
Ünlü’nün evine bitişik olan atölyesi Bıçakçı Mey-
danı’ndaydı. Bu ailenin bir de “madar”ı vardı. Hacı Ünlü
daha ziyade kadınlara, nişanlı kızlara ve gelinlere özel
haphaplar yapardı. Ayak geçirilen kısmına kayış denilirdi.
Genç kızların haphap kayışları yılan, timsah derisinden
olurdu. Diğerleri ise koyun, keçi derisinden yapılırdı. O za-
manlar çok lüks sayılan parlak rugan derileri daha ziyade
gelinler tercih ederlerdi. Gelinlerin ya da genç kızların
haphaplarına zil de takılırdı. Bu haphaplar üzerine maniler
bile dizilirdi.*

*“Gelin çardahtan éner,
Zilli haphaba biner,
Körolası kaynana,
Kızı kapıda dinner” Hala hala heeeee!*

*“Kapılar firengili
Gelin haphabiy zilli,
Kız anası melektr,
Kaynana ilan dilli” Hala hala heeeeeee!*

Babamın da haphap kayışları ünlüydü. Yakın komşu ve akrabalara çeşitli renk ve desenlerde diker, haphaplara çakardı. Bir kayış genellikle bir yıl kadar kullanılırdı. Haphaplar ise bazen dört beş yıl dayanırdı. Sık sık kayışları değiştirilirdi. Bir de haphap satan seyyar satıcılar vardı.

*“Yusuf emmi kesik kesik, haphap diye bağırır,
İhtiyacı hâsıl olan herkes, onu kapıya çağırır.”*

Pencereden avluya baktığımda annem kuyunun başında idi. Birkaç koka su çekip küçük curuna boşalttıktan sonra kuyunun kapağını kapattı. Ardından tandırlığa geçti.

Bende hemen avluya çıktım. Avlu bazrakı izleri ile parlıyordu.

Bazrakı izlerini takip etmeye bayılırdım. Bu hayvanlar hemen hemen her kuyuda vardı. Sümüklü böcek gibiydi. Belki de öyle idi. Her neyse. Biz ona bazrakı derdik. Bu hayvanlar geceleyin ses seda kesildikten sonra kuyudan çıkarlar avluda dolaşırken arkalarında fosfor gibi bir iz bırakırlardı. Geceleyin tuvalete kalktığımızda bunlarla sık sık karşılaşır, çöplerle onları sağa sola fırlatıp oyun oynardık.

Annemin kuyudan çektiği ılık suyla yüzümü yıkadım.

Güzün ve kış aylarında yeni çekilmiş kuyu suyu, barmildeki, yani bidondaki ya da curundaki suya nazaran biraz ılık olurdu. Bizler o yıllarda bütün su ihtiyacımızı kuyulardan sağlardık. Hemen hemen her evde bir kuyu vardı. Kuyusu olmayanlar ise su ihtiyaçlarını kuyusu olan diğer komşulardan karşılardı. Bizim kuyumuz ortaktı. Yani kuyuyu

him komşumuz olan Abdurrahman Saatçı Amcalarla birlikte kullanırdık. Abdurrahman Amca, attar pazarının girişinde sağda, Pazar Camii kapısının hemen karşısında iki gözlü dükkânda aktarlık yapardı. “Attar Edreşmen” lakabıyla anılırdı.

Attar Abdurrahman Amcaların Şehitlik’in batısında, şimdiki meteoroloji binasının batısında bağları vardı. Bağın ortasına çok güzel bir bağ evi yaptırmışlardı. Yazın bu eve çıkarlar, bağ bozumundan sonra şehirdeki evlerine dönerlerdi. Daha sonraları ise bağlarının önünden yol geçince Villa tipinde ikinci bir evi de Şehitliğin tam karşısına yapmışlar, yaz kış bu evde oturmaya devam etmişlerdi.

Annem Abdurrahman Amcanın hanımı Fahriye Teyze ile de çok samimi idi. Biz de yaz boyunca bir iki kez fayton ile bağ evlerine gider, üzüm, incir, fıstık yerdik. Ayrıca her sene bize bağlarından kufa gönderirlerdi. Kufa; içerisinde bağlarında yetişen üzüm, incir, fıstık ve çeşitli meyveler doldurularak süslenmiş hediye sepeti idi. Kufa hediyesi bağı, bahçesi olan herkes tarafından eşe, dosta, konu komşuya, akrabaya gönderilirdi.

Sonraki yıllarda ise İstanbul’a gidip yerleşen Abdurrahman Amcaların evini satın alan, Şeyh Abdullah İlhan Amcalarla komşuluğumuz başlamıştı. Kuyudan su çekmek ve hemen yanı başındaki bidona doldurmak çok zevkli bir işti. Babam ve ağabeylerim bu işi birazda spor niyetiyle yaparlardı.

Kuyumuz çok derindi. Derinliği kendir topı ile ifade edilirdi. Bizimki yaklaşık bir, bir buçuk kendir topı kadardı. Bu da yaklaşık on, on beş metre demektir. Kendir denilen ipin çapı ise bir veya iki santim kadardı. Bu ipin bir ucu Kokacı Pazarı’nda kokacılar tarafından araba lastiğinden yapılmış kokaya, diğer ucu da dolap denilen tahtadan yapılmış bir düzeneğe bağlanırdı. Su öylece çekilirdi.

Bir bidon yaklaşık iki yüz litre su alırdı. Bunu doldurmak da, herhalde yaklaşık iki saat kadar sürerdi. Kuyuların bir görevi daha vardı. Buzdolabının adının bile duyulmadığı o yıllarda kuyular adeta birer soğutucu görevi görmekteydiler. Yazın sofradan artan yemekler bozulmadan kalsın diye kuyuya sallanırdı. Ertesi güne kalan o yemekler de mutlaka sabahları tüketilirdi. Öğlene kadar kalan yemekler hımsırdı, yani kokuşurdu. Bazen biz bu kokuşmuş yemekleri bile yerdik.

Hatırımdayken söyleyeyim, Bazen kuyuya sıçan, pisik, ayakkabı teki, bıçak, kap-kacak ya da ev eşyası düşebilirdi. Bunun için kuyucu çağırılırdı. Kuyucuların en ünlüsü “Kuyçı Ümo” idi. Gözleri küçük olan bu şahsa izafeten, gözü küçük olanlara “Kuyçı Ümo kimin gözleri var” denirdi. ”

*“Kuyçı Ömer çıkarırdı, kuya düşen pisigi,
Üç yüz koka çekince de, kalmaz idi pislği”*

Kuyucu kendire bağlı ve ucunda on, on beş adet çangal bulunan aleti ile kuyuyu yoklar, çangallara takılan eşyayı öylece çıkarırdı. Bu şekilde çıkaramadığı cisimleri ise kuyuya inerek çıkarırdı.

Kuyudaki yabancı cisimleri, çamuru kovalara doldurur, yukarıdaki yardımcısı veya ev sahibi de bunları çeker avlunun bir yerinde toplar, daha sonra bu yığın kontrol edilerek sokağa dökülürdü.

Bir keresinde kuyumuzu temizletirken kuyudan işçiliği gayet güzel, gümüş kılıflı bir hançer çıkmıştı. Uzun yıllar

evimizde sakladığımız bu hançeri babam sonradan bir arkadaşına hediye etmişti.

Bazen kuyuya ölü bir sıçanın ya da bir pisiğin düştüğü bile olurdu. Bu hayvanlar kuyucu tarafından çıkarıldıktan sonra hocaya danışılır, düşen mahlûkata göre o kuyudan yüz, yüzeli, bazen de üç yüz koka kadar su çekilerek suyunun temizliği sağlanırdı. Temizlendiğine inandığımız kuyuyu bir iki gün içerisinde iyice durulandıktan sonra tekrar kullanmaya başlardık.

Dediğim gibi bizim kuyumuz ortak olduğu için suyun bir kısmını biz, diğer bir kısmını da him komşumuz olan Cevher ve Salih İlhan kardeşler çekerlerdi.

Ardından ben de tandırlığa dalıverdim. Anacığım yine, kahvaltıdan önce çok sevdiği ve kırk yıl boyunca sürekli içtiği sigaranın dumanını yudumlayarak güne başlamıştı.

Fokur fokur kaynayan aş kazanının içinde mercimek çorbası pişmekteydi.

Tam o sırada avluya ikinci bir koku yayılmıştı. Tandırlıktan çıkan mis gibi mercimek çorbası kokusu ile tetirbeden gelen lağım kokusu birbirine karışmıştı. Belli ki yine avlumuzdan, sokaktaki tabıka giden tetirbedeki suyolu tıkanmıştı. Annem tetirbede biriken suları, sokağın ortasında açıkta akan lağım kanalına kadar süpürmemi istedi.

O yıllarda kanalizasyon yoktu. Hatta içme suyu şebekesi dahi henüz evlerimize ulaşmış değildi. Bazı mahallelerdeki evlere şebeke döşenmiş olsa da musluklarından suyun aktığı pek söylenemezdi.

Çoğu zaman içme suyu ihtiyacımızı karşılamak için evimize üç yüz metre mesafede bulunan Bidik Meydanı'ndaki Terzi Ahmet Köylü'nün evinden kovalarla su taşırdık. Hanımı Güzide Teyze çok hayırsever bir kadındı. Evlerinin kotu yüksek olduğu için şebeke suyunun ilk uğradığı yer de o mahalleydi. Su günün belli saatlerinde akar, mahalle halkı da bu nimetten faydalanırdı. Bazen de Ulu Cami'den evimize içme suyu taşıdığımız da olurdu.

Camilerin ve evlerimizdeki fosseptik çukurların temizliğini poğçı diye adlandırılan işçiler yapardı. Tuvaletler ücret karşılığı boşaltılır ve şehir dışına taşınırdı.

En kötü mesleklerin başında gelen bokçuluk, okula gitmek istemeyen çocukların korkulu rüyası olurdu. Bu tür çocuklara "Ohımayıp da poğçı mı olacahsan!", veya "Ohımtıyanın sonu ya poğçuluk ya da tozcılıktır!" gibisinden uyarılarda bulunulurdu.

Sokaklardaki tabıklar (üstü açık kanalizasyonlar) yoğunluktan akmaz duruma geldiklerinde ise şikâyetler sonucu gelen belediyenin temizlik işçileri tarafından temizlenirdi. Bu işçilerin özel aletleri vardı. Evlerden akan ve sokaklardaki tabıklarda biriken pislikler, ortadan ikiye bölünmüş yarım varillerle taşınırdı. Bu varillerin iki tarafında halkalar olurdu. Bu halkalara da iki kişinin sırtlayabileceği uzunlukta ve sağlamlıkta mertekler takılır, omuzlanır ve uzun bir yolculuğun ardından, Paşabağı denilen yere götürülürdü.

Buralarda güneş ışığında kuruyan bu pislikler sofralarımıza gelen domates, patlıcan, biber, sarımsak, soğan, maydanoz, semizotu, marul, turp, nane, su kabağı, acur, salatalık, hıttı, kavun, karpuzun ekiminde ve yetiştirilmesinde gübre olarak kullanılırdı.

O zamanın bulaşıcı hastalıklarının ana sebeplerinden birisinin de bu olduğu yıllar sonra anlaşılmıştı.

Evlerin ve iş yerlerinin katı atıkları ise belediyenin kadrolu eşekleri tarafından taşınırdı. Bu eşeklerin iki tarafına tahtadan sandıklar yerleştirilmişti. Bu işi gören işçilere tozçı denirdi. Tozçılar, muayyen saatlerde, önde eşekler, arkada omuzlarında süpürge ve kürekleri olduğu halde “Toz varmuu toooz! Toz varsa verin toooooz. ” diye bağırarak görevlerini yapmaya çalışırlardı.

Toplanan tozlar, Samsat ya da hızlı köprülerin yanından Karakoyun deresine boşaltılırdı. Aşağı mahallelerin çöpleri ise Bey kapısının hemen dışında yine Karakoyun deresine dökülürdü.

Evlerimizde fazla çöp birikmezdi. Çünkü kavunu, karpuzu biz yer, kabuğunu evde beslediğimiz eşeğe, kuzuya, ineğe yedirirdik. Yine salatalığı kabuğu ile yer, patlıcanın, domatesin, mısırın ve daha birçok yiyeceğin kabuğunu kuruturduk. Ekmek yaparken, çamaşır yıkarken, ocakta aş pişirirken yakacak olarak kullanırdık. Yemek artıkları ile taneli artıkları ise evdeki kümes hayvanlarına ya da kedilere verirdik. O yıllarda Urfa'nın nüfusu, yirmi beş bin ile otuz bin arasındaydı. Demek ki o zamanlarda şehrin çöpünü Karakoyun deresi yutabiliyormuş. Kışın yağmurların yağması ile bu çöplerin bir kısmı selin şiddeti ile şehrin çıkışına kadar sürüklenirdi.

İşte o zamanki Urfa'nın hali böyleydi.

Tetirbedeki lağım suyunu süpürürken içim dışıma çıkmıştı. Kürekler dolusu pisliği tetirbenin başına tozcunun görebileceği alana yığıp eve döndüm. Bende iştah falan da kalmamıştı. Sonra da sıra avluyu süpürmeye gelmişti. O esnada annem, yaktığı gazocağının üzerinden, özenle pişirdiği mercimek çorbasının bulunduğu aş kazanını indirmiş, sıra ayrı bir

tavada dağlayıp çorbaya katacağı ince kıyılmış soğanlara gelmişti.

Derken bütün ev halkı da uyanmış birer birer avluda boy göstermeye başlamışlardı.

Gazocağında acil yemekler pişirilirdi. Gazocağını yakmak bir marifet isterdi. Pompalamanın zamanını iyi ayarlamak gerekirdi. Fazla pompalandığında gaz yağı “Alay topu”na döner ve tehlike arz ederdi.

Gazocağının başındaki iğne tıkanınca “Kazocağı innesi” ile açılır. O zamanın en modern mutfak aracı olan gazocağı gaz yağı ile çalışırdı. Hem bu ocak için hem de gaz lambalarımız için gerekli olan gaz yağı sokak sokak gezen “kazyadığcı amca” tarafından satılırdı.

Urfa’da, kahvaltıda, hatta onun dışında bile çay içme kültürü yoktu. Urfa’ya çay içme alışkanlığını, doğuda Rus ve Ermeni zulmünden kaçarak Urfa’ya göç eden aileler yani muhacirler getirmişlerdi. Ondan evvel de yani 19. yüzyılın başlarında aktarlarda ilaç olarak satılırmış.

Bizler sabahları, ya dünden kalan yemekleri tüketir ya da mercimek çorbasıyla güne başlardık.

Babamdan dinlediğime göre 1915-1916 yıllarında Muş ve Van bölgesinden, Rus ve Ermeni zulmünden kaçarak Urfa’ya yerleşen “Muhacirler”, Urfalıların çok patlıcan yediklerini görünce, patlıcanın çok yararlı bir besin olmadığını, çayın daha yararlı olduğunu anlatmak için, Urfalılara, “İesen ay, olasan temmur, yiyesen bamya beğcan olasan bi çuval saman” tekerlemesini söylerlermiş.

Avluyu da süpürmüştüm. Bir ara aklıma babam geldi. Gözüm onu aramaya başladı. Hala uyuyordur diye düşündüm. Oysa ben babamın bu saate kadar uyuduğuna hiç tanık olmamıştım. Oda ile tandırlık arasında adeta mekik dokuyan, başka bir deyişle “başı kesik tavuk gibi” dönen anama,

-Anne! Babam nérde? diye sordum.

-Oğlım! Babay sebbeh érkenden tükene gétti. Bı hefta işı çohmış. Yetiştirme yurdunun kondıralarını hefta sonu teslim édacahmış. Onın için érken gétti. dedi ve ekledi.

-Ha! Bide tükene şorba götürecehşan. Sende tükende yi-yעהaşan. Soyra da mektebe keyde gidecahmışsız! deyince kalbim bir tuhaf atmaya başlamıştı.

Demek ki bugün de heyecanlı bir gün geçirecektim.

Az sonra çorbanın nefis kokusu avluya yayılmaya başladı. İçerisine “Arap yağı”nda kavrulan kuru soğan da eklenince çorbanın kokusu yedi mahalleye ulaşmıştı!

Avlunun temizliği bitmiş, ben gelecek olan ikinci bir emri beklerken annem hemen aceleyle giyinmemi istedi. Çorba soğumadan dükkâna yetişmeliydi. Annem, çorba dolu kovayı bir elime, içinde beş adet ufalanmış kuru ev ekmeği bulunan bohçayı da öteki elime tutuşturdu. 6-7 yaşlarında olmama rağmen güçlüydüm. Hemen son sürat dükkânın yolunu tuttum.

Biz çocuklar o zamanlar çok iyi beslenirdik. Et boldu. Yoğurt, süt, peynir, pekmez, bal, yumurta ve kuru bakliyatlar, bütün bunların hepsi doğaldı. Pirinç neydi bilmezdik. Hep bulgur pilavı yerdik. Bulgurdan, bulgur aşı, baklalı, ciğerli, etli-nohutlu, domatesli, kengerli, mercimekli, patlıcanlı ve şehriyeli bulgur aşı çeşitleri ile çiğköfte, yumurtalı köfte, mercimekli köfte, yağlı köfte, domatesli köfte, kıyma,

lıklık köfte, tiritli köfte, boranı köftesi, ekşili köfte, basma köftesi, yuvalak köftesi, aya köftesi gibi çeşitli yemekler yapılırdı. Ekmeği evde yapar, pekmezle yapılan tatlılarla kışı üşümeden, hastalanmadan geçirirdik. Ayrıca ceviz, fıstık, kavurğa, leblebi, kuru üzüm, çekçek, bastık, kesme, sucukla beslenirdik.

Babamın dükkânında büyükçe bir aş leğeni vardı. Çorba ona boşatıldı. Kuru ekmeğin leğene ufalanıp çorbaya katıldı. Bir çırak, iki kalfa, babam ve ben tahta kaşıklarla çorbaya bir daldık ki sormayın.

Cümlemizin karnı doymuştu. Sonrasında babam,
-Hele kağ gét seedi sor! dedi.

Gerçi o yıllarda Ulucami minaresinde şimdiki gibi dört bir yöne bakan devasa saatler olsa da, onlar bugün olduğu gibi geçmişte de doğru dürüst zamanı bildirmezlerdi. Hep yanlış-tılar.

Neyse. Ben dükkânın önüne çıktım. Gelip geçenlerden “Emmi seedi var mı? Emmi seedi kaç?” diye sormaya başladım.

Kimselerde saat yoktu. Babam içerden bağıırıyordu,
-Oğlum Fahad! Gét Mıstafa ‘Emmiy’den sor!

Mustafa Özey Amca koca çarşıda tek mağazası olan bir beyefendi idi. Oğlu Yaşar Özey’la arkadaştık. Ona gittim sordum. Mustafa Amca,

-Yavrım seedim durmuş! deyince tekrar dönüp, dükkânın önünden geçenlerden sormaya karar verdim.

Dönerken çok iyi giyimli, başında fötr şapka olan, yakışıklı bir beyefendiye rastlamıştım. Kendi kendime tamam dedim bu adamda mutlaka saat vardır diye düşündüm.

-Emmi seedi kaç? diye sordum.

Adam:

-Seet h c kaçar mı oğlum! Seet yerinde duriy! deyince ikimiz de gülümsemeye başladık.

En sonunda, bizden daha aşağı taraflarda bulunan, Berber Durak Nimetoğlu Amca aklıma geldi. Onun dükkânında kocaman bir duvar saati vardı. Durak Amca o gün itibarı ile adeta bir sosyete berberiydi. Urfa'nın g z de insanları hep burada traş olurdu. Oyle "haran toran" müşterileri olmazdı.

Dükkânının önünde durdum. Camek ndan dolayı içerisi görünmüyordu. Başımı iki avucumun arasına alıp cama iyice yaklaştım. Tam saati okuyacaktım ki, Durak Amca aniden kapıyı açarak,

-Ne baħisan Fahat! Ierde ayışadı mı oyniy oğlum? diye sordu. Ben de,

-Yoh Durah Emmı! Seede baħıyam! deyince,

-Sen seedi oħımađı neblisen! Beni mı kandırıysan kemeyyar! dedi.

Ve gülümseyerek saatin kaç olduğunu bana söyledi.

Berber demişken, bunların görevleri yalnızca sa sakal kesmek değildi. Berberler aynı zamanda halk hekimi de sayılırlardı. Yüzde çıkan şark ıbanlarına, başlarda oluşan saçkıran hastalığına erken yaşlarda oluşan sa d k lmelelerine merhem hazırlarlardı, hatta bazı küçük cerrahi operasyonlar (sünnet) yapıp, diş bile çekerlerdi. Durak Amca da bu özellikleri olan son derece eli hafif, saygın, efendi bir Urfalı idi. Durak Amca bizleri, yani beşkardeşin beşini de sünnet etmişti.

İşte O yıllarda saat önemli, pahalı ve bakımı zor bir aksesuardı. Saat taşımak, saati okuyabilmek ise bir ayrıcalıktı.

ATATÜRK İLKOKULU'NA KAYIT YAPTIRIYORUZ

Saatin kaç olduğunu öğrenmenin sevinciyle hemen dükkâna koştum.

Babam:

-Biraz daha bekliyağ. Daha erkenmiş! deyince tekrar kapının önündeki kürsüye ilişip oturdum.

Tam o esnada babamın samimi arkadaşlarından olan Kazaz Bekir Örer Amca dükkânımızın önünden geçiyordu. Yanında ise yaşıtım ve arkadaşım olan oğlu Mahmut vardı. Mahmut beni görünce yanıma yaklaştı ve,

-Daha mektebe keydolmadıy mı? diye sordu.

Ben de,

-Yoh! Amma böğün keydolacağam! dedim.

Bekir Amca babama selam verip içeriye geçti.

Babama,

-Bekir bı oğlanı hela keydetmediy mı? diye sorunca babam,

-Böğün edecağam! Bekliyiğ ki birezım vağıt geçsın!

Bekir Amca Mahmut'a,

-Gel içeri bağım. Bekir Emmiy ayağının ölçısını alsın, siye bi potın tiksın. Hem mektepte géyersen hem de bayramda géyersen! deyince, Mahmut içeriye girdi.

Babam Mahmut'un ayak ölçülerini aldıktan sonra biz gene kapı önünde konuşmaya başladık.

Mahmut:

-Babaya söle senı de bızım sınıfa keydetsın. deyince,

-Ben korğaram! Sen söle! dedim.

Mahmut bütün cesaretini toplayıp,

-Bekir 'Emmi! Fahadı da bizim sınıfımıza keydet! De-yince o an babamdan,

-Hee! İkiyiz bir olun sınıfın altını üstüne getirin! Éle şey yoh! Ayrı sınıflarda oħıyın! Tenefislerde gene birabar oynar-sız, kudırırız! diye adeta azarlar gibi bir cevap almıştık.

Bizden çıt çıkmamıştı. Sonra Bekir Amca ile Mahmut ey-vallah diyerek dükkândan ayrıldılar.

Ben yoldan geçen, gri renkli, beyaz yakalı, ellerinde tah-tadan yapılmış okul çantalarıyla, kasılarak yürüyen çocukları tekrar izlemeye başladım. Bu manzara karşısında çok etkilen-miştim. Düne kadar okuldan korkan, evimize yakın olan okula bile gitmeyi istemeyen ben, birdenbire fikir değiştirmiş, bir an evvel okula yazılmayı arzulamaya başlamıştım. Çünkü “Benim de önlüğüm, çantam olacak, yaka takacağım. Ben de Mahmut ve diğer arkadaşlarım gibi göğsümü şişirerek yürü-yüp okula gideceğim” diye düşünmeye başlamıştım.

Bir yandan da o dönemde okula giden çocukların arka-sına takılarak alay eden birtakım “cüz” okumaya giden çocuk-lar aklıma geldikçe tedirginliğim de artmıyor değildi.

Kur'an kursu talebeleri, okula giden çocukların peşlerine takılarak, “Mektepli... Mektepli...Gö. . ü direkli, yahut, “Okullı gö. . ü pullı” diye bağırır onları rencide ederlerdi. Bu manzaralara çokça şahit olmuşumdur. Hatta ben bile okula gitmeyen çocuklarla birlikte okul önlerine giderek okuldan çı-kan çocuklara böyle çirkin sözler sarfederek onların psikolo-jisini bozmaya çalıştığımı hatırlıyorum.

Neyse, öyle bir dalmışım ki babamın sesiyle kendime geldim.

Babam:

-Hadé kağ gıdağ! dedi.

İş önlüğünü çıkardı. Şapkasını başına sıkı sıkıya geçirdi. Kalfasına ve çiraklara talimatlar verdikten sonra babam önde

ben arkada, dükkâna yüz metre uzaklıktaki okula doğru hızlı adımlarla yürümeye başladık.

Okulun bahçe kapısı kapalıydı. Babam yumruğuyla kapıya vurmaya başladı. Kapı ağır ağır açıldı. Hademe ile göz göze geldik. Bu adam babamı tanıyordu. Hemen kapıyı aralayıp bizi içeri aldı.

O sırada çocuklar ve onlarla birlikte öğretmenler de bahçede idi. Tam da teneffüs saatiydi. O an bahçede dolaşan öğretmenlerden farklı bir kişi gözüme çarpmıştı. İri yapılı bir gövdeye sahip olan bu heybetli zatın, sert yüz çizgileri, kalın kaşları, keskin bakışları vardı. Çocuklar öğretmenlerinin yakınlarında oynarken onun etrafı bomboştu. Babamla birlikte bu şahsa doğru yürüdük. Yaklaşınca da, babam şapkasını usulca çıkarıp selam verdi. O da,

-Aleykümselâm Bekir Efendi, diye karşılık verdi.

Belli ki babamla bu adam önceden birbirlerini tanıyorlardı. Ayaküstü hal hatır sormanın ardından odasına gidip beklememizi söyledi.

Nihayet ders zili çaldı. Çocuklar bağışarak kimi alt kattaki, kimileri de üst kattaki sınıflara doğru koşuşmaya başladılar. Bir müddet sonra okul derin bir sessizliğe gömülmüştü.

On dakika kadar bekledik. Duyduğum kadarı ile adının “Şerif Bey” olduğunu sonradan öğrendiğim okul müdürü, halk tarafından çok sevilen, sayılan, otoriter ve disiplinli bir idareciydi.

Bize selam vererek içeriye girdi. Babam ayağa kalktı.

Müdür:

-Oturun lütfen! Kusura bahmayın Bekir Efendi! Çocuklar başıboş bırakılmağa gelmiyor. Sizi beklettığım için özür dilerem. dedi ve hemen arkasından

-Her hâlde kayıt için geldiniz.

Babam:

-Evet Müdür Beg!, Bı üç nümro. Ali Galip Beg'in mektebinde yer yoħ deye birya getirdim. Bı sene sizde oħısın, seniye de oriya devam etsın deye dıřındıħ!

Müdür bey kayıt için gerekli evrakları temin edip getir-memizi ve yarın da babamın gelmesine gerek olmadığını söy-leyerek bizi kapıya kadar uğurladı. Tam kapıdan çıkarken,

-Haaa! Az kalsın unuttuyordum Bekir Beg! Bi de öglık tiktırmelısız. Öglıksız olmaz!

Dışarı çıktık. Babam yönünü Ulucami'nin girişini mes-ken tutan fotoğrafçı Kamil Amcaya (Kamil İdemen) çevirince beni anlatılması zor bir heyecan sarmıştı. İlk defa bir fotogra-fım çekilecekti.

Kamil Amcayı camiye gidiş gelişlerimde hep seyreder-dim. Siyah bir bezin önüne oturttuğu insanların kafasını eliyle sağa sola oynatır, kıpırdamamasını söyler, başını siyah bir tor-banın içerisine gömer, çıkarır, aynı hareketi tekrar yapar, son-rada objektifin önündeki bir kapağı açar bir şeyler mırıldanır ve böylece işlem yarı yarıya tamamlanmış olurdu.

Sonrasında ise başını ikinci defa tekrar siyah torbaya ko-yar, elleri ile de bir şeyler karıştırıyormuş gibi yapar, sonunda bir kart çıkarırdı. Resmin arabı, yani negatifi olan o kartı tek-rar objektifin karşısındaki tahta kısma ters bir şekilde yapıştı-rırdı. Bu seferde bir üçüncü işlem başlamış olurdu. Neyse so-nunda da müşterisinin eline, üzerinde resmi bulunan üç beş adet ıslak kartı tutuştururdu.

O gün ben de bütün bu anlattıklarımı birebir yaşamış ve ilk defa adam yerine konulduğumun resmini alıp dükkâna gel-miştim.

Resimleri babama uzattım. Babam resimleri masasının üzerine kurumaya bıraktı. Sonra da bana,

-Hadé düş öđme! Siye bi de öglıklıħ alacağığ! Yassabır yallah! Deyince ben hemen ayağa fırladım.

İsotçı Pazarı'ndan Gümrük Hanı'na giden yola girdik. Han kapısının karşısındaki Hacı Mehmet Demirkol'un dükkânının önünde durduk.

Hacı Mehmet Demirkol Amca babamın iyi bir dostuydu. Babam bizlerin, evin ve annemin pazen, basma, yorgan, izar, döşek yüzü, melhefe, keşke bezi ve pantolonluk gibi kumaşları hep Hacı Mehmet Demirkol'dan alırdı. Babam da bu alışverişlerine karşılık ailenin ayakkabılarını dikerdi.

Hacı Mehmet Demirkol Amcanın ve oğulları olan Sait Abi, Bakır, Yahya, Fevzi ve Ömer'in kunduralarını hep babam dikerdi. Fevzi Demirkol benden iki yaş küçüktü. Kardeşim Mustafa ile yaşıttilar.

Hiç unutmam Fevzi yedi sekiz yaşlarındayken babam Fevzi'nin ayak ölçülerini almış ve ona bir ayakkabı dikiyecekti. Bayrama üç beş gün kalmıştı. Fevzi dükkâna geldi.

Ezilip büzülerek,

-Bekir emmi! Ayahkabım çıktı mı? diye sorunca babam da,

-Yoh oğlum yoh! Daha gönu suda! ” diye durumu izaha çalışmıştı.

Fevzi iki gün sonra tekrar gelmişti. Bu sefer de utana sıkıla biraz da ürkek bir tavırla,

-Bekir emmi, ayahkabım daha çıhmadı mı?” diye tekrar sorunca, bu sefer babam,

-Oğlum seklm kondıray çıktı. Hemen geyacaħmısan? Yoh! Bayramda geyecaħsan! Hermi ecele édiysen. Daha mıhı suda! İslaniy! Yımışadı mı yapacağam! Bittiğında ben

hiçbir karşılık beklemeden bir kış boyu bu hayvanları koruma altına alır, ilkbahar gelince de isteyen gider o handan beğendiği eşeği tekrar alır götürürdü. "Ya işte böyle!"

Babam kendisinden yaşça büyük olan Halil Amcaya,
-Nasılsan Heli emmi? Eyi sen işallah!

Halil Amca,

-Berhudar ol konşım! Allah razı olsun senden.

Bu arada Hacı Mehmet Amca gri önlük kumaş topunu raftan indirmiş, bir önlüklük kesip elime tutuşturmuştu.

Oradan doğruca tekrar dükkâna döndük. Karşımızdaki terzi Tırşo 'Eli Amca'nın (Ali Atlı) dükkânına uğradık. Ali Amca ölçülerimi aldı.

Babama,

-Tamam Bekir usta! Yarın sebbeh hezır olur.

O akşam sabaha kadar yarını düşünüp durdum. Çünkü sabah olunca okula başlayacaktım.

MEKTEPLİ OLMANIN İLK GÜNÜ

İlk gün çok heyecanlıydım. Evraklarımı Nihat abimle birlikte müdüre götürüp teslim edecektik. Elim ayağım titriyordu. Yüreğim pır pır ediyordu.

Üzerimde, hellavé gri önlük, boynumda beyaz kolasız yaka ve silgi olarak kullanılan penisilin şişesinin ipe saplanmış lastik tıpası, elimde ise babamın diktığı, sabahları okula giderken, önceleri Nihat abimin, sonrasında ise Cihat abimin kullandığı, deriden yapılmış, yıpranmış, kulpu söküklük olan siyah körüklü çanta olduğu halde abimle okul müdürünün kapısı önünde beklemeye başladık.

Bir zaman sonra kapı açıldı. Şerif Bey olanca heybeti ile karşımızda duruyordu. Beni sert bakışlarla ayaklarımdan başıma kadar süzdükten sonra abime dönerek,

-Bana hedemeyi çağır! Soyra da sen sınıfıya gét! dedi.

Kısa bir süre sonra hademe yanımızda idi.

Hademe ile birlikte avluva açılan kapılardan birine doğru yürümeye başladık Kapı önünde durduk. Hademe kendisini son bir defa daha gözden geçirdikten sonra kapıyı eliyle hafifçe tıkladı. Hademe içeriden “Giiir!” sesini aldıktan sonra, o önde ben arkasından sınıfa girdik.

Sınıf evimizin en küçük odası büyüklüğündeydi. Altı adet sıra bulunuyordu. Sıraların bazısında üç, bazısında ise dört öğrenci oturmakta idi. Hademe öğretmene yanaştı. Hazır ol vaziyette yumuşak bir sesle, adeta fısıldarcasına,

-Hocam! Bını müdir beg gönderdi. Yengi keyıtmış! dedi.

Hademe o andan itibaren beni, ilk öğretmenim olan Asaf Bey’e teslim etti. Hademe sınıfı terk ederken, sanki ruhumu yanında götürmüş bedenimi oracıkta bırakmış gibi bir hale düşmüştüm. Tir tir titriyordum! Çocuklar bana bakıp gülümüyorlardı.

Öğretmen bir bana, birde elimdeki deri çantaya bakıp,

-Oğlım seni adiy ne? Babay ne iş yapıy? deyince ürkek bir sesle ona,

-Benim adım Fahat! Babam kondıraçılıh édi! dedim.

Öğretmenim,

-Bellı! Çantayın deri oldığından belli. Amma babay bının kulpını niye tikmemiş? deyince, o ana kadar bu eksikliğini görmediğim çantama şöyle bir baktım!

Doğruydu. Kulpu kopuktu!

Öğretmen,

- Dorđı ya! “Nacarin kapısı sıyrımdan bağlıdır” deye boşına söylememişler! Hemen get babaya tiktir gel!

Soluğu dükkânda aldım.

Babam biraz kızgın birazda mahçup bir edayla yüzüme baktı ve

- Seni bı öğretmeniı amma da tırıntaz bı adammış ha! Dedikten sonra çantayı boşaltıp hemen dikiverdi.

Ben tekrar okula döndüm. Kapıdaki hademenin asık suratından gözlerimi kaçırarak ve gönülsüz bir eda ile açma zahmetinde bulunduğu bahçe kapısından içeriye daldım.

Sınıfa girdim. Öğretmenim,

-Oğlım get o cünge ekıllı ekıllı otur! Kudırmağ yoğ! Hefkeleşmağ, henekleşmağ yoğ! Dıgdığış yoğ! Tamam mı? diye ikazlarını ardı ardına sıralarken ben gidip doğruca üç kişinin paylaştığı sıraya dördüncü kişi olarak ilişip oturdum.

Öğretmen defterimi çıkarmamı istedi. Çantamda sadece bir defter, birde sabahleyin babamın, özenerek kunduracı bıçağıyla ucunu yonttuğu, üzerinde balık resmi olan siyah renkli kurşun kalemim vardı. En iyi kurşun kalem, siyah renkli ve üzerinde timsah resmi ile balık resmi olan kalemlerdi. O zamanlarda bu kalemler “balıklı” ve “timsahlı” kalem diye bilinirdi.

Çantamdan samanlı defterimi çıkardım. Samanlı defterler üçüncü hamur kâğıttan yapılmış kalitesiz defterlerdi. Yapraklarında gözle görülen sarı renkte saman parçacıkları bulunurdu. Bu defterlere dolma kalemle yazı yazmak mümkün değildi. Çünkü mürekkep hemen dağılır yazı okunamaz bir hal alırdı.

Dolma kalem sahibi olmak, onunla yazı yazmak ya da yazabilmek bir ayrıcalıktı. Dolma kalemi okul müdürleri, kurum müdürleri kullanırdı. Öğretmenlerimiz ve diğer devlet memurları ise sabit kalem kullanırdı. Bizim Asaf öğretmenimiz de sabit kalem kullanırdı. Sabit kalem direk olarak kullanıldığı gibi, ucu dil ile ya da suya daldırılarak ıslatılıp kullanılırdı. İşte o zaman bu kalemin yazısı mürekkep gibi mor bir renge dönüşürdü. Böyle yazılar silgi ile silinmezdi. Dilimize zabit kalemi olarak da geçmiştir.

Dolma kalemler ya tulumbalı ya da pistonlu olurdu. Mürekkep, tulumba veya pistonla doldurulurdu. Dolma kalemler sık sık bozulurdu. Tulumbası yırtılabilir, uçları ya da pistonu kırılabilirdi. Böyle durumlarda bu kalemler babamın teyzesi oğlu olan Kunduracı Nabi Usta'nın dükkânının yanında, tahta bir bavul içerisine yedek parçalar ve tamir malzemelerini koymuş ve dilsiz olduğu için "lalik" diye adlandırılan yaşlı bir amca tarafından tamir edilirdi.

Samanlı defterlerimizin sayfalarındaki çizgi aralıkları beş'er milim genişliğindeydi. Şimdiki müzik defterlerine benziyordu.

Öğretmenim, tahtada örnek olarak yazdığı yatık çizgileri defterime çizmemi istedi.

Bir sağıma bir soluma, birde öğretmenime baktım. Boğazımın düğümlendiğini, yüzümün kızardığını ve dudaklarımın titrediğini gören çocuklar alaycı gözlerle bana bakıyorlardı.

Ağlamamak için kendimi zor tutuyordum. Sanki o an içimde kıyamet kopmuştu! Ben onca çizgiyi birilerinin yardımından nasıldır çizebilirdim ki!

Tarifi imkânsız bir haldeydim. Gözümdeki yaşlar, uçurumlardan akıp giden çağlayan misali sel olmuş akıyordu!

Defterimi ıslatan gözyaşlarımı gören ve hıçkırıklarımı duyan öğretmenim yanıma yaklaştı ve

-Amma da ödleğ bi çocıhımışsan ha! diye beni azarladıktan sonra, bir öğrenciye seslenerek,

-Oğlum Eħmet! Al bını suyn başına götür! Elını üzını yaħasın! dedi.

İşte ben o ilk gün, son derse kadar sessiz sessiz ağlayıp durdum. Bir ara karnım ağrımaya başladı. Bu ağrı gittikçe şiddetleniyordu. Sırada kıvranmaya başladım. Çok kötü bir durumdaydım! Bu ağrının sebebinin, bugün ağabeylerimle birlikte yaptığımız hebbilmelikten olmuş olabileceğini düşünürken, durumumu fark eden öğretmenim,

-Her mi oğlum? Kurt mı kayniy ? Ne oğımıp duriysan?

Başımı öne eğip utana sıkıla,

- Öretmenım! 'E'em geliy! deyince,

-Körrolmaaa! Bayaħtan ağladiy, zırladiy! Şındı de 'e'em geliy deyisen! Sebbeħten ne yidiyıkı béle?

-Hebbilmelik yıdım öretmenım.

-Éyyı oliy siye! Sebbeħ sebbeħ hebbilmelik yınır mı? Zahar 'emel oldiy! Helbet 'eey gelir! diyerek beni azarlamaya devam ediyordu.

Dayanacak gücüm kalmamıştı. Sonunda öğretmen, ahret sorularını sormaktan vazgeçmiş, insafa gelmişti.

Hiddetle,

-Yerrı! Daha duriy mısan! Dorğı Ulu Camı'ya! Yallah! demesi ile ben dışarı fırladım.

Kapıdaki hademeye de ifade verdikten sonra kendimi son anda caminin abdesthanelerinden birine atıverdim.

Bu tarihlerde gerek Ulucami gerek Hasanpaşa ve gerekse Pazar camilerinin tuvaletleri çok mu çok berbat durumdaydı. Çoğu camilerin durumu da böyleydi. Tuvalet kapılarının çangalları zıvanasından ayrılmış, içerisini gösterir durumdaki kırık tahtaları ile perişan bir görünüm arz ederdi!

Tuvalette iken, çoğu zaman “Hade babo hadeee! Tez çıkın!” diye sesin geldiği yöne başımızı kaldırdığımızda kapının üstünden bizi gözetleyen bir çift göz ve hayâsız bir yüzle karşı karşıya gelebilirdik. Maalesef bu tür ahlak yok-sunu insanlar da vardı.

Su denen nimet hiç mi hiç yoktu! Hele sabun hak getire! İnsanlar ellerini sabunlamadan abdestini alır camiye öylece girerdi. Bazı kimseler ellerini cami bahçesinden aldığı bir avuç toprakla temizleme cihazına bile giderdi. Namaz kılmayanlar bu temizliği bile yapmazlardı. Cami cemaati, esnaflar, doğru dürüst temizlenmeden ellerine geçirdikleri kulpu kopuk, delik deşik olmuş ibriklerle abdest alır camiye öylece girerlerdi.

Tuvalet ihtiyacımı görmüş, az da olsa rahatlamıştım. Utana sıkıla tekrar okula döndüm. Teneffüs zili çalmış herkes bahçede bir aşağı bir yukarı koşup duruyordu. Benim ise kıpırdamaya bile halim yoktu. Ders zilinin çalmasıyla sınıfa girdik. Çok geçmeden karın ağrılarım tekrar başladı. Öğretmenimin gözü bendeydi. Yanıma yaklaştı ve

-Oğlım! Eve gettiği yda anaya söyle siye toppalağ kaynat-sın. Karın ağrısına eyyı gelir!

Ders boyunca çektiğim işkenceyi bir Allah bir de ben bil-mekteydim. Dersin ortalarına doğru birazcık rahatlamıştım. Teneffüs zilinin çalması ile Ulucami'ye koşmuş, biraz daha rahatlamış olarak tekrar okula dönmüştüm.

Topalak aktarlarda satıldığı gibi, bu bitkiyi ara sıra eşeği ile sokaktan geçen yaşlı bir adam da bağırarak satardı. Daha ziyade küçük çocukların karın sancuları için kullanılırdı. Evlerimizde bulundurulmuş önemli bitkisel ilaçlardandı. Annelerimiz yumrularını havanda döver, şekerli suya karıştırarak çocuklarına içirirlerdi.

*“Halo Dayı ‘toppalaah... toppalaah...’ diye bağıırır,
Karın ağrısı çekenler, hemen kapıya çağırır”*

O zamanlar çoğu kimseler karın ağrısından şikâyet ederdi. Bunun nedeni, sağlıksız beslenme idi. Hijyene hiç dikkat edilmezdi. Sağlıklı bir su yoktu. Sebze ve meyveleri yıkamadan yedik. Karakoyun deresinin mikroplu suları ile yetiştirilen sebzeleri tüketmek zorundaydık. Etiler sağlıksızdı. Urfâ’da aşırı derecede çiğ et tüketilirdi. Çiğköfte, dolmalık, içli, lıklık, aya köftesinin ana katkısı çiğ etti. Dolayısıyla halkın yüzde doksanında tenya ve çeşitli bağırsak kurtları olurdu.

Bir keresinde bağırsaklarıma “Ebdestpozan kurdu” muşallat olmuştu. Çok sancı çekiyor, psikolojik olarak da aşırı derecede rahatsızlık duyuyordum. Bana Kilolarca tuzsuz kabak çekirdeği yedirmelerine rağmen bir türlü bu illetten kurtulamamıştım.

Bir akşam babam eve geldiğinde cebinden bir penisilin şişesi çıkarmış, içinde kırmızı renkte bir sıvı bulunan bu ilacı içmemi istemişti. Annem bunu sorgulayınca, bunu Hâşimiye Çarşısı’nda tezgâh kuran birisinden aldığını itiraf etmişti. Evde bir kavga başlamıştı. Annem, “Ben bını dünyada oğlana içirmem!” diye bastırıyordu. Babam da her fırsatta bu suyu mutlaka bana içireceğini söyleyip duruyordu. Hem de bir nefeste! Çünkü adam öyle tarif etmişti.

Sonunda babam galip gelmişti. İçeriğinin ne olduğunu bilmediğimiz bu ilacı ben bir defada kafama çekmiş, ağzım,

midem, bağırsaklarım kavrulmuş gibi kendimi odadan avluya atmış, dönme dolap gibi bir sağa bir sola kıvranıp durmuştum.

Annem, “Géttuu! Oğlan géttuu! Uy hahoo! Neydı bı başıımıza geldi!” diye peşim sıra o da benimle birlikte avluda fır dönüyordu.

Bu böyle bir saat kadar sürmüştü. Ondan sonra kendimi abdesthaneye zor attığımı hatırlıyorum. Bir müddet sonra karın ağrım geçmiş metrelerce uzunluktaki tenya illetinden kurtulmanın sevinci ile babama sarılmış, gönül diliyle ona teşekkür etmiştim. Tabi bu arada annemin mahcubiyeti, babamın gururu gözümünden kaçmamıştı.

DEFTERİM ÇALINIYOR

Son dersti. Öğretmen resim yapmamızı istedi. İçim ferahlamıştı. Çünkü resme karşı ayrı bir sevgim vardı. Evde kardeşlerimin verdiği kâğıtlara kuş, ağaç, ev ve insan figürleri çizerdim ve çok hoşlanırdım. Büyük bir heyecanla elimi sıranın içindeki çantama uzattım. Açtım. O da nesi? Defterim yoktu. Yanımdaki arkadaş'a sordum. Hiç ilgilenmedi. Defterime ne olabilirdi ki? Onu sabahleyin abimle birlikte çantama yerleştirmiştim.

Tekrar ağlamaya başlamıştım. Öğretmen nedenini sormadan,

-Öf ulan öf! Sen de ne sulı gözlü bi enikmişsen! Geldi gelmeli hep zırlıyıp duriysan!

Evet, o gün talihsiz bir gün yaşıyordum. Ağlama sebebini dahi sormayan öğretmenim ha bire beni azarlamaya devam ediyordu.

-Hadé hadé! Çantayı al dorğı eve! Yallah! Yallah! diye kulağımdan tutup, sürükleyerek beni kapı önüne koydu.

O an sanki okul başıma yıkılmıştı. Derdimi anlatmaya zaman bulamadan bir de hademenin azarına maruz kalmış, kendimi bu sefer de bir anda okulun kapısı önünde bulmuştum. Kendi kendime “Bı nasıl mektep? Yerre girsın öretmeni de mektebı de! Ben mektepten çıkacağam!” diye söylenerek dışarıda zilin çalmasını bekledim.

Nihayet zil çalmıştı. Öğrenciler zincirlerinden kopmuş özgürlüğe koşan esirler gibi çığlıklar atarak sokağa fırlıyorlardı. Onların yüzünde sevinç, ben de ise hüüzün vardı. Çoğu öğrenci soluğu satıcıların önlerinde almıştı. Oysa ben son derste defterimin çalınması ile perişan hale düşmüştüm. Ne edeceğimi ne yapacağımı bilemez durumdaydım. Babam okul

çıkışı dükkâna gelmemi istemişti ama bu durumda dükkâna da gidemezdim.

Her şeyi göze alıp evin yolunu tuttum. Ağlayarak birer birer köşeleri dönüp, tetirbemize vardım. Ayaklarım bir türlü eve girmek istemiyordu. O sırada kapımızın önünde annem, komşumuz Kayısı Hatice Teyze ile sohbet ediyordu. Onları görünce kendimi tutamayıp tekrar ağlamaya başladım. İki birden,

-Noldı yavrım, bı ne hâl béle? diye sordular.

Ben o an bu soruya cevap verecek halde değildim. Kendimi kapı aralığından avluya attım. Annem de hemen arkamdan gelmişti. Annemin ısrarlı soruları karşısında, hıçkırığa hıçkırığa olan biteni anlatmaya başladım.

Annem merhametli ve yufka yürekliydi. Anlayış göstereceğini umuyordum. Ama hiç de öyle olmadı. Annem hem çok üzölmüş hem de öfkelenmişti.

-Körolasan oğlim. Nasıl çaldırdiy defteriy? Aşşama babaya ne dériş? Duydı mı ʻeynim seni geberdir! diyerek, tehditlerin ve azarların en büyüğünü yüzüme savurmaya başladı.

Neyse ki en azından o an için evde dayak olayı yoktu. Artık akşamleyin kendimi çifte dayağa hazırlamalıydım. Çünkü hem defterimi çaldırmiş hem de okul çıkışı dükkâna uğramamıştım.

NİNEMİ BİZE GETİRİYORUM

Ben akşam başıma gelecekleri düşünürken, bir anda benim için gündemi değıştirecek ve sevinmeme vesile olacak bir durum hâsıl olmuştu. Ninem bize gelecekmiş. Çok sevinmiştim! Çünkü o gelince hem evimize neşe katacak hem de büyük bir ihtimalle azarlanmaktan ve dayaktan kurtulacaktım. Tabir yerinde ise olayı hafif sıyrıklarla atlatacaktım.

Ninemi çoğu zaman evimize ben getirirdim. Nitekim o gün de öyle oldu. İkinci vaktinde dayımlara gittim. Evleri Çaltalış'ta idi. Kapıyı benden birkaç yaş büyük dayım kızı Zeliha abla açmıştı. İçeriye girdim. Ayşe ablam avlunun bir köşesinde, çiğköftenin yeşilliklerinden olan maydanoz, soğan, pırpırım ayıklamakla meşguldü.

Nezire Yengem (Mısırlı ailesinden) bir elinde tokmak, diğerinde bıçak, avlunun tam da orta yerinde kara taşa et dövüyordu. Belli ki akşama çiğköfte vardı.

Çiğköfte Urfalıların haftada en az bir öğün yediği, bilhassa ramazanda iftar sofralarının olmazsa olmaz nimetlerindedir. Çocuklara, yaşlılara çok mu çok yararlı bir yemek çeşidimizdir.

Atalarımız çiğköfte ile ilgili olarak, bu efsane nimetin, iştahsız zayıf çocuklar, kansız ve özellikle veremli hastalar için şifa değerinde olduğunu söylerler. Çiğköfte çiğ et yemenin en iyi yoludur derler.

Çocukluğumuzda kara taşa dövülen yağsız etin, macun haline getirildikten sonra, bulgur, kuru isot (pul biber), frenk suyu, küçük bir kuru soğan, tuz, azıcık da karabiber ile yoğrulur, sonrasında ise ince kıyılmış maydanoz, yeşil soğan, katılır ve azıcık daha yoğrularak özellikle da çocuklara ve hastalara yedirmenin yararlı olduğunu duyardık.

Ayrıca kandaki yağ ve kolesterolü azaltarak dolaşıma güç verdiğini, kılcal damarları genişlettiğini, mide ve bağırsakları harekete geçirerek sindirimi de kolaylaştırdığını sonraları öğrenmiştik.

Et macun gibi olmuş taştan akar hale gelmişti. Korkusuz kediler merdiven basamaklarında, ürkek kediler çardakta,

korkak kediler ise damlardan yengemi izliyorlardı. Önlerine atılacak ufacak yağlı ya da işe yaramaz bir çındır parçacığını kapmak için adeta düşmana her an saldıracak askerler gibi hazır bekliyorlardı. Bu kediler avluya kadar inme cesareti gösteremiyorlardı. Çünkü evde Tony vardı. Tony, dayımın av köpeğinin adı idi. Ben bu sevimli hayvandan çok korkardım. Zaten içeriye girer girmez havlamaya başlamıştı. Neyse ki dayım onu hep zincire bağlı tutardı.

Dayım iyi bir avcıydı. Avcılar kulübünün önemli bir üyesi idi. Tony'nin evde olmasının bir nedeni de buydu. İyi bir av köpeğiydi. Kahverengi parlak tüyleri, sarkık siyah renkli kulakları vardı. Keskin bakışlı, dik duruşlu bir hayvandı. O aileden biri gibiydi sanki. Ama yine de yanına yaklaşamazdık.

Dayım ayrıca evde kuş da beslerdi. Dayımın kuşları Urfa'da bir numara idi. Aklımda kaldığı kadarı ile bunlar Siyah Yapşan, Gök Yapşan, Beyaz Yapşan, Hume, Miski, Yandı Döndü, Çakmaklı, Sarıboz, Kırmızıboz, Kula, Kürenk ve Musullu, Ştş Şelle, Eyneli, Karagöz, Şebap, Keşpir diye adlandırılırdı.

Dayım, bize beslememiz için kuş vermek istediğinde an-nem buna şiddetle karşı çıkardı. Çünkü o zamanlarda kuş beslemek, kuşçuluk yapmak pek makbul sayılmazdı. Bu tür insanlar hastalık derecesine varan bir tutku içerisine girerler ve bir türlü de bırakamazlardı. Ayrıca kuşçular belirli vakitlerde evlerinin damlarına çıkarak kuş kümelerini çeşitli taktiklerle uçururlar ve büyük keyif alırlardı. Konu komşular ise bu durumdan bazen çok rahatsız olurlardı.

Kuşçuların bazıları, aynı zamanda avcılık da yaparlardı. Av mevsimi geldiğinde dayım, hafta sonlarında, Ta-

mahe Şükrü, Tamahe Mehmet, Tenekeci Şıh Müslüm, Sadık Parmaksız, Gergerli Emin, Şükrü Karaçizmeli, Hac El-loş Hasan'ın oğlu Mahmut Öztop, Hüseyin İdemen, Mustafa Ocakoğlu, Saatçı Şükrü gibi arkadaş gurupları ile ava giderdi. Biz de çoğu zaman av dönüşü dayımlara gider, avladığı hayvanların birkaçını alır eve getirirdik. Bu bazen bir iki keklük, birkaç bıldırcın olabileceği gibi, bazen de yaban ördeği, tavşan ya da ceylan budu olabilirdi.

Dayımın bir de müzik merakı vardı. Bozzéyın oğlu Halil Hafız Uzungöl, Tenekeci Mahmut, Abdülkadir Güzel, yine Bozzéyın oğlu Ahmet Uzungöl, Dellek Hafız (Mahmut Akagün) ve Kanuni Fazlı Öztop gibi Urfa'nın ünlü müzisyenlerini evinde ağırlar ve gece geç vakitlere kadar gazel, şarkı ve klasik Urfa türküleriyle hoşça vakit geçirirlerdi.

İleriki yıllarda Teybin icad edilmesi ve Türkiye'ye gelmesiyle dayım Gurindig marka bir teyp almış ve bu müzik meşklerini kaydederek çok zengin bir müzik arşivine de sahip olmuştı. Bu kayıtların önemli bir kısmını Antepli Memik Efendi, kendi arşivine taşımıştı. Bir kısmı da dayımoğlu rahmetli Mehmet Savaş'a geçmişti.

Ben Tony'den korunmak için, Ayşe ablamın arkasına gizlenip eteğine yapışarak kendimi ninemin bulunduğu odaya atıverdim. Rahat bir nefes almıştım. İçeride pencereye yakın oturan ninem,

-Hoş geldiği Fahat! Ayağıy soy içeri gel.

Ben gedemeçte babamın buluşu olan ve özenle diktiği potininim bağlarını çözmeye başladım.

Potini giyerken ve ayağımızdan çıkarırken bayağı zorlanırdık. Bu potinleri ayağımızda gören dost, hısım ve akrabalar babamdan çocuklarına da dikmelerini rica ederdi. Babam da bu isteklerini severek yerine getirirdi.

Babam Urfa'nın en iyi kunduracı ustası idi. Birçok kunduracı ustası ya erkek ayakkabılarında ya zenne denilen kadın ayakkabılarında ya da saya dikmede uzmanlaşmıştı. Babamın en önemli özelliği bu üç dalda da uzmandı ve Urfa'da üzerine yoktu. Ayrıca ilk defa kilaş (kalaş) ayakkabı diken bir özelliğe de sahipti.

Kadın (zenne) ayakkabılarının tasarımını yapar, güllü, fiyonklu, çelik topuklu kadın ayakkabılarını yılan derisi ve kertenkele (varan), timsah derisinden dikerdi. Senede bir iki defa İstanbul'a gider, en değerli şahıyan, deri, meşin ve gönleri alarak Urfa'ya getirirdi.

Kundura malzemesi tüccarları, Cudi Usta (Ömer Cudi Akgül) ve Kambur Abbas (Abbas Hoşgöz) ustalardı. Ömer Cudi Amca İstanbul'dan deri ve kösele getirdiğinde oğlu Mustafa'yı (Akgül) ilk olarak dükkânımıza gönderir, handaki deposuna çağırır, babama ilk seçme imkânını tanır. Mustafa ile aynı zamanda arkadaşlık. Dağ yatisına babalarımızla birlikte gittiğimizi gayet iyi hatırlıyorum.

Babam bazen çeşitli numaralarda çok güzel kadın ayakkabıları diker, bizler de bunları Urfa'nın mümtaz ailelerinin evlerine götürür beğenilerine sunardık. Babam o zaman subaylar tarafından giyilen çok güzel körüklü çizme de dikerdi ve bu konuda Urfa'da tekti.

Hele hele anneme diktiği mevsimlik ayakkabılar sosyete arasında dilden dile dolaşır, aynısından sipariş vermek için kadınlar birbirleri ile adeta yarışarlardı.

Kadınlar çarşı pazar nedir bilmezlerdi. Kunduracı, terzisi, kumaşçısı evlere gider mallarını sunarlardı. Kadın-

lar evlerinde kendilerine sunulan örnekleri incelerler. Beğendiklerine ise sadece işaret koyarlardı. Bir de bazı kadınlar vardı ki, bunlar hanımların siparişlerini alır, onların arzularadıkları kumaşları ve iğne, iplik gibi ihtiyaçlarını alıp evlerine getirirlerdi. Bu işi genellikle çirkin kadınlar yaparlardı. Çünkü her eve girip çıkmalarında, çarşı pazar dolaşmalarında bir sakınca görülmezdi. Bu kadınlar, Attar Pazarı'na, bezzazlara, cıncık boncuk satan iş yerlerine rahatlıkla giderek ev hanımlarının siparişlerini tedarik ederlerdi. Bu kadınları çoğu esnaf tanırđı.

Terziler ve kunduracılar ise bizzat evlere gider ölçü alır, prova yapar son şeklini alan siparişler, gene evlere gidilerek teslim edilirdi. Babam da böyle siparişler olduğunda mezurasını, zabıt kalemını, mukavvasını, küçük parçalardan oluşan örnek deri parçalarını ve ayakkabı modellerini yanına alır öylece ölçü almaya giderdi. Bazen bu ölçü almaya ben de eşlik ederdim.

Bayanlar ya çardağa ya da eyvana tesettürlü bir biçimde çıkarlar, bazıları hiç mi hiç konuşmaz, bazıları da utana sıkıla bir iki kelime ile beğenilerini ya da olumsuzlukları belirtirlerdi. Teslimat sonunda ise çıraklar bu işten karlı çıkarlardı. Çünkü bahşış alırlardı. Ben de her teslimatta kalfa ve çıraklarla gider bahşışimi alırdım.

Ayağımdan çıkardığım potinlerimi özenle çiftleyerek gecemecin kenarına koyuverdim. Odaya geçtim. Nenemin elini öpüp başıma koydum. O da beni kucaklayıp yanaklarımdan öptü. Sonra yanı başına oturdum.

Ninem hep dayımlarda kalırdı. Bazen de alıp bize getirirdik. Bir iki haftalığına bizde kalır, bizden sonra da teyzemlere

giderdi. O geldiğinde evimizin havası değişirdi. Bizler etrafında adeta pervane olurduk. Dizinin dibinden ayrılmaz, en güzel hikâyeleri ondan dinlerdik.

Bir müddet sonra yengem çiğ köftenin etini dövmüş işini bitirmişti. Odaya girdi.

Bana,

-Hoş geldiy Féhé! diyerek tütün ülbesinin başına oturdu.

Urfa’da insanlara adıyla hitap edilmek istendiğinde, o kişi sevilen biri ise, isminin sonuna “E”, sevilmeyen ya da sevimsiz biri ise, bu sefer de isminin sonuna “O” harfi getirilirdi. Mehe, Meho, Osse, Osso, Celle, Cello gibi.

Ben hemen oturduğum yerden yengeme doğru hızlı bir hamle yapıp elini öptüm. Yengem,

-Maşallah oğlıma! Allah’a amanat olasan! Allah seni ümrürlü éde! dedikten sonra bu sefer de ninemle, yengemin arasına çöküverdim.

Yengemin yorgun eli, kısa bir dinlenmenin ardından önündeki tütün ülbesine uzandı. Ülbeyi burnuna doğru yaklaştırıp tavllanmış tütünün kokusunu derin bir nefesle ciğerlerine kadar çekti. O an yorgunluğunun yarısı geçmiş, gözleri açılmış, neşesi yerine gelmişti. Ardından sigara kâğıdına incecik parmakları ile koyup yuvarladığı tütünü yaydı. Sonra kâğıdı diliyle ıslatıp ona son şeklini verdi.

Sıra sigarayı yakmaya gelmişti. Entarisinin cebinden çıkardığı fitilli çakmağı ile onu yakmaya çalıştı. Uzun bir uğraşından sonra nihayet sigarası tütmeye başlamıştı. Derin bir nefes çekti. Sigaranın dumanı adeta ağzının içerisinde kaybol-

muştı. Bir müddet nefesini tuttu, sigaranın dumanını iyice ciğerlerinde dolaştırdıktan sonra bir kısmını ağzından, geri kalanını da burnundan çıkardı. Tekrar arkasına yaslanarak belini sap yastıkla buluşturdu. Belli ki o an hayatının en mutlu anını yaşıyordu.

Derken bir iki nefes daha çekti. Son nefesle et dövmenin verdiği bütün yorgunluk bedeninden sıyrılıp çıkmıştı. O an keyfi paşada yok gibiydi. Bu defa daha bir keyifle bana dönüp,

-Ééé... Aynat bahım Féhé anay nédiy? Rehetı éyyı mı? diye sordu.

Ardından,

-Neneyızı hırslendirmeyın! Yormayın ha! diye tembihte bulundu.

Nezire yengem çok iyi kalpli bir kadındı. Nenemle kaynana gelin değil, örnek bir ana kız görüntüsü çizerlerdi.

Ninemi bir an evvel alıp götürmek için sabırsızlanıyordum. Nihayet ninem,

-Kağ oğlım fahat kağ! şekkaly géy, buğçiy kolıya tağ gıdağ. dedi ve arkasından da Ayşe ablama dönerek,

-Kağ Eşşe! Sen de çarşafımı getir! Yolçı yolında gerek. dedi ve gedemecin kenarına çöktü!

Gedemeçteki su küpünden kendisine uzattığım yarım tas suyu yudumladı. Ayağa kalktı. Ayakkabısını giymesine yardım ettim. Kara çarşafını giydi. Ekezasını eline tutuşturdu. Ev halkı ile vedalaştı.

Biz kapıdan çıkarken yengem,

-Neneyın elını bırağma! Buğçiy da pehğem tut! Eliyden keyptirme! diye bana tembihte bulunuyordu.

Bir elimde ninemin bohçası, öteki elimde ise ninemin eli, öylece yola koyulduk.

Ninem kalp hastasıydı. On dakikalık yolu yaklaşık iki saate yakın bir zamanda kat ettik. Çünkü her otuz, kırk adımda bir durması ya da oturup dinlenmesi gerekiyordu. Bir ara ninem:

-Oğlım! Acığ dur solihlanım. Gene kulincımın argısı kahtı! Acığ durağ. Birezım nefes alım! dedi ve Şahverdi'lerin yokuşunda bulunan Muhsin Ergin Hoca'nın kapısının önündeki soluk taşına çöküverdi.

Muhsin Hoca babamın dostu idi. Hocamızın bir diğer kardeşi olan Mustafa Amca'nın evi de aynı sokakta idi. Bu aileye "Meşoşgil" denirdi. Dört kardeştiler. Hepsini ile babamın yakınlığı vardı. Halil Amca ile 1974 yılında kızı ile evlendikten sonra kayınpederim olan ve çok sevdiğim saydığım, her zaman rahmetle andığım kardeşi Reşat Amca marangozluk yaparlardı. Reşat Amcanın oğlu Mahmut Emin Ergin (kayın biraderim) benim çocukluk arkadaşım.

Emin'in ailesi her ne kadar Akçakale'de ikamet etmekte idi ise de, şehrin müftüsü olan dedesi Eyyup Sabri Kunduracıoğlu'nun yanında kalırdı. Evleri Bidik Meydanı'ndan Büyük Yol'a çıkarken hemen sol tarafta idi. Dişçi Memed (Mehmet Döngör) Amcalarla komşu idiler. Dişçi Memed'in, Akif, Hakkı, Ali, Mahmut ve Ahmet isminde beş erkek çocuğu vardı. Ali, Mahmut, Ahmet'le arkadaşlığımız vardı. Hakkı ağabey ise bizler için örnek bir şahsiyetti. İyi bir sporcuydu. Herkes tarafından çok sevilirdi. Akif Ağabey ise kısa süreliğine de olsa Atatürk İlkokulu'nda benim öğretmenim olmuştu.

Dişçi Memed demişken, Dişçi Osman Bengisu'dan, Dişçi Nihat'tan, (Nihat Aksoy) Dişçi Muktim, (Muktim Hatipoğlu), Dişçi Emin Moğoltay, Dişçi Hüssen'den, (Hüseyin Öcal) ve Dişçi Kadir'den (Kadir İnan) bahsetmemek olmaz.

Bu insanlar benim beş altı yaşlarında iken isimlerini duyduğum Urfa'nın meşhur dişçileri idi. Osman Bengisu, Ömer Nihat Aksoy, Muktim Hatipoğlu ve Emin Moğoltay Urfa'nın ilk diplomalı diş doktorlarıydı. Diğerleri ise bunların yanında yetişmiş kalfalıktan ustalığa erişmiş kişilerdi. O dönemde, ister doktor olsun ister kalfa olsun, Urfa halkı hepsine birden "dişçi" derdi. Dişçi Kadir İnan benim halam oğludur. Diş Doktoru Nihat Aksoy'un kalfalığını yapmış, sonra da kendi muayenehanesini açmıştır. Dişçi Hüseyin Amca ise, Diş Doktoru Muktim Hatipoğlu'nun yanında yetişmiş kendini ispat etmiş dişçilerdendi. Hüseyin Amca Rüştü Öcal ve Yücel Öcal'in babasıdır.

Beş altı yaşlarımızda ya da daha ileriki yaşlarda diş doktoruna gitmek, dişlerimizi kontrol ettirmek, dolgu yaptırmak ve daha nice tedavi yöntemleri için dişçiye başvurmak çok lüks sayılırdı. Ağrıyan dişlerin acısını günlerce çekerdik. Sabahlara kadar uyuyamazdık. Son deminde dişçiye gider, iğnesiz ilaçsız çektirir kurtulurduk.

Önce dişimiz ağrır! Bu ağrı bazen üç beş ay sürerdi. Sonra çürümeye başlardı. Derken iltihap kapar dayanılmaz sancularla kıvranırdık. O zaman babamız, "Kedir abéye get, çeksın kurtul!" derdi.

Yıllar sonra Hava Harp Okulu imtihanlarına girdiğimde bütün kademelerden başarı ile geçtiğim halde diş muayenesinde kaybettığimi buraya not düşmeliyim.

İşte ben Hava Harp Okulu'nun dört adet eksik dişimden habersiz olarak girdiğim bu imtihanından elenmişim. Pilot olmayı diş payı kaçırmış, çok üzülmüş, ağlayarak Urfa'ya geri dönmüştüm.

Bir de Urfa'nın meşhur sünnetçisi vardı. Sünnetçi Fahri (Fahri Güllü) Amca Urfa'nın en yetkili sünnetçisiydi. Urfa'nın yüzde ellisi onun usta elleri ile erkekliğe adım atmıştır diyebilirim.

Halil Ergin Amca ise babamın sıra arkadaşı idi. Baba meslekleri kunduracılıktı. Bu dört kardeşten yalnız Mustafa Amca baba mesleğini sürdürürdü. Mustafa Amcanın bir özelliği daha vardı ki, o yıllarda bunu herkes çok iyi bilirdi. Yüzümüzde “Gece Kabarı” denilen bir yara çıkardı. Bu yarının geceleri korkulu rüya görme sonucu oluştuğuna inanılırdı. Bu yaralar daha ziyade çocuklarda ve gençlerde görülürdü. İşte Mustafa Amca bu yaraların tedavisi ile ilgilenir, hastalara evelallah şifa dağıtırdu.

Babam çekmeceye sakladığı muştaya benzer bir demir parçası ile yarım el büyüklüğünde olan çakmak taşıni elimize tutuşturur ve bizler de soluğu Mustafa Amcanın Kunduracılar Pazarı’ndaki dükkânında alırdık. Önce içinden yüzümüze doğru bir şeyler okur, sonra da demir ile taşı birbirine sert bir şekilde yüzümüze yakın bir şekilde vururdu.

Bu iki cismin çıkardığı kıvılcımlar bazen yüzümüzü bile yakardı. Daha sonra bu yaralarımız bir iki gün içerisinde kurur kaybolurdu. Bu iki aleti babam zaman zaman ihtiyacı olanlara emeneten verirdi. Bunun şifresi ise bu işi yapma salahiyeti ancak usta oğlu usta olma durumunda olan ustalara aitti. İşte Mustafa Amcanın babası “Mehoş Usta” iyi bir kundura ustası, dolayısıyla oğlu da kendisi gibi aynı mesleğin ustası olduğundan o zamanlar bu yetkiyi kullananlardan biri idi. Ayrıca Mehoş Usta devletin açmış olduğu meslek kurslarında ve Mekteb-i Sanayi’de (sanat okulu) uzun zaman hocalık yapmış, pek çok kunduracı ustası yetiştirmiştir.

Ninem on dakika kadar dinlenmiş kendine gelmişti. Sonra tekrar yürümeye başladık. Kutbettin Camii’nin arka sokağından, Basmahane’nin önünden Şekerci Abdullah (Ünlü-

soy) Amcaların sokağından geçip bizim sokağa yöneldik. Te-tirbeye varmadan nenem yine dinlenme ihtiyacı duyunca yolun kenarındaki büyükçe bir taş a ilişiverdi. Ben koşup anneme haber verdim. Annem sevinçle hemen kara çarşafını giydi, te-tirbenin yanı başında oturan ninemi karşılamaya koştu. Nine-min kolundan tutarak onu nihayet eve getirdik. Böylece nine-min meşakkatli yolculuğu bitmiş oluyordu.

Evdeki karşılama töreni görülmeye değ erdi. Annem, an-nesine büyük bir özlemle sarılmış, nenem de beş çocuklu yav-rusunu kokluyor, kokluyor, kokluyordu.

Akşam evimizde ş enlik vardı. Annemle ninemin özlem ve sevgi dolu muhabbeti gece boyu devam etti. Ağ abeylerim gaz lambasının ış ığında derslerini yaparken ben ve küçük kar-deş im Mustafa, odanın bir köş esinde oyunlara dalmış tık. Ba-bam da her zamanki gibi köş esine çekilmiş oturuyordu.

Bir ara Cihat abim ile ş akadan boğ uşmaya başladık.

Babam:

-Ulan ekıllı olın! Dehebizden oturun! "Neneyızı görır gör-mez çıışıtmağa başladiyız! Zatan bi kımsiy gördüğ izda size bi hellar oliy! diye bağırması ile hemen kendimize geldik.

Ve o an, bugün okulda yaşadıklarımı hatırladım. Baba-mın yüzüne bakmaya cesaretim yoktu. Sanki defterimi çaldır-dığımı öğrenmiş gibi, manalı gözlerle beni süzdüğ ünü hisset-tim. Belki de o an için ben öyle sanıyordum. Suçum olmadığ ı halde kendimi suçlu yerine koyuşuma da bir anlam veremi-yordum.

Babam, gözümün içine bakarak,

-Oğ lım bı nasıl telebelih! Mektebe başladiy, hëla kudırıp duriysan! Öretmeniy siye ders vermedı mı? diye yüzüme söy-leyince, okulda yaşadığ ım o kâbus dolu saatler, tekrar gö-zümde canlanıverdi.

Hemen annemin yüzüne baktım. Korkmuştum! O an annem nasıl bir tavır takınacaktı, ne diyecekti bilemiyordum.

Annem:

-He oğlum! Babay dorğı söliy. Örgetmen ders vermedi mı siye?

Ben de ürkek bir sesle,

-Verdu! Bize “cızğı cızın” dedi.

Babam:

-Ééé! Ne duriysan? Şındı yuñiy gelir, boyniy bükılır, der-siy de yapamazsan!

Ben tekrar annemin yüzüne baktım. O an için annemin dilinden çıkacak sözler benim için çok önemliydi. Neyse ki ninem hemen söze giriverdi.

-Maşallah, Maşallah! Fahat mektebe mi gidiy? Éyyı éyyı, herlı olsun İşallah! Ağbatı Mıstafıya ola. dedi ve devam etti.

-Hermı Bekır! Daha dünegin bir, böğın iki! Hele bi kaç gün uşağın ayağı alışsin. O zaman ders mıdır nedir işte, yapar helbet.

Bu sözlerden sonra ben bütün cesaretimle,

-Nené nené! Bize heket aynadımıyacağ mısan? diye sorunca ninem,

-He oğlum he! Ekıllı durdiyız mı, dersiyzı de bitirdiyiz mı her gece size hem heket aynadıram hem de bilmece sorram! demesi bizleri çok sevindirmişti.

Bana göre o an için ortalık yatışmıştı. Okulda yaşadığım ilk gün, beni derinden üzen olay babam tarafından bilinmemişti. Böylece, küçük ama benim için büyük bir ayrıntı olan defterimi çaldırma olayı, okul hayatımda annemle aramızda paylaştığım bir sır olarak kalmıştı.

Uyku zamanı gelmişti. Benim ayağымda hala pantolonum vardı. Annem,

-Hela pantoliy ayağıyda! Béle mı yatacağsan! K rrol-maaa! Kağ picamayı gey! Eliy ayağıy yağa, soyra yatağıya gır!

Duvar da asılı duran pijamamı bir sıçrayışta aldım. Tam giyecekken lastiğinin gevşek olduğu hatırıma geldi. Anneme,

-Anne, picamamın lastiği urımış, belimden d şiy! de-yince Annem,

-Yassabır yallaaah! “Kağ dolaptan tikiş kutusını ver! Bağım lastik varsa tahım.

Ben bu arada donumun lastiğinin de gevşek olduğunu söyleyince annem,

-Tamam tamam! Ona da tağaram!

Annem eliyle evirip çevirerek baktığı k lotumun başka bir problemi olduğunu görünce,

-Vış oğlım! Tumanıyın peyıgıde yırtılmış! Dur onı da tikim.

Annem pijamam ve tumanımla uğraşırken babam,

-Ula ‘Erzı kırılış! Ne ılpandiy ele! Utanmiyimısan! Kağ pantoliy gey! ‘Eyarsız!

Bir müddet sonra hem donum hem de pijamam tamir olmuş, üzerime giymiştim.

Annem, pantolonumu odanın köşesine fırlattığımı g r-m ş olacak ki, bana hiddetle,

-Gene mi o soyđayı ortalığta birağtiy. Kağ onı bi mığa as! deyince yerimden fırlayıp pantolonumu duvarda asılı duran çivilerden birine iliştiriverdim.

Sonra da neneme,

-Nen ! Hanı bize  eket aynadacağtiy!

Nenem:

-Durın hele! Size bi kaç tene bilmece sorım! Bağım kim bilecağ! Bilene her bi bilmece  in beş kurış verecağam.

Biz yerimizde duramıyorduk. Derken ilk bilmece geli-verdi.

-Bi ifacılı mil daşı, içinde begler başı, yiyilirse aş olur, yiyilmesse kuş olur!

Kısa bir suskunluğun ardından, Nihat abim,

-Yımırtaaa! deyince beş kuruşu kazanan o oldu.

Derken ardından ikinci bilmece geldi.

-Çarşıdan aldım sandığı, sandığıçılar yapamaz. İçersinde vardır boncık, boncığıçılar yapamaz. İçinde vardır kâğıt, kâğıt-çılar yapamaz!

Hepimiz donup kalmıştık. Verdiğimiz cevapların hiçbiri doğru değildi. Sonunda babam “nar” diye cevabı yapıştı- verdi.

Ninem sorduğu bilmeceler çok zordu. Ninem,

-Size bi tene daha soracağam. Bı son olsun! Soyra herkes yatağına! Tamam mı?

Biz heyecandan yerimizde duramıyorduk. Nenem üçüncü bilmeceyi patlattı!

-Dağdan gelir lek kımin, kolları bilek kımin, egilir su iç- mağa, bağırır oğlak kımin!

Bu bilmeceyi, annem, babam dâhil hiçbirimiz bilememiş- tik. Meraktan çatlak üzereydik. Sonunda ninem, “ceylan” diye cevabı verince geceyi sadece beş kuruşluk bir kayıpla ka- patmıştı.

O sabah uyanır uyanmaz elimle gözümü yokladım. Gö- züm de bir tuhaflık vardı. Çok ağrıyordu. Kaşımak istedim. Daha da ağrımaya başladı. Ninem uyanmış bana bakıyordu.

-Hér mı oğlım? Göziye noldı?

-Nené gözüm çoh arğıy! Yara çlmiş sanki!

Nenem şöyle bir baktı,

-Vıııı! Oğlım! Gziyde gelincığ ıhımıı. Hec merak etme! Sıpirgiy eliye al, ebdesđanıya get oyna, yırla! Hemın geçer!

Ben de hiç uıenmeden nenemin dediği gibi yaptım. Ancak arpacığın ne zaman ve nasıl geçtiğini hatırlamıyorum.

Sabahleyin okuluma tek baııma gidebilmiııtim. Bu defa defterimin alınmaması için çantamı yanıma alarak teneffüs-lere ıkyordum. Çünkü annemin verdiği parayla ağabeyimle birlikte kırtasiyeci Bakır Yetkin'den almıı olduğumuz defterimi kaybetmek ya da çaldırmak gibi bir lüksüm kalmamııtı.

Mektep hayatımın ikinci günü, daha güzel ve huzurlu gemiıti. Ben artık yavaş yavaş mektebime ısınıyor, sevmeye baıılıyordum.

AMCAMOĞLU'NA KIZ İSTEME

Birkaç günden beri annemle babam, benim iyice kulak kabartmama rağmen anlamakta güçlük çektiğim bir mevzu üzerinde konuşuyorlardı. Çok merak ediyordum. Bu böyle birkaç gün sürmüıti.

Bir sabah erkenden Ömer amcamın hanımı Şekibe yengem, bize geldi. Aralarındaki konuşmalarda, sık sık Hasan abimin adı geçiyordu. Ve bir kıızdan bahsediyorlardı.

Hasan abim İstanbul'da mühendislik okuyordu. Yaz tatlillerinde Urfa'ya geldiğinde mutlaka bize uğrar, annemin ve babamın elini öper hayır dualarını alırdı. Akıamleyin annem, babama her Şeyi Őeffaf bir Şekilde anlatınca ailenin Hasan abimi evlendirmek istediklerini anlamıı, yarın da müstakbel gelini görmek için, kıızın babası Arabizade Reıit Efendi'nin (Görgün) evine gideceklerini de öğrenmiı oluyordum.

Günlerden Cuma. Öğleden sonra Annem, Şekibe yengem, Rahime yengem, Emine, Hatice ve Fatma halamlar

Ömer Amcamın evinde toplandılar. Hep beraber kız evine gidilecekti.

Arabizade Reşit Efendi'nin evi, Kelleçi Çayı'na yakın bir yerdeydi. Sonraları restore edilen "Meclis evi" ...

Ben de onlarla gitmeyi çok istiyordum. Ne yaptırısam an-nemi razı edememiştim. Annemin dediğine göre bu tür ziya-retlere çocuk götürülmezmiş.

Akşamleyin sofrada, etli nohutlu bulgur pilavı ve sofraya ayrı bir zenginlik katan bostana, tatlı olarak da halbır hurması vardı. Annem yoğun geçirdiği bir güne rağmen sofrayı da ih-mal etmemişti.

"Kalbur hurması"nı babam ve bizler çok severdik. Onun sofraya kadar olan serüvenini izlemek ve yapılırken katkıda bulunmak beni mutlu ederdi. Hele ceviz büyüklüğündeki ha-murları, kalburun sırtında yuvarlayıp şekillendirmeye bayılır-dım. Kavrulduktan sonra pekmezde bekletilen kalbur hurma-larının tadına doyum olmazdı. Yemeğin ardından annem sof-rayı toplanmış, bulaşıkları yıkamış, odaya dönmüştü.

Babam sormadan, annem bugün olup biteni bir bir ba-bamla paylaşmaya başladı. Annem, kızı çok beğendiklerini ifade ettikten sonra,

-Vallah Bekir! Aşırı bize bi şé söylemediler. Cuğap da et-mediler! Hele bize bi kaç gün müse'ede edin, 'Emmilerine, da-yılarına, kardaşlarına bi sölyah dediler!

Babam annemi pür dikkat dinliyordu.

Annem:

-Bız heftuya keder bekliyah! Allah'tan Hêrlısı! Helbet hêrlı heberı alırıh! İşallah hêrlısinden bı iş olacağa benziy!

Babam da bu hayırlı işin olacağı inancındaydı. Sözlerin-den bu izdivaca olumlu baktığı anlaşılıyordu.

Babam:

-Eee! Hadé h rlısı! Allah öder etmişse olur! Bize düşen Allah'tan h rlısını istema ! dedi ve ekledi,

-İslim! Dı hade kaç hele! H lbır h rmasını getir! Dayanamıyam artı ! UŐa ların da canı gidiy!

Annem de bizler de pek l  biliyorduk ki kalbur hurması için canı giden babamızdı.

O günden bugüne tam onbeş gün geçmişti. Annemden bu yaşıma kadar duyduğum en ilĐin  bir cümle ile Şaşkına dönmüştüm. Babama,

-Bekir unıtma! Yarın gece “se kel  pımı”ne gidecağığ ha!

Bunun ne anlama geldiğini bilmiyordum. Sonradan anladığıma göre Adile Abla istenmiŐ, verilmiş, kesim k Ğında yazılı olanların hepsi kabul edilmiş, bunun gereği olarak da kız evine sekkel  pımına, yani teŐekküre gidilecekmiŐ.

Anneme:

-Anne! Se kel  pımında n decaŐsız? diye sordum. Annem,

-OĞlım! Kesim k Ğında ne istemiŐlerse onnarı alıp kız evine gidecağığ. Onnara teşekkür  decağığ. Aha soyra da avratlar ayrı, herifler ayrı ayrı otırıp birbirimizi tanıyacağığ.

Anneme,

-Bız de geleca  mıyı ?

-VışŞ! He  uŐa lar b le Őelere gider mi?

Keyfim kaçmıştı! Ardından,

-Orda sız Şındı yimek de yirsız!

-Yoh oğlum! Héç yimek olur mı? Çıkıfte yaparlar. Kede-yıf, meyve ikram ederler. Aha bi de k ehve yaparlar. Nişan gün-nini k erarlaştıracağığ. O zaman sızı nişana g tirrem! deyince biraz sevinmiştim. Bu defa da,

-Eeee! Biz evde nasıl yavalız kalacağığ? diye sorunca an-nem,

-Sızı dayzay gile korn ! Orda oynarsız. Aha bız gece d -nende urđar sızı alır .

Derken nişan hazırlıkları başlamıştı. Geleneklere göre nişan kız evinde olurmuş. O gün annemle erkenden amcamlara uğradık. Bütün akrabalar oradaydı. Akşam olunca da birlikte Kelleçı Çayı'ndaki kız evine gittik.

Kocaman çift kanatlı enikli bir kapıdan içeriye alındık. Ev ev değil sanki saraydı. Ben hayretler içerisindeydim. Ev, haremlik ve selamlıktan oluşuyordu.

Girişte evin hizmetçilerinin oturduğu bölümdeki ikinci bir kapıdan geçerek büyük bir avluya girdik. Avlunun orta-sında kocaman bir havuz vardı. Havuzun evresi teneke sak-sılardaki rengârenk çiçeklerle donanmıştı. Avlunun etrafı fir-dolayı zerzembe, zerzembelerin üstü yine çepeçevre ardak-larla çevrilmişti. Sonradan evde konuşulanlardan öğrendi-đime göre bu evin bir de k lhanlı hamamı varmış!

O gece bizler gece yarısına kadar avluda coşup oynadık. Annemler ardakta ağırlamıyorlardı. Bir ara şiddetli bir zılgıt sesi ile irkildik. Hemen ardağa koştuk. Kirvenin hanımı, Adile Ablaya yüzük takmak üzere idi. Büyük bir coşku ile bu yüzük takıldı. Tebrikler, zılgıtlar, epikler ardı ardına geli-yordu.

Böylece kız evindeki nişan sona ermişti.

Hasan abinin yüzüğü ise kız evinden yaşlı bir hanım tarafından evine gidilerek takılacaktı. İki genç ellerinde, tepsi içerisinde bir sürahi dolusu nişan şerbeti, iki adet de süslemeli hac bardağı olmak üzere oğlan evine doğru yola koyuldular.

Eve varıldığında yüzük kirve tarafından oğlana takılmış, şerbetler içilmiş hayır duaları edilmişti. Bütün bu olanları sonradan annemle babamın konuşmalarından öğrenmiştim.

SINIFÇA ÇEVRE İNCELEMESİ

Pazartesi okula gittiğimizde o gün için büyük bir sürprizle karşılaşmıştık. Öğretmenimiz bizi diğer iki sınıfla birlikte pazar gezmesine götürecekti. Üç sınıf okulun bahçesinde kızlar önde biz onların arkalarında üçerli sıra halinde dizildik. Öğretmenimiz, yapacağımız gezi için bizleri bilgilendirdikten sonra okuldan ayrıldık.

Kunduracılar pazarından geçerken çok heyecanlanmıştım. Babamın beni görme ümidi ile hep dükkânımızdan tarafa bakarak yürüyordum. Babam yoktu! Ama kalfalarımızla göz göze geldiğimizde bana el sallamalarına çok sevinmişim. Ben bu güzergâhı en iyi bilenlerdendim. Kasap Pazarı'nın önünde durduk. İçeriden Haşimiye çarşısına kokuşmuş etlerin kokusu yayılıyordu. Çangallara asılmış iri et parçalarının deve budu olduğu gözlerden kaçmıyordu.

Öğretmenimiz kısa bir anlatımın ardından, bizleri Koyun Pazarı'na doğru yönlendirdi. Sağlı solu bakkalların önünden geçip, Arap Meydanı'na doğru ilerledik. Oradan Bey Kapısı'na vardık. Köylerden yakacak getiren deve kervanlarını, tezek yüklü eşekleri izledik.

Tavukların, hindilerin üçü dördü bir arada ayakları bağlı olarak yerlerde alıcısını bekleyen halleri beni çok üzmüştü. Şehir halkı ile köylülerin sıkı pazarlıklarına şahit olduk.

Okula gidemeyen çocukların bizleri ilgiyle izlediklerini gördük. Sonra Bey kapısı diğer adıyla Kıyas Köprüsü'nden geçerek Karakoyun Deresi'nin karşı tarafına geçtik. Amacımız Mahmutoğlu Kulesi'ni seyretmekti.

Henüz karşı tarafa geçmiştik ki, Karakoyun deresinin yuvarı taraflarında birtakım sesler duymaya başladık. Çevreden gelen birtakım insanlar öğretmenimizi uyarmaya çalışıyorlardı. Konunun ne olduğunu merak ediyorduk. Korkmaya da başlamıştık.

Öğretmenimiz,

-Çocuklar bırayı hızlı bi şekilde hemin terk etmağımız gerekiy! Derenin içersinde iki meħelle arasında “sapan herbi” varmış. Çoħ tehlikeli olabilir!

Bizler önde, öğretmenimiz arkada, korku içersinde tekrar geldiğimiz yöne doğru koşmaya başladık. Soluğu Karamusa Camii’nin güney kapısı önünde aldık. Öğretmenlerimiz dahi birilerimize bir şeyler olur endişesiyle en az bizim kadar korkmuşlardı. Kahvehanenin önünde sıraya girdik.

Turan Mektebi’ni geride bırakarak Akyüzler’in saray yavrusu evlerinin önünden geçtik. Meħyeddinlerin (Mustafa Parmaksız) kapılarının önünden “Reci Kilisesi”ne varıncaya kadar hep o korku dolu dakikaları, sapan harbini düşündüm durdum.

Ben aslında sapan harbi neydi biliyordum. Çok tehlikeli bir savaştı. Zaman zaman bizim mahalle ile İmam Sekaki (Bıçakçılı) Mahallesi ya da Büyük Yol Mahalleleri arasında sapan harbi olurdu. Bizler altı yedi yaşlarında iken bazen bu savaşların ortasında kalabiliyorduk. O sırada ya bir tetirbeye ya da bir kabaltıya, o da olmazsa açık bir kapıdan hemen içeriye dalmaya çalışırdık.

Sapan harbi, rakip iki mahalle gençlerinin birbirlerine sapan taşı fırlatarak yaptıkları bir savaştı.

Savaş bazen öyle ileri boyutlara ulaşırdı ki mahallenin büyükleri yardıma gelerek bu savaşa katılırlardı. Çoğu zaman fırlatılan taşlarla yaralananlar olurdu.

Sapan, küçük boyuttaki taşların uzak mesafelere atılmasını sağlayan el yapımı ilkel bir fırlatma silaħı idi. Bu silaħı büyüklerimiz renkli yün ipliklerden örürlerdi. Bazen de

culcular çeşitli boylarda sapan örerek satarlardı. Ayak başparmağına üç adet kalın sicim bağlanır saç örgüsü gibi örülürdü. İki sapın ucuna da yine ipten örülmüş ya da deriden yapılmış bir beşik dikilirdi. Fırlatılacak taş beşiğe yerleştirilerek her iki ipin ucundan tutulur ve sapan dairesel hareketle sallanarak yeterli hıza ulaştığında ise elle tutulan iki ipten biri serbest bırakılırdı. Beşikteki taş ya da çakıl, bir mermi gibi dairesel dönüşlerle hedefe doğru yol alırdı. Sapanın ipleri ne kadar uzun olursa daha isabetli ve daha uzağa fırlatılması mümkün olurdu.

Nihat abim'in ördüğü sapanı zaman zaman benim de kullandığım olmuştur.

Yeri gelmişken Urfalı ünlü Felsefeci Prof. Dr. Ahmet Aslan, Prof. Dr. J. B. Segal'in "Edessa the Blessed City" adlı eserini Türkçeye çevirdiği kitabının önsözünde Urfa'daki anıları arasında önemli bir yer tuttuğunu belirttiği Sapan Harbi'ni şu cümlelerle anlatmaktadır:

"Bunlardan biri Bey Kapısı bölgesinde suları çekilmiş Karakoyun Deresi'nin yatağı içinde, aşağı ve yukarı mahalleler arasında yapılan ve zaman zaman hayli vukuatlı, hatta kanlı geçen sapan harplerinin görüntüsüdür.

Küçüklük büyüklük mahalle sakinlerinin evlerinin bir köşesinde en değerli eşya olarak itina ile sakladığı, çeşitli uzunluk ve büyüklükte, farklı renkteki ipliklerin birbirlerine sarılmalarından meydana gelmiş, içine konan taş mermiler atıldığında fiyakalı bir şekilde "şıraak" diye şaklaması için bir ucuna ipek ilave edilmiş, okuyucunun benzerlerini Filistinli çocukların İntifada'da İsrail güçlerine karşı kullanmalarından hatırlayacağı bu sapanları başarılı bir şekilde kullanan Mehmet Ali ve Yusuf bey gibi sapan kahramanlarının

görüntüleri yazarın hafızasında yaşamaya devam etmektedir.

Bu masal kahramanlarının savaşın başlangıcında ortaya çıkmamaları, ağırdan almaları, kendi mahalleleri için savaş kötüye gittiğinde ise mahallelerini kurtarmaları için kâğıt oynadıkları kahvelerde yanlarına gönderilen ricacı-lara karşı gösterdikleri ağırbaşlı hoşgörülerini, yerlerinden ağır ağır doğrularak hayranlarının sevinç çılgınlıkları arasında savaş alanına gelişleri, kendileri için özel olarak imal edilmiş uzun kollu, geniş yuvalı sapanlarını yine ağırbaşlı hareketlerle açmaları, bir ucunu orta parmaklarına geçirmeleri, Karakoyun Deresi'nin sularının yuvarlaklaştırıp beyazlaştırdığı iri patates büyüklüğündeki taşları yerden alıp sapanlarının yuvalarına yerleştirmeleri, vakur hareketlerle nişan alıp düşman saflarının en kritik bölgelerini birbiri ardından ustaca bombardıman etmeleri, bir süre için direnmeye çalışan düşman safları arasında bir noktada başlayan ilk çözümler, yavaş yavaş geriye doğru kaçmalar, düşman kumandanları tarafından girişilen her türlü yüreklendirme çabasına rağmen bu kaçışların bir süre sonra kitle halinde bozguna dönüşmesi, bütün bunlar nasıl unutulabilir?

Ayrıca bizim kuşaktan Türk Halk Müziği bestekârlarından değerli dostum merhum Abdülkadir Algin da, gençlerin en güçlü silahı olan sapanlarını bellerine dolayarak gezmelerini bir türküsünde şu dizelerle anlatır:

*“Harrankapı’da gezer
Sapanı belden çözer
Bizim oğlan düğünde
Marhama’dan göz eder”.*

Reci Kilisesi'nden Mahalleye kesif bir ekşi üzüm kokusu yayılmaktaydı. Çünkü burası şaraplık üzüm ambarı idi.

Aziz Petrus ve Aziz Paulus Kilisesi olarak da bilinen bu yapı 1924 yılında Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmelerine, yani Tekel İdaresi'ne verilmiş, önce tütün fabrikası sonra üzüm deposu olarak kullanılmaya başlanmıştı. Kilise, halk tarafından Tekel kelimesinin Fransızca karşılığı olan Regie (Reji)'den dolayı Reji Kilisesi olarak isimlendirilmiştir. Ellisekiz Meydanı'nın kuzey doğusundaydı.

Yapı, 6. yüzyıla ait bir kilise kalıntısının üzerine, 1861 yılında inşa edilmiştir. Kilise, Hz. İsa'nın iki havarisinin anısına inşa edildiğinden onların ismini taşımaktadır. Yapı, 1924 yılına yani Urfalı Süryanilerin Halep'e (Suriye) göç edişlerine kadar, aktif olarak kullanılmıştır.

Kilise, Şanlıurfa Valiliği tarafından 1998 yılında restore edilerek, 24 Mayıs 2002 tarihinde "Vali Kemalettin Gazetoğlu Kültür Merkezi" olarak hizmete girmiştir. Bugün hala çeşitli sosyal etkinlikler için kullanılmaktadır.

**

Bizler bu yapının bahçesinde bir tur attıktan sonra, Ellisekiz Meydanı'na geçtik.

Ellisekiz Meydanı isminin hikâyesi ise şöyle anlatılmaktadır.

Vaktiyle burada bulunan bir hamamın çökmesi neticesinde hamamda bulunan 58 kişi hayatını kaybetmiş, daha sonra bu alana 1912 yılında bir okul inşa edilmiştir. Okulun

önündeki alana da ölenlerin hatırasına binaen Ellisekiz Meydanı adı verilmiştir. Bu okul ilk olarak Numune Mektebi sonra Kız Mektebi olarak hizmet vermiştir. Daha sonra Turan Mektebi olmuş, son olarak da adı 11 Nisan Kurtuluş İlkokulu olarak değiştirilmiştir.

Meydanın güney tarafında o yıllarda Trahom Mektebi olarak da bilinen Kurtuluş Mektebi'ni ziyaret ettik. Bu okulun müdürü de bizim müdürümüz Şerif Bey kadar sevilen, sayılan, takdir edilen, disiplinli bir idareciydi. Öğretmenleri, öğrencileri, hatta velileri bile tir tir titretmişti. Belli bir saygınlığı vardı. Bu zat-ı muhteremin ismi Abdülkadir Önen namı diğer, “Karakaş Kadir”di.

Biz o gün Karakaş Kadir öğretmeni görmemek için okula dualar ederek girmiştik. Ama dualarımız kabul olmamıştı! Çünkü onun, heybetli, vakarlı duruşu ve keskin bakışları ile karşılaşmış ve hakkında söylenenleri o an kalbimizle ve gözlerimizle tasdik etmiştik. Uzun boylu, yakışıklı, çok disiplinli, titiz, çalışkan, yiğit, mert ve doğru bir insan olduğu hep söylenirdi. Kaşlarının kara ve oldukça kalın olmasından dolayı Urfa halkı tarafından “Karakaş Kadir” olarak tanınırdı. (O zamanki okul müdürleri karizmatik bir yapıya sahipti)

Kurtuluş Mektebi'nden ayrıldıktan sonra Ağcamı'nın köşesindeki arkadaşımız Nuri Biz'gilin madarlarına takılıp kaldık. Madardan nemli buğday kokusu ile beygirin dışkı kokusu birbirine karışarak etrafa insanı hiç de rahatsız etmeyen bir koku salıyordu. Ben bu kokuyu çok severdim.

Bir müddet, içeride durmadan dönen madar beygirini izledik. Beygirin gözleri büyük bir bez parçasıyla kapatılmıştı. Öğretmenimiz, bu uygulamanın hayvanın başının dönmemesi için yapıldığını bize anlatınca merakımız giderilmişti.

Mahkeme Sokağını solumuzda bırakarak Eski Paşa Hamamı'nın külhanının yanından geçip, hemen karşısında bulunan okulumuza geri döndük. Böylece o gün hayatımda unutamadığım günlerden birini yaşamış oluyordum.

Gün boyu çok yorulmuştum. Okul dönüşü eve geldiğimde kapıyı yokladığımda annemin evde olmadığını anladım. Bazen annem gezmeye giderdi. Annem böyle durumlarda evin anahtarını mutlaka bir komşuya ya da mahalle bakkalına bırakırdı.

Annem anahtarımızı çoğu zaman, Kürt komşumuz olan bakkal İsmail Akkuş Amcaya bırakırdı. İsmail Amca çok güvenilir, dürüst, sevecen bir kişiliğe sahip komşularımızdandı.

Bütün mahalle, ihtiyaçlarını İsmail Amca'dan karşılardı. Hesap, kitap bilmezdi. Borca alışverişlerde ona mahallenin okula giden çocukları yardım eder, yazar çizerlerdi. Çoğu veresiye satışlarını da aklında tutardı. İsmail Amca işte böyle bir zekâyâ da sahipti. Hanımı Türkçe bilmezdi. Bu yüzden annemle konuşup dertleşmede karşılıklı güçlük çekerlerdi. El kol hareketleri ile birbirlerini anlamaya çalışırlar, sonra da kendi hallerine bakarak gülüşürlerdi.

İnsanlar, o dönemde evlerinin anahtarını komşuya bırakabilecek kadar birbirlerine güven duyarlardı.

Anahtarı almasına almıştım ama kapıyı bir türlü açamamıştım. Kapı kilidimiz kale kapısının kilidi gibi kocamandı. Onu deliğine sokup çevirmek için güçlü olmak gerekiyordu. Tekrar İsmail Amca'ya döndüm. O gün annem gelinceye kadar da Bakkal İsmail Amca'nın çocukları ile avlularında hoşça vakit geçirmiştim.

Bir hafta kadar zaman geçmişti. Bir öğlen arası okul çıkışı, çalışmalarımı babamla paylaşmak için dükkâna uğradım.

Dikiş makinesinin yanı başındaki küçük kürsüye oturdum. Çantamı açtım. Defterimi çıkarıp babamın göreceği seviyeye getirdim. Karıştırmaya başladım. Amacım bu günkü yazdıklarımı ona göstermek ve aferin almaktı. Benim bu halim kalfamız Celal Palalı kalfamızın dikkatini çekmiş olacak ki bana,

-Hele ver bahım defteriy. Ne yazdınız böğün? diye sorunca defterimi ilk ona uzattım.

Bugün okulda “Uyu Uyu Yat Uyu, Yat Yat Uyu” cümlesini yazmıştık. Yazdıklarımıza baktı, sonrasında dudaklarını bükerek,

-Bınarı sen mı yazdıy? diye sordu.

O an havalara giren ben,

-Heee, ben yazdım! dedim.

Böylece ilk aferini babamdan önce, Celal kalfadan almıştım.

Babamın da defterime bakmak istediğini yakın gözlüğünün üstünden bizi süzmesinden ve gülümsemesinden anlamıştım. Bu sefer de defterimi babama uzattım. Şöyle bir baktı, evirip çevirdi. Başımı kaldırıp bana

-Essehten bınarı senmı yazdıy? diye sordu.

Ben de sevinçten titreyerek,

-Hee! Ben yazdım. Aħşam evde gene yazacağam. Öretmen bize ders verdi.

Birden babamın elinin, arka cebinde taşıdığı ve kendisinin yaptığı siyah deri cüzdanına uzandığını gördüm. Heyecanım dörde katlanmıştı. Hayalim gerçekleşmek üzereydi. Okul çıkışı arkadaşımın leblebici Miçe Emmi’den aldığı kırık leblebilere kavuşmama az kalmıştı. Babam cüzdanının çıt çıtını açtı, seçtiği parayı eliyle bana uzattı.

-Efferım oğlıma! Ha bı paradan gét sen siye bi şe al. dedi.

Avucuma konan para sarı bir on kuruştı. Dükkândan nasıl ayrıldığımı hatırlamıyorum. Birden kendimi, Miçe

'Emmi'nin dükkânının önünde buldum. Kırık leblebilerin bulunduğu tahta kutu gözümün önündeydi. Biraz düşündüm ve hemen ardından,

-Mıstafa 'Emmi! Acığ biye beş kurışlığ "kırık leblebli" ver! dedim.

Geriye cebimde beş kuruşun kalmasını istiyordum. Çünkü onunla da yarın teneffüste "küncülü kekke" almayı planlıyordum.

Mustafa Amca, o an burnunu karıştırmakla meşguldü. Burnunu karıştırdığı parmaklarıyla etrafı düzeltiyordu. Mustafa Amca yaptığının hoş bir şey olduğunu sanarak ve bozuntuya vermeden sırtarak bana,

-Ne istiyen babé? diye sordu.

Midemin döndüğünü belli ettirmeden ve o yılların verdiği aşinalıkla,

-Beş kurışlığ kırık leblebi istiyem!

Mustafa Amca o kirli elleri ile bir avuç leblebiyi önlüğümün cebini açarak içerisine boşalttı. Her şeye rağmen o an yaşadığım sevinci tarif etmek adeta imkânsızdı.

**

O zamanlar çerez olarak satın aldığımız her yiyeceği cebimize koyardık. Bu bazen şekerli, bazen de yağlı bir şeyler olabilir. Temizlik nedir pek bilinmezdi. Elimizin "dibbini, zıfırını" gömleğimizin, önlüğümüzün, entarimizin eteğine, ağzımızı da giysilerimizin kollarına silerdik. Bu davranışları, bizler yetişkinlerden görür öğrenirdik.

Dükkâna döndüm. Babama beş kuruşluk kırık leblebi aldığımı, hemen eve gitmek istediğimi söyledim. Çünkü bir afeirin de annemden almak için sabırsızlanıyordum.

Nitekim de öyle oldu. Bana kapıyı açan annem beni kutlamakla kalmamış, dünkü olaydan dolayı beni teselli bile etmişti.

Odaya girdiğimde büyük bir sürpriz ile karşılaşmıştım. İçeride Naime Teyzem ve kayınvalidesi Meté (Emine Asoğlu) oturuyordu. Nenem ise elinde teşi ile yün eğiriyordu. Hemen ellerini öptüm. Teyzemin dizinin dibine oturdum. Başımı okşadı. Okulumu hayırlı eyleyen sözlerden sonra elini cebine soktu, sarı bir yirmibeş kuruşu avucuma kilitledi. Dilim tutulmuştu sanki. Tekrar elini öpüp başıma koydum.

-Aha bı seni y haşlığiy! Mektebe başlamışsan déye veriyem. dedi ve beni tekrar kucakladı.

Nenem her bize gelişinde kışın giymemiz için bizlere yelek işlerdi. Kışın çok kalın giyinirdik. Et canımıza “halla-lave”den dikilmiş iç gömleği giyer onun üstüne zıbın ya da “frenk köyneği”, en üste de “sıhma” giyerdik. Sıkmalar bir nevi zırh görevi görürdü. İki kumaş arasına yün de döşenirdi. Bu giysi bizi soğuktan korurdu. Kış boyu sıkmasız gezmezdik.

Annem, teyzemin ve kayınvalidesinin gelmesine memnun olarak akşam yemeği için “eşkili kıfte” hazırlığına girişmişti. Karataş ile et tokmağı avlunun ortasında duruyordu. Tel dolaptan çıkardığı kara eti, taşın üzerinde bir elinde tokmak, öteki elinde bıçak, ritmik bir şekilde evirip çevirip dövmeye başladı. Ben de avluda onu izliyordum.

İlk tokmak sesinin ardından damda, duvarlarda kediler birer ikişer görünmeye başladılar. Miyavlayarak damın merdivenlerinden avluya inmeye çalışıyorlardı. Benim gözüm onlardaydı. Annemin ve benim bir anlık dalgınlığımızdan faydalanıp eti kapıp kaçırabilirlerdi. Bu gibi olaylar çok olurdu. Bazen annelerimiz kedinin peşinden koşar, bağırarak komşuları ayağa kaldırır, sonunda kedi kaçamayacağını anlayınca da

ağzındaki eti bırakır kaçardı. Tabi bu her zaman mümkün olmayabilirdi de.

Et dövülmüş, macun gibi olmuş, adeta taştan akıyordu. Sonra da annemin sofraya indirdiği köfte leğeninin başına teyzem oturdu. Yoğurmaya başladı. Ben de ona arada bir su vererek köftenin yoğrulmasına yardımcı oluyordum.

Çok acıkmıştım. Teyzem farkında olmuş olacak ki, arada bir avucuma birer sıkım köfte konduruyordu.

Derken annem, teyzem ve Emine teyze köfteleri yuvarlamaya başladılar. Emine teyze minicik elleriyle altı adet köfte sıkımını bir yuvalayıta sahana bırakıyordu. Hayretle onu izliyordum.

Yuvarlama işlemi bitmişti. Annem bana gazocağını getirmemi söyleyince tandırlığa koştum.

Tam da köfteler kavrulma anındayken,

-Külzıbıl!... külzıbıl! ... diye bağırarak külzıbılçımın sesi tetirbede yankılandı.

Annem, şaşkınlık içindeydi,

-Külzıbılçı de gelecağ vahtı buldı! Külüm, zıbılım başıya! İşe düşmezden gelseydi bayrım! diye söylenmeye başladı.

Ayağa kalktı, bana,

-Tez yetiş hele! Gét o zıbılçıyı çağır! Şındı keybolır!

Ben sokak kapısına doğru koşarken, annem de ellerini yıkamak için su bidonunun başına koşuyordu.

Tetirbeyi uçarcasına geçtim. Sokağın başında köşeyi dönmek üzere olan külzıbılçıye,

-Külzıbılçım! ... külzıbılçım! ... Geel... Gel! diye bağır-maya başladım.

Adam dönüp baktı ve

-Geliyeem babo geliyem! diye cevap verdi.

Geçen hafta annem hem ekmek yapmış hem de ges yıka-
mıştı. Dolayısıyla da ocaklarda epeyce kül birikmişti. Biriken
bu küller, “zıbil” ile karıştırılır, bahçelerde gübre olarak kul-
lanılırdı. Bu vesile ile evlerdeki ocaklar da temizlenmiş
olurdu. Kısacası bu işten iki taraf da kârlı çıkardı.

Eve döndüm. Annem tandırlıktaki kıymetli eşyaları top-
luyordu. Bu bir çeşit tedbir almaktı. Kimi kadınlar, külzıbilçı
külli sepetine yüklerken bir bakır tası, bir sahanı ya da bir
lengeri beraberinde götürülebilir endişesi taşırdı.

Annem işlerini bitirmiş, başını da örtmüş bekliyordu.
Bana kapıyı açıp külzıbilçıyı içeri çağırmanı istedi. Kapıyı
açtım. Uzun boylu, iri yarı, eli kolu tokmak gibi, kocaman kel
kafalı külzıbilçı karşımda duruyordu.

Onun heybetli duruşundan sert bakışlarından ve çatık
kaşlarından bayağı ürkmüştüm. Arkasında ise besili, yeleleri
uzun, biraz yaşlıca ve yorgun görünen sarı beygiri durmak-
taydı.

Sırgası dolu sayılmazdı. Annem, avludaki küçük odamı-
nın penceresinden bizi gözetliyordu. Külzıbilçı dut ağacının
incecik dallarından örülmüş sepeti koltuğunun altına alıp tan-
dırlığa daldı.

Annem odadan sesleniyordu!

-Oğlum sen içeri girme ha! Çıharda dur. Üstiy başiy kül
olır! diye bağıriyordu.

Ben de annemin dediği gibi, tandırlığın kapısında bekle-
dim. Adam en az beş altı sepet doldurarak, beygirin sırgasına
yükledi. Sonunda da,

-Anééy! Allah razı olsun”diyerek çekip gitti.

**“ Kül zıbilçı bağırırdı beygiriyle kapıda,
Eli kolu tohmaş kimim pek de iri yapıda”**

Hemen ardından annem tandırlığı bir güzel temizleyiverdi. Sonra da kepek tenekesini işaret ederek,

-Kepekçi de gelsedi, aha bı kepeğı de satsadım keşke! Bı iş de biterdı! dedi.

Bayatlamış ekmek ve ekmek yapıldığı zamanlarda kalan kepekler, tenekelerde biriktirilir, kaptıya gelen kepekçilere para karşılığında satılırdı. Bu kepekleri evlerinde inek besleyenler alır, hayvanlarına yedirirlerdi. Kepekçiler sırtlarında bir torba ile sokak sokak dolanırdı “Varrr muu satluuğ kepegiyüz varmuu?” diyerek bağırırlardı. Bu sesi duyan annelerimiz de bize ya da sokakta oyun oynayan çocuklara “Oğlum oğlum acığ o kepekçiyi çağır” der, çoğu zamanda kendileri “Kepekçu. . kepekçu. . Gel oğlum gel” diye seslenerek onları çağırırlardı. Kapıda pazarlık başlardı.

Annelerimiz sorardı: “Kepekçi! Elegını kaç aaliysan?”

Kepekçi de “Elegına göre aney! Elegı sıle ediyem ele alıyam!” diye cevap verirdi. Annelerimiz de kepeğı hep küçük eklele ölçmeyi tercih ederlerdi ki, bir ölçü fazla olsun diye

*“Kepekçiler alırdı, eleğine göre kepeğı,
Açığöz analar ölçü tutar evdeki küçücük bir eleğı”*

Akşam olmadan teyzemler bütün ısrarlara rağmen evlerine dönmüşlerdi. Babamın gelmesine sayılı dakikalar kalmıştı. Annem eşikli köftenin suyunu da hazırlamış, gazocağının altını kapatmıştı. Babamın gelmesi ile yemek faslı başlamıştı.

Sofra başındaydık.

Ninem:

-Esseñ İslim! Kayniygılın herlı işi noldı? Gelını ne zaman kaldırıylar? diye sorunca, babam hemen söze girdi.

-Esseñ bögin kardaşım Ömer tükene geldi. Bazar günü nikehleri kıyılacahmış! Éle kararlaştırmışlar.

Annem:

-Dügin ne zamanmış? Ömer ağam siye bi şe söylemedi mi?

-Valla onı bilmiyem! Avratlar bılır. deyidi!

Babam pazar günü kuşluk vakti, nikâh töreni için evden çıktı. Kız evine gidecekmış. Anneme sorduğumda,

-Nikehe iki terefinde evlı ve yaşlı erkeklerimi çağırırlar. Cahallar nikehe getmez oğlım! İptıda hoca, kızın ve erkeğin vekillerini karşısına oturtır. Şahitlerin de huzurunda her ikı vekilden, herkesin eşidebilecağı bi sesnen “Vekeletim hıssabı ilen helallığa, zevcelığa aldım, verdım, kabıl ettim” demağının ardından, düelernen nikeh kıyılır. Soyradana oğlan evinden gelen nikeh şerbeti, külinçe, behsımet mırra ikram edilir. Arhasından misafırlar heyır düeleri eder, kız evinden ayrılırlar. diye cevap verdi.

Annem bütün bunları anlatırken nenem,

-İslim aynattiy aynatmağına bayrım tam aynat!

Annem:

-Daha nesını aynadım ana! Bi kırtik uşağa bı bile fazla!

Nenem:

-Oğlım! Bide seray nikehi vardır! O da yengı çıhtı. Bızım zamanımızda yohtı!

Ben merak edip anneme,

Anne! Seray nikehi nedir? Hade hade noliysan söyle! Hele onu da aynat!

Annem:

-Delı mı ne? Heket mı aynadıyam! Hele yeri get öte! Acılı ondan da geri kal! Benim tandırılıhta işim var! deyince, ben durur muyum? Bu sefer de nenemin canına yapıştım.

Nenem hiç itiraz etmeden,

-Oğlum! Seray nikehi demağ, hükumat nikehi demağ. Belediyenin nikeh meğmuru bı evliliğı ispat üçin eve gelir, 'Eynısı evde tekrarlanır. Bı evliliğ zabıtlara geçer! Dövletin de bı evliliğtan heberi olur. Yaaa! İşte béle!

Nikâhtan sonra babam öğlen namazını Ulucami'de kılmış, ardından da eve dönmüştü.

Annem, akşama, ağzı açık, ağzı yumuk hazırlıklarına başlamıştı.

Babam eve gelince bu duruma çok sevinmişti. Bizler de bu iki tadı çok mu çok severdik. Annem her ağzı açık, ağzı yumuk yaptığıında sofraya oturmada, tavadan çıkar çıkmaz yemeye başlar, karnımızı doyururduk. Bu yemeğın en zevkli tarafı bu idi.

Aynı şekilde, içli köfte, dolmalı köfte, semsek, bişe, aya köftesi de kavrulurken, gazocağının başında bekler, her pişeni sıcak sıcak atıştırmaya bayılırdık. Annem bu davranışımızı beğenmez ama babamızın insafılı bakışlarına dayanamaz ve isteyerek olmazsa bile ayakta yememize pek fazla direnemezdi.

NİNEM EVE DÖNÜYOR

Aradan on gün geçmişti. Annemin bütün ısrarlarına rağmen, ninem artık gitmek istiyordu. Annem,

-Böğün de kalsaydın keşke. Konşu Zeliha da hestemiş! Yarın da onu bellemağa gıderdiğ! deyince, nenem,

-Kızım hesır çürütmağa gelmedim! Gözün kuyusu mı var! Sızı gördüm yeter! Artık gıdım deyem! Eskisi kimin hulhum kalmamış. Bi an evvel evime gidim kızım.

Ninemle geçirdiğimiz onca güne rağmen ona doyamamıştık.

İkindiye doğru kapı çaldı. Kapıyı açtığımda karşımda, başında kasket, pos bıyıklı, şalvarlı, bir adam duruyordu. Bana bakarak sert ve kalın bir ses tonu ile,

-Benı babayız gönderdi. Neneyızı evine götürceahmışıh. Hezırlansın! Aha ben tetırbenın başında beklıyem. dedi.

-Annee! Paytonçı gelmiş! Nenemi evine götürceahmış! Ben paytona biniyem! Nenemiçiharda beklıyem! deyince annem,

-He oğlım he! Sende birabar gét. Neneyı dayı gile teslim et hemen dorğı eve gel. Sağda solda eğleşme tamam mı? diyerek sıkı sıkı tembihte bulundu.

Sonra sokağa çıktım. Mahallenin bütün çocukları faytonun başına toplanmış, kimi meraklı, kimisi de ürkek bakışlarla faytonu ve boyunlarına asılı torbalardan yemlenen atları seyrediyorlardı. Ve “Emmi acığ bız de binağ mı?” diyerek faytoncuya adeta yalvarıyorlardı. Ben izne bile gerek duymadan bir sıçrayışta faytona atlayıverdim. Çünkü ne de olsa fayton bizim için gelmişti. Dolayısıyla da adam bana sesini çıkaramazdı. Ben arkadaşlarıma hava atarken, annemin sesiyle bu keyfim yarıda kalmıştı. Annem,

-Oğlım içeri gel! Neneye yardım et! Buğçasını al. Elin-den tut! Paytona binmağına yardım et. dedi.

***“Paytonçı İsa Emmi'nin paytonu pek güzeldi,
Taşır idi ağayla begleri, müşterisi özeldi. ”***

Ben ninemin faytona binmesine yardım ederken, günlerdir annemin beklediği o alıcının sesi kulaklarıma çarptı. Bu ses “Çarpanacı Bakko”nun sesi idi. Hemen anneme haber verdim. Evde annemin ve bizlerin eski, yırtık pırtık bir yığın ayakkabımız olurdu. Annem bunları satmak için günlerdir Çarpanacı Bakko'nun yolunu gözlüyordu.

Çarpanacı Bakko'nun bir diğer adı da “Cin Bakko” idi. Cin Bakko ufak tefek bir adamdı. Ailesi, dedemlerin komşularıymış.

Cin Bakır daha beş altı yaşlarında iken bir erkek kardeşi dünyaya gelir. Komşular hayırlı oluşuna gelirler. Misafirler daha içeriye girmeden, Cin Bakır'ın annesi çocuğun altını açmak için bitişik odaya geçer. Bunu fırsat bilen Bakır hemen beşiğin içerisine girer ve yorganı da başına çeker. Hanımlar odaya girer. Zannederler ki doğan çocuk beşiktedir. Hanımlardan birisi çocuğu görmek için yorganı kaldırdığında neye uğradığına şaşırır. Bakır, o kadına, “Ne bahısan! Ömride héç uşah görmemiş misen? diye cevap verince kadın korkudan küçük dilini yutacak gibi olur! On günlük bir çocukla karşılaşacağını bilen kadın, birdenbire konuşan bir çocukla karşılaşınca doğal olarak çok korkmuştur! Kadın, “Vış anam! Bı uşah konişiy!” diyerek odadan dışarıya fırlamış, kendisini avluya atmıştır. Ben bunu annemden dinlemiştim.

Bakır Amcayı tetirbeye yönlendirdim, ardından da biz dayımlara doğru yola koyulduk.

***“Bazen geçerdi sokaktan, o meşhur Çarpanaçı Bakko,
Géyerdi arhasına boyu dizinden aşkın, eski yırtık bir
sako!***

Biz yola koyulduğumuz sırada annemin gözlerinden ya-naklarına süzülen yaşları görür gibi oldum.

Şekerci sokağından, Ulucami'nin arka tarafından geçerek Eski Paşa Hamamı'nın önüne vardık. Oradan da Kara Mey-dan Camisi'ne (Hüseyinpaşa Camii) varmadan Çataltaş'a doğru giden yola döndük. Teyzemlerin evinin önünden geçip dayımların kapısının önünde durduk.

Faytondan kıvrak bir hareketle atladım! Kapıyı var gü-cümle yumruklamaya başladım. İçeriden yengem,

-Kimdir o! diye seslendi.

Kısa bir zaman sonra kapı açılmıştı. Nezire yengem elinde sigarası olduğu halde şaşkın bakışlarla bir bana bir de atlara baktı!

-Her ola oğlum?

-Nenemi getirdiğ yenge! Ne ettihsa kalmadı! dedikten sonra, kapıya gelen dayım oğlu Hacı Yusuf abimle birlikte ni-nemi faytondan indirdik.

Onu usulca odasına götürdük. Sonra ben avluda dolanan dayımın kuşlarını izlemeye koyulduum. O kadar dalmışım ki, yengemin,

-Kızım Eşşe! Hele Fahad'a bi lolaz dırmıgı yap! Uşah yolda yısın! deyince kendime geldim.

Ayşe ablam içinde lokum gibi lolaz, kuru isot, tuz ve ince kıyılmış turp, yeşil soğan, maydanoz bulunan ve ev ekmeği ile sarıp sarmaladığı dürümü elime tutuşturdu.

Yengem:

-Fahat oğlum! Lolazı gemik suyunnan bişirmişem! Baħım sevecaħ mısan?

Aslında ben de herkes gibi çarşıda satılan lolazı çok se-verdim amma ilk lokmanın ardından yengemin kemik suyu ile pişirdiği lolaz da gerçekten harika olmuştu.

Yengem:

-Hade şındı dorğı eve. Bi yerde eğleşme! Anay seni me-rak eder! dedi ve beni kapıdan uğurladı.

***“Doyumsuz bir lezzet idi, lolaz ekmeħ hazır yemek,
Önünden geçer iken, mümkün müydü yememek.”***

Akşam annem yumurtalı köfte hazırlamıştı. Leğende bir-kaç avuç bulgur, bir avuç dolusu isot, tuz, yanbaşında çirtikli bir sahan içerisinde ince kıyılmış maydanoz ve yeşil soğan hazır babamı bekliyorduk. Annem elindeki turpun kabuklarını soymakla meşguldü. Ev ekmekleri sulanmış, sofraya sarılmış dinlenmeye bırakılmıştı.

Babam eve gelir gelmez ellerini yıkayıp üstünü başını de-ğiştirdikten sonra, gün boyu yaşadığı bütün sıkıntılarını ve yorgunluğunu sokakta bırakmış büyük bir zevkle leğenin ba-şına oturuvermişti.

On beş dakikada yumurtalı köfte hazırды. Katlanmış ev ekmekleri sofraya konulmuştu. Hep birlikte leğenin etrafında yerimizi almış, eller sıra ile leğene uzanıyor, ekmeħ içerisine

ustaca yerleştirilen köfte lokmalarını ağzımıza lop diye götü-
rüyor, bir iki çığnemenin ardından da mideye indiriyorduk.

*şimdi düşünüyorum da biz yaştakilerin hala yemek yer-
ken neden acele ile yediklerini anlıyor ve hak veriyorum.
Çünkü o yıllarda yemekler tabaklara servis edilmezdi. Ta-
bak yoktu. Olsa bile öyle bir alışkanlık ve yemek kültürü
yoktu. İşte bu nedenledir ki sofraya başında kim acele ederse
o nispette fazla yemek yer ve karnını doyurabilirdi. Yemek-
ler ister katı, ister sulu olsun bir kaptan yenirdi.*

*Aile efradı, bilhassa çocuklar adeta birbirleri ile yarış
ederlerdi. İştahsız çocuğa pek rastlanmazdı. Hatta çoğu za-
man sofraya başında “Her mi? Yeter teptiy! Acığ birezım nefes
al! Arhaydan atlı mı geliy?” diyen anne ve babalara rastla-
mak mümkündü. O zaman o çocuk sofradan ağlayarak
kalkmak zorunda kalırdı. Bu sefer de övün aralarında giz-
lice yemek aşırmaları, peynir ekmeğ, pekmez ekmeğ yeme
fasılları başlardı.*

Yemek yenilmiş hepimizin yüzünde sanki mutluluk çi-
çekleri açmıştı. Annem sofrayı kaldırıırken bir yandan da di-
linden,

-Yarabbi bize her zaman béle kilfetimiznen bi sırfada
otırmağı nesip edesen! diye duada bulunuyordu.

Yemekten hemen sonra bizler de çalışma masası olarak
kullandığımız ekmeğ tahtasını indirip etrafındaki yerimizi al-
mıştık. Ders çalışma zamanıydı. Artık ben de derslerimi bu
masada yapacaktım.

O akşam, hayli zaman geçmesine rağmen şehre hala
elektrik verilmemişti.

Bizler ıra krssnnn üzerindeki iki numara gaz lambasının etrafında dizilmiş ders çalışmaya başlamıştık. Bir ara anem, babama,

-Ke Bekir! Bı iki nmro ennenin altında ders yapmaştan uşaşların gözleri kr olacaş! Byik enneyı yandırsaş noliyki!

Babam sert bir bakışla annemi ve bizleri süzdü. Uzunca bir süre ses çıkarmadı. Sonra birden yüreği yumuşamış olacak ki anneme,

-Dı aş getir! Yassabır yallah! deyiverdi.

Annem tahta dolaptan çıkardığı dört numara ennenin st kısmını eliyle kapattı. Alt tarafındaki deliğini ağzına yaklaştırıp içersine bir iki defa pofladı. İi buharlaşan enneyı pamuklu bir bezle silip temizledi. (Bu işlem hemen hemen her gün tekrarlanırdı. Annelerimizin baş grevlerindendi.) Anem, temizlenen enneyi ıra krssnnn üzerinde duran lambaya biraz da zorlayarak taktı. Fitolini benzinli çakmakla tutuşturuverdi. Sonunda odamız, insana, “Oh be! Dünya varmış” dedirten bir aydınlığa kavuşmuştu.

Daha henüz bir sayfa kadar yazmıştım ki uykum gelmeye başladı.

Annem:

-Elleem, bğin çoğ yorılmışsan. Kr lo Őımdıden boy-nıya bindi. aş hele aş! Yeri y serim dş yat! deyince çok sevinmiştim.

nce tuvalete gitmem gerekiyordu. Avlunun ışığını yandırmak için abimden yardım istedim. Çünkü elektrik düğmesi pek yüksekteydi.

Abim:

-Ula sanki eletirikler yaniy! Bi de biye deyi sen gel ıriy yandır.

Tuvalete bu karanlıkta nasıl gideceğimi düşünürken, anem,

-Dur oğlum dur! Siye küçük fanısı yandırdım! deyince rahat bir nefes almıştım.

Tuvaletimizin üstü direklerle örtülü idi. Taşla örülü duvarlarının sıvaları dökülmüş, irili ufaklı birçok delikler ve yarıklar vardı. Daha önce de söylemiştim, bu deliklerden bazen kertenkele, bazen akrep, hatta yılan bile ansızın süzülüp karışımıza çıkabilirdi. O yüzden bizler böyle durumlara hazırlıklıydık.

Evimizdeki küçük fanus böyle gecelerde bayağı işe yarardı. Fanusu alıp tuvalete girdim. O anda avlunun aydınlanmasından elektriklerin geldiğini farkettim. Hayli sevinmiştim.

Evimizde beş adet aydınlatma aracı vardı. Biri küçük olmak üzere iki adet fanus, yine biri iki numara, diğeri dört numara iki adet de gaz lambası, ayrıca bir de misafir geldiğinde yaktığımız lüks lambası vardı. Küçük fanuslar, geceleri zerzembeye, tuvalete, maskana, tandırlığa, odun damına, girerken, geceleri de akraba gezmelerinde önümüzü aydınlatmamızda, büyük fanuslar ve lüksler ise eve misafir geldiğinde ve geceleri gelin arkalarına giderken kullanılırdı.

Gelin arkasına, yani gelini almaya gidildiğinde sesi gür olan erkeklerin “Löksler ögeee!... Löksler ögeee!... ” diye bağırmaları kültürümüzü renklendiren ince nüanslardandı. Neden diyecek olursanız, kalabalığın önlerini görmesi bakımından öyle olması gerekiyordu. Ayrıca bir de sesi gür çıkan erkekler, kız evine yaklaşıldığında “Eyallar ögeee! Eyallar ögeee!” diye bağırırlardı.

Bir ayrı hususu daha belirtmem gerekirse, o dönemlerde kadınlar şimdiye oranla daha bir ikinci sınıf muamelesine tabi tutulurlardı. Kadınlar eşleri ya da büyük oğulları ile bir yerlere gitmek durumunda kaldıklarında, hep birkaç adım geriden yürürlerdi.

Yalan mı gerçek mi bilmem! Bir keresinde evin reisi önde gidiyor, adet olduğu üzere on metre gerisinden de eşi yürüyormuş. Urfa sokaklarının birçoğu kısa mesafeli olduğundan, erkek ikinci köşeyi döndüğünde kadıncağz hala birinci dönemeçtedir. O sırada bunları takip eden şehir eşkıyaları zavallı kadının başına çuval geçirip kaçırtırlar. Adam olan bitenden bihaber eve varır, kapıyı açar avluya girer girmesine ama kadın hala avluya girmemiştir. Adam heyecanla sokağa fırlar, geldiği yöne bakar, bir müddet bekler, fakat hanımı ortalarda görünmemektedir. Olayın vahameti bir hafta sonra ortaya çıkar. Ama iş işten geçmiştir.

Derler ki, o günden sonra Urfalı beyler hanımlarının arkasından yürümeye başlamışlardır.

Bugün annem bize sevindirici bir haber verdi! Gece oturmasına, Kaysı Hecce teyzelere gidecekmışiz.

Bu haber, Hatice teyzeden güzel hikâyeler dinleyeceğimiz anlamına geliyordu. O gece hem babamın, hem de Osman Amca'nın sırası vardı. Annelerimiz böyle geceleri fırsat bile rek komşu gezmeleri yaparlardı.

Akşam yemekten hemen sonra annemden önce biz Hatice teyzelerin kapısı önündeydik. Gözü gönlü tok, hoş görülü, sevecen, sabırlı, becerikli, haddinden fazla bir misafirperverliğe sahip, hani hep vurgulanarak anlatılır ya, işte Hatice Teyzemiz de bütün bu özellikleri ile tam bir Osmanlı kadınıydı.

Misafir sevme geleneğimiz Hz. İbrahim'den bize ulaşan en güzel bir haslet olsa gerek. Büyüklerimizden, misafirlerin evin rızkını arttırdığına ve her misafirin kendi rızkını beraberinde getirdiğini duyardık.

Rızıkların, Allah(cc) tarafından sabah erken dağıtıldığına, herkesin rızkının sokak kapısı ve dükkânın önünde beklediğine ve erken saatlerde sokak kapısının açılması ile rızkın içeriye girdiğine inanılırdı.

Annem bize, "Sabahları erken kalkın ve hemen sokak kapısını açın ki, rızkımız içeri girsin! Geç kalkar ve kapıyı geç açarsanız, rızık beklemez! Geri gider!" derdi. Bizde erken kalkar, kapıyı açar, rızkımızı içeriye aldıktan sonra tekrar kapımızı kapatırdık.

Esnaflar da bu inançla sabah namazından çıkınca dükkânlarına yönelir, besmele ile işlerine başlarlardı.

Biz dört kardeş, sabırsızlıkla kapının açılmasını bekliyorduk. Kapıyı evin kızı Sevim açmıştı. İçeriye hızlı bir dalış yaparak kendimizi soldaki odaya attık. Evleri evimiz gibiydi. Hemen tandıra gömüldük!

Hatice Teyze mutfaktaki işini bitirip odaya geldi. Bize, o tatlı mı tatlı diliyle ve güler yüzü ile

-Hoş geldiyiz uşahlar! demesinin ardından bizler,

-Heccce Dayzé! Hadé bize heket aynat! diye kadıncağızı hemen sıkıştırmaya başladık. Hatice Teyze,

-Vıııı! Her mı? Acıı sabırlı olun! Anayızın karnında dokuz ay nasıl beklediyiz! Daha anayız gelmedi! Tandırlıhta bi sürü işim var! deyince sus pus olmuştuk.

Ardından da,

-Ekıllı, ekıllı oturun! O geceki kimin çıııtırmeyın! Ben tandırılığa gidıyem! Size bi iki süzek patpat yapıp geleceğam!

Bir zaman sonra annem de kız kardeşim Vecihe ile birlikte gelmişti. Hatice Teyze'nin işleri bitmiş sıra hikâye dinlemeye gelmişti.

Hatice Teyze hikâyeleri o kadar canlı anlatıyordu ki, adeta kendimizi olayın içinde buluyor ve heyecanlanıyorduk. Hikâye faslı bittikten sonra bize “şorlak kavırğa” ikram etti. Peşinden “şire” geldi. O önüne aldığı bir küme cevizi kırıp, kabuğundan ayırıyor pestilin içine yayıyor yuvarlayıp dürüm yaparak elimize tutuşturuyordu.

Gece boyu annemle Hatice Teyze, bizimle ilgilenmelerinin dışında hep amcam oğlu Hasan ağabeyimin evlilik meselesini konuşup durdular. Hatice Teyze sorular soruyor, annem de cevaplıyordu. Bir ara annemden, haftaya “örtü” gelecek diye bir şey duydum.

Annem Hatice Teyzeye, yarın da kuyumcu Abdülhadi İnci'ye gideceklerini “Üz görümlüğü” için beşibirlik alacaklarını söylüyordu.

Cuma günü akşamı ise boş gece yapacaklarını, kısa bir eğlencenin ardından gençlerle gelin evine gidip, davul, zurna eşliğinde çeyizi getireceklerini öğrendim. Kız evinin vereceği eşyaların çokluğundan, örtü getirmek için en az dört adet arabası gerekecekmiş. Gelinin ablaları, teyze ve halaları da cumartesi günü oğlan evine gelerek gelinin çeyizlerini sergileyeceklermiş.

Neyse.

O gece Hatice teyzelerde hikâyeler dinlemiş, kavırğa, şire, patpat, ceviz, fıstık gibi yemişler yemiş, çocuk oyunlarından, “el el üstünde”, “inne minne kirazı”, “adiy ne?”, “Del-lodaş” oynamış, tabir yerinde ise felekten bir gece çalmıştık.

İnne minne kirazı, başka bir oyuna hazırlık için ebe seçmek gayesi ile söylenen bir tekerleme, daha doğru bir anlamla oyun içinde oyundu diyebilirim.

Çocuklar, yerde dairesel bir konumda oturur ayaklarını öne doğru uzatır, içlerinden birisi şahadet parmağını ağzında ıslatır ve tekerlemeyi söyleyerek bütün ayaklara tek tek vurur ebeyi tespit ederlerdi.

Bu tekerleme çocuklar tarafından çok sevilerek söylenirdi.

-Ooooo!

İnne minne kirazı

Şemşit kuttik bi tazı

İt ossırdı, bit ossırdı

Yuvarlandı yere düştü

Tam tüz tümbelek elek fıss!

Böyle toplantılarda en çok söylediğimiz tekerlemelerden biri de karşılıklı soru cevaba dayanan, “Adiy ne? Cin kabağ” tekerlemesiydi.

Anne, abla ya da evin yetişkin çocuğunun, evin küçük çocuğu ile oynadığı bir oyundu. Biz de küçük kardeşlerimizle bu oyunu oynardık. Sırt üstü yatarдық. Çocuğun göğsünü ayak tabanlarımızla kavrar, elimizle de ellerinden tutarak havaya kaldırırdık. Tekerleme başlardı.

-Anay ne bişiriy?

-Eşır aşı,

-İçinde ne var?

-Horızın başı!

-“Nağara” mı? Zurna mı?

deyince, nağara cevabıyla “güm güm güm” Zurna cevabıyla da “Zur zur zur” diye çocuğu zıplattırdık. Devamında ise,

-Adiy ne?

-Cin kabah!

-Derdiy ne?

-Evlenmah!

-Niye evlenmiysen?

-Param yoğ!

-Hırhızlı et!

-Asarlar!

-Nerde?

-Karacadağ'da!

-Karacadağ'ın nesisen?

-Bilbilyem!

-Öt bahım!

-Şak şaka lillo...Heciheci babaaa!. . Şakşaka lillo. . Heciheci babaaa!

Yeri gelmişken sizlerle bir tekerleme daha paylaşmak istiyorum.

Üşüdüm, üşüdüm,

Yola küncü daşüdüm.

Künciyi elümden aldılar,

Beni yola saldılar,

Yolda bi elma buldım

Elmayı tata verdım

Tat biye darı verdı

Darıyı kuşa verdım

Kuş biye kanat verdı

Kanatlandım uçmağa

*Hec kapsını açmağa
Hec hec hec daşı
Benim babam subaşı
Seniy babay odabaşı
Odabaşının kızları
Eteğinde kozları
Kırdım yıdım kozını
Öptüm ela gözünü
Vezırı pıçağladım
Kızını kucağladım.*

“Dello daş”, beş adet taşla oynanan bir oyundu. Aynı büyüklükte beş adet taşla oynandığı gibi, kesme şeker büyüklüğünde, küp şeklindeki taşlarla oynamak daha da keyifliydi.

Bu küp şeklindeki taşları, annelerimizle yaptığımız kır gezilerinde, Şehitlik (Çamlık) bölgesinden ya da Karakoyun Deresi yatağından toplardık. Bu taşların tarihi mozaik kalıntularından kopup gelen taşlar olduğunu yıllar sonra öğrenecektik. Bu taşlar, o kadar düzgün bir yapıdaydı ki herhangi bir işleme tabi tutmazdık. O zamanlar bu taşlar bizim eğlence ve oyun araçlarımızdı. Bu beş taş her evde bulunurdu. Bu oyun daha çok kızlar tarafından oynanırdı.

TETİRBEMİZDE GÜLLE-PESTE OYNUYORUZ

Velhasıl o gece bütün kurtlarımızı dökmüştük. Vakit ilerleyip eve döneceğimiz zaman Hatice teyzenin çocukları, Hasan ve Hüseyin ile yarın sokakta “Koza kırık”, “Çelik çibih”, “Gülle peste” oynamayı kararlaştırdık.

Gece, sabah olmasını iple çektim. Sabah sokakta buluştuk. Önce tetirbimizde gülle peste oynadık.

Yere pestelerimizi diktik. Pestelerimiz pullardan (düğme) oluşuyordu. Küçük pullar “birlik”, biraz büyük olanlar “ ikilik-üçlük” palto veya manto pulları da“beşlik-altılık” değerindeydi. Kendi aramızda sıralama yaptık.

Ben hemen “elboş”am dedim. Arkamdan Hüseyin atıldı. “kırret”em dedi. Geriye “yazıcı” kalmıştı. Hasan da mecburen yazıcı oldu. Dördüncü biri olsaydı “kan kırret”, beşinci biri de “leblebici” olacaktı.

Ben güllemleri ustaca yerde sürükleyerek birinci pesteyi düşürdüm. Hemen ikinci hakkımı kullandım. “Fırt” ettim!

Sıra Hüseyin’deydi. Hüseyin ikinci beşlik düğmeye bir tik attı, o da fırt etti. Sıra Hasan’daydı. Hasan ilk atışta beşlik düğmeyi düşürdü. Fakat o da ikinci hakkında fırt etti.

Sıra tekrar bana gelmişti. Beşlik düğmeyi vurmam istiyordum. Ama gene fırt ettim. Arkamdan kırret olan Hüseyin ikinci defa şansını deneyecekti. Güzel bir vuruşla beşlik pulu, ardından da asker pulu olan üçlük demir düğmeyi vurarak ilk oyunu kazanmış oluyordu.

Epey bir süre gülle peste oyununa devam ettik. Her oyunda da ben hep kaybediyordum. Bunun üzerine ben,

-Babo ben oynamıyam! Hepi siz utiysız! Ben heç utamıyam! Zatana elimde de pestem kalmadı! deyince oyuna son verdik.

Gülle pesteden sonra da “çındır pır” oynadık.

Bu oyunu biz daha çok, Ulucami’nin avlusunda gerçekleştirdik. Mahalledeki çocuklar bu alanda toplanır ikişerli bir şekilde eşleşirdik. El ele tutuştuktan sonra ebe ve bütün çocuklar hep bir ağızdan “çındır pır” diye bağırırlardı. Bizler

o anda ters yönler'e koşar, karşı duvara el vurup son hızla oyunun başladığı yere dönerdik. Ortada duran ebeye ilk dokunan oyunu kazanmış olurdu.

Bu oyunu, orta ve genç yaştaki çocuklar da oynardı.

Zannedersem kasım ayının ortaları idi. Şekibe yengemlerdeydik. Kapı çalınıyordu. Amcam kızı Necla abla kapıya koştu. Epey bir zaman sonra, heyecanla odaya geri döndü.

Şekibe yengem,

-Hér ola kızım! Kimdir o?

-Hembal, hembal aney! Abémın arhadaşları bi çuval pırınç yollamışlar!

-Vıışış! Niye biye heber etmediy kızım? Kimlermiş ecebe? Sordiy mı?

-Sordım somağına amma, hembal ne bilsın aney! Demişler bı bi çuval pırınçı Ömer Kürkçüoğlu'nun evine götür! Aha hembal da heyada devirip gétti!

Annem:

-Her helda arkadaşları sını sürmüşlerdir bacım! deyince, ben meraklanmaya başladım.

O an pirinci falan unutan ben, aklımı siniye takmıştım. Anneme,

-Anne sını nerde? Kim sürmüş sınıyı? dedim ve avluya fırladım.

Sağa sola göz gezdirdim. Ortalarda sini mini yoktu. Tekrar içeriye döndüm! Anneme,

-Anne sınıyı kim sürmüş?

-Hesan abeyın arkadaşları oğlım!

-Ééé! Hanı sını nerde? Sınıyı süren nerde? Heyatta sını mını de yoh!

-Oğlım! Sını sürmağ ele degil degil! Sını sürmağ demağ, arđadařları süphe yimeği üçin pırınç yollamışlar. Aha bına sını sürmağ deyiğ! Aynadiy mı?

Ardından da gülerək,

-Sen de her şeye birniy soğısan! Sınıden siyene, leğenden siyene! Helbet böyüdiy mı örğenirsen! deyinçe, odada gülüşmeler başlamıştı.

şekibe yengem,

-İslim heberiy olsun bacım. Ayın ottızında, seb günü düğün var! Avrat düğünü! Kız evinnen éle sözleştiğ. “İndeķıyı” Eyarladığ! Avrada dedım! İsnain günü sebebñnen birabar gel! Ekşıbalara, konı konşıya, eğbaplara heber édesen.

Annem:

-Çalđıçıları eyarladıyız mı?

-Hee hee! Çalgıçı Boğız ile Cırcé gelecağ! Eyvanı eyarlarığ! Rehet rehet çalarlar. Perde filan da çekmenığ! Nasılsa gözleri görmiy. Cahallar da keyıtsız oynarlar. Hemis günü de gelini getirecağığ. Erkeklerin düğünü de bızde olacağ! Süphe yimeği üçinde Ömer ađay herbışeyı eyarlamış. İki yüz tene de sandalya kiralamış.

Annem,

-Maşallah! Allah başa çığada işallah!

Yengem,

Âmin! Ağbatı uşağlarıya ola İslim! dedi ardından annem toparlandı eve döndük.

Ben o günden sonra artık düğün havasına girmiştim.

Avrat düğünü, üst üste üç gün süren boş geceler, gelin arkasına gidiş, gelini almaya giderken yollarda sazlar eşliğinde türkülerin, hoyratların söylenmesi, zulğuların, hala

hala heeelerin sokaklarda yankılanması, erkek düğünündeki halaylar, değenek oyunları, hoyratlar, subha yemeğinde ikram edilen zerde, pilavlar, davul zurnanın gece yarısına kadar durmadan düğünü coşturması ve derken mutlu son.

ODUNCULAR BİZDE

Avlumuzun bir köşesinde, babamın on beş gün önce aldığı bir ton odun kırılmayı bekliyordu. Evde ekmek yaparken, çamaşır yıkarken, tezek, biyan, puş kullanılsa da yemek pişirmek için mutlaka oduna ihtiyaç vardı. Odun, Akarbaşı'ndaki ambarcılardan alınırdı. En kıymetli odun meşe odunuydu. Dut, çınar, karaağaç, çam ağacına kıyasla pahalı olsa da, babam, yanması kolay, ısı derecesi yüksek diye hep meşe odununu tercih ederdi.

Odun kırıcılığı başlı başına bir meslekti. Bu mesleği Besnililer icra ederlerdi. Besnililer, çalışkan, dürüst, hile nedir bilmeyen, güçlü kuvvetli insanlardı. Çoğu zaman odun kırıcılığını iki kişi birden yapardı. Ağır tomrukları yolun ortasına taşırlar, baltalarıyla kırmaya başlarlardı. Bu işlem birkaç saati alırdı. Annelerimiz öğlen zamanları, odunculara yemek yaparlardı.

Besnili erkekler, güz mevsiminde baltaları omuzlarında sokak sokak dolanırlar, odun kırarak geçimlerini sağlarlardı. Bu insanlar diğer zamanlarda hamallık eder, eşek, katır, beygir sırtında çeşitli yük taşırlardı.

Besnili kadınlar ise, evlere ekmek yapmaya, çamaşır yıkamaya, şire, salça ve nişasta çıkartmaya giderlerdi.

Ambarcılara gelince, bunlar odunun yanı sıra, ince, kalın, uzun, kısa olmak üzere çeşitli boylarda mertek de satarlardı. Bu mertekler, toprak damlarda, bayramlarda leyli, dolap, atcıgaz yapımında, germeç ağacı, Evlerde 'Erzele yapımında kullanılırdı. Bunlar daha çok kavak ve çınar ağaçlarından olurdu. Ayrıca naçarlar kürek, kazma, tırmık sapı, beşik, hevrüz kürsüsü ve daha birçok araç ve gereç yapımında kullandıkları keresteleri ambarcılardan temin ederlerdi.

Benim annemin dayılarına “Embarçığıl” derlerdi. Annemin üç dayısı vardı. Mustafa, Hüseyin ve Muhammed Lütfü Okumuş (Mirine Hoca) kardeşler.

Hüseyin Okumuş, Mustafa Okumuş önceleri marangozluk yaparlarmış. Hüseyin dayımız sonradan ambarcılığa başlamış. Mustafa Okumuş ise daha önce de anlattığım gibi tütün doğrayıp satarmış.

Bu aile seyyiddir. Ehli beyt'tir. Naimiler soyundandırlar. Babaları Marangoz ustası İsmail Hoca, anneleri Hatice Hanım'dır.

Mirine Hoca'nın da asıl mesleği marangozluktu. Sonraları Buluntu Hoca'dan dersler alarak kendini yetiştirmiş, Çeşitli camilerde hocalık yapmıştır.

Mirine Hoca, ilmi yanı sıra aynı zamanda “Lütfü” mahlası ile şiir yazan ünlü bir divan şairiydi. Kardeşleri ise 'Embarçı Mustafa, 'Embarçı Hüssen diye şöhret bulmuşlardı. Hekim Dede, Bey Kapısı Mahallelerinin bir nevi göğüsleliydi bu zatlar. Annem dayılarını çok severdi. Sık sık birlikte onları ziyaretlerine gider ellerini öper, dualarını alırdık.

Hiç unutmam, bir gün kuşluk vakti annemle Hoca Dayısının yanına gitmiştik. Mevsim kıştı. Avluya bakan odada oturuyorduk. Mirine Hoca, hanımı ve annem sohbet ederlerken kapı çalındı. Yengem avluya çıkıp kapıyı açtı. Odaya yanında ağzı eğilmiş bir çocuk olduğu halde, orta yaşlı bir

kadın girdi. Kadın ağlıyordu. Çocuk ise tir tir titriyordu. Kadının ayakkabılarını gedemeçte çıkarıp, hocaya doğru bir hamle yaptı. Mirine Hoca, “Herola hanım kızım? Bu ne te-laş? Hele bi otr bahım!” diyerek kadını karşısına oturttu.

Kadın,

“Hocé kurban! “Behtiye düştüm”! Hele bı oğlanın helına bi bah! Durdıh yertene ağzı gözü egıldı! Herhelda cin çarptı! Hemen siye getirdim!

Mirine Hoca hafif bir gülümseme ve yumuşak bir ses tonu ile çocuğu yanına çağırdı. Başını okşarken, bir iki soru sordu. Ardından bana, “Mehmut Fahat! kağ oğlum! Gedemeçteki postalıyı getir!” dedi.

Ben denileni yaptım. Dayım postalı öyle bir anda çocuğun çenesine patlattı ki, hepimiz donakalmıştık.

Hayretler içinde, çocuğa bakıyorduk. Deminki çocuk gitmiş, yerine güzel mi güzel bir çocuk gelmişti.

Hoca Dayım, “Hanım kızım! Cinin bı pak mehsım uşahnan ne işi olur ki. Çociği cin min çarpmamış! “Çengesı” yerından çıhmış! Büznillah yerine otrdı.

Kadıncağız sevinç içindeydi. Nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu. Dualarla çocuğunu alıp gitti.

Rahmetli annem, dayısı ile ilgili bir başka anıyı da bize şöyle anlatırdı:

Mirine Hoca'nın oğlu olan Mirine Emin (Emin Okumuş) O tarihlerde İstanbul'a gitmiş. Orada termos denilen aleti tanımış. Düşünmüş taşınmış, sonunda bir tane içerisi çelik kaplı ve Amerikan malı olan termostan almış. Sebebi ise; Mirine Hoca Efendi ile Buluntu Hoca Efendi bahar aylarında ve yaz mevsiminin serin vakitlerinde Şeyh Maksut'a, bazen de Eyyup Peygamber Makamı'nın çevresine gider

ders çalışırlarmış. İşte Emin abi de “Ben bu termosu babamlara götürüyüm, ders çalıştıklarında ve gönülleri çay istediğinde oracıkta doldurur içerler” diye aklından geçirmiş.

Urfa’ya döndüğünde bunu babasına anlatmış. Ve ilk gün, hocanın hanımı evde çay demlemiş, termosu doldurmuş. Mirine Hoca da bu termosu abasının altında saklayarak Buluntu Hoca Efendi ile hergün buluşup gittikleri Şeyh Maksut’a doğru yol almışlar.

Bir zaman sonra dersten yorulan bu iki zat çalışmaya ara verdiklerinde, Mirine Hoca Efendi, arkadaşına, “Hoca; sındı birer bardağ çay olsa da içsah!” diye söyleyince, Buluntu Hoca, “Nerde! Éle bi imkânımız mı var. Evden bi sürü eşyayı al getir, atas kay, çay demle iç! Tev! Tev! Tev!” der. Mirine Hoca, “Hoca! Béle durduğ yerde de çay adamın ayağına gelmez ya! Hele bi dü-e edelim. Bızım bı keder hizmetimize karşı Cenab-ı Allah baharsan bızı kırmaz çayı gönderir.” der. Buluntu Hoca, “Yahu sen ekliy mi oynattiy! Heç béle bi şe olur mı? der. Mirine Hoca, “Vallahi ben dü-e edeceğam, soyra da çıhip sağa sola, kayaların arhasına filan bahacağam. Baharsan Mevla bızı kırmaz dilegimizi yerine getirir mi getirir.” dedikten sonra Mirine Hoca sözde duasını yapar ve etrafı kolaçan etmeğe başlar.

Tabi bunlar birer aldatmacadır. Gayesi Buluntu Hoca’yı biraz korkutmak, onu dehşete düşürmektir. Mirine Hoca sağa sola baktıktan sonra bir kayanın arkasına geçer. Hemen oracıkta iki bardak çayı doldurur, hazır hale getirir. Buluntu Hoca da meraklı gözlerle, biraz da tebessüm ederek onu izlemektedir. Kayaların arkasından yükselen iki eldeki çay bardaklarını gören Buluntu Hoca, şaşkınlığından adeta küçük dilini yutmuş bir hale döner. Titremeye başlar. Gördüğü manzara inanılmazdır. Hoca çay dolu bardaklarla kendisine doğru gelmektedir. Hemen ayağa fırlar Mirine Hoca’nın eteğine sarılır. Elini öpmeye çalışır. İki oturur

çaylarını yudumlarken *Buluntu Hoca* artık başka âlemlerdedir. *Mırine Hoca*'nın kendisinden üstün bir dereceye sahip olduğunu ve *Allah*'ın ona bunu lütfettiğini sanarak adeta kendinden geçer.

Durumun vehametini kavrayan Mırine Hoca daha fazla dayanamaz. *Ve* “*Hoca Hoca! Sensiye gel! Ne etegime, elime, sarılıp duriysan! Korihma korihma! Ne sende ne de ben de bi iş var! Bizde bi keremet yoğ!*”

Sonra da abasının altından çıkardığı çelik termosu Buluntu Hoca'ya göstererek, “*Aha bah! Bütün keremet bında! Bının adı termosmuş. Saviğı saviğ, sıcağı sıccağ tutiymiş. Eli öper, yeğeni Emin Ustanbil*'dan geliyken bizim için almış.” deyince *Buluntu Hoca* bir termosu bir de *Mırine Hoca*'ya bakarak, “*Allah heri vére! Ben de seni bi şe zannettim! der ve gülüşmeye başlarlar. Böylece Buluntu Hoca Efendi de rahat bir nefes alır.*

Bu arada sizlerle rahmetli Mırine Hoca'nın en meşhur bir şiirini de paylaşmak isterim.

NİCE BİR HASRET-İ DİLDÂR İLE

*Nice bir hasret-i dildâr ile giryân olayım
Yanayım âteş-i aşkın ile büryân olayım*

*Görmedim gül yüzünü ah ü figân etmedeyim
Akıtıp gözyaşımı derd ile nâlân olayım*

*Kapladı bu nâr-ı firkat cism-i gam-âlûdemi
Korkarım haşre kadar böylece sûzân olayım*

Sevdiğim rahmet yeter incitme artık kalbimi

Ger dilersen Yusuf-âsâ bend-i zindan olayım

*Lütfi'yim bülbül gibi gülşende feryâd eylerim
Vuslat-ı yâr ile ancak şâd û handân olayım*

Babam evden çıkmadan anneme,

-Böğün evden bi yere ayrılma! Odınçları gönderecağam!
Şegirtleri de yollaram, içeri daşıyıp odın damına düzerler! dedikten sonra dükkâna gitti.

Bir saat kadar sonra oduncular gelmişti. Hemen işe koyuldular. Tabiki bunlar için öğlen yemeği hazırlamak gerekiyordu. Oduncular odunları kırarken annem de kıymalı ekmek (lahmacun) hazırlamaya başladı. Annem bir ara bana,

-Fahat! Hele heriflere sor baħım. Kaçar tene kıymalı yiyiler!

Tetirbede odun kıran Hasan Amca'nın yanına yaklaştım.

-Hesan Emmi! Anam deyı, kaç tene kıymalı yiyisiz? Ona göre yapacaħ!

Hasan Amca, arkadaşının yüzüne baktı ve gülümseyerek,

-Anaya söyle! Her birımız onar tene yırılıħ! Aha bi de altı tene açılıħ ekmek istiyılıħ!

İçeriye dönüp anneme durumu anlatınca annem,

-Vııııı! Her mı? Dêşılımış mı bınnar! Gırmı kıymalı, altı ekmek! Külbaşıyza! Bınnar odın kırmağa degil, karın kıv-vétmağa gelmişler anam! Ééé! Helbette yırler. İki tene héştır kimın adam! Onar tene degil, gırmışer tene gene yırler!

Hiç unutmam o gün annem altmış adet lahmacundan yirmisini odunculara sunmuş, yirmibeşini de dükkâna göndermişti. Kalan on beş taneyi de bizler yemiştik.

ANNEMLE DUVAK GÜNÜNDEYİZ

Düğünden iki gün sonraydı. Annem babamla gizli gizli bir şeyler konuşuyordu. Ben olan biteni pencereden izliyordum. Babamın eli bir ara arka cebindeki cüzdanına gitti. Görebildiğim kadarı ile iki adet kâğıt parayı annemin avucuna tutuşturdu. Annemin yüzü gülmeye başlamıştı. Annem babamı uğurladıktan sonra içeri geldi. Bana,

-Böğün mektebe gétme! Birabar ondéleçiyeye gidecağığ!

Annem, akraba nişanlarında, düğünlerinde ondüleciye giderdi. Annemin ondülecisi Ulucami minaresinin hemen bitişiğindeki “Ondeleçi Heriye” idi. O zamanın sosyete kadınları hep bu kuaföre giderdi.

Annem sabahleyin erkenden saçlarını yaptırmış, oradan da amcamlara gitmiştik.

Bugün “duvak günü”ymış. Ben de gelinin duvağını kaçırıp, damada ulaştırıp bahşiş alacakmışım.

Gelin, beyaz gelinliği ile Şekibe yengemin odasında, camsire döşeğin üzerinde oturmuştu. Gözüm duvağındaydı.

Belkıs ablam bana bir oklava verdi. Bunu gelinin duvağına iliştirip, duvağı öyle kaçıracağımı tembihledi. Oda hayli kalabalıktı. Ben görevimin başındaydım. Belkıs ablamdan gelecek işareti bekliyordum. Derken işareti almış, büyük bir kıvraklıkla duvağı kapıtığım gibi merdivenlerden avluya, oradan da sokağa fırladım. O esnada arkamdan çalınan zılgıt sesleri mahalleyi inletiyordu.

Hasan abim o sırada dayısı Mahmut Amcanın (Kalaycı) evinde duvağı bekliyordu. Bir iki sokak ilerideki evin kapısını yumruklamaya başladım. Kapı açılmıştı. Hemen avludaki oturma odasına daldım. Duvağı damada verdim. Elini öptüm. Hasan abi bana o zaman iki buçuk lira verdi. Koşarak tekrar

geri döndüm. Parayı anneme verdim. Hiç unutmam o parayı bir hafta boyu kardeşlerimle harcayıp bitirmiştik!

ARALIK AYI

Havalar birdenbire soğumuştı. Artık mangal yakmanın zamanı gelmişti. Evimizde biri küçük, öteki büyük iki mangalımız vardı. Küçüğünü kendimiz, büyüğünü ise misafir için kullanırdık.

Mangal kaymak, yani mangal yakmak başlı başına bir maharet isterdi. Bizim evde bu işin ustası Cihat abimdi.

Küçük yaşına rağmen, sabahleyin uykudan uyanır uyanmaz, odun damından kürekle çıkardığı meşe kömürünün altına hezvel ve üstüne de çalıcırpı koyar, azıcık gazyağında dökerek çakmak taşlı muhtar çakmağı ile tutuştururdu. Sonra da ateşi körükle çoşturur, yarım saat içerisinde odanın ortasına kondurur, daha sonra da kor haline gelen kömürlerin uzun süre kullanılması ve de etrafa çınğı saçılmaması için üzerini hafifçe kül ile örterdi.

Körük bir evin olmazsa olmaz aletlerindendi. Onu kullanmak çok eğlenceli idi. Ateşi canlandırmak için, daha çok demirci ve kalaycıların kullandıkları bir alet olmakla birlikte evlerde de kullanılırdı. Açılıp kapanarak içindeki havayı ateşe üfleyen bu aletin, değişik boy ve tipte olanları vardı. Özellikle demirci ve kalaycılar kullandıkları kömürün hararetini muhafaza etmeleri için kurdukları körük ile ateşi devamlı üflerler. Kömürün üzerindeki demir parçası kor halinde, kalaylanacak kap da devamlı sıcaklığını muhafaza edecek bir durumda olurdu.

*Demirci ve kalaycılar bu işleri yapmak için körükçü çı-
rakları kullanırlardı. Evde kullandığımız körüklerin ara
sıra tamirine ihtiyaç duyulurdu. Sokak sokak dolanarak, de-
rиси yırtılmış, burun kısmı kırılmış körüklerin, tamirini ya-
pan seyyar ustalar vardı. Bozulan körük, hemen kapı önüne
tezgâhını kuran ustalar tarafından tamir edilirdi.*

*“Körükçü geldi anééé! Yoğ mı temir ettiren,
Eşsiz bir hacet idi mangalda iş bitiren”*

*Mangalın bazı tehlikeleri de vardı. Onun kazara devri-
lip yangın çıkarmasının yanı sıra, odaya karbonmonoksit
yayması sonucu zehirlenmelere de sebep olabilirdi. Tavanı
beton olan odalarda bu risk daha da artardı. Kab odalarda
ise tavanın karbonmonoksit gazını emici özelliğinden dolayı
böyle tehlikeler yaşanmazdı.*

*Üşüyen ayaklarımızı mangala dikkatlice dayayarak ısıt-
maya çalışırdık. Ancak ıslak ayaklarımızı bu şekilde ısıttığı-
mızda hilt denilen bir tür deri hastalığına tutulurduk. Islak
ayağımız mangal ateşine direk temas ettiğinde alt ve yan kı-
sımları kabarıp, sertleşirdi. Kaşıntıya sebep olan bu rahat-
sızlık bir kış boyu devam ederdi.*

*Mangalın henüz evlere girmediği zamanlarda, kömü-
rün tarif içinde kayıldığını büyüklerimizden duymuş ancak
görmemişim. Biz onu sadece tandır kürsüsünde kullanır-
dık.*

SOĞUKLAR BASTIRIYOR

Babam henüz kömür alamadığından, geceleri dersleri-
mizi sırtımıza yorgan alarak yapmaya başlamıştık.

Annem,

-Bekir uşahlar doniy artıh! Geçen seneden de kömürümüz yoñ. Nasıl edecağığ? deyince babam,

-Allah Kérımdır. Hele bi kaç gün idara edin, bazar günıne keder alıram İşallah!

Babam hiç böyle davranmamıştı. Çoğı zaman kış gelmeden, güzün başında, evimizin odununu, kömürünü tedarik ederdi. Demek ki; o yıllarda insanların alım gücü çok kısıtlıydı. En zengininin evinde bile bazı yiyecek ve yakacakların sıkıntısı çekilirdi. Neyse ki insanlar kanaatkârdı. Buldukları ile yetinirlerdi. Alamayacakları herhangi bir şeye ulaşmak için kendilerini zorlamazlardı. Fakir ile zengin arasında bu günkü gibi derin çizgiler yoktu.

Güz mevsimi zorlu geçerdi. Analarımız çok yorulurdu. Kışın, hane halkının rahat etmesi için babalarımızın da her zamankinden daha fazla çalışması gerekiyordu. Güz ayları kışlık zahirenin eve konulduğu aylardı.

Yine bir akşamüzeri, annem sonbaharda büyük bir özveri ile çalışarak kışlık zahireyi hazır etmenin verdiği mutlulukla yemeğın ardından sigarasını yakmış hafiften tüttürüyordu.

Bir ara babamın daldığını ve kafasının başka yerlere kaydığını hissederek gibi oldum. Kısa bir süre sonra kendine geldi. Ve dönüp anneme yarın evden ayrılmamasını, kömür alacağını söyledi. Annem mutluluktan ikinci sigarasını da sarmaya başladı. Ardından da,

-Kağım uşahlara şıre getirim. Sen de ceviz kır Bekir!

Babam,

-Hele sen kağ iptıda uşahlara şırelerini getir, soyra da biye birezım nişe hevlası yap! dedi.

Annem bu durumdan pek hoşlanmamıştı,

-Gece zamanı h evla nerden  ıhtı Bekir! Zatana ağır yimek yidiy, bide h evla istiyisen! Yi ki, sebebe  eder gene h orliyasan! Sen de u a hlarnan birabar birezım  ıre yı yeter! deyince babamın sesi çıkmadı.

Demek ki bu isteğinden vazgeçmiŐti. Bizler bile bu işe o zaman hayret etmiştik. Çünkü babam çok asabi biriydi. Annem çoğu zaman babamın bir dediğini iki edemezdi.

Babamla anam sohbet ederlerken o kısacık s erede beni de uyku bastırmıştı. Ne kadar bir zaman uyuduğumu bilmiyordum.

Gecenin bir vaktinde annemin,

-Fahaat! ...Fahaaat!  a  oğım  a !  a   ıre yı! Demesi ile uyandım.

Babam annemden, uyumakta olan k u uk kardeşim Mustafa'yı da uyandırmasını istiyordu. Annem ise onun uyumasının daha doğru olacağını ifade ederek ardından özenle hazırladığı, içinde bolca cevizin bulunduğu "bastıh dırmığını" bana uzattı. O sırada babam da ceviz kırıyordu.

Annemin açtığı bu gece sofrasında neler yoktu neler. Bir sahanda çekçek, ötekinde ise kesme vardı. NiŐelenmiŐ birkaç büküm bastık sofranın köşesinde bekliyordu. Ayrıca bir sahanda da bir avuç kadar balma üzüm, k u uk su tasında kara üzüm, bir  skire dolusu da kabuklu ceviz vardı. Annem biraz da zor olduğu için, o sene sucuk yapmamıŐtı. Bu saydığım   l  çeşit ve de ceviz uzun kış gecelerinin vazgeçilmez tatları idi.

Bunlar aynı zamanda misafirlere de ikram edilmek için yapılırdı. Bunların sofraya kadar getirilmesi ise pek kolay olmazdı. Komşularla birlikte imece usulü ile yapılırdı. Bu

tatlı çeşitleri onlarca kilo üzüm suyundan elde edilirdi. Üzümler torba içerisine konular, üzerine elenmiş havara taşı katılır tekne ya da curunun içersinde ayakla ezilir, elde edilen üzüm suyu ise dev kazanlarda kaynatılır, kıvamına göre nişe ilave edilerek, uzun saplı şire küreği ile durmadan karıştırılırdı. Bazı kadınlar tembelliğinden ötürü bu tür işlere yanaşmazlardı.

Şire sonbaharda bağ bozumunda toplanan sarı kabarcık (siverek), çiloreş üzümünden yapılırdı. Yaz mevsiminin ilk üzümü tehennevi idi. Ayrıca çiloreş, 'Ezzezi, sarı kabarcık, humısı, küllehi, gülgılı, şekeri gibi üzüm çeşitleri de vardı.

Mevsim sonbahar olduğu için her an yağmur yağabilir ve damlarda serili olan bulamaçları bastıkları bozabilirdi. Onun için evde şire zamanı analarımız günlerce havadaki bulutları izlerlerdi. Nitekim bildir başımıza gelmişti. Aniden bastıran yağmurla Annem kendini dama atmış, bastık, çekçek, kesme gibi şireleri odalara almıştı. Ancak odalarımızda bunların hepsini serecek kadar yer yoktu. O günlerde him komşumuz olan Attar Abdurrahman'lar hala bağdan inmemişlerdi. Evlerinin anahtarları da bizde idi. Zaten bu gibi durumlar için anahtar bize verilmişti. Hiç unutmam, şireleri hemen onların evine taşıyıp, boş olan odalarına sermiştik.

O zamanlar şire demek biraz da yerli malı demekti. "Yerli Malı Haftası"nın baş yiyecekleri çekçek, sucuk, bastık, kesme, üzüm, cevizdi. Okullarda şölene dönüşen bu haftayı iple çekerdik. Bu hafta 12-18 Aralık tarihlerinde kutlanırdı. Amaç yerli malına ilgiyi artırmaktı.

"Yerli malı yurdun malı, her Türk onu kullanmalı" diye bir de slogan üretilmişti. 12 Aralık gelip çatığında bir hafta boyunca herkes evinden şire çeşitlerinden, meyvelerden, getirir bunlar sınıfta bir güzel yenirdi. Öğretmenler de her öğrencinin ikram ettiği yiyecekleri öğretmenler oda-

sında topluca yiyip hoşça vakit geçirirlerdi. Bazı öğretmenler bazı ailelerin şireleri meşhur olduğundan öğrencilerinden bilhassa özellikle isterlerdi. Ayrıca ceviz, kuru kara üzüm, Antep Üzümü (balma), incir ve dut kurusu, kavırğa gibi çeşitler sıralarımızı süsleyen yiyeceklerdendi.

Yapılacak olan her çeşidin ayrı bir yöntemi ve ustalığı vardı. Şire yapıldığı gün bir evde en az beş altı kadının olması gerekirdi. Bin bir meşakkatle hazırlanan bu çeşniler kurutulduktan sonra nişastalanır, özel sandıklarda muhafaza edilirdi. Bu sandıklar çoğu zaman kilitli tutulurdu. Anahtarların saklandığı yer ise, ulaşılması ve ele geçirilmesi imkânsız sayılan, analarımızın bel bağıydı.

O zamanın çocukları olan bizler pek iştahlıydık. Hele bir an için şire sandığının açık bırakıldığını varın siz düşünün! O yılların vazgeçilmez kış yiyeceklerinden olan ve insanların, bilhassa da çocukların enerji kaynağı olan, çekçek, bastık, kesme, sucuk ve cevizin, yeni yıla, kavuşması bile bazen mümkün olmazdı.

Bir keresinde şire sandığını arkadan delerek bir operasyona girişmiştik! Sandığın tahtasını söküp bir kış boyunca o aralıktan nemalanmıştık. Annem farkına vardığında ise çoktan iş işten geçmişti. Annemin korkusu şire çabuk bitince misafire karşı yüz ağartamamaktı.

Annem şire faslından sonra yatakları evin tabanına yaymaya başladı. Biz dört kardeş kocaman yorganın altına tam da girecekken, annem,

-Şire yidiyiz, eliyzın dibbiğini yorğana mı sürtecahsız? Sıze kırş kere söylemişem! Yatağa gırmezden evvel eliyzi ayağiyzi yağayın déye!

Bizler sıcaıcık odadan istemeyerek de olsa avluya çıkıp buz gibi havada, buz gibi suyla elimizi ve ayağımızı en seri biçimde yıkayıp odaya dönük. Yorganın altına girdik ve derin bir uykuya daldık. O gece yenilen şire içimizi ısıtmıştı. Dört kardeş yine o büyük tek yorganın altında vücudumuzun verdiği sıcaklıkla üşümeden sabahlamıştık.

Bugün hava açık diye sokağa çıkmıştık. Oyun oynarken uzaklardan nacarın sesini duydum. Sokak komşumuz Fatma Teyze, (kuttik Fato) geçen hafta sokaktan nacar geçtiğinde kendisine haber vermem için bana sıkı tembihte bulunmuştu. Fatma Teyze yaşlı, ufak tefek bir kadındı. Evlere giderek hamur açar, ekmeği pişirir ayrıca çamaşır da yıkardı.

Nacarlar yaptıkları işe göre adlandırılırdı. İnce nacırların bazıları sokak sokak dolanarak evdeki taşınmaz kapı, pencere, kerevit, tahta merdiven gibi araçların tamirini; tandırlıklara, zerzembelere, odalara ise raf ve dolap benzeri şeyleri yaparlardı. Kaba nacırlar ise, ziraat işlerinde kullanılan, kürek sapı, döven, hekke sapı, bël sapı, ayrıca evlerimizde kullandığımız tokaç, et tokmağı, hap hap, keser sapı, et tahtası, ekmeği tahtası, ahtar ağacı, küttik, kürsü, teşi, daraçlık, halbur, elek, beşik, yürüteç, otrah, deleme, zıkkı, gibi alet ve araçları yaparlardı.

Bu esnaflar “Nacar Bazarı” denilen çarşıda mesleklerini sürdürürlerdi. Bir de normal bildiğimiz nacırlar vardı ki, bunlar marangoz diye anılan zamanın mobilya ustalarındı. Marangozlar zamanın şartlarına ve teknolojik imkânlarına göre, ahşaptan karyola, ceviz ağacından masa, sandalye, gardirop, koltuk, çıra kürsüsü, camlı dolaplar, camhanaların etrafına ahşap süslemeler, rahleler, tandır

kürsüleri, fotoğraf çerçeveleri, duvar aynası çerçeveleri, hışır ve dikiş kutuları, çeyiz sandıkları, tel dolaplar, okul çantaları, asker bavulları ve fırın kürekleri yaparlardı.

Yeşilnacarzade Bekir Efendi, Nacar Edip Yegenoğlu, Mahmut Yegenoğlu, Ahmet Yegenoğlu, Marangoz Halil Ergin, Marangoz Reşat Ergin, Mevlayı Ahmet (Erdem), Mevlayı Mehmet (Erdem), Marangoz Mehmet Ocakoğlu, Solak Ali, Mehmet İnayetoğlu, İmam Şelli, İbrahim Şelli, Ömer Öğretmen, Ali Öğretmen, Ali Budak, Abdülkadir Güzel, Mahmut Güzel, Halil Güzel, Yusuf Halife (Yoldaş), Hüseyin Turan en meşhur ustalardı. Bu ustalar da daha ziyade Karameydan mevkiinde, bugünkü postanenin yerinde bulunan Halkevi ile Yusufpaşa Camii arasında Divan Yolu Cad-desi'ndeki dükkânlarda çalışırlardı.

İyi bir marangoz ustası olan kayınpederim Reşat Ergin'in, kızı için, yani eşim için yaptığı hışır kutusu ile tel dolabı kırk üç yıldır onun aziz hatirasına binaen hâlâ evimizde kullanılmaktadır.

Bir de rahmetli babam evlenirken, yine marangoz ustalarından, Mevlayı Ahmet'in (Erdem) sini sürdüğü ceviz yemek masası ve altı sandalyesini yıllarca annemler kullanmış, sonra da ben evlenirken bana vermişlerdi.

Bir iki dakika sonra Yusuf Amca köşe başında görünmüştü, O meşhur bağırışı ile bizim sokağa girdi. Koşup hemen Fatma Teyzeye haber verdim.

Fatma Teyzenin zıvanasından çıkmış olan zerzembe kapısı tamir edilecekti. Ayrıca kapının kırık olan zoğnağının yerine de yenisini yaptıracaktı.

Nacar Yusuf Amca kapıda bekliyordu. Fatma Teyze kapıya geldi.

Ona neler yapacağını ve bunun karşılığında ne kadar ücret vereceğini sordu.

Yusuf Amca,

-Bacım hele bi işi görağ, gerısı kolay. Ben şındı sümyeden siye ne söyüm ki!

Yusuf Amca ile içeriye girdik. Zerzembe kapısının önüne malzeme sandığını bıraktı. Sonra yan yatmış kapıyı zorlayarak yerinden çıkardı. Evirip çevirdikten sonra Fatma Teyzeye dönüp,

-Baco! Bı iş üçm iki bıçılığ not alıram. Zoğnağiy da yaparam! Hepsı birabar üç not!

Fatma Teyze,

-Eeee! Hadé dediğiy kimın olsun! İkisini de yap iki bıçılığ not verım siye.

Yusuf Amca gülümseyerek “tamam” anlamında başını salladı. Hemen işe koyuldu.

Tahta sandıktan, keserini, kerpetenini, rendesini, çivilerini çıkarıp tamir işine başladı. Önce kapının çürümüş bir tahtasını kendirli bıçkı ile düzeltip parça vurdu. Kapının zıvanasını çaktı. Sallanan rizesini de sağlaştırdıktan sonra kapıyı yerine oturttu. Ardından güzel bir zoğnak yaptı. İki buçuk lirasını aldı, helallik diledi ve çekip gitti. Ben de bu işten kârlı çıkmıştım. Çünkü Fatma Teyze'nin hayır duasını almış, mutlu olmuştum.

***“Bağırırđı tiz sesiyle, nacaaaar! Lazım nacaaar!
İş bulamaz gün boyu, nefesin boşa hırcar!”***

Ertesi sabah anemin sesiyle uyandık.

-Kaşın oğlım kaşın! Mektebe geç çalıysız! Yatağıyızı toplayın, üziyızı yaşayın! Tezolın! Şorba hezır, savımadan yiyin ki içiyız kızı!

Geceleyin uykudayken yüzümüze şeytanın işediğı söyle-nirdi. Bu nedenle her sabah yüzümüzün yıkanması gerektiğı tembihlenirdi.

O zamanın çocuklarında öyle naz yapmak oflamak püf-lemek yoktu. Emirler hemen yerine getirildi. Nitekim biz de öyle yaptık. Avluda kuyunun hemen yanı başındaki bidonun buz gibi soğuk suyuyla ellerimizi, yüzümüzü yıkayarak he-men odaya döndük.

Sofra yere serilmiş, tahta kaşıklar aş leğeninın çevresine dikilmişti.

Dört adet kuru ekmeğı aş leğenine doğramaya başladık. O arada annem çardakta uyuyan kız kardeşimi de içeri getirdi. Yer minderine uzattı. Vecihe'nin keyfi yoktu. Yüzü kızarmıştı. Belli ki üşümüştü. Az sonra babamda içeriye geldi. Sofraya oturdu. Onun aş leğeni ayrıydı. Her zaman iki ekmeğı doğrar, yalnız kendisi yerdı. Babam çok iştahlıydı. Uzun boylu, iriyarı, aynı zamanda çok da kuvvetliydi.

Bu meziyeti herkes tarafından bilinirdi. Mesela dükkân komşumuz olan Mehemet Çavuş (Mehmet Çavuşoğlu) çizme dikmede ustaydı. Çizmenin kalıptan çıkarılışı ise hayli zordu. Babama gönderir, çıkarmasını rica ederdi. Babam kalıba bir asılırdı ki sormayın. Büyük bir güç ve maharetle çizmeyi incitmeden çıkarırdı. Bazen de zorlandığı ve çoğu zaman da çe-kecek kendirini kopardığı bile olurdu.

Annem, soğanını yağda dağlayıp içerisine kattığı çor-bayı, ufalanmış ekmeğ parçalarının bulunduğu aş leğenine kepçe ile usulca dökmeye başladı. Altın sarısı rengindeki çor-banın bulunduğu leğene tahta kaşıklar dalıp çıkmaya başladı.

Yemek yerken acele edip çabuk yiyen karnını iyi doyu-rurdu. Sofra başında konuşan, ağırdan alan ise çoğu zaman aç

kalırdı! Ağlardı! Bütün bu ayrıntıları düşünerek lokmaları çiğnemenin acele ile yemek gerekirdi.

Bizlere *“Sırfa başında konuşulmaz, sağa sola bahılmaz!”* diye öğüt vermelerinin nedeni de bu olsa gerekti.

KIZ KARDEŞİM HASTA

Yemekten sonra bizler hemen okul hazırlıklarına başlamıştık. Önlüğünü giyen, çantasını kapandı kendini sokağa attı. Ben hala giyinmekle meşguldüm. Bir ara babam eliyle kız kardeşimin alınını yokladı. Anneme dönüp,

-İslim bı kızın kızdırması var. Ecebe dün gece savıh mı aldı? diye sordu.

Annem,

-Dün gece sebbehe keder ingıldı! İkimız de yatmadıh! Bahım! Böğün éyyı olmazsa dohtora götirrih! dedi.

Bu ateş bana, sanki ilerleyen günlerde yaşanacak acıların habercisiymiş gibi gelmişti. Çok üzülmuştüm. Kardeşimin kor gibi olmuş yanağına bir öpücük kondurup evden çıktım. Dudağımda kalan sıcaklıkla okula vardım. Zil çalmak üzereydi. Derse girdik. Ama benim aklım kardeşim Vecihe'deydi. İçimden, “Bacım ecebe ölecah mı? Ya ölrse o zaman biz nederih?” diye geçiriyordum.

Boğazım düğümlendi. Gözümünden yaşlar süzölmeye başladı. Durumu fark eden öğretmenim yanıma gelerek,

-Oğlım noldı siye? Niye ağlıysan? diye sordu.

-Héc öğretmenim, bışé yoh! deyince başımı okşayıp,

-Hele söle bahım söle! Helbet bışé var ki ağlıysan!

Ben de,

-Bacım heste! Sanki ölecah kimin öğretmenim! Biye éle geliy! deyince öğretmenim,

-Yoh yavrım yoh, heç éle şe mı olır. Üzülme üzülme!
Hadé gét çıkarıda üziy yaħa da gel!

O an öğretmenim tarafından teselli edilmem az da olsa beni sakinleştirmişti.

Akşamleyin sofraya hazır babamı bekliyorduk. Annem Vecihe'yi bağrına basmış ağlıyordu. Kardeşim sabahki durumuna göre dahada kötü olmuştu. O an benim de yüreğim tutuşmaya başlamış, kardeşimin bedeninden yayılan ateş ise bütün odayı sarmıştı. Dudakları kıp kırmızıydı. Kardeşler olarak bizler boynumuzu bükmüş çaresiz bir halde bu acı tabloyu seyretmekteydik. Dayanamayıp anneme,

-Anne! Kardeşim niye ğeste oldu? Savıħtan mı ecebe? Yuħarısı çok savıħ! Keşke bızım yanımızda yatsaydı! O zaman béle olmazdı. Bı gece yanımızda yatsın! dedim.

Annemin sesi çıkmıyordu. Yavru bir kuşu sever gibi onun başını okşuyor, ha bire öpüyor... Öpüyor... Sessiz sessiz ağlıyordu.

Sokak kapısının açıldığını duyduk. Avluya bakan pencereden babamın geldiğini gördüm. İçimden "Éyyi! Babam da geldi! Şimdi bacımı doħtora götürürler!" dedim.

Babam oturduğumuz odanın kapısını aralayıp içeriye girdi. Çok yorgun ve düşünceli görünüyordu. Ayaktayken önce gözleri anneme ve kucağındaki çok sevdiği biricik kızına takıldı. Sonra dönüp ağlamaklı bakışlarıyla bizleri tek tek süzdü.

Vecihe'nin ateşinin düşmediğini anlamıştı. Olayın vahametini iyiden iyiye kavramış gibi içinden, "yavalız bi savıħ almaħ olsaydı eger şındıye keder ataşının düşmağı lazımdı." dediğini duyar gibi oluyordum.

Annem o günün şartlarına göre ne gerekiyorsa yapmıştı. Komşumuz Kayısı Hecce'si ve Karalök Lütfiye'sinden de yardım almıştı. Ama en ufak bir iyileşme görülmemişti.

Babam:

-İslım! Bı kız çoğ ģeste! Tükene niye heber göndermediy! Doğtora götürirdiğ!

Annem,

-Ben dedim beklım eyyı olır! Neblım! Ama héç éyyı değil. Uşahlar yimeklerini yısınler, sırfiy kaldırım, soyra doğtora gidah!

Babam:

-Kah kah! Çarşafiy gey! Şahap Beg kapatmazdan hemen gidah! Hade tez ol!

Dr. Şahap Saygılı yabancı bir doktordu. Sanırım o tarihlerde Urfalı doktorlar olarak Devlet Hastanesinde Baş Tabib Dr. İhsan Barlas ile Dr. Hazım Ačanal vardı.

Doktor Şahap bizim dükkânın karşısında çardaklı bir evde hizmet verirdi. Çok iyi kalpli, merhametli bir adamdı. Gece gündüz, belirli belirsiz saatlerde hasta kabul ederdi. Fakirlerden ve maddi durumu iyi olmayanlardan ücret almazdı. Hatta ilaç paralarını dahi kendi cebinden öderdi.

Ben onun rahmetli olduğu günü bile hatırlarım. Mezarı Samsat Kapı'da olup, mezarlığın hemen girişinde sağ tarafıdadır. Çocukken ve hala her mezarlığı ziyaret ettiğimde ona hep dualar ederim.

Annem ve babam bizlere tembihte bulunarak Vecihe'yi sarıp sarmalayıp aceleyle evden çıktılar. Durum çok ciddiye! Aklıma kötü şeyler geliyordu. Ben ve kardeşlerim sofraya yerde, karnımız da aç olduğu halde üzüntüden bir lokma yiyecek halde değildik. Bir saat öylece bekledik.

Bir zaman sonra kapı acı acı çalmaya başladı. Nihayet babamlar gelmişti. Gözümüz, kulağımız ağızlarından dökülecek bir çift hayırlı haberdeydi. Ama her ikisi de çok üzgün görünüyorlardı!

Nihat abim,

-Anne dohtor ne dedi? Vecihe éyyı olacağ mımış?

Annem ve babamdan çıt çıkmıyordu. Annem abimin bu sorusu üzerine hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Bir müddet sonra da, geç kalındığını, durumun kötü olduğunu, annemle babamın konuşmalarından anlamıştık. Teşhis kızılıcıktı. Bulaşıcı bir hastalık olan kızılıcığın kesin bir tedavisi de yoktu.

Doktor evde kızamık çıkarmayan çocuklarının olup olmadığını sormuş, Onlar da “Kızın bi böyığıde çıharmadı” deyince, “Aman dikkat edin ona da bulaşmış olabilir” diye uyarıda bulunmuş.

Gözler bir anda Mustafa’ya çevrilmişti. Acaba ona da bulaşmış mıydı?

Kız kardeşim on beş gün ateşlerde yandı durdu. Evimiz gelen giden komşu ve akrabalarla dolup taşıyordu. Ninem de anneme destek olmak ve ona teselli vermek için tekrar bize gelmişti.

Derken bir sabah Mustafa da ateşlenmişti. Annemin üzüntüsü ve acısı ikiye katlanmıştı. Onu da hemen doktora götürdüler. Teşhis aynıydı. O da kızamık denen illete yakalanmıştı.

O yıllarda her aileden en az bir çocuk bu hastalığa kurban verilirdi. Doktor yoktu ya da doktor sayısı yetersizdi.

İlaç yoktu. Hastane bile bu konularda çaresiz kalırdı. Kullaktan dolma yanlış bilgi ve uygulamalarla çoğu zaman hasta kaybedilirdi.

Hatta daha önceki yıllarda Ermeni doktorlar, Müslüman nüfusun çoğalmaması için kasıtlı olarak, yanlış tedavi ve yöntemlerle ölümlerin artmasına sebep olmuşlar diye duyardık. Yine aynı doktorlar, kızamık gibi ateşli hastalığa yakalanmış Müslüman çocukların, üstlerinin sıkı sıkıya örtülmesi uyarısında bulunurlarmış. Ateşi yüksek olan hasta böylece humma denilen bir illete düşer, ya felç olur ya da kişi kaybedilirmiş! Hamile olan kadınlarımızı dahi yanlış bilgilerle aldatıp, çocukların sakat doğmasına sebep olurlarmış.

Emzikli annelere su içmemeleri, bulgur, bamya, nohut yememeleri için uyarılarda bulunurlarmış. Hele annemden duyduğum, Ermeni karılarının söyledikleri bir söz şimdiye kadar hiç aklımdan çıkmamıştır. “Bamya aşısı, ilan başı” Yani bamya aşısı yiyen, emziren bir ana, ha bamya yemiş, ha yılanbaşı, ikisinin eş değerinde olduğunu söylerlermiş.

VECİHE'Yİ KAYBEDİYORUZ

İki kardeşim birlikte aynı odada, aynı yatakta, aynı illele boğuşuyorlardı. Vecihe on beş günün sonunda tanınmayacak hale gelmişti. Evimizde ölüm meleğinin ayak seslerini duyar gibiydim. Artık evimizde her gece şivan vardı! Annem bitip tükenmişti. Çünkü Vecihe, dört oğlan çocuğundan sonra Allah tarafından anneme verilen bir lütuftu. Annem onu çok ama çok seviyordu. O ölürse annemin hepten yıkılacağını biliyorduk.

Akşam olmuş her birimiz bir köşeye çekilmiştik. Gözlerimiz hep Vecihe'deydi. Bir ara uykuya dalmış olmalıyım ki

annemin sesine uyandım. Annemin gözleri ıslaktı. Ağlamaklı bir sesle,

-Kağ oğlim kağ! Yeri yzı serdım! Düşün yatın! dediğini duydum.

Ben bir hamle ile kalkıp yatağa geçtim.

O gece rüyamda Halil'ür-Rahman gölünün kıyısında oturmuş, balıklara ekmek parçaları atıyordum. Balıklar attığım bu ekmekleri yemek istemiyor, yanına bile yaklaşmıyorlardı. Bir ara, söylentilere göre öyle herkese kolay kolay görünmeyen ağ balığı birdenbire karşımda gördüm. O bile attığım ekmekleri yemiordu. Benimle konuşmaya başladı. Fakat bu ses kız kardeşim Vecihe'nin sesi idi. Şaşırılmışım ve çok da korkmuştum! Bana, "Bu gece Vecihe size veda edecek" diyordu.

Aman Allah'ım! Bütün bunların anlamı neydi? Ağlamaya başladım. O balık bana üzülmememi, onu alıp cennete götüreceklerini söylüyordu.

Bir ara sağ tarafımda bir gölge belirdi. Dönüp baktım. Bu Vecihe idi. Bana ağlayan gözlerle bakıyordu! Ona sarıldım! Uzun bir süre birbirimizden ayrılmamacasına ağladık! Ağladık! Sonra kollarımdan kopup bir iki adım uzaklaştı. Suya doğru gidiyordu. Son bir adımla göle atladı ve bir anda gözden kayboldu.

Hiçkırıklarım mahalleyi, ardından tüm Urfa'yı sarmıştı. Herkes uyanmış ve benimle ağlamaya başlamışlardı. Ardı sıra bağıryor, gitme! Gitme Vecihe! Bizi bırakma diye var gücümle haykırıyordum. Ama sesimi kendim bile duyamıyordum.

Onu göremiyordum. Birden kaybolmuştu! O kadar bağırmışım ki, bu sese annemin uyanması ve anemin de,

-Haho!... Haho!... Bekir! Haho!.. Sesi ile yatağımdan fırladım.

Onun bu canhıraş sesine herkes uyanmıştı. Annem durmadan bağırıyordu.

-Haho!... Haho!... Bekir haho!... Vecee!... Vecee!... Ölmüüü! Ölmüüü! Anaaa kızım ölmüş, kızım!

Damın tepemize çöktüğünü zannettim. Üzerimdeki yorgan, altından çıkamayacağı tonlarca ağırlıktaki toprak yığına dönüşmüştü sanki. Annemin feryadı dinmiyordu. O an yerimden kalkmak benim için o kadar zordu ki! Kız kardeşimin durumunu tahmin etme adına cesaretim ve takatim de yok olmuştu. Kıyametin koptuğunu, babamın ses tonundan, ağabeylerimin hıçkırıklarından, Anacığımın feryadının, odanın tavanına çarpıp kulaklarımıza, oradan da yüreğimize, bir ok gibi saplanmasından anlamıştım. Başımı yorgandan hafifçe sıyırıp etrafı gözetlemeye başladım.

Manzara ürkütücüydü. Babam, ninem ve abilerim hep ağlıyorlardı. Gördüğüm rüya saniyeler içerisinde gözlerimin önünden geçiverdi. Demek “Ağ Balık” doğru söylemişti! “Vecihe bu gece size veda edecek!” demişti ya!

Kendimi toparlayıp annemin sesinin geldiği yöne baktım. Vecihe annemin kolları arasındaydı. Annem onu bağrına basmış, öpüyor kokluyordu.

Kendi kendime, “Oh! Çok şükür! Vecihe getmemiş! O annemin kolları arasında” diye, kalp dilimle söylendim. O an rüyada gördüklerim gerçek değilmiş gibi yüreğimi buruk bir sevinç kapladı.

Fakat annemin feryadı ve arada bir boğuk bir sesle,

-Kızım öldü! Bekir kızım öldü! diye yürekleri yakan sesinden işin vahametini anlamakta zorlanıyordum.

Bir ara sıırılsıklam olmuş gözlerinden kan geldiği korkusuna kapıldım. Bana bakıyordu. Korkudan yüreğim büzülmüş, nefes almakta zorlanıyordum. O an bir kuş gibi uçmak cennete gittiğini bildiğim kardeşime yetişip elinden tutmak

geldi içimden. O şimdi yalnız başına bu yolculuğa nasıl katlanacaktı. Yanında ben olmalıydım.

Ben bunları aklımdan geçirirken annemin feryadı kulaklarımda yankılanıyordu. Bu sefer de bana,

-Fahat! Fahat! Getti oğlum gettin! Bacıyız gettin! Ni-haaat! Nihat! Oğlum bacıyız getti! Ahmeet! Ahmeet! Oğlum kaşının! Kaşının! Bacıyız gettin bacıyız! Hahooo! Hahooo!

O an odayı hiç de alışık olmadığım bir koku sarmıştı. Onca yıl geçmesine rağmen burnumun direğini sızlatacak o kokuyu hiç unutmayan ben, o kokuya o vakit “ölümün koku” adını vermiştim.

Aman Allah’ım! Evimizde sanki kıyamet kopmuştu! Yaşananlara bir anlam vermeye çalışırken bizde kalan ninemin varlığını bile unutmuştum. Birden kulaklarımı ve gözlerimi,

-Bismillah! Bismillah! diyerek annemle beraber yatağın-dan fırlayan neneme çevirdim.

Ninem anneme,

-Korıhma! İslim! Korıhma kızım! Bız bırdayıh! diyerek Vecihe’yi onun kollarından çekip aldı.

Vecihe’nin yaşanan bunca olup bitene tepki vermemesi beni ürkütmüştü! Neler olduğunu anlamaya çalışırken babamın hıçkırıkları odada yankılanmaya başladı.

Bizler çok korkmuştuk! Ölüm neydi ki? Nasıl oluyor da ölünyordu? Ölen çocukları ne yapıyorlardı? Ben bunları kendi kendime sorarken, annem, babam, ninem ve kardeşlerimin gözyaşları sele dönmüştü.

Ağlamak neymiş? Neye ağlanılırmış ilk defa o gece anladım. Sanki hepsinden çok ben ağlıyor, ben yanıyordum! Sabahın ilk ışıklarına kadar bu ağıtlar ve hıçkırıklar sürüp gitti.

Sabah, Vecihe’nin cansız bedeni annemin ehramıyla örtülmüştü! Annem arada bir ehramı hafifçe aralayıp, kızının solgun yüzüne yüzünü sürüyor, onun ölmediğine kendini

inandırmak ister gibi, ikide bir Vecihe'nin cansız bedenini ıslak dudakları ile yokluyor, bir gülü koklar gibi onu kokluyor... Kokluyordu!

Annemin feryatları, bizim gözyaşlarımız, bağışmalarımız, evimizin sarp duvarlarını çoktan aşmış, tüm mahalleye yayılmıştı.

Kapı çalınıyordu. Ömrüm boyunca bu saatte kapımızın çalındığına şahit olmamıştım. Kapı tokmağı sanki yüreğime inip kalkıyordu. Çıkardığı ses o gece bana o kadar ürkütücü gelmişti ki, korkum bir kat daha artmış, bedenim tir tir titremeye başlamıştı.

Gecenin bu saatinde "kim olabilirdi?" diye akıl yürütmenin bir anlamı yoktu. Nihat abim oda kapısını titreyen elleri ile açıp kapıya koştu.

Komşumuz, Hatice Teyze, kızları ve Celal abi kapıdaıdı. Olayı daha önceden haber almış gibi hepsi hıçkırıklarla avluya doluştular. Evimiz o saatten sonra cenaze eviydi artık!

Celal abi bir zaman sonra bizleri alıp kendi evlerine götürdü. Acımızı paylaşmaya çalışıyordu. Kendisi de hıçkırıklara boğulmuş ağlıyor... Ağlıyordu!

Günün ağarmasıyla bu acı haberi, önce komşulara sonra da, haber vermek için, yaşlı gözlerle her birimiz bir akraba evinin yolunu tuttuk. Kuşluk vakti odada adım atılacak yer yoktu. Erkekler için yukarıdaki odalardan birisi hazırlanmıştı.

Bu arada Mustafa'nın ateşi yükselmiş durumu tehlikeli bir hal almıştı. Komşumuz Osman Kayısı Amca, Mustafa'yı bu ortamdan uzak tutmak için onu kucaklayarak evlerine götürdü. Bütün kadınlar feryat figan ediyor, yaşlılar ise annemi ve gençleri teselliye çalışıyorlardı.

Öğlene doğru, Vecihe bacımın beyaz bir fitaya sarılı cansız bedeni, bir daha dönmek üzere evden çıkarılırken, ardından yakılan ağıtlar ve feryatlar göğe yükselmiş, kadınların gözyaşları ile ıslanan yazmaları sırlıklam olmuştu.

Onu nereye götürüyorlardı? Neden götürüyorlardı? O zaman küçücük yaşımda bütün bunları kavramak ve cevabını verecek durumda değildim.

Yıllarca hafızamdan silinmeyecek olan o acı olayın dördüncü günüydü. Taziye bitmiş gelen giden akrabanın dışında evimiz az da olsa sessizliği yakalayabilmişti. Gene de sağ olsunlar komşu kadınlar ve bilhassa Hatice Teyze ile Naime teyzem annemi hiç mi hiç yalnız bırakmıyorlardı.

Ninemin Hatice Teyze'nin kulağına bir şeyler fısıldadığını gördüm. Hatice Teyze'nin de, tamam anlamında başını salladığını fark ettim. Annemin bir ara dışarı çıkmasını fırsat bilen Hatice Teyze hemen oturduğu yerden kalktı, camhanadaki Vecihe'ye ait giysi sandığının üzerinde bulunan ve annemin biricik kızı için elleri ile diktiği bez bebeği kapıldığı gibi dışarı çıktı.

Nenemin ve Hatice teyzenin, evde kız kardeşime ait bir obje bırakmak istemedikleri belliydi. Annem Vecihe'ye bezden, renkli ipliklerden çeşitli oyuncaklar yapardı. Biricik kızının kışın soğukta tuvalete gitmemesi için hevrüz kürsüsünü bile odada hazır bulundururdu. Bu kürsüye eliyle işleyip süslediği birde hevrüz döşeği yapmıştı.

Hevrüz, bakırdan ya da tenekeden yapılmış çocuk kenefi, oturağı ya da başka bir adıyla lazımlığı idi. Çocuğun

rahat edebilmesi için annelerimiz bunun üzerine halka şeklinde bir de hevrüz döşegi yaparlardı.

Hevrüz bazen de nacarların özel olarak yaptığı hevrüz kürsüsüne oturtulurdu. Çocuk iki, üç yaşına kadar hevrüz kürsüsünde, büyüdükten sonrada kürsüden çıkarılan hevrüzde def-i hacetini yapardı. Bazı çocukların altı, yedi yaşına kadar hevrüze oturdukları görülürdü. O zaman kadınların böylesi çocukları, “Vıııı anam! Başıma gelen! Bı çöcük hela hevrüze mı ediy! Vıııı! Ne 'Eyup! Epriye çürüye sıccce! diyerek ayıpladıkları çok olurdu.

MEZARLIK ZİYARETİMİZ

Annem ısrarla mezarlığa gitmek istiyordu. Dört günlük ayrılık onu yiyip bitirmişti. Kendisi sıcak evde, biricik kızı toprağın soğuk bağrında tam dört gün dört gece geçirmişti. Buna hangi yürek, nasıl dayanırdı? Hele ana yüreği.

Kızını dört gün boyunca arayıp soramamıştı. Sanki bu durumdan utanıyor, arlanıyordu.

Nihayet dördüncü gün, annemin bu durumuna dayanamayan babam annemi ve bizleri mezarlığa götürmeye karar verdi. Evde Naime teyzem, Hatice halam, komşularımızdan da Lütfiye Abla, Kayısı hatice teyzeler vardı.

Annem kardeşim Mustafa'yı, evdekilere emanet ederek hep birlikte mezarlığın yolunu tuttuk. Hava çok soğuktu. Biz henüz yolu yarılamiştik ki kar sepelemeye başladı. Samsat Kapı Mezarlığı'nın kuzey kapısından girdik. Yüzlerce bedenin yattığı mezarların aralarından korkuyla ve güçlkle yürüyorduk.

Sonunda anamın ciğerparesinin, minik kuşunun, babamın nazlısının, bizlerin de prensesi olan biricik Vecihe'nin gömülü olduğu mezarına yaklaştığımızı, babamın adımlarının

kilitlendiğinden anlamıştık. Babam, küçük bir toprak yığınının başında dikilip durdu. Anneme dönerek, hıçkıra hıçkıra,

-Aha İslim! Ha kızıy bırda! Dört gün evvel seni y koyniy-daydı, şımdı torpağın koynında! demesiyle için için ağlayan annemin gözyaşları sel olup akmaya başladı.

Anam ağlıyor, bizler ağlıyor, babam boğuluyordu sanki. O anda toprağın altında yatan, kızkardeşimin, **“Niye ağlıyorsunuz? Ben burada çok mutluyum! Hem yalnız da değilim. Tüm çocuklarla, meleklele birlikteyim. Ben cenneteyim! Ne olur ağlamayın! Beni üzmayın! Sizi çok seviyorum. Anneme söyle, o da üzülmesin. Onu cennetin kapısında bekleyeceğim!”** dediğini duyar gibiydim.

Anamın ayakta duracak mecali kalmamıştı! Dizlerinin bağı çözülmüş gibiydi. Yere çöktü. Yanı başındaki büyük bir mezar taşına tutunmaya çalıştı, başaramadı. Ardından kızıyla kucaklaşır gibi mezara kapaklandı. Belli ki bedeninde derman tükenmişti. Bir müddet öylece kaldı. Kızımın ellerini tutma arzusu ile toprağın üzerindeki karları, karların altındaki nemli toprağı elleri ile eşelemeye başladı. Anneciğimin elleri mezarın ta derinliklerine inmiş, sanki o an sevgili kızının saçlarını okşuyormuş gibiydi. Sakinleşti. Bir süre öylece kaldı. Annemin bu halini gören babam, onu kucaklayıp zorla ayağa kaldırdı. Hepimiz ağlıyorduk.

Benim gözüm annemin toprakta elleri ile açtığı deliğe takılıp kalmıştı. O an sanki Vecihe'nin elini görür gibi oldum! Minik parmakları pembe ve sıcacık görünüyordu. İçimden, **“Demek Vecihe cennette! Elleri dip diri! Soğuktan hiç etkilenmemiş! Sanki Vecihe ölmemiş!”** diye söylenirken babamın,

-Yeter İslim! Hadé! Kağ artık dönah! Bağ uşağlar doniy! Soyra onnar da heste olırlar! Sözleri ile kendime geldim.

Dakikalar geçtikçe kar hızını arttırmış, bizler soğuktan titremeye başlamıştık.

Annemin kulakları sanki duymuyordu. Gözlerinden dökülen yaşlar toprağı henüz örten kar taneciklerini eritiyor ve Vecihe'nin bedenini örten toprağın üzerinden akıp giden kücücük ırmaklara dönüşüyordu. Babam annemi, tekrar kucaklayarak kaldırdı. Konuşmasından boğazının düğümlendiğini hissediyordum,

-Yeri İslim yeri! Cüm'e günü söz veriyem gene getirrem seni. Bağ uşahlar da perişan oldu!

Babam, önce annemin ellerini, sonra da bedenini, kabrin üzerini örtmeye başlayan ve karla karışan topraktan çekip aldı. Sanki o an, annemin canından bir can daha kopmuş gibiydi.

Mahalleye döndüğümüzde kartopu oynayan komşu çocuklarıyla karşılaşmıştık. Bizi gören arkadaşlarımız oyunu bırakıp bizi izlemeye koyulmuşlardı. Çok üzgün olduklarını, soğuktan donmuş bedenlerinin avuçlarında kora dönüşen kartopu damlalarının, yerdeki karları erittiğinden anlamıştım. O an, en çok üzgün görünen ise benim can arkadaşım Osman'dı. Yanıma sokuldu,

-Nerden geliyorsunuz?

-Vecihe'nin yanına gittik!

Osman, bütün masumiyetiyle,

-Hanı Vecihe ölmüştü? Nasıl yanı? Onı gördünüz mü?

-Şée... İşte! Mezarına gittik! deyince Osman boynunu büktü!

Annem babam ve kardeşlerim çoktan eve girmişlerdi. Arkalarından ben de içeriye girip kapıyı kapattım. O da nesi! Avluya yayılan ağıt sesleri, feryatlar, bağrışmalar beni çok korkutmuştu. Avluya bakan pencerenin camından içeriye baktığımda dehşete kapıldım. Sanki Vecihe bir daha ölüyordu. İçeriye girecek halim kalmamıştı. Babam ve kardeşle-

rimin çardaktaki odaya çıktıklarını anlamakta zorlanmamıştım. Ben de ürkek adımlarla merdivenleri tırmanıp çardaktaki odaya ulaştım. İçerisi buz gibiydi. Babam, abilerime büyük mangalı yakmaları için talimat verdi. Sonra doğruldu. Ayağa kalktı. Belli ki dükkâna gidecekti. Nasılsa annem yalnız değildi. Kendisinin de evde bulunması pek uygun sayılmazdı. Bize bazı tembih ve uyarılarda bulunarak, sessizce aşağıya indi ve kapıyı çekip gitti.

Bir süre sonra büyük mangal odanın orta yerine konmuştu. Bizler mangalın etrafına diziliverdik. Isınmaya çalışıyorduk. Çoraplarımız sırlıklam olmuş ayak parmaklarımız soğuktan adeta donmuş gibiydi.

Mezarlıktan döndüğümüzün akşamı Naime teyzemin yaptığı yemeği boğazımız düğümlemiş bir halde istemeyerek de olsa yemeğe çalıştık. Yemekten sonra, teyzemin bir şeylerin hazırlığı içerisinde oluşu gözümden kaçmamıştı. Bir ara avluya çıktı. Döndüğünde ise elinde kalbur, çömçe ve içinde kurşun parçalarının olduğu küçük bakır kuşhana vardı. Sonra yine gözden kayboldu. Bu sefer elinde kuru bir ekmek parçası, kuru soğan, bir tutam tuz ve üzerlik tohumunun bulunduğu küçük bir sahan ile tekrar geri döndü.

Teyzemin kurşun dökeceğini anlamıştım. Çünkü annem de zaman zaman bizleri ve babamı büyük bir çarşaf altında toplayarak kurşun dökerdi. Hatta annemin de son anda başını çarşafın altına sokup öylece döktüğü de olurdu.

Halk arasında nazar otu adıyla da bilinen üzerlik otu ülkemizde Orta Anadolu bölgesinde yetişen, 70 cm boyunda,

beyaz çiçekleri olan, çok yıllık bir bitkidir. Yeşil koni şeklindeki meyvelerinin içinde kahverengi tohumları vardır. Bu bitki höyüklerin, harabelerin hatta mezarlıkların olduğu yerlerde yetişmektedir.

Bu bitki nazar, büyü gibi etkilerden korunmak ve kurtulmak için yakılır ve tütsüsü buruna çekilir. Eski toplumlarda özellikle şaman dinine mensup olanlarca bu bitki ruhsal arınma için kullanılmış. Üzerlik bitkisinin kullanılan kısmı tohumlarıdır.

Üzerlik otu başta çevrilirken şu tekerleme söylenirdi.

“Üzerlik,

Başında yeşil terlik

Üzerliksen havasan

Binbir derde devasan

Muhammed Mustafa 'yı seversey

Keziy beliy savasan

O yanı kiş, bı yanı kiş

Her kim... göz etmişse

Gözine çahıla şiş! ”

Bu hal en az üç kere tekrarlanırdı. Kurşunun suda almış olduğu şekle göre, nazarın kadın mı, erkek mi tarafından yapıldığı, suyun kirli veya temiz kalmasına göre yorumlar yapılırdı. Kurşun bazen bir göz şeklinde, bazen bir insan başı, bazen de anlaşılması zor şekillerde olurdu.

Kurşun dökmek, döktürmek, çok eski zamanlardan beri insanların çeşitli nedenlerle üzerlerinde biriken negatif enerjiden kurtulmak için uyguladıkları bir yöntemdi.

Nazar, kem göz, haset, fesatlık gibi nedenler kişinin üzerinde biriken statik elektrik, kendisine rahatsızlık ver-

meye başlayınca, kurşun döktürmenin, sıkıntılardan kurtulmaya vesile olacağına inanılırdı. Böylece İnsan psikolojik olarak hafifler ve kendini daha iyi hissedirdi.

Babam hafta boyunca taziyeleri dükkânda kabul ediyordu. Dostları arkadaşları ve akrabalar günün çeşitli saatlerinde dükkâna gelip başsağlığı diliyorlardı.

Vecihe'nin ölümü hiç unutulmadı. Hepimiz bir imtihandan geçiyor gibiydik. Babam Vecihe'yi çok severdi. Vecihe beyaz tenli, kıvrır kıvrır saçları olan sevimli güzel bir kızdı. Eskiden babalar çocuklarını öyle herkesin gözü önünde sevip okşamazlardı. Ayıp sayılırdı. Hele hele büyüklerinin yanında asla böyle davranışlarda bulunamazlardı. Babam bizlerle bazen çeşitli oyunlar oynayarak sevgisini bu şekilde dışa vurur mutlu olurdu. Vecihe'ye olan sevgisi, tutkusu bambaşkaydı. Her akşam eve geldiğinde onu kucığına alır, öper, okşar ve bir gül gibi koklardı.

Kız kardeşimin ölümünden sonra babamın, ***“Vece gilde bi kuş var/kanadında gümüş var/Vece gétti gelmedi/helbet bındabi iş var!”*** diye bir türkü yaktığını ve bu türküyü zaman zaman okuyarak gözyaşı döktüğünü hala dün gibi hatırlarım.

Aradan çok değil, birkaç gün geçmişti. Annem babama bir şeyler söylemek ister gibiydi. Ama hala konuşacak halde değildi. Bir bizim yüzümüze bir de babamın yüzüne bakıp duruyordu. Sonunda içinden geçenleri babama söyledi.

-Bekir bı sene tandırı hela kurmadıh! Havalar çoh savıh geçiy! Bence tandırı kurağ. Uşahlar heste olacağ! deyince, babam:

-Yaho bı gece ecele mı? Tandırın ayağı sallaniy! Ona bi parça tahta ağmağım lazım! Yarın kurram! deyince,

Annem,

-Oyyy! Oy! Her işiy muhummat! Hele sen bı gece getir kur, soyra teğmir edersen!

Babam,

-Madam ele! Aha ben kaçıp getiriyem. Sende yorđanı getir, kurah! Bı da bişe mı! diyerek oturduğu yerden evik bir hareketle doğrudu! Odadan ıktı. Zerzembedeki tandır kürsüsünü kaptığı gibi getirip odanın orta yerine oturtuverdi.

Tandır kürsüsü ağıaptan yapılmış, elli altmış santimetre eninde ve boyunda, bir o kadarda yükseklikte, dört ayaklı bir masa görünümündeydi. zerine kalın, kışlık, büyükçe yn bir yorgan örtülür, altına ise içerisinde ateş bulunan tarıf konulurdu. Bazen kcck bir mangal ya da yarım kesilmiş bir gaz tenekesi de tarıfın yaptığı işi görürdü. Tarıfın içindeki ateş hafifçe kül ile örtülürdü. Tandır, kış mevsiminin en mkemmел ısınma dzeneğiydi.

Annem de bir solukta çardaktan tandır yorganını alıp geldi. Artık tandır kürsüsü, içerisine yerleştirilecek olan kcck tandır mangalı, içindeki kömür ateşi ile bizleri ısıtmaya hazırđı. stne de yorganı atıp içerisine daldık. Sevinçten halalara uçuyorduk. Az sonra tandırın verdiği o tatlı sıcaklıkla bedenimiz bir güzel ısınmıştı. O gece bizler sanki dünyanın en mutlu ocuklarıydık. Annem de çok mutlu olmuştu. Babam ışıldayan gözlerle bizleri izliyordu. O an için onunda mutluluğu yüzüne vurmuştu. Bize gülümseyerek bakıyordu. İçimden, “Yaşasın! Artık bu geceden itibaren derslerimizi

**tandır yorganının altında yapacak ve tandırda da yataca-
tık!”** diye bağırmak, sevincimi paylaşmak geldi. Ama yapamadım.

Tandırın tadına doyum olmazdı. Gündüzleri annemizin misafirleri, geceleri yakın akrabalar bile tandırda ağırlanırdı.

İki gün boyunca yağın karın kalınlığı bir karışı geçmişti. Sokaklarda kar atan işçilerin sesleri yankılanıyordu. Evlerimiz damları topraktı. Dolayısıyla karın uzun süre damlarda kalması hiç de iyi bir şey değildi. Mertekli damlar akabilir hata çökebilirdi de. Tonoz yapılar içinde durum pek farklı sayılmazdı. İşte böyle durumlarda karcılar devreye girerlerdi.

Omuzlarında tahtadan yapılmış kar kürekleri, ellerinde ise demir küreklerle, sokak sokak gezerek, “Kar attıraaaan! Kar attıraaaan!” diye bağırlardı.

***“Kar yağıyor dam ahacak, çağırın kar atanı,
Bir çuval kömür için, gördük testi satanı! ”***

Urfa'nın yoğun kar yağışları ile haşır neşir olduğu yıllar vardır. Bunlardan tarihe geçeni 1912 yılında yaşanan kar yağışıdır. 1912 yılı Urfalılarca kar senesi diye tanımlanmıştır. Günlerce yağın kar daracık yolları kapatmış, hayatı felce uğratmıştır.

Karın en çok yağdığı yıllardan biri de 1919-1920 yıllarıdır. Ekim 1919 da İngilizlerden sonra, Urfa'ya gelen ve ikinci işgal kuvvetlerinden olan Fransızlar şehre hâkim yerleri ele geçirmişlerdir. O sene de Urfa'ya kar senesini aratmayan yoğunlukta bir kar yağar.

Ben bu hikâyeyi rahmetli babamdan dinlemiştim. Babam o zaman on yaşlarındaymış. Anlattığına göre karların şiddetinden toprak damlar akmaya başlamış, hatta çoğu damlar çökme tehlikesi ile karşı karşıya kalmış. Babamların evinde de durum farklı değilmiş.

Damdaki karların bir an evvel atılması gerekmektedir. Urfalılar, kar atmak için her dama çıktıklarında, minarelerden, yüksek çatılardan Fransızların yoğun ateşi ile karşılaşmış.

Çare olarak biriken karları gece atmayı düşünen halk her defasında aynı baskıya maruz kalmış.

İşte burası çok enteresandır! Dedem gecenin bir vaktinde tahtadan kar küreği ile beyaz çarşaflara sarılmış bir vaziyette dama çıkıp karları sokağa atmayı dener. Amaç, beyaz karlar üzerinde beyaz çarşafı kendini gizleyip karı avluya atıp damın çökmesini önlemektir.

Bu planlarında da başarılı olamayan babamlar sonunda vurulmayı, hatta ölmeyi de göze alarak bir iki gecede karların bir kısmını avluya bir kısmını da sokağa atarak evin damlarını çökmekten kurtarmışlardır.

Evinde yetişkin çocuğu olmayan aileler ve yaşlı kimse-ler, pazarlık yaparak damın büyüklüğüne ve sayısına göre bu işçilere damlarını temizletirlerdi. Damlarda birikmiş karlar evin konumuna göre, ya avluya ya da sokağa atılırdı.

Avluya atılan karlar bazen o kadar çok olurdu ki, bu karlar sonradan demir küreklerle evlerdeki su kuyularına atılırdı. Sokaklara atılan karlar yolları kapatır, tepelikler oluştururdu. Biz çocuklar ise bu durumdan çok hoşlanırdık. Günlerce erimeden kalan bu kar tepeliklerinde kayak yapmanın, doya doya kartopu oynamanın hazzını yaşırdık.

Şimdi de size, 1960'lı yıllara ait bir olayı anlatayım.

“Orta mektebin birinci sınıfındayam. Urfa en savıh kış günlerinden birını yaşşiy! Çarşamba gününden bı yana yağan kar dinmağ nedir bilmiy. Bildır da Eynım béle bi kar yağmıştı.

Havalar éle bi savıh geçiydı ki heç sormayın! Ne ben sölyim, ne de siz sorın.

Karın her bi hebbesi eynım serçe keder. Serçe dedimde eklıma geldi. Heyvanlar bı savıhta palıza kimın titriyeler. Savıh yetmiymüş kimın, bi de aclıhdan herb ediyler! Éle bi islanmışlar ki, seklım sudan çıkmış pisige dönmişler.

Erişın erzelesine bi énip, bi kaşiyılar! Adamın eynım üregi parçalanıy! Ben de odanın heyada bağan takasından onnarı serediyem.

Bi ara anamın tandırılıhtan çıhip zerzembiye girdiğini gördım. Birez soyra da elinde küçük bi üskirenen, merdivanlardan yuğarı çıhtı.

Bahtım ki biye sesleniy! Heyada çıhtım Haphabımı ayağıma geçirdım. Karların içine bata çıha, zornan çardağa çıhtım. Anam, “oğlım, dama çıh! Ha bı buğdaları serçelere sep yısınler. Böğın cüme-edır, sabaptır. ” dedi.

Tası elime tutuştırdı. Serçe ola insanlara yavuğa! Heç duyulmuş, görülmüş bişe mı? Damda bir iki avuçlıh keder yerın karını elimnen siyirdım! Tastaki buğdiy orya töktım. Heyvanlar éle bi ac olmuşlar ki sormayın! Etrafımı çevirdiler. Ee! Ben deyım yüz, siz söleyın bin tene! Serçenin bini eni, bini kaşiy! Ben de durmuş onara başiyam! Éle bi dalmışam ki, savıhtan tır tır titremağa başladım. Eynım kardan adama dönmişüm.

Aha! Néçe soyra anamın sesını duydım!

“Oğlum! Daha nediysen damda! Size de bi iş demağa adamı pişman ediyısız! . Çömçe gelın kimın damın teppesine

tikildiy kaldiy! Én aşşağı! Bi de seni y hesteliğinyan ur-
ğaşmiyim”deye söleniydi.

Düşe kağa, aşşağı endım. Ben beni evin içine attım.
Ayağlarım Eynım puc olmıştı. Anamın eski yelegını çinime
attım. Mangalın başına oturdım. Ellerımı birbirüne sürüp,
öfelemağa başladım. Birezım soyra da, Elım ayağım sanki
ataş kımın yanmağa başladı. Anam içeri girdi!

Hışımnan!

“Ayağı ataşa tutma! Hılt olur!” diye biye kızdı!

Damdağki karları atmağ üçın, Babam böğın, eve erken
gelmişti. Tekrar kar küregını alıp birabar dama çıttı.
Anam da aşşağıdan, bi ucdan babama bağıriydi!

“Bekur! O uşahlar heste olacağ! Söle aşşağı énsınler!

Anamı kım dinner! Kar atmağ bize oyun kımın gelirdi.

Neysene! Biz heyada karları attı. Soyradana aşşağıya
énıp, bı sefer de heyattağki karları kuya atmağa başladı.
Beklim iki seet urğaştı.

Anamın dediğı çıhmıştı. Këlbine basmıştı ya bi kere, bı
oğlanlar heste olur deye!

O günün aışamı ben sebebe keder ataşlarda yandım.
Anacığazım da gece boyı, sanki bennen birabar yandı! Seb-
bebe keder gözine yuñı gırmedi. Anam bi ucdan da babama
söz yetişturiydi!

“Bi adam tutsadiy, aha bınnar başımıza gelmezdi!”
deye.

Sebbeğ olmuş, mibarek kar hela yagiydi. Ben o gün
mektebe gidemedim.

Kindi zamanı ataşım gettiğça üskeldi. Anam babamıça-
ğırttı. Babam gendi gelecağına eve şegirdi gönderdi. Şegirt
beni, İnneçi Ebzer Emmı’ye götürdi.

Abuzer Amca’nın evi, Güllülerin Zuvağı’ndaydı. İnneçi
Ebzer Emmı, Eynım doğtor kimindi. Gözimize, kulağımıza,

birnımıza, cemii deliklerimize dermen kordı. Béle ataşımız üskelende de, herkese pensilin innesi yapardı. Bu muhteremin meğyehanası zuvağa bağan, üç, dört merdvanla çıhılan bir oda idi. İnneçi Ebzer diye bildiğimiz Abuzer Amca, He-kim dede, Çataltaş, Beykapısı, Yıldız Meydanı, Kara Meydanı, Yusufpaşa, Kurtuluş, gibi semtlerin sağlık hizmetlerini görürdü.

Ebzer 'Emmi beni kerevitin üzerine uzattı. Canım atas kimin yaniydi! İngiltum 'Eynum zuvağa keder gidiydi. Ebzer 'Emmi, inneyi ispirto ocağında kızdırdı.

Teppeme tikilmişdi! Sanki mibarek kala fethédiy dı!

“Bismillaaaah! El bendeeen, şifa sendeeen” dedi, Arhasından da inniy kıçıma éle bi sapladı ki, seklim benimde bi şımsek çahtı!

O sırada zuvahtan kar atan herifin sesı gelmesın mı?

“Karattıraaaaan! Kar attıraaaaan! Yoh mı kar attıraaaaan?” deye.

“Ééé! Şındı deyecaşız ki bında ne var?

Anacığazımın, babama sölediği sözleri hetırledım. Babam karları bi herife attırsadı, beklım ben heste olmyıcahtım!

Neyse! Ben alacağımı almıştım! Bi dehfe yatağa düşmüşüm ya!

Aradan, elli seneden ziyada bi zaman geçmiş, hela her kar yağdığında, o gün yıdığım innenın yangısı hemen eklıma gelir!

O “kar attıraaaaan!” deye bağırın adamın da sesı kulağında çingırdar!

Şındı gene deyecaşız ki, “Hanuu! Nerde éle o eski karlaaar! Nerde o kar atanlaaaaar, nerde o Ebzer 'Emmileer! Tev tev tev!”

Hele sen bi sor bahım! Ne vahttır bı memlekete, dorđı dırıst bı kar yağıy mı?

İnneci Abuzer Amcadan bahsedince, İnneci Şerif'i, (Şerif Kirişçi) İnneci Eħmed'ı (Ahmet Durak), İnneci Mustafa Önen'i, bisikletiyle hizmet veren Dr. Recai İlter'in iç-necisi Mehmet Kaya'ı, Doktor Şahap Saygılı'nın yanında alışan İnneci Mustafa Dertli'yi hatırlamamak ne m¼mk¼n. Bu zatı muhteremler Urfa'nın sağlık elçileri idiler.

Gelin rahmetli İğneci Şerif'i, yanında çalıştığı rahmetli Ecz. Zeki Anlagan ile birlikte analım!

1918 yılında Mehmet Zeki Anlagan isminde bir adam, ¼zerinde bir ceket, elinde bir diploma ile Urfa'ya gelir. Şimdi-ki adıyla Vatan Sokak'ta bir ev kiralar.

O yıllarda ilaç sekt¼r¼ ileri bir d¼zeyde olmadığı için, birçok ilaç eczacılar tarafından imal edilirmiş. Paraya pula d¼řk¼n olmayan Zeki Bey, Urfa dağlarından, derelerinden, ovalarından topladığı otlarla yaptığı ilaçları d¼kk¼nının ar-kasındaki "Reçete Evi" olarak adlandırdığı laboratuvarında imal etmeye başlar. Çoğu zaman bu ilaçları yoksul halka parasız olarak dağıtırmiş.

Őark ıbanının yaygın olduğu 1940'lı, 50'li yıllarda yaptığı ilaçlarla birçok kişiye tedavi eder.

Urfalıları onu çok sever. Kısa s¼rede dostlar edinir. Ye-men Askeri Mustafa Ağa'nın (Mustafa Saraç) teşvikiyle 1919 yılında Kara Meydan'da, Saraç Salih Efendi (Adil Saraç'ın dedesi) evinin karşısındaki "Kako Ömer" in (Ömer Oğuz) d¼kk¼nının yanında Őıfa Eczanesi'ni açar.

O sıralar kapısına asılı ince kamış çubuk ve mavi bon-cuk dizilerinden oluşan sineklikten dolayı bu eczane halk

arasında “Boncuklu Eczane” adıyla anılmaya başlar. İşte İnneçi Şerif’in ismi de o günden sonra ünlenir.

Eczanenin 1954 yılında kapanışına kadar Zeki Bey’le çalışan Şerif Kirişçi, Zeki Bey’den ilaç yapmasını öğrenir.

Şerif Amca ayrıca Zeki Bey’den gazoz yapımını da öğrenmiştir. O yıllarda Urfalılar bu içeceklerle ilk kez tanışmışlar ve çok sevmişlerdir. Bunun üzerine Şerif Bey Halkevi binasında kiraladığı bir odada gazoz imalatına başlar. Ancak bir süre sonra bu işten vazgeçer.

Daha sonra Urfalı Dr. Hazım Açıncı’dan iğne yapmak başta olmak üzere insan sağlığı ve tedavisi konusunda öğrendiği bilgilerini uzun yıllar İğneci Şerif adıyla Urfalıların hizmetine sunar.

Ben İğneci Şerif’i beş, altı yaşlarında tanıdım. Su Meydanı Mahallesi’nde, kendi adıyla anılan “İnneçi Şerif” te-tirbesinde otururdu. Şerif Amca, uzun yıllar gece yarısı dahi olsa her çağırılışında Hızır gibi evlere koşar, hastalara ilk müdahaleyi ve iğnelerini yapardı. O yıllarda adeta Urfa’nın “Aile Hekimi”ydi.

1960’lı yıllarda yaşının ilerlemiş olması ve şehrin büyü-mesi nedeniyle bir motosiklet alan Şerif Amca, hastalara daha çabuk ve kolay yetişir olmuştu.

Şerif Amca Su meydanı’nda oturduğundan, Camüke-bir, Kadioğlu, Yusuf Paşa, Büyük Yol, Bidik Meydanı, Ul-cami gibi mahallerde oturanlarca iğneye, pansumana çağ-ırılırdı.

Ben de çocukken defalarca Şerif Amca’yı evimize çağır-maya gitmişimdir. Bu güzel insan her defasında koşarak evimize gelmiş ya iğnemizi yapmış ya da hazırladığı ilaçları ilk yardım olarak bizlere vermiştir. Allah nur içinde yatsın.

İğneci Ahmet Amcaya (Ahmet Durak) gelince, çok se-vimli, güleç yüzlü, iyiliksever, babacan bir adamdı. İkamet

ettiği mahalleden ötürü, daha ziyade, Kendirci Mahallesi, Arap Meydanı, Kaleboynu, Akarbaşı, Ellisekiz Meydanı halkına hizmet verirdi.

Ben İğneci Ahmet Amcayla, rahmetli arkadaşım, güzide insan Rahmetli İbrahim Özkan'la sıra gezdiğimiz yıllarda tanışma şerefine ermiştim. Ahmet Amca musikişinas bir adamdı. Cümbüş çalardı. Sıra gecelerimizin dışında, gündüzleri İbrahim'lere sık sık gider müzik meşk ederdik.

İbrahim'in annesi Fikriye Hanım Teyze (Allah Rahmet eylesin) bize kahve yapar, çay demler, akşamlara kaldığımızda da bizi ısrarla yemeğe oturturdu. İbrahim'in kardeşi Mehmet Mercan da henüz küçük yaşta olmasına rağmen bizlere eşlik ederdi. Bu buluşmalarımızda Rahmetli Abdullah Balak Hocamız ve Kazaz Fethi Suveren ağabeyimiz ve rahmetli Nuri Yıldırım kardeşimiz de bulunurdu.

Aslında ben, Temur Sokak'taki evimizden önce oturduğumuz Camiükebir Mahallesi, Su Meydanı Sokağı'nın Ulcami'nin batı kapısına yakın Tavızgilin tetirbesine bitişik Kör Ömer'in kabaltısında bir evde doğmuşum.

“Kör Ömer” lakaplı Ömer Amcanın “torpağ heyatlı” evinde, kiracı olarak oturmuşuz. Bu evden aklımda kalanlar, aksakallı Ömer Amca, hanımı Zeynep Teyze ve heyat-taki o güzelim “Annep Ağacı”dır.

Mukim Tahir'in ünlü “Kapuyu çalan kimdir” türküsünün “Halepli Bahçasında, Nesimem oynar desinler” dizesinden de anlaşıldığı üzere, Halepli Bahçesi'ndeki içki âlemlerinde oynatılan kimsesiz “Nesime”yi daha yolun başında iken içinde bulunduğu bataktan çekip çıkararak nikâhlayan ve “Zeynep” adı ile mazbut bir aile hayatına kavuşturan Ömer Amca'nın yiğit ve mert bir insan olduğunu,

bu davranışıyla çok büyük bir hayır işlediğini rahmetli babam bizlere hep anlatıp dururdu.

Yine babamdan dinlediğim, Ömer Amca ile ilgili bir olay da şöyledir.

Biz daha bu eve taşınmadan, bir gece Ömer Amca sırada iken iki el silah sesi duyar. Ömer Amca arkadaşlarına, “Bu silah benim silahımın sesine benziyor! Hem de bizim evin olduğu taraftan geldi! ” demiş ve hemen eve koşmuştur. Eve vardığında Zeynep Teyzeyi odanın avluya bakan penceresinde elinde silahla gördüğünde duygularında yansımadağını görür. Zeynep Teyze evde kocasını beklerken damdan iki kişi avluya iner. Zeynep Teyze'nin oturduğu odayı zorlamaya başlarlar. Zeynep Teyze duvarda asılı duran silahı ateşleyerek bu ırz düşmanlarından birisini vurur yaralar, diğeri ise kaçar!

Bu olaydan beş yıl sonra Ömer Amca Zeynep Teyzeyi alarak evini İstanbul'a götürmüştür. Ömer Amcanın iki erkek çocuğu vardı. Bunlardan birisinin adı aklımda kaldığı kadarı ile Abdullah'tı. Abdullah yıllar sonra Urfa'ya dönmüş ve eski müftülüğün yanındaki Kardeşler Cami'nin tuvalet bekçiliğini yapmıştı.

Bu eve tetirbeden girildiği gibi Ulu cami haziresinden de girilirdi.

İşte ben daha sonra altı, yedi aylıkken, babamın Kadıoğlu Mahallesi, Timur Sokak'ta satın aldığı eve taşınmışız.

Tabi sonradan annemle sık sık gittiğimiz bu doğduğum evi ve komşularımızı gayet iyi bilirdim. Camiükebir Mahallesi, eşrafın oturduğu bir mahalleydi. Tanınmış ailelerden, Hacibanlar, Şair Nabi'nin torunları olan Hacıgaffarzadeler, Hacıkamilzadeler, Karalökler, Abamorlar, Pabuççular, Özbekler, Sami Barlas'lar, Kürkçüoğulları, Parmaksızlar, İncirkuşugil, Aşşunegil, Saatçılar, Şekerciler, Mermerler,

*Kaysılar, Demirkollar, Ertekinler, Halhallılar bu mahalle-
nin sakinlerindendi. Bu ailelerin çoğu oldukça da varyiyetli
ailelerdi.*

*İsmail amcamlar Ulucami'nin güneyindeki sokakta,
Babamın amcası oğlu Halil Hafız Kürkçüoğlu'nun oğlu
Mehmet Kürkçüoğlu ise doğduğum evin hemen karşısın-
daydı.*

*Halil Hafız Kürkçüoğlu evi haremlık selamlık olmak
üzere iki bölümden oluşurdu. Oldukça büyük bir avlusı, av-
lunun ortasında kocaman bir havuzu vardı.*

*Bu evle ilgili birçok anılarım vardır. Vehbi Kürkçü-
oğlu'nun kızı ve evin hanımı Süheyla Hanım teyze ile an-
nem iyi arkadaşları. Süheyla teyzenin Halil, Hatice, Gülse-
ren (Gül), Abdurrahman (Erol), Nesrin ve Adile isminde ço-
cukları vardı. Ben, Halil ve Hatice ile Şehit Nusret ilko-
kulu'nda aynı sınıflarda okumuştum.*

NİHAT ABİMİN SIRRA KADEM BASIŞI

*Bu arada sizlere çok enteresan bir de kayıp olayı anla-
tayım.*

*Babamlar Kör Ömer'in tetirbesinde (Tavızgilin-Hal-
halluların) otururlarken, 1946 yılında Nihat ağabeyim dün-
yaya gelir. Babamların tam beş yıl çocukları olmamıştır.
Dolayısıyla ilk evlada kavuşmak onlar için büyük bir mutlu-
luk olmuştur.*

*Haklı olarak annem ve babam ilk çocukları olan abimin
üzerine titiriyorlar, ona gözleri gibi bakıyorlarmış.*

*Abim üç yaşına basmıştır. İkinci çocukları olan Cihat
abim dünyaya gelmiştir. Annem herkes gibi, akraba ve
komşu gezmelerine gidermiş. Bir gün, her iki çocuğunu alıp*

Kara Meydan'a yakın oturan Maḥoş'un oğlu, Mustafa Ergin amcalara gitmiş.

Annem Mustafa Amcanın hanımı Fadile Teyze ile iyi görüşürmüş. Mustafa Amca da babamın arkadaşıymış. Babam ve Mustafa Amca aynı tarihte evlenmişler. Mustafa Amcanın Münir isminde bir oğlu olmuş. Nihat abim de iki, iki buçuk yıl sonra doğmuş.

Mustafa Amca, oğlu Münir'i sık sık babamın yanına getirirmiş. Babam da çocuk hasretini böylece giderirmiş.

Annemler sıcak bir yaz gününde avluda sohbete dalmışlar. Çocuklar da sokak kapısının önünde oynuyorlarmış.

Münir abi dört beş yaşlarında, Nihat abim de iki üç yaşlarında falan. Akşam ezanına doğru, Münir abi, abimin elinden tutarak, Karanlık Kapı'dan Ulucami'nin avlusuna kadar götürmüş.

O zamanlar Kırtık Ali diye bir müezzın vardı. Ben dahi iyi hatırlıyorum. Hatta yıllar sonra Kırtık Ali Amca, müezzınliği bırakacak, onun yerine bu bayrağı, sesi hala kulaklarımızdan gitmeyen Mardinli Emin Hafız devralacaktı. Emin Hafızın o leziz ve tınısı yüksek sesi, elektriğin, hoparlörün olmadığı o devirde şehrin batısından Tulfındır'a, doğusundan, Ellisekiz Meydanı'na kadar yankılanırdı.

Neyse; Kırtık Ali Amca akşam ezanını okumak için, Ulucami Minaresi'nin kapısını açmış, ağır ağır basamakları tırmanırken bu iki çocuk da açık olan kapıdan Ali dedelerinin ardından minareye çıkmaya başlamışlardır.

Doğrudur yanlışır bilemem! Derler ya! Ulucami minaresinin boyu 25, enide 25 metre, yani çaptı ile boyu eş uzunlukta diye. Minarenin en üst alanı geniş mi geniş.

Dolayısıyla, Müezzın Ali Amca ezanı okuyup inerken, bizimkiler de tam zirveye varmışlardır! Yorgunluktan bitap

düşüp bir köşeye yığılıp kalmışlar. Ali Amca her şeyden habersiz minareden iniyor ve kapıyı iki, üç dolam kilitleyip camiye giriyor.

İşte kıyamet bundan sonra kopuyor! Annemler nice sonra çocukların kapıda olmadıklarının farkına varıyorlar.

Sokak, mahalle, derken Urfa ayakta! Memleket küçük! Herkes birbirini tanıyor. Kara haber tez yayılıyor! Konu komşu, hısm, dost, akraba herkes bu iki çocuğu arıyor. Kuyular, zerzembeler, damlar, eyvanlar, çardaklar didik didik!

Tellallar karanlık caddelerde, ıssız meydanlarda çağır-makta! Ama nafîle!

Yoklar! O devirde sadece bir karakol mevcut. Polis sayısı da ya üç ya da beş! Emniyet alarında! Çeşitli yerlere baskınlar yapılıyor, Surların dışındaki çingene çadırları aranıyor!

Yok yok yok!

Her iki annenin durumunu varın siz bir düşünün. Babalar burunlarından soluyor! Çocuklarını kaybetmenin acısını kimden nasıl çıkaracaklarını bilmiyorlar. Herkes üzüntülü, herkes dertli, herkes gözyaşı döküyor!

Aileler, akrabalar, polis!

İnsanlar, günün nasıl ve ne zaman ağardığından bihaber ve tam ümitlerini yitirmişken, Karanlık Kapı'dan gelen bir silüete odaklanmışlar.

Ali Amcanın her bir kucagında bir çocuk.

Çocuklar bitkin! Çocukların gözleri ağlamaktan dolayı çapakla kaplanmış! Çocukların altları ıslak!

Sabah bir olmuş, güneş pir doğmuş o gün!

Urfa'nın dört bir yanı sevinçli, dört bir yanı mutlu, dört bir yanı huzurlu artık. Yitikler bulunmuş! Zılgıtlar, hala héler ve duaya açılan eller!

Ali Amca belli ki çok korkmuş! Ali Amca belli çok sevinmiş! Sevinçten havalarda uçan kuşa dönmüş!

Sabah ezanını okumak için minareye çıkan Ali Amca son merdiveni de geçtikten sonra tuhaf sesler duymaya başlamış! Ürkmüş! Seslerin geldiği yöne kısa ve küçük adımlarla yaklaşmış.

O da nesi? İki tane çocuk! Birbirine sarılmış! Korkudan altları ıslanmış ağlayan iki çocuk!

Ali Amca manzara karşısında küçük dilini yutacak gibi olmuş! Sonrasında kendini toparlamış! Demiş bunlar ne in ne de cin! Bunlar gece boyu Urfa'yı yasa boğan, Bekir'nen Mehoşın oğlu Mustafa'nın Uşahları!

Her ikisini de kucaklayıp ezanı dahi okumadan, basamakları mutluluktan adeta uçarcasına iniyor ve çocukları analarının kucağına bırakıyor!

Babamın ekonomik durumu iyileşince bir ev almaya karar vermiş. Annem de evin yine aynı mahallede olmasını istemiş. Babam dam tellallarına tembih etmiş. Epey bir araştırmadan sonra otuz beş yıl ömrümüzün geçeceği Timur sokaktaki evi satın almış.

Bu ev, önceleri yaşlı Ermeni bir kadının eviymiş. Daha öncede bahsettiğim gibi bu evin çardağı ve çardakta ise iki toprak damlı odası varmış.

Daha sonraları Ermeni yaşlı kadın bu evini, Van'dan gelen muhacir bir aileye satmadan önce çardaktaki odaların damlarındaki çürük mertekleri gizlemek adına tavanı beyaz renkte keşke bezi ile kaplamış. Bir zaman sonra evin sahibi ölünce onun hanımı olan Eze Teyze evi satılığa çıkarmış. Babam evi alırken bezlerle gizlenen çürük mertekleri pek tabi görmemiş.

Ben henüz dört yaşında iken bir kış gecesi bizler aşağıdaki, yani avludaki odada uyurken yağın yağmurun, karın ağırlığına dayanamayan merteklerin kırılmasıyla iki damda büyük bir gürültü ile çökmüş. Annemler zelzele olduğunu sanmışlar. Yataklarından fırlamışlar! Bütün mahalle bu korkunç gürültüye uyanmış. Konu komşu herkes bizim eve koşmuş. Gördükleri manzara karşısında ne kadar büyük bir tehlikenin atlatıldığına şahit olmuşlar. Babamlar, “Biz o gece o odalardan birinde otursaydık ya da yatsaydık!” diye düşündüklerinde Yüce yaratana şükür etmişler. Benim okula başladığım sene bu çöken odaların yerine yenileri yapıyordu.

Ustabaşı Osman Dikme Amcaydı. İyi bir yapıcı ustasıydı. İşi sağlamdı. Bir yıl boyunca evimizde yonucular kamp kurdular. Osman Amca da bunların başlarında bulunurdu.

Daşçı eşekleri ile “Dedeyin Serinci” nden taşınan kaba nahit taşlar evimizde yontulurdu. O zamanlar çimento henüz yayılmaya başlamıştı. Osman Amca bu iki odanın yine toprak ve mertekli olmasını istemiş, fakat babam beton olmasında ısrar edince öyle olmuştu. Sonraları babam Osman Amcaya hak verecekti ama iş işten geçmişti. Çünkü çardaktaki bu odalarda ne kış, ne de yazları oturmak mümkün olmamıştı. Çünkü bu odalar kışları aşırı soğuk, yazları ise adeta hamam gibi olurdu.

Bu arada, kardeşim Mustafa'nın durumu her gün daha iyiye gidiyordu. Annem azıcık da olsa, bu durum karşısında teselli oluyordu. Fakat içindeki alev topu onu yakıp kavurmaya devam ediyordu.

Vecihe'nin giysilerinin muhafaza edildiği, ceviz ağacından yaptırılmış küçük bir sandığımız vardı. Anacığım, onun

ölümünden sonra hemen hemen her gün bu sandığın başına geçip ağıtlar yakmaya başlamıştı. İçindeki giyeceklerini yüzüne sürüp kokluyor, ağlıyor, bizler de dayanamayıp hıçkırıklara boğuluyorduk.

Bu durumu fark eden Hatice Teyze, Vecihe'nin ölümünün onuncu gününde onun giysilerini annemden zorla alarak bir fakire götürmüştü. Babamın da bir sabah kucaklayıp götürdüğü sandığın akıbetinin ne olduğunu yıllar sonra bile öğrenememiştik.

Annemin çiçek bakma gibi merakı yoktu. Babam ise çok severdi. Evimizdeki incir ağacına ve asmaya özenle bakar, her akşam çiçekleri sular ve bu uğraşından büyük zevk alırdı.

Annem ise eşkili basmak, çiçek bakmak gibi uğraşların uğursuzluk getireceğine inanıyordu. Sanırım bu düşünceler ona dedemlerden sirayet etmişti. Oysa babam, anneme her fırsatta bu gibi safsatalara inanmaması gerektiğini hatırlatsa bile annem bu fikrinden bir türlü vazgeçemiyordu.

Birgün annem, babama evdeki bütün çiçekleri atmasını söyledi! Babam annemin yüzüne hayretle bakıyordu.

-Hermi İslım! Delı mı oldiy! Çiçek héç zuvağa atılır mı?
Annem,

-Zatana başımıza ne geldise aha bütün bı çiçeklerden geldi! Kırh kere siye söledim! Dedım bınnar evimize uğırsızlıh getiriy! Ama sen héç beni dinnemediy ki! Énı sonı kızımın başını yıdılar! Kızımı elımden aldılar! Artıh ben evde çiçek mıçek istemyem!” deyince babam ikilemeden,

-Tamam tamam! Hérslenme! Ben şegırdı gönderım hepsını zuvağa atsın! dedi ve çekip dükkâna gitti.

İnsanların, bilhassa kadınların şimdilerde olduğundan çok daha fazla batıl inançları vardı. Çoğu kadın, “Anam!

Bize çiçek miçek héç düşmez! Bildir konuşıdan bi lökye şıtlı getirdim, kızımın eline yağ tavası devrıldı! Yaaaa!”

Çoğu yaşlı kadınlar da “He anam he! Benim anam bi sene eşkili basmış, o sene en böyük kardaşımız mame, yertdiğı yerde zuvahta pat edene düşüp ölmüş!” gibilerinden akla mantığa sığmayan örnekleri gençlerle paylaşır dururlardı.

Bütün bunların yanı sıra bir de okuyup üfleme ile birçok rahatsızlığın geçeceğine inanılırdı. Baş ağrısı, korku, geceleri alt ıslatma, kâbus görme, geç konuşma, aşırı hareketlilik gibi rahatsızlıklarda da hocalara gidilir, çareler aranırdı.

Bir ara enseme bir yara çıkmıştı. Komşu kadınlar bunun “Demleği” olduğunu, okutulunca geçeceğini söylemişlerdi. Hiç unutmam. Annemle birlikte mahallemizde demleğiye arpa sürerek okuyan Mustafa Hoca’ya gittik. Bu işlem birkaç kez tekrarlandıktan sonra yaralarım iyileşmiş beni rahatsız eden kaşıntılardan da kurtulmuşum.

Yaramaz, süper aktif çocukları sükûnete kavuşmaları için de dabbahhanaya götürürlerdi. Yine nazar değdiğine inanları Ehıvend’e (Boklu su) götürürlermiş. Pisliğin yine pislikle giderileceğine inanılırdı.

Birkaç günden beri bende bir haller olduğunu fark ediyordum. Ensem ve kulaklarımın arkası kaşınıyor, geceleri rahat uyuyamıyordum. Annem bu durumu fark etmiş olmalı ki,

-Uuuu! Başıma gelen! Hele gel yanıma bahım! Niye éle kaşınıysan? Bit mı var yohsam?

Anneme yaklaştım. Saçlarımı karıştırırken,

-Uyyy! Evım yihıldı! Körolmiyassan! Bitlenmişsen! dedi ve sırtıma şiddetli bir yumruk indirdi.

Aslında o yıllarda bu gibi haller olağan sayılırdı. El, yüz yıkama, banyo yapma, kısacası temizlik konusunda çok geri idik. Sabun denen nesneye öyle hemen ulaşmak kolay değildi.

Havlu yoktu. İnsanlar yemek yedikten sonra ağızlarını, ya ceketlerinin ya da gömleklerinin kolları ile silerlerdi. Bazen bir fitaya ya da yumuşak bir pazen parçasına kırk kişi ağzını silerdi.

Şöyle ki; mesela süpha yemeklerinde, sünnetlerde ya da evlerimize gelen misafirlerimize biri sabunlu yani ıslak olmak üzere, diğeri kuru iki fita tutardık. İnsanlar önce ağızlarını ıslak fitayla siler, sonra da kuru fitayla ile ağızlarını çepeçevre kurulayıp temizlerlerdi. Böylece o pis fitalar sıra ile bütün misafirleri dolaşır dururdu.

Annemin böyle bağırmasından çok korkmuştum. İlk defa böyle bir durumla karşılaşmıştım. Evimizde daha önceleri de bit olayı yaşanmış olsa da, yaşımın küçüklüğünden pek hatırlamıyordum.

Annem,

-Kehrolmıyassan! Böğün sıye mektep yoğ! Dur bağıım ben şındı ne yapacağam? Heppize bulaşmışır! dedi.

Sıra ile hepimizi muayeneden geçirmeye başladı. Durum çok vahimdi. Hiç unutmam tek tek önüne oturduk. Annem başımızdaki sirkeleri temizlerken bir yandan da bizlere bağıırıyordu.

Sonrasında başımızı gaz yağı ile iyice ovan annem, ardından teker teker bizleri tandırlıkta yıkadı. Temiz giysiler ge-

tirerek giyinmemizi istedi. Yatak yorganların yüzleri, mıtılleri, melh feleri söküldü. Y nler, havanın soğuk olmasına rağmen g neşlenmesi için dama taşındı. Velhasıl bu işlem bir hafta kadar sürmüş, nihayetinde bit illetinden kurtulmuştuk.

Bu akşam babam çok mu çok neşeli. Keyfi gayet iyi. Neden dersenez, bir ay kadar önce valilikçe yapılan yetiştirme yurdunun ayakkabı ihalesini kendisi kazanmıştı. Resmi makamlar bu gibi durumlarda hep babamı tercih ederlerdi. Babam ayakkabıları zamanında teslim eder ve de çok sağlam yapardı.

Kunduraları bir hafta önceden yurda teslim emesi onun sevincinin sebebiydi. Eve de erken gelmişti. Hep birlikte sofraya oturulmuş yemekler yenmiş, sofraya kaldırılmıştı. Vecihe'nin bizden ayrılmasının ardından ilk defa babamın yüzü gülüyordu. Benden duvarda asılı duran kocaman marhamasını istedi. Ben hemen anlamıştım. Gene bize çeşitli numaralar sergileyecekti.

Babam mendilini değişik şekillerde d Ğ mleyerek bizlere at, eşek, kuş, zürafa gibi hayvan fiğ rleri yapardı. Gaz lambasının duvara yansımından faydalanarak yine elleri ile çeşitli hayvan siluetlerini odanın duvarlarına düşür, eğlenmemizi gülümseyerek izlerdi. Yerde elleri ve dizleri üzerinde durarak at taklidi yapardı. Bizler de üzerine bir çul ya da çarşaf atarak sırtına binerdik. At gibi kişneyerek bizleri kakhakalara boğar, gülüşerek sağa sola ka ışırdık. Babam da bundan büyük keyif alırdı.

Komşumuz Celal Aşar abimizin de bizlerin sosyal yönden gelişmemize çok katkısı olmuştur. Her pazar günü, kartonlara çizdiği insan figürlerini makasla keser, zamk gibi yapıştırıcıların henüz icat edilmediği o yıllarda yoğurduğu hamurla da bu figürlerin kollarını bacaklarını yapıştırır, onlara çeşitli isimler verirdi. Zerzemenin bir köşesine perde gererek sahne hazırlardı. Bizler de komşu çocuklarla birlikte kilimlerin üzerinde oturarak Celal abimizin gölge oyunlarını izler, hoşça vakit geçirirdik. Celal abi bu figürleri hem oynatır hem de seslendirmesini yapardı. Bazen de ondan Karagöz ile Hacivat'ı merakla izler dersler alırdık.

RAMAZAN AYI

Bugün Pazar. Evde konuşulandan anladığıma göre, on gün sonra ramazana kavuşacakmışız. Bu benim için bir anlam ifade etmese de sonrasında bayram yapacak olmamız beni bir hayli heyecanlandırmıştı. Bayram bizim için amca, dayı, hala, teyze, komşu eli öpmek ve onlardan bayram harçlığı almak demekti.

On gün nasıl geçmişti hiç bilememiştim. Oda kapısı gıcırdayarak açıldı. İçeriye annemin girdiğini fark ettim. Hava çok soğuk olduğundan gözlerim bir türlü uykuyu yakalayamamıştı. Annem elindeki gaz lambasını pencereye koydu. Öbür elinde ise gaz ocağı vardı. Onu da camhanaya bırakıp odadan çıktı. Bir müddet sonra da elinde iki aş leğeniyle geri döndü. Yerimden doğrularak anneme,

-Anne sebeh mi oldı? diye sordum.

Uyumadığımı gören annem,

-Yoh oğlim yoh! Sehere kahtıh. Seherlih yiyecağıg! Hade sen yat! deyince daha ben durur muyum?

Yerimden fırlayıp soluğu annemin yanında aldım. Aş leğeninde gündüzleyin pişirdiği bamya, tavada ise bulgur aş

vardı. Annem, pencerede yaktığı gaz ocağının üzerinde yemekleri ısıtmaya başladı. Babam da kalkmış bizim yattığımız odaya gelmişti. Bu arada diğer kardeşlerim de uyanmıştı. Görünüşe bakılırsa onlar da oruç tutacaklardı.

Babam:

-Hade gidın eliyzi, üziyzi yaħayın gelın! Tez olın şımdı top atar.

Ramazan ayında Ulucami minaresinden top atılırdı. Sahura ilk topla uyanılır, atılan son topla da yeme, içmeye son verilirdi. Akşam topuyla da oruçlar açılırdı. İftar topunun atılmaya yakın olduğu dakikaların, biz çocuklar için ayrı bir anlamı ve önemi vardı. Kar kış demeden damlara çıkar topun atılışını izlerdik. Topçu amca minareye çıkınca, önce bir sağa bir sola bakar sonra elindeki topu kaldırır, damlarda toplanan çocukları heyecana getirirdi. Şefliğini, ramazan topçusunun yaptığı bu çocuk korosu hep bir ağızdan “Ha ha ha ha ha!” diye bağırdı.

Topçu şerefede bir kaybolur bir görünür, minarede adeta şov yapardı. Belli ki o da bu olaydan büyük bir zevk almaktaydı. Çocuklar ise damlarda adeta gövde gösterisi yaparak, en güçlü koroyu oluşturmak için birbirleri ile yarış içerisine girerlerdi.

Topçu bizim evin damından görüldüğünde, Kadioğlu, Camiükebir, Bıçakçılı, Büyük Yol gibi, şehrin batı yakasındaki mahalle çocukları, diğer tarafa geçince de şehrin doğu cephesindeki mahalleler olan, Yusuf Paşa, Hekim Dede, Bey Kapısı, Arap Meydanı'nın çocukları bağırmaya başlardı. Topun atılacağı anda ise bu korolar birleşir, Urfa semaları “Ha ha ha ha ha! Sesleriyle inlerdi. Bu sesi duyan ebeveynlerimiz iftar saatinin geldiğini anlar su taslarına sarılır ve ilk lokmalarını hazırlarlardı.

Topçu çakmağıyla fitili ateşler, top çubuğu yükselirken “fışşş...” diye bir ses çıkarırdı. Top, tam zirvedeyken “Gümmm paaat” sesi etrafta yankılanır ve düşerken de “lığ lığ lığ” diyerek inişe geçerdi.

Bizler bu ramazan topunun, topçunun elinden çıktığı andan sonraki yolculuğunu “Fışşşşş, Gümmmm Paaat... lığ lığ lığ lığğğ” diye tekerlemeye dönuştürmüştük.

Çocuklar için bu iş burada bitmezdi. Evi camiye yakın olanlar sokağa fırlar, top çubuğunun düştüğü yeri ya da evi tespit etmeye çalışırlardı. O evin kapısı önünde biriken onlarca çocuk, düşen top çubuğunu almak için o ev sahibine adeta yalvarırlardı. Azar işitmeyi ve hatta dayak yemeyi dahi göze alarak benim de bu şölene çok kereler katıldığım olmuştı.

Ramazan ayının biz çocuklar için ayrı bir anlamı vardı. Bu ayda özel simitler yapılırdı. Bunlar çanta, tabanca, kaz, ördek, ay, yıldız şeklinde olurdu. Satıcılar bunları, “İftariyeler geldi!!! Çantalar, dabançalar, aylar, yıldızlar kazlar, ördekleeeeeer!” diye bağırarak satarlardı.

Çanta, ay, yıldız şeklinde olan iftariyelikler kız çocukları; tabanca, kaz, ördekler de erkek çocukları içindi.

*“İftariyelik satarlardı, çantalar, dabançalar!
Çeşitleri pek çoktu, aylar, yıldızlar, kazlar”*

Ben ufacık yaşımda orucun ne anlama geldiğini bilmiyordum. Babama oruç tutmak istediğimi söyleyince,

Babam,

-Oğlum sen daha ifahsan. Böyük ol soyra tutarsan! deyinice

Annem,

-Tamam, tamam gel! Sen de sırfıya otur. Öliye qeder tatarsan. Öbir günde yarım gün tuttiy mı eder bi gün. deyince çok sevinmiştim.

Yemek faslı henüz bitmemişti ki, gümleyen topun sesi avluda yankılandı.

Annem,

-Aha! Éyyı oldu mı? Sıze tez olun dedim! Kaşın hadé! Su-yızı için, niyetiyzi edin!

Babam,

-Daha var var! On beş deqqe var. Uşahlara ecele ettirme! Hele bıraş éyice karınlarını doyırınlar. dedi.

Babam, son toptan sonra bulgur aşı pişimi kadar bir zamanın olduğunu hep söylerdi. Demek ki, o yıllarda atılan ilk topla uyanamayanlar ve son topu, ilk top diye algılayanlar için böyle bir mühlet verilmişti. Hatta böyle bir karışıklığa meydana verilmemesi için son top iki defa tekrarlanırdı. Ama insanlar yinede son on beş dakikayı sonuna kadar kullanmaktan geri kalmazlardı.

Ramazan'ın ortaları idi. Bir sahur yemeğinde babam,

-İslim! Yarın bize boranı yap. İki gün yırır! dediğini duydum.

Annem,

-Yarın olmaz! Ben yarına fasulya islatmışam! Boranıyı da heftıya sep günü yaparam. Ancaş konşıları çağırım. Yoşsam ben urğaşmam! deyince babam boynunu bükerek bu duruma razı olmuştu.

Ertesi akşamı bizler sofraya başında topun atılmasını beklerken kapı çalındı. Annem “*Ya Allah!*” diyerek kalktı. Avluya çıktı. Bizler pencereye dizildik. Kapının açılmasını ve gelenin kim olduğunu merakla beklemeye başladık. Annem, kapıdan elini uzatarak gelen kişinin eliyle uzattığı küçük bakır kovayı aldığını ve “*Mıslım anaya selam söyle*” dediğini duyunca, Kayısı Osman Amcalardan yemek geldiğini hemen anlamıştık. Annem tekrar odaya döndü. Hepimizin gözü o küçük bakır kovadaydı. Bilhassa babam, annemin durumla ilgili açıklamasını merakla bekliyordu.

Annem, babamın hoşuna gideceği bir tavır ve ses tonu ile,

-Aha Bekir! Aha siye boranı! Kaynanay seni ne kadar seviymiş! Bah Hecce Baciy’den siye boranı geldi!

Annem sıtılı sofranın orta yerine koyduktan sonra dışarı çıktı.

Demek ki annem Hatice Teyze’den boranı geleceğini biliyordu ki, babamın boranı isteğini haftaya ertelemişti.

Annemin sonradan bize anlattığına göre bugün komşularla birlikte Hatice Teyzeye köfte yuvalamaya gitmişler ve böylece sofrada bulunan içli köftelerin kaynağı da belli olmuştu. Annem Hatice Teyze ile birlikte bize de epeyce içli köfte yapmıştı.

Annem elinde iki tane çirtikli sahanla döndü. O esnada iftar topu patladı. Babamın beklemeye tahammülü yoktu. Elindeki tahta kaşığı kovaya daldırdı. Derinlere inerek kaşığa ustaca sığdırdığı bir miktar “et”i ve “lot”u bir hamlede boğazına yollayıverdi.

Annem bu durum karşısında,

-Her mi Bekir! Eşkosın! Acılı biraz tehemmilli ol! Nefsiye hekim ol! Sabret! Helbet bız de yiyecağığ! Dur sehenlere

pay edim éle yı! dedi ve böylece babamı azda olsa firenlemiş oldu.

Bizler o akşam iftarda komşudan gelen bu nefis lezzetle midemizin bir bölümünü doyurmuş ardından birkaç lokma da annemizin pişirdiklerinden yemiştik. Annem sofradan artan ve hemen hemen hiç yenilmeyen fasulyeyi tel dolabına koymuş, sahurda da onunla oruca başlamıştık.

Hiç unutmam. “Kadir Gecesi” idi.

Babam,

-Hadé başım! Bı gece sızı camıya götüreceğam. Terevîh namazına! Kaşın ebdesizi alın! deyince çok heyecanlanmıştım.

Gerçi abilerim birkaç gece babamla birlikte, evimize yakın olan Kutbeddin Camii’ne teravîh namazına gitmişlerdi ama; ben ilk defa bu gece gidecektim.

Hep birlikte Ulucami’ye doğru yol aldık. Yolda birçok insanla karşılaşıyorduk. Babam bu insanlarla selamlaşıyor, birbirlerine güzel temennilerde bulunuyorlardı.

Derken Ulucami’nin avlusuna girmiştik. Caminin son cemaat yeri sohbet eden insanlarla dolu idi. Babam ayaküstü bazı tanıdıklarla sohbet ettikten sonra içeriye geçtik. Caminin içerisi yanan fanuslarla ve lükslerle aydınlatılmıştı. Fakat cami büyük olduğundan bu ışıklar yeterli sayılmazdı. İnsanların yüzleri belirli belirsiz ancak seçilebiliyordu.

Yerler toprak zemin üzerine serilmiş hasırlarla kaplı idi. Safların önündeki bir iki karışık toprak boşluklara cemaat postasını, çarığı, haphaplarını bırakmışlardı. Mihraba yakın bir mesafede sacdan yapılmış kocaman bir soba bulunuyordu. O zamanlar evlerimizde olmayan bu ısınma aracını hayretle gözlemlemiştim. Adamın birisi iri odun parçalarını ha bire bu

sac sobanın ağzından içeriye yolluyordu. Bizler sobanın birkaç saf gerisinde olduğumuz için sıcaklığımı hiç mi hiç hissedemiyorduk.

İçerisi rutubetli idi. Çok acayip bir koku vardı. Bazen burnuma küflü hasırların, bazen de nemli toprağın kokusu geliyordu.

İlk defa alnım secdeye değiyordu. Namaz bittikten sonra dışarıya çıktığımızda şiddetli bir yağmurla karşılaştık. Kimselerde şemsiye yoktu! Bizler babamızın önünde koşar adımlarla eve vardık. Sudan çıkmış kediye dönmüştük.

Annem hemen bize gömlek ve sıkma yelek getirdi. Sıkma dedim de şimdi onu size biraz anlatmam lazım.

Sıkmaya biz “sıhma” derdik. Sıkmalar kış mevsimi ile birlikte sandıklardan çıkarılır, daha çok küçük yaştaki çocukların üşümemeleri için giydirilirdi. Sıkma kalın yünlü kumaşlardan yapılmış, vücudu sıkı sıkıya saran bir yelek türüydü.

Üstümüzdekileri değiştik. Hemen başımızı kuruladıktan sonra sıcacık tandıra girip ısınmaya çalıştık. Annem ıslak elbiselerimizi mangalın üzerine yerleştirdiği çemberde kurutmaya başladı.

Hani demiştim ya babam boğazına çok düşkündü. Hele tatlı yemeye bayılırdı. Teravih namazdan sonra babacığının canı ezme çekmişti!

Annem,

-Vıış! Delı mı oldiy herıf! İftarda saydım on tene işli kıfte yidiy! Fasulya yidiy! Arhasından da dünyanın boranısını yidiy! Şındı de deyisen kaħım size ezme yapım! Bızı mahana etme! Eynım kelbiy durır bı gece! Sen siye gel! Acılı ėl elem kimin yı!

Babam ısrarcıydı. Bana dönerek,

-Hele kaħ, zerezmeden onbeş, gırmı tene ceviz getir! Kırıp iç edin. deyince, annem çaresiz kalmıştı. Sonunda razı

olmuştı. Birlikte zerzembeye indik. Annem, bakır tavaya iki, üç tahta kaşık sadeyağ koydu. Şeker ve irmik ülbesini yanına alarak odaya döndük.

Babam önce kırdığımız cevizleri sonra da irmiği yağda hafifçe kavurdu. Üzerine toz şekeri ekledi. İyice karıştırdıktan sonra tepsiye boşalttı. Hemen arkasından cevizi serpeledi. Soğuduktan sonra da dilimledi. Nefis olmuştu. Büyük bir iştahla tepsideki ezmeyi bir gecede yiyip bitirdik.

Ama yine de çarşıda satılan ezme bir başka olurdu. Bu mevsimde okulun önünde tepsiyerde satarlardı. Kıtır kıtır olurdu. Her defasında iki, üç dilim alırdım. Hiç unutmam! Ezme-ci, *“Ezmeee! Paray yoħsa boşına birda gezme”* diyerek ezmesini satardı.

*“Ne kadar nefis idi, bence cevizli ezme,
Cebiyde paray yoħsa, boşına birda gezme!”*

Babam Ramazan aylarında her ikindi namazından sonra Ulucami’de hadis dinlemeye giderdi. Zamanın hocalarından Buluntu Hoca’yı dinlemek için insanlar Ulucami’yi hıncahınç doldururlardı. O tarihlerde insanlar dini bilgilerini ikindi namazlarından sonra hadis dinleyerek edinirlerdi. Büyüklerimizizin çoğu Kur’an okumayı, namaz kılanlar da namazlarda okunacak sureleri bilmezlerdi. Zaten namaz kılanların sayısı da oldukça azdı. Camilerdeki safalarda 70 yaşın üzerindekiiler çoğunluktaıydı. Gençlerin yüzde doksanı namaz kulmazdı. Ellili yıllardan önce kuran okumak bile yasakmış. Hocaya giderken gizlice gidilirmiş. Kur’an dersi verenler baskı ve şiddet görürlermiş. Hatta evlere baskınlar yapılr çocukların ebeveynlerini karakollara çağırırılmış.

Çocuklar mushafları koyunlarında gizleyerek, etrafi kolaçan ederek Kur'an kurslarına giderlermiş. Benim anem Kur'an okumayı dayısı olan Mirine Hoca Efendi'den öğrenmiş. Düşüne biliyor musunuz, 1950 öncesi dönemde camiler satılmış, ezanlar susturulmuş, halk namazlarını camide kılamaz duruma getirilmiştir.

Bizler altı yedi yaşlarımızdaydık. Rahmetli, halam oğlu Ahmet İnan ağabeyim bizlere, mahalleleri olan kalaboy-nundaki Arabi Cami'si'nden zorla Türkçe ezan okuyan müezzinele nasıl alay ettiklerini anlatırdı.

Şöyle ki: "Tanrı uludur! Tanrı uludur! diye ezana başlayan müezzine cevap olarak bizler de aşağıdan, "Bamy aşı suludur suludur! diye cevap verir, hem bizler güler hem de o emir kulu müezzini şerefede güldürürdük!" derdi,

Bayrama üç gün kalmıştı. Babamın işleri pek yoğundu. Bazen sahura kadar çalıştığı bile oluyordu. Çünkü aldığı siparişleri bayrama yetiştirmesi gerekiyordu.

Babam her bayram, bizlere de ayakkabı dikerdi. Ama bizim ayakkabılarımız ramazanın son gününe, yani arefe günlerine ancak yetişirdi. Hani derler ya, "**Nacarin kapısı sırım-dan bağlı**" İşte o misale uygun olarak bizler arefe günü akşamı ayakkabılarımıza kavuşur, o gece henüz yeni kalıptan çıkmış ayakkabılarımızla yatağa girer ve o çok alışık olduğumuz deri kokusunu teneffüs ederek bayram sabahına uyanırdık.

Babamın birçok seçkin müşterisi vardı. Şehrin valilerine, komutanlarına, müdürlerine, Belediye başkanlarına ve Urfa'nın ileri gelen ailelerine ayakkabı dikerdi. Hacibanlar, Parmaksızlar, Demirkollar, Mevlayılar, Karalökler,

Abamorlar, Kalaycılar, Nebolar (Elçi), Kürkçüoğulları, Aşşuneler, Görgünler, Mutlular, Yetkinler, Saraçlar, Altıparmaklar, Alpanlar, Ağanlar, Ačanallar, Nimetoğulları, Mahoşlar, Kazazlar, Aksoylar, Gayberiler, Aydoğdular, Önceller, Nimetoğulları, Subaşılar, Savaşlar, Okumuşlar, Temiroğulları, Coşkunlar, Kılçlar, Özkayalar, Hartaviler, İnanlar, Kayısılar, Tırşolar (Atlılar), Asoğulları, Ağanlar, Paydaşlar, Cevheriler, Önceller, Altıparmaklar, Saleler (Uslusoy), Güvenler (Hacı Çavuşlar), Güllüler, Saatçılar, Özbekler, Mahmutoğulları, Ersavaşlar, Savaşlar, Emiroğulları ve daha birçok aileler babamın kunduralarını tercih ederlerdi.

YARIN BAYRAM, BİR KAŞIK AYRAN!

Sonunda bayrama kavuştuk! Ben Ramazan'ın bir başında, bir sonunda, bir de Kadir Gecesi olmak üzere tam üç gün oruç tutmuştum. Anlayacağınız bayramı da doya doya yaşamayı hak etmiş sayılırdım.

Bayram sabahı uyandığımdaya annemi tandırlıkta, bayram yemeğinin hazırlığı ile uğraşırken gördüm. Aslında bu bayram annem bayram yemeği yapmayacaktı. Komşumuz Lütfiye teyze, **“İslim ben size bayram yemeği yapacağam.”** demişti, demesine amma, babamın ısrarı üzerine annem, bizlerin de üzülmemesi adına Lütfiye teyzeye teşekkür ederek kendisinin yemek yapacağını söylemişti.

Abilerim babamla birlikte bayram namazına gitmişlerdi. Annem pilav pişirmekle meşguldü. Diğer ocakta ise zerde pişmekteydi. Annem iki gün önceden nohudu mukaşşer etmiş, pilavın üzerini süsleyecek, ona doyumsuz bir görüntü ve lezzet verecek olan pekmezli sosunu da hazırlamıştı.

Nohut bir iki gün önceden suya konular, iyice yumuşadıktan sonra kabukları ayrılır ikiye bölünerek kaynatılır. Sonra da sadeyağda kara pekmez ve çekirdeksiz üzümle birlikte hafifçe pişirilir, hazırlanan bu sos ile de tuzsuz pişirilen pirinç pilavının üzeri süslenirdi. Bu pilava “üzlemeli pilav” denirdi.

Ramazan bayramı sabahı her evde mutlaka bu pilav ve yanında zerde pişirilirdi. Evin erkekleri sabahleyin sabah ve bayram namazı için evden ayrıldıklarında annelerimiz bu yemeğin hazırlıklarına başlardı. Ayrıca özel günlerde yani sünnet yemeği ve evlilikte süpha yemeği olarak da misafirlere sunulurdu. Tabi yanında vazgeçilmez tatlı olan zerde ile birlikte.

Namazdan çıkışın ardından mezarlığa gidilir, ahrete göçen yakınlar, komşular ve ulu kişilerin kabirleri ziyaret edilir hayır dualarda bulunulur ve kuşluk vakti eve dönülürdü. Babalarımız bazen o saatlerde bir komşuyu, bir akrabayı alır sofrayı bereketlendirme ve dostluğu artırma amacı ile eve getirirdi. Günün ilk ışıkları ile sofralarımızı süsleyen üzlemeli pilav ve zerdenin tadına doymazdı. Bu yemek, komşulara ve bayramlaşmaya gelen eşe dosta da ikram edirdi. Bazı evlerde ise kuru fasulye ile pilavın da bayram yemeği olarak hazırlandığı görülürdü.

Annemin sofrayı hazırlamaya başlaması, babamların birazdan geleceğinin habercisiydi. Kapının açıldığını duydum. Pencereden bakınca iki kardeşimin ve babamın avluya girdiklerini gördüm.

Babam odada, her zamanki yerini almıştı. Bizler de ayakta boy sırasına geçmiş el öpme merasiminin başlamasını bekliyorduk. Annem içeri girdi. Babama doğru yöneldi.

-Bekir ver eliy öpim! diyerek eline sarıldı.

Babamın yüzünde sanki güller açmıştı.

Sırayla görevimizi tamamlamıştık. Yemeğin ardından sıra bayram harçlıklarımızı almaya gelmişti. Babam, Nihat abime bir lira, Cihat abime yetmiş beş kuruş, bana elli kuruş, en küçüğümüz olan Mustafa'ya ise yirmi beş kuruş verdi.

Törenin birinci bölümünü böylece sonlanmış oldu. Sıra annemize gelmişti. Onun elini öptüğümde gözünden akan yaşlarının yüzümü ıslattığını hissettim. En son Mustafa elini öperken annem onu kendine doğru çekip bağrına bastı. Annem o an hıçkırıklara boğulmuştu. Vecihe'nin kokusunu alır gibi Mustafa'yı dakikalarca koklayıp durdu. Babamın teselli içeren sözlerinin ardından neçeği ile yüzünü gözünü silerek avluya çıktı.

Annem geçen yılların ardından 1958 yılında dünyaya gelen Sabri kardeşimizle Vecihe'nin hasretini, onu bağrına basarak özlemine gidermeye çalışacaktır. Ben o zamanlar yedi yaşlarındaydım. Sabri'nin doğumunu çok iyi hatırlıyorum. Babam sevinçliydi. En çok da annem mutluydu. Evi-mize neşe dolmuştu. Annem Sabri ile hayata adeta yeniden tutunmuştu. Tabi bu bizleri de mutlu etmişti.

Bizlerin o bayram sabahı bayram yemeğini nasıl yediğimizi Allah bilir. Annem avluda bulaşıkları tandırlıktaki ocaklardan aldığı kül ile yıkayıp odaya geldi. Sessiz bir şekilde köşesine çekildi. Sigara ülbesinden daha önceden sarmış olduğu sigaralardan birini alarak mangalda yakmanın keyfini de üzerine ekleyerek tütürmeye başladı.

Sonrasında ise bayramlıklarımızı giydik. Babam pantolon ve gömleklerimizi dükkânımızın karşısında bulunan Ali

Atlı amcaya (Tırşo) diktirirdi. Bayramlık elbiselerimiz aynı kumaştan yapılmıştı. Hiç unutmam rengi kahverengiydi. Üzerinde siyah çizgileri vardı. Benim ve küçük kardeşiminki askılı kısa pantolundu. Ağabeylerimize de birer takım elbise diktirilmişti. Abilerimizin bu elbiseleri, ileriki yılda ya da yıllarda bizim bayramlıklarımız olurdu. Küçükler hep büyüklerin elbiselerini giyerlerdi.

Sıra komşulara koşup onların ellerini öpmeye gelmişti.

Önce him komşumuz Celal abimlere gittik. Büyüklerin ellerini öptük. Sonra Hatice Teyzelerin kapısını çaldık. Kapı açılınca birer birer içeriye daldık.

Hatice Teyze,

-Maşaallah! Maşaallah! Hele Osman binnara bah! Hedemliheşemli geyinip gelmişler! Allah sıttar ede! diye bizi karşıladı.

Hiç unutmam Osman amcanın da dilinden şu cümleler dökülmüştü.

-Gelin bahım! 'Erzı kırışlar! Idıllı kıdıllı geyinmişsiz! Allah'a amanat olasız!

Bizler bayram harçlıklarımızı alarak, oradan da Lütfüye teyzelere geçtik. Lütfüye teyze abime bir lira uzatarak,

-Aha bı heppiyzın bayramlığı! dedi.

Abdurrahman Amca içeriden abime,

-Pariy eşit bölüşin! Kardaşlarıya löüp möüp yapmıyasan ha! diye tembihte bulundu.

Gülüşerek oradan ayrılıp eve döndük.

Ama bu bayram evimizde hüžün vardı. Babam ve annemin yüzlerinde önceki bayramlardaki gibi bir mutluluk yoktu. Çünkü Vecihe'yi unutamıyorduk. Onun yokluğunun ilk bayramıydı. Dolayısıyla böyle durumlarda ev halkı bayram yapmaz, bir yere çıkmaz, teselli verme için gelecek olan eşi dostu ve akrabaları beklerlerdi.

Üç gün boyunca evimiz doldu taşı. O yıl, bizleri bayram yerine Hacı Ahmet Savaş dayım götürmüş, dayım ve teyzem çocukları ile bayramın tadını çıkarmaya çalışmıştık.

Söz bayramdan ve bayramlıktan açılmışken anlatmadan geçemeyeceğim.

Babam beni her bayramda olduğu gibi bu bayram da bayramlıklarımızı diken Ali Amcanın yanına her yaz tatilinde çırak olarak verirdi. Yaz boyu orada çalışırdım. Sabahları dükkânın içini ve önünü süpürür, Komşu evlerden ya da Saley Hacı Nuri Uslusoy Amcanın evden dönüşmüş oteli olan İstanbul Oteli'nden günde birkaç defa su getirirdik. Mümtaz insan Nuri Amca büyük bir hayır sahibiydi. Urfa'daki hemen hemen tüm meczupları, dilencileri otelinde yatırırdı. Ayrıca onların yeme içme ihtiyaçlarını bile karşılardı. Bunların içerisinde Edo, Kir Casus, Benzinçi Ali, Mehemet Ali, Hesap Makinesi Ahmet gibi isimler vardı. Ayrıca Pehlivan Reşit'in Çırağı Mahmut Pehlivan da bu otelde barınırdı.

Edo denilen meczup üstü başı perişan, saç sakalı birbirine karışmış, uzunca bir entari ile gezen ve hiç konuşmayan, onunla alay edenlere karşı sadece homurtulu bir sesle cevap veren zararsız biriydi.

Urfa'da bu meczupları görüp gözeten hayır sahipleri vardı. Bu insanlar, bu meczup kişileri zaman zaman traşa ardından da hamama götürürlerdi. İyice temizlenen bu zavallulara yeni dikilmiş şalvar, zıbın gibi giysiler giydirilirdi.

Kir Casus ise, çocukların ve bazı kendini bilmezlerin "Kirr Casus" diyerek, hatta taşlayarak rahatsız ettikleri, aslında bir kalenderi dervişi olan Mehmet Mustafa'dan başkası değildi. Bazı zamanlar Diyarbakır'da görüldüğü olurmuş.

Benzinçi Ali de, ayağında şalvarı, üzerinde kirligi ve elinde tenekeden yapılmış küçücük ibriği ile “Penjin vaaar! Penjüin!” diyerek çağırır ibrikteki benzınle para karşılığı tokmaklı çakmakların (Muhtar Çakmağı) pamuklu haznesine benzın doldururdu.

Hesap Makinesi Ahmet ise hamallık yapardı. Sosyete ya da memurların ardı sıra gezer, çarşıdan aldıkları sepetleri taşırdı. Taşıtmak istemeyenler olduğunda ise, ısrar eder, işi yere düşüp bayılmaya kadar vardırırdı. Sonunda ona acıyan beyefendiler sepeti eline tutuşturmaktan başka çareleri olmadığını anlarılardı.

Deli Ahmet, müthiş bir matematik zekâsına sahipti. En karmaşık dört işlemi anında hesaplar ve söylerdi.

Ben, beş basamaklı iki sayının çarpımını bir iki dakikada cevapladığımı görmüştüm. Koşu Meydanı’nda bir at yarışında etraftaki halk devrin valisi ile onu tanıştırıyorlardı. Bizler de oradaydık. Valinin sorduğu beş rakamlı iki sayının çarpımını bir iki dakikada cevaplamış, valiyi hayretler içinde bırakmıştı. Etrafindakiler işlemi kâğıt üzerinde test ettikten sonra, sonucun doğru olduğunu valiye bildirdiklerinde vali de o zaman Ahmet’i on lira ile mükâfatlandırmıştı.

Birileri Ahmet’e “Yaptığın işlemlerin sonucunun doğru olup olmadığını nereden bileceğiz?” diye sorduklarında, “Sız de kalemnen yapın! Yانیş çıkarsa aha ben bı kellemi keserem!” diye cevap verirdi. Gerçekten kontrol edildiğinde ise yaptığı bütün işlemler doğru çıkardı.

Otelin bir diğer müdavimi olan Pehlivan Mahmut’u sorarsanız, ben dükkânın önünde otururken onu “Helep sıprgesi” satarken izlerdim. O zat-ı muhterem meşhur Reşit Pehlivan’ın talebesiydi.

Reşit Pehlivan'ın bir gün Eski Paşa Hamamı'nın önünde göbeğine yüklenen değirmen taşını birkaç adım taşıyarak ve bu taşın üzerinde kanun çaldırarak gösteri yaptığını hayal meyal hatırlıyorum. Sonra büyük bir kalabalıkla birlikte Halil'ür-Rahman gölünde yüzerek yüzücülükteki maharetini de göstermiş, sonrasında yakalandığı zaturreden dolayı hayatını kaybetmişti.

İşte onun vefatından sonra Mahmut Pehlivan şöhret olmuştu. Mahmut pehlivan şimdiki Harran Oteli'nin arka tarafında yani "Narlık"ta her yıl muntazam olarak Urfa'ya gelen cambazlarla birlikte gösterilerini sunardı.

Kalınca bir kereste parçasına keserle çaktığı cellat çivisini dişleri ile sökerdi. Arkasından en az beş altı kiloluk demir gülleleri havaya fırlatır göğsü ile karşılardı. Bu ve buna benzer gösterilerini ilgi ile izlerdik. Bu şekilde üç beş kuruş para kazanır geçimini sürdürürdü. Süpürgelerini satarken de "Helep sıpırgeleri!" diye bağıırdı.

Neyse, ben yine otele döneyim.

İstanbul Oteli'ni daha ziyade hastası olan köylüler mekân tutardı. Otel o zamanlarda coşkulu kutlanan 11 Nisan Kurtuluş Bayramını izlemeye gelen insanların da geceyi geçirdikleri en önemli oteldi. Ayrıca bütün çarşı su ihtiyacını buradan temin ederdi. Otel Haşimiye Çarşı'na yakındı. Otelin avlusunda bir kuyu vardı. Suyu elle çalınan ve mekanik bir düzen olan tulumba ile çekerdik. Bu olay, biz çocuklara büyük bir haz verirdi. O aleti bir oyuncakmış gibi alırlar, dükkâna su getirmek için dolu olan kovanın bir an evvel boşalması için olmadık cinlikler yapardık.

Ayrıca otelde kalanları meraklı gözlerle izlerdik. Bilhassa yaz mevsiminin akşam saatlerinde, otel buz gibi kuyu suyu ile sulanır, yataklar avluya ve damlarına dizilmiş olan kerevitlere taşınarak, müşterilerine hazır duruma getirilirdi.

Avlusunda birkaç adet su küpü bulunmaktaydı. Bunlar eski haşa ile sarılmış bir vaziyetteydi. Her sabah görevlisi tarafından bunlar kuyudan çekilen suyla doldurulur, gün boyu müşterilerin istifadesine sunulurdu. Küpün etrafına sarılan ıslak haşa suyun ısınmasını engeller, hatta daha da soğumasını sağlardı. Hiç unutmam, sabahın erken saatlerinde su almak için gittiğimizde, Nuri Amca sessiz olmamızı, müşterilerini rahatsız etmememizi isterdi.

*“Bir dede bağırdı, küp felhanuu, küp felhanuu,
Sarılırdı haşa ile ol küpün her bir yanı”*

Ellili ve daha sonraki yıllarda Urfa susuzluktan zar ağ-lardı. Çoğu zamanlar Ulucami'den eve ve dükkâna su taşı-dığımız olurdu. Ama bir kova su almak için saatlerce kuy-ruklarda beklerdik. Borulardan açılan deliklerden adeta damlar gibi akan su ile bir kovayı doldurmak bayağı zor bir işti. Bazen önümüzdeki çırak sayısı yirmiye bulurdu. İşte bu yüzden çoğu esnaf komşu evlerin ya da otellerin kuyuların-dan su ihtiyaçlarını giderirlerdi. Bizim dükkânın hemen bi-tişğinde Yeşil Ova Oteli vardı. Ama o otel sahibi kimselere su vermezdi. Dükkânımızın karşısında Halil Soran amcanın evi vardı. Çoğu zaman içme suyumuzu buradan temin eder-dik. O zamanlar, Halil Soran amcanın Kız Enstitüsü'ne gi-den büyük kızları Güler Abla bize kuyudan su çeker, kova-larımızı doldurmamıza yardım ederdi.

1950'li yıllarda Kız enstitüsü, 1940'lı yıllarda İnönü okulu olarak inşa edilen binada hizmet vermekte idi. O ta-rihlerde Kız Enstitüsü çok revaçta idi. Çoğu aileler kızlarını okutmazdı. Ancak aydın veliler kızlarını ilkokuldan sonra kız enstitüsüne gönderirlerdi.

Amcam kızları Nihal, Leman ablalarım ile Sebahat ve Nebahat da bu okula devam edenlerdendi. Aklımda kaldığı

kadarı ile Mahoş'un oğlu marangoz Halil Ergin amcanın kızları Müzeyyen Abla ile kardeşi Muazzez Abla da kız enstitüsüne gidenler arasındaydı. Daha birçok yenilikçi aileler kızlarını bu okula gönderirlerdi.

Hiç unutmam bayramın üçüncü günüydü. Nihat abim bizleri peşine takarak Arap Meydanı'ndaki bayram yerine götürdü. Salıncağa, dönme dolaba, atlıkarıncalara bindik.

At arabaları Çamurlu ve Abdurrahman Dede'ye adam başı 15 kuruşa çocukları gezmeye götürüp getiriyordu. Nihat abim gözü pek ve cesaretli idi.

Bize,

-Hadé 'Edreħmen dediye gidıyılı! diyerek bizi at arabalarına bindirdi.

Abdurrahman Bin Avf hazretleri peygamberimiz zamanında yaşamış ve cennetle müjdelenmiş on sahabeden biridir. İslam orduları ile Urfa'ya gelmiş ve burada şehit düşmüştür. Bu köyde bir uzvunun (eli veya parmağı) gömülü olduğu ve kendi ismi ile anılan camide bir türbesi bulunmaktadır.

Köye vardık. Etrafı dolaşp, Abdurrahman Dede türbesini ziyaret ettik. Bir saat sonra da tekrar at arabasıyla Urfa'ya döndük.

Nihat abim bir keresinde de yine cesaret göstererek bizleri toplayıp Bey Kapısı dışında merhum Emine teyzemin eşi Bedir Savaş amcanın Paşabağı'ndaki bostanına götürmüştü.

Teyzem oğlu Abdurrahman Savaş da bostandaydı. Bizi karşıladı. Hiç unutmam o gün çok eğlenmiş ikindi vaktinde pırpırım ve “pendir ekmek dırmığı” ile karnımızı doyurmuştuk.

Dediğim gibi Nihat abim bu konuda çok cesaretli idi. Bu cesareti oğluna da sirayet etmişti. Yıllar sonra evlendiğinde iki yaşındaki oğlu Yusuf, Cengiz Topel Caddesi’ndeki evlerinden tek başına, kimseye haber vermeden yola düşüp, Topçu Meydanı’nı, Millet Hanı’nı, Samsat Kapısı’nı, Su Meydanı’nı geçip, Timur Sokak’taki evimize nenesini, dedesini görmeye gelmesi o zaman herkesi korkutmuş, hayrete düşürmüştü.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇAPIT TOP

Bugün 31 Aralık. Çok soğuk bir otuz gün geçirmiştik. Okullar tatil. Akşam evlerimizde yeni bir yılı karşılayacağız.

O yıllarda her ne hikmetse Urfa'da yılbaşı kutlamalarına çok önem verilirdi. Hemen hemen her yılbaşında konu komşular, akrabalar bir araya gelerek yeni yıla girmenin sevincini doyastıya yaşırlardı. (!)

Yılbaşı gecesinin ana yemeği, şimdilerde olduğu gibi hindi dolmasıydı. Diğer bir adıyla cullık ya da mısır tavuğu idi.

Gece boyu çeşitli oyunlar oynanır, çiğköfte, mısır tavuğu, meyve ve şire yenirdi. Gece saat on ikide belediye tarafından ışıklar söndürülür böylece yeni bir yıla girildiğinin müjdesi verilirdi. Sonrasında da elektrikler o geceye mahsus olmak üzere saat bire, ikiye kadar tekrar yanardı.

Bu arada babamın bize defalarca anlattığı, yaşanmış bir olayı anlatmadan geçmek istemiyorum.

“Ahmet Amca yetmiş yaşlarındadır. Arkadaşları, yemekli gezilen bir sıra gecesinin ardından pek de iyi görünmeyen Ahmet Amca'yı evinin kapısına kadar getirirler. Ahmet Amca kapıyı çalar. Eşi onu beklemektedir. İçeriye adım atar atmaz sendeleyeni kocasını zorla tutmayı başaran Emine Teyze, o anda durumun vahametini anlamıştır.

Adamcağız ağzının içerisinde geveleyerek “Emine ben héç éyyi degilem ha!” demesine kalmadan oracıkta avluya yığılır. Kadın çok korkmuştur. “Bin defe siye söliyem, artığ bı sıra gezmağını birağ!” der.

Ardından da “Gene kim bılr ne yıdıy artığ?” diye sorunca Ahmet Amca son bir defa kendisini toparlayarak eşine: “Babayın derdını mı yıdım avrat! Yıdığım cul-lık-tan, şıll-lık” der ve oracıkta Ahmet Amca’nın boynu bükülür. Şehadet şerbetini (!) içiverir!

OCAK AYI

Ocak ayının ilk haftasıydı. Günlerden pazardı. Güneşli bir hafta geçirmiştik. Buna rağmen üç gün boyunca aralıklarla yağan kar, sokaklarda tepecikler oluşturmuştu. Bu tepecikler damlardan sokaklara atılan karlardan oluşuyordu. Kar kümeleri kirlenmiş olmalarına rağmen gene de kartopu oynamamız için vazgeçilmez alanlardandı.

Arkadaşlar rahat bırakırsa bugünün yarısını derse ayıracağım. Çünkü annemle öyle anlaşmıştık. Dün, yani cumartesi günü tatilin keyfini dolu dolu çıkarmıştım.

Ne mi yapmıştım?

Kahveci dayının tetirbesinde soğuk havada gülle peste oynayanları izlemiş, sonra da bizim sokakta kozakırık oynamaya karar vermiştik.

Bizim sokakta dört tetirbe vardı. Bizim tetirbemiz, Reşat Çardak’gilin tetirbesi, (Bu tetirbede Nabi sındıraç’lar da otururdu. Babamın kalfası olan Halil Felhan, Şefik Usta (Şefik Çardak) ve Nabi Sındıraç’la arkadaşılar. Bu tetir-

bede bir de Aydın ve Ali San kardeşler otururlardı. Sokağımızın ilerisinde sağda Kahveci Dayı'nın tetirbesi, az ileride solda ise Halit Dertli'ğilin yani İnneci Mustafa Amca'nın tetirbesi vardı.

Arkadaşım Osman'ın elinde sakladığı küçücük taşı bir türlü bulamamış ebe olmuştum. En az altı kişiydik.

Kozayı dik bir şekilde iyi bir noktaya diktik. 5-6 metre kadar uzağa tebeşirle çizgi çizdik. Arkadaşlarım ellerindeki taşları kozanın yanından çizgiye doğru atmaya başladılar. Taşı çizgiye en yakın olarak düşüren Osman, ilk atış hakkını kazanmıştı. Osman kozayı devirmiş, taşını hızlıca alıp koşmaya başlamıştı. Ben kozayı dikip peşine düştüm ama o çizgiyi çoktan geçmişti. Ben kozanın başına henüz yetişmiştim ki, Hüseyin'in attığı taşla koza epey uzağa fırlamıştı! Ben koşup kozayı alıp yerine dikinceye kadar Hüseyin de taşını almış çizgiyi geçmişti.

Sırada Aydın vardı. Aydın attığı taşla kozayı vuramamıştı. Bu benim için çok önemliydi. Onun attığı taşın başına dikilmiş gelip taşını alacağı anı kolluyordum. Onu taşına basmadan yakalamam gerekiyordu. Hasan'ın attığı taşla koza kırılmış, ben kozayı dikinceye kadar Aydın da taşını alıp çizgiyi çoktan aşmış, ebe olmaktan kurtulmuştu.

Canım sıkılmaya başlamıştı. Mehmet de kozayı kıramamıştı. Umudum Mehmet'teydi. Sonrasında sırada olan Hüseyin taşı devirmiş, ben kozayı aceleyle yerine dikmiş ve taşına yetişip ayağı ile basmak üzere gelen Mehmet'i yakalamayı başarmıştım. Ebelikten kurtulmuşum. Ebelik sırası artık Mehmet'teydi.

Kozakırık oyunumuz bir saat kadar sürmüştü. O gün öğlenden sonra da Osmanların avlusunda da bir müddet birdirbir oynamıştık.

Osman Akkoç, Karalök Ailesi'nden olan Lütfiye teyze'nin oğluydu. Lütfiye teyze ile annem kardeş gibiydiler. Birbirlerini çok severlerdi. Bu nedenle Osman ve kardeşleri de bize kardeş gibiydiler. Osman evimize birkaç adım mesafede olan Şehit Nusret İlkokulu'na devam ediyordu. İkimizde birinci sınıf öğrencisi idik.

BİRDİRBİR OYNUYORUZ

Size, bu oyunu araştırmacı yazar Abuzer Akbıyık ile yine araştırmacı yazar Sabri Kürkçüoğlu'nun kaleminden aktarmayı düşündüm.

Urfa mahalli çocuk oyunları içinde en çok sevilen ve zevkle oynanan bir oyundur. Zevkli olduğu kadar oldukça da yorucu olan bu oyunu genellikle 9-15 yaşları arasındaki çocuklar oynar.

Çok hareketlilik, kıvraklık ve çabukluk isteyen bir oyundur. Bu oyunun diğer bir özelliği de çok uzun ve yorucu olmasıdır. Ayrıca "Birdirbir" oyunun kendine has kuralları ve her atlayışta söylenen ayrı tekerlemeleri vardır. (oyunda söylenen bu tekerlemelerin nereden geldiği, niçin söylendiği hakkında bir bilgiye sahip değiliz.)

Oyunu oynayacak çocuklar aralarından birisini "Ebe" seçerler. Ebe olan bu oyuncu yüzü yere paralel gelecek şekilde siner (eğilir), diğer oyuncular da yine aralarında oyunu idare edecek olan başka bir ebe seçerler idareci olan bu çocuk bütün hareketleri önce kendisi yapar sonra diğer oyuncular aynısını yaparlar. Sıraya dizilen oyuncular oyunu oynamaya başlarlar.

"Birdirbir" yerde yatan oyuncunun üzerinden atlayan ebeyi diğer oyuncular sırayla takip ederler. Atlayamayan, düşen oyuncu "ölür" ve yere eğilmiş olan 1. Ebenin yerine kendisi yere eğilir. Bütün oyuncular bu şekilde "birdirbir"

diyerek, eğilmiş olan ebenin sırtına ellerini vurarak üstünden atlamalarından sonra; oyun ebesi bu defa “ikidir iki, tilkinin.... ki!” diyerek birinci şekliyle yeniden atlar. Oyuncular yine ebeyi takip ederek atlamalarını sürdürürler.

Daha sonra oyunun üçler bölümüne geçilir. Buradaki tekerleme ise, “üçtür lümbürlüç” şeklindedir. Bu bölümden sonra oyun biraz daha zorlaşarak sürür.

Dördüncü atlayışta ebe “Dörttür... öt vuran ebe” der ve yerde eğilenin herhangi bir yerine.... ötünü değıdirmeden atlar. Oyuncular da aynı şekilde atlarlar. Bu esnada... ..ötünü eğilen ebeye değıdiren oyuncu “ölür” ve yerdeki ebenin yerine o eğilir.

Beşlere geçilir. Ebe “beeş değımeden geç” diyerek atlar. Bu atlayışta da ellerden başka vücudun hiçbir tarafı yerdeki ebeye değımeyecektir.

Altıncı bölümde ebe “altıdır fesler konu” der ve mendil veya benzeri bir şeyi yerdeki ebenin sırtına bırakarak atlar. Diğere oyuncular da sırayla atlarlar ve ebenin bıraktığını düşürmemeye çalışırlar. Düşüren yerdekinin yerine ebe olur.

Yedinci bölümde ise ebe “yedi yerinden kalktı” diyerek bir önceki bölümde bıraktığı mendil veya benzerini alır. Diğere oyuncular yine sırayla atlarlar.

Oyunun sekizinci bölümü oldukça zor, heyecanlı ve yorucudur. Ebe “sekizim semsek tek ayak” diyerek yere eğilmiş olan oyuncunun üzerinden atlar ve karşı tarafa düşerken tek ayak üzerinde durur. Diğere oyuncuları yine aynı şekilde atlarlar. Ebe tek ayak üzerinde dolaşmaya, diğere oyuncuları sokak aralarında gezdirerek, yüksek yerlerden atlayarak yormaya çalışır.

Oyuncular ancak ebe izin verdiğinde dinlenebilirler. Bu sırada oyunculardan yere çift ayakla basan veya ebeden

izinsiz dinlenen olursa yere eğilen oyuncu tarafından yakalanır ve onun yerine yere eğilir. Sekizinci bölüm zevkli bir biçimde devam eder.

Dokuzuncu bölümde ebe “dokuzum durak” der ve atlayışını yaparak yerdeki oyuncunun yanı başında bir yerde durur. Diğer oyuncular sırayla aynı şekilde atlayışlarını yapar. Oyuncuların birbirlerine değmeleri ve atladıktan sonra kıpırdamaları halinde oyuncu ebe olur ve yere eğilir.

Onuncu defa yapılan atlayışta ebe “Onum vurak” der ve eliyle (yumruğuyla) yere eğilen oyuncunun sırtına vurarak atlayışını yapar. Diğer oyuncular kendisini izlerler. Vurmak istemeyen oyuncu “Bağışladım” der ve vurmadan atlayışını yapabilir.

Ebe “on birim yağlı çörek” diyerek on birinci atlayışını yapar ve yine elindeki herhangi bir eşyayı (taş, tahta, bez vs.) ebenin sırtına bırakır. Diğer oyuncular da bu bölümde bu tip bir eşyayı atlarken ebenin sırtına bırakmak zorundadırlar. Bu eşyaları bırakmayan veya bırakılan eşyaları düşüren oyuncu ebe olur.

On ikinci bölümde ebe “on ikim fıstık kırmak” diyerek eline aldığı iki taşı birbirine vurup atlayışını yapar. Oyuncular da yine aynı şekilde atlarlar.

“On üçüm ceviz kırmak” diyerek yapılan bu bölüm atlayışı on ikinci kısmın bir benzeridir.

On dördüncü bölümde oyun başka bir şekle bürünür. Yere bir daire çizilir. “On dördüm postal teki” diyerek yere eğilmiş olan oyuncunun üzerinden atlanılır. Daha sonra oyunculardan biri ebenin gözlerini kapatır. Ebenin eline bir postal teki (ayakkabı teki) verilir. Diğer oyuncular da belirli bir uzaklığa gider. Saklanırlar, koşarlar. Ebenin gözü açılır. Elindeki ayakkabı (postal) tekini ebe çocuklara doğru fırlatır. Kimi vurursa kendisinin yerine o ebe olur. Ebe ayakkabı

tekini fırlattığı zaman vurulmayan çocuk koşarak çizilen dairenin içine tükürürse ebe onu bir daha vuramaz. Bu şekilde ebe postalı fırlatmaya devam eder. Bütün oyuncular yerdeki daireye tükürürlerse oyunun diğer bölümlerine geçilir.

“On beşim jandarmalar” denilerek, devam eden “Birdirbir” oyunun bu bölümünde yere eğilen çocuğun sağına soluna paralel iki çizgi çizilir. Diğer oyuncular “on beşim jandarmalar” diyerek birinci çizgiden diğer çizginin arkasına atlamaya çalışırlar. Çizginin içine düşen ölür ve kendisi yere eğilir.

On altıncı bölümde yere eğilen ebenin yan tarafına bir çizgi çizilir. Diğer oyuncular da sırayla “On altım balıklama” diyerek yerde yatan çocuğa (eğilen çocuğa) hızla göğüs vurarak onu çizginin dışına çıkarmaya çalışırlar. Bu bölümde yanlış yapan veya yapamayan oyuncu ölmez.

Birdirbir oyunun on altı bölümü tamamlandıktan sonra bu defa yerde yatan ebeyi hırpalamak için “Toplar” faslı başlar. Yirmiye kadar devam eden oyuncular atlarken ellerini yumruk şeklinde ederek hızla yerde yatan çocuğun sırtına vururlar, vururlarken de;

“On yedim Rus Topu”

“On sekizim Alman Topu”

“On dokuzum İngiliz Topu”

“Yirmim Türk Topu”

Son atlayışta “Türk Topu” derken çok hızlı şekilde vurarak atlarlar. Bu toplar bölümünde, toplar söylenirken yerde yatana vurmak mecburi değildir. İsteyen vurur isteyen vurmaz, yalnız vurmamanın atlarken “bağışladım” demesi gerekir. Toplar bölümünden sonra “Birdirbir” oyunu son bulur.

Oyunların sonrasında elimiz, ayağımız puca kesmiş ve Lütfiye Teyze'nin bizi ikaz etmesi ile avludaki odada dellodaş oynamıştık. Sonra sokağa çıktık. Tetirbemizde öllik oynarken komşumuz Kamil Aşar amcaların kapısı açıldı. Kamil Amca bize sesleniyordu! Loğdurçı geçerken çağırmamızı ve kendisine haber vermemizi istiyordu.

Zaman, nasıl akıp gidiyordu farkında değildik. Öğlene yakındı, birden loğdurçının bağırışına benzeyen bir sesle irkildik! Sokağa fırlayıp sesin geldiği yöne kulak kabarttık. Bu ses bize yaklaştıkça bunun akıt ve horozlu şeker satan Topal Mamé'nin sesi olduğunu anladık.

Topal Mamé, evde çeşitli renk ve tatlarda akıt yapar, çöpe dolayıp çocuklara öyle satardı. Bir de horozlu şekeri vardı. Çataltaş'ta şeker imalathanesinden aldığı horoz ve kuş şeklindeki şekerleri tepsisine dizer okul önlerinde ya da sokakları dolanarak satardı.

Bizler Topal Mamé'nin önünü keserek, evden para getireceğimizi söyleyip beklemesini istedik. Hemen eve koşup babamızdan aldığımız günlük harçlığımızı Mamé 'Emmi'ye verip akidelerimizi aldık ve yalaya yalaya tetirbedeki oyunumuza devam ettik.

***“Çöpe dolanan akıtı, yala yala bitmezdi,
Onun yanık kokusu, damahlardan gétmezdi. ”***

***“Horozlu şekerin ayrı bir tadı vardı,
Topal Mamé baş üstünde, bir tepside satardı. ”***

Derken, loğdurcının sesi de sokakta yankılanmaya başlamıştı.

Bu sefer duyduğumuz ses gerçekten loğdurcunun sesiydi. Sesin geldiği yöne koşarak adamı Kamil Aşar amcalara yönlendirdik. Bizler de bu arada oyuna ara verdik. Eve dönerek dama çıktım. Amacım loğcuyu izlemektir. Ben böyle durumlarda gözlemler yapar, bir şeyler öğrenmeye çalışırdım. Nitekim on, oniki yaşlarına geldiğimde çok iyi dam loğlayan bir usta haline gelmiştim. Kışın yağışların kesildiği günlerde, güneşli havalarda dam loğlamayı çok severdim.

Damlar sonbaharda ve kışın güneşli geçen günlerin ardından loğlanırdı. Acil durumlarda yağışlı geçen günlerde de damların akmaması için loğlamaya ihtiyaç duyulabilirdi.

DAM LOĞLADAN

Dam loğlamak da nedir? O da bi şe mi deyip geçmeyin. İşte size on yaşında yaşadığım güzel bir anım!

Yıl 1960. O sene güzün éle bi yağmur yağıydı ki, éyüm bi hefta keder güneşin üzünü görememiştih. Mullet perişan olmuştı! Damı aħmıyan kalmamıştı. Bızım dam da aħmağa başlamıştı. Bız de, çardahtaki otracağın içerisine teşt, legen ne varsa düzmüştih. Neysene ki, anam daha evi de sermemiştı.

Cüme-e günü hava açmıştı. Kuşlıh vahtıdı. Zuvalıh kapımız çalınıydı! Ben o sırada anamnan birabar heyadı yahıydım. Kapiyı aştım. Gelen konşımız Emine Nené dı. Kapı ağzında karşıma tikilmiş biye bahıydı.

Nené, helbıhel béle sebbeħın zottıgından bız gelmezdı. Biye, “Anay evde mı kubban?” déye sordı.

Anam herhélda sesını duymıştı ki, heyattan, “Geel Emine dayzé geel! Evdeyem evde” deye cugap verdi.

Emine Nené içeri girdi. Gennini heyattañki kab eve aldı. Üzi, sıfatı yeri sıpiriydi! Sapkana Emine Nené'yi heç béle görmemişti! Helbiki üzi güleç bi avrattı.

Hemen söze girdi. “Ke İslim bı ne hal! Öldüm, öldüm Eynüm! Bı ne yağmır béle! Zannediysen göğün g...ü yırtılmış! Vışş anam! Dört damımdan dördü de ahiy. Eynüm süzek kimin! Perişan oldım. Ha béle, seni kimin uşahlı olsam nederdim!” déye, derdını tökmağa başladı.

Emine Nené körocañtı. Bilmiyem, ben éle hetirliyem. Anamın o zamankı sözine göre herifi öleli tam gırmı sene oliymiş!

“Kurban siye İslim!” déye, sözine devam etti. “Aha bı Fahat, bazar günü bize gelsin. Açtñ damlarını loğlasın. Seklim nenesinin damıdır! Éle farzetsın. Gennine düve ederem!”

Soyra biye döndü, “Kubban verene seni!” dedi. Elinnen başını öfeledi!

Ben de o yaşlarda dam loğlamağa Eynüm bayılıydım! Çoñ hoşıma gidiydi.

“Tamam, Nené, Osman'ı da alır birabar geliriñ!” dedim.

Soyradana Emine Nené, “Oğlum bañ! Neneyın loğdır ağacı da yoñ ha! Aha onu da sızden getiresen” dedi.

Anam da o sırada gendı gendine cığara sariydi.

Cığarasını o meşhur benzinli çağmağınnan yandırdı. Soyra tütün ülbesini, Emine Nené'yın öğine itikledi. Emine Nené de gendine güzel ince bi cığara sardı. İkısı birabar kéf-nen içmağa başladılar. Bız uşahken hemın hemın bütün analarımız cığara içiydiler.

Emine nené cığarasından son yudımı da çekti. Soyradana cığarasının ucında sallanan, nerdereşe düştü düşecañ

olan külini de bi çırpmañnan ağzına yolladı. Dılınnen, ağzının içini bi güzel sıvazladı.

Kéfi yerine gelmişti. “Yaallah! Aha ben gidiyem İslım! Allah seni de, oğlıy da ümirli éde! İşallah bazar günü yağmur mağmur da yağmaz! Ben seni bekliyem ha oğlum Fahat!” dedi.

Ayağa kahtı. Çekçegılı fitasını başına örtüp kapıdan çıtıp gétti.

Bazar günü bennen Ossé loğdır ağacını aldık, Emine Nené'yn evine géttiğ! Dama çıttık. İptida gevşıyen loğdır ağacının kendirini pehkem ettii. Onu da loğa geçirdii. Başladığ loğlamağa.

Tam dört tene dam loğtıyacahtı. Bi damı bitirdik. İkin-cisine başladığ. Tam o sırada zuvahtan geçen loğdırçı Meħmut 'Emmi'nın sesını duydii. “Dam loğladaaaaaan! Dam loğladaaaaaan!” deye bağıriydi! Meħmut 'Emmi kiminler, 'Eyni zamanda evlere odın kırmağa da geliydi. Odını ekseri zuvahta kırarlardı.

Ben o sırada içimden, “Keşke Emine Nené, aha bı adamı tutsadı da, heç olmassa bizde kurtulırdı. Dört tene damı loğlamağ ele kolaymı?” deye geçirdim.

Neyse! Biz ikinci dama da başladığ. Birezim ben birezim de Osse, hetre hetre loğlıydi. Sıra Ossé'ye gelmişti. Ossé bi getti bi geldi, ben de o sırada damdahki otları temizliydim. Bi bahtım, Osse'yn, “Hahooo! Loğ düştü looğ! ” deye bağırdığını duydım. Başımı kaldırdım. Abooo! Loğdır ağacı Osso'yn elinde amma, ortalıhta loğ moğ yohtı!

Loğ çoktan heyadı boylamışdı. O gümbürtiye, Emine Nené heyada fırlamış, “Uyyyy! Evim yihıldı. Nedı bı başıma gelen!” deye bağıriydi! Yoħsakim o, bızım birimizin heyada düştüğünü zannediymiş. Biz neye urğadığımızı bilmediiğ!

Egilmüş heyeda bahiydik. Emine Nené başını kaldırıp bızı göreneçin rehet bi nefes aldı. “Yarabbim siye şükür! Neyseki ne uşahlara bişe olmamış!” deye bi yandan seviniy, bi yandan da Allah’a dü-e ediydi.

Soyra bize, “Uyyy! Énin yavrım énin aşağı! Lazımı yoh! Hele tez gidin o loğdırçıyı çığırın, gelsin o loğlasın!” dedi.

Ardinnan da,

“Demah ki, “Ekmegi ekmekçiye ver, bi ekmek de fazladan ver deye, el elem boşına söylememiş” deye sölene, sölene zuvaş kapısına dorğı getti.

İşte ben o günü, héç eklımdan çıharmamışamdır! Héç unitmamışamdır!

Bennen Ossé alacağımız almıştık! Éle bi korhmıştış ki, héç sormayın gésin!

Bir cumartesi yine karla uyanmıştık. Annem dışarıda mangalı yakmakla meşguldü. Avludan bana seslendi. Kazanımı giymemi ve çıkıp kendisine yardım etmemi istiyordu. Avluda en az on santim kalınlığında kar vardı. Annem bir yandan mangal ile uğraşırken öte yandan da tandırlığa ve zembeye giden güzergâhları kar küreği ile temizlemeye çalışıyor, kayıp düşmememiz için yol açıyordu.

Benden de kaymış olduğu ateşi yellememi istiyordu. Çıplak ayaklarıma haphapları giydim ve merdivenin altında babamın yaptığı teneke yelpaze ile ateşi coşturmaya başladım.

Kar gittikçe hızını arttırmış ben de üşümeye başlamıştım. Ateş kayma işlemi bitmiş, annem mangalı içeriye almıştı. Ağabeylerim yataklarından kalkmış, boğuşuyorlardı. Ben hiç

durur muyum? Hemen kendimi bu hengâmenin içerisine at-
tım. Epey süren bu tatlı boğuşmanın ardından, kardeşlerime
karın yağdığını müjdeleyince, önce inanmayıp şaka yaptığımı
sandılar. Pencereden avluya bakınca da sevinç çığlıkları ata-
rak dışarıya fırladılar.

Annem sofrayı hazırlayınca kadar biz avlunun ortasına
çoktan kocaman bir kardan adam yapmıştık bile. Kömür par-
çaları ile ona kaş burun ve ağız yapmış, gözlerini de iki adet
ceviz kabuğu ile halletmiş babamın eski sekiz köşe kasketini
de başına geçirmiştik. Böylece ortaya çok sevimli bir kardan
adam çıkmıştı.

Annem bize bu sabah çok nefis bir yemek hazırlamıştı.
Ekmek aşısı. Bu aşısı çok severdik. İnce kıyılmış bol soğan ve
salça yağda kavrulur, üzerine su eklenir ve bu sulu sos tabağa
ufalanmış kuru ev ekmeğinin üzerine dökülür öylece yenirdi.
Onun lezzeti tartışılmazdı. Kokusu avluyu aşar sokağın en
ucundaki evlere kadar yayılırdı.

Kahvaltıdan hemen sonra annem hazırladığı bir sıtıl do-
lusunu ekmek aşısını da dükkâna göndermek için ayırmıştı. Bu
görevi de hava karlı ve soğuk olduğundan Nihat abime ver-
mişti. Kuru ev ekmeklerini ve tahta kaşıkları bir beze sarıp
sarmaladı. Kovayı da eline alan abim dükkânın yolunu tutar-
ken bizler soluğu damda almıştık.

Damlara çıkan komşu çocuklarla birlikte kartopu oynan-
mış, çok sevdiğimiz Celal Aşar abimizin yardımı ile yine ko-
caman bir kardan adam yapmıştık. Bir yandan da sokaktan
geçecek olan ve “Kar attıraaaan!” diye bağırarak insanların se-
sine kulak kabartmıştık. Çünkü Celal abimizin Annesi Hatice
Teyze, karcı geçerse bize gelsin diye tembihte bulunmuştu.
Evleri çok büyüktü. Tam sekiz adet dam vardı. Bu damlarda
bahar aylarında çeşitli otlar, yoğurt çiçekleri, sarıçiçekler, ge-
lincikler açardı. Bir sokak boyunca damlar birbirine bağlı ol-

duğundan çoğu zaman komşuların evlerine damlardan geçerek giderdik. Her bahar geldiğinde annelerimiz komşularla birlikte Hatice Teyzelerin damlarında piknik yapar, tatlı sohbetlerde bulunurlardı. Boş vakitlerinin çoğunu bu damlarda geçirirlerdi.

Damlardaki karın kalınlığı on beş santimi bulmuştu. Nihayet duymak istediğimiz karcının sesi sokakta yankılanmaya başladı. Bizler damın sokağa bakan tarafına geçerek,

-Emmıı! Emmıı! Geel geel! Ha bı tetırbiye gel! diye bağırarak karcıyı komşumuz olan Kamil Aşar amcanın kapısına yönelttik.

Hemen işe başlayan karcı, karları avluya oradan da evin derin kuyusuna atarak görevini tamamlamıştı. Bu işlem iki saat kadar sürmüştü. Sonunda Hatice Teyze adamcağıza ücretinin yanı sıra bir aş leğeni dolusu da sıcak çorba ikram etmiş onun hayır dualarını almıştı. Bizler de avluya yığılan kar yığınlarının üzerinde ve damlarda saatlerce debelenip durmuştuk.

Bu arada kar yağmaya devam ediyordu. Bir ara annemi, bizim damda gördüm. Var gücü ile bize sesleniyordu. Hemen eve gelmemizi istiyordu. Ellerimiz ve ayaklarımız soğuktan donmuş gibiydi. Ama yine de damdan inmeye hiç mi hiç niyetimiz yoktu. Aşağıdan, Hatice Teyze bize,

-Hadée! Énın aşığı! Yeter çıhsttıyız! Merhemet edin! Avradı ünnedıysız! Anayıza heç mı üregıyız yanmıy? diyerek bizi uyarınca merdivenlerden dikkatlice inerek kendimizi sıcak odaya attık.

Çok eğlenmiştik. Öte yandan, mangalın külünü eşen ve közleri iyice ortaya çıkaran annem bizi azarlamaya devam ediyordu. Kızgınlığı geçince bize pekmez vermesini ve karlamaç yapacağımızı söyleyince,

-He yaaaa! Karlamaç yıyinki geberesız! Heç boşına urğışmayın! Karlamaç, marlamaç yoğ! Size böğın zuvağa

çihmah da yoh! Zatana, iptıda yağın kar it karıdır, pistır yınmez! dedi ve odadan çıkıp tandırılığa gitti.

Akşam olmasını sabırsızlıkla bekliyordum. Çünkü annemden çok sevdiğim bir misafirin geleceği haberini almıştım.

Çok yoğun yağın karın ardından avlumuzun, merdivenlerimizin ve çardağımızın önü karla kaplanmıştı. Bu ortamda misafirlerimizin gelemeyeceği endişesi beni çok düşündürüyordu. Ama hiç de düşündüğüm gibi olmamıştı. O gece, o soğukta, sokaklar karla kaplı olduğu halde misafirlerimizin nasıl geldiklerine bir türlü akıl sır erdirememiştim.

Akşamleyin keyfimize diyecek yoktu. Misafir diye bahsettiğim, babamın teyzesi oğlu olan ve çok sevdiği Mehmet Nabi Emiroğlu, eşi Serçe Eşşe'si ve bizlerden hayli büyük olan çocukları, Ayhan, Erkan, Ömer ve Lütfü ağabeylerdi.

Sayıp sevdiğimiz bu abilerimiz üstün meziyetlere, bilhassa da müzik yeteneğine sahip kişilerdi. O gece udlarını da beraberlerinde getirmişlerdi. Şarkılar çaldılar, söylediler. Tatlı sohbetler edildi. Çerez olarak annemin böyle geceler için özenle hazırlayıp ketremizde muhafaza ettiği kavurgalar ve odanın orta yerinde gaz ocağı üzerinde patlattığı mısırlar yenildi.

Bir ara Ayşe teyze beraberinde getirdiği yamalık bohçasını açarak,

Anneme,

-İslim kurban siye! Ha bı gece bı çorapları biye yamalaşay siye dıre edere! dedi.

Annem bizdeki eski çorap, kumaş ve bez parçalarının bulunduğu yamalık bohçasını dolaptan çıkardı. Düğümünü açarak içindekileri orta yere döktü.

O gecenin bir bölümünü yama yapmakla geçirmiş olan annem, Ayşe teyzenin duasını almıştı.

Nabi Amcalar kış aylarında cumartesi akşamları bize oturmaya gelirler, gelirken çiğköftelik dövülmüş kara etlerini de getirirlerdi. Annem çiğköfteyi yoğurur, peşinden kavurğa, şire, meyve yerdik. Ömer abi, daha sonraki yıllarda ise Lütfü abi uduyla şarkılar, türküler çalar, Nabi Amca ve babam şarkılara eşlik ederlerdi.

Her halde biz kardeşler müzik zevkimizi o gecelerden almış olmalıyız. Şimdilerde Cihat abim, ben ve Sabri az da olsa bağlama çalıyoruz. Ben naçizane, besteler yapmaya çalışıyorum.

Yaz aylarında bu gezme tersine döner, bu kez bizler ailece cumartesi akşamları Nabi Amcalara giderdik. Evleri Nartlık'taydı. Damda halı ve sap yastıklarla bezenen tahtalarda oturur, o yıllarda Urfa'nın tek yazlık pavyonu olan İmam Ali pavyonu'ndan Bülbül Kardeşler'in tüm Urfa'ya yayılan şarkılarını dinlerdik, hatta izlerdik. Annelerimiz de bu duruma çok sinirlenirlerdi.

Nabi Amcanın esas adı Mehmet idi. Çok güzel konuşmasından ve hitabetinin, sohbetinin dinlenilmesinden dolayı "Şair Nabi'ye izafeten sevenleri kendisine "Nabi" adını takmışlardı. Ayakkabıcı idi. Ancak çok aydın ve bilgili idi. Her gün muntazaman gazete alır, okur, okuturdu.

Mehmet Nabi Amcanın bir de Cevdet Emiroğlu isminde abisi vardı. Cevdet Amca da Urfa'nın ilk muallimlerindendi.

Gecenin ilerleyen vaktinde annem,
-Vış Eşşe! Ne otırıyış béle? Kağah kıftemızı yuğırağ! deyinçe çok sevinmiştik.

Köfte yarım saat içerisinde yoğrulmuş, çekçek, bastık, sucuk, kesme ve cevizle birlikte sofraya konulmuştu. O gece Nabi Amcanın, **“İslim vallahi canımız küncülü Ekıt istiydi, sen bize çekçek bastıh çıhatti!** diyerek anneme şaka yollu serzenişte bulunması ve Ayşe teyzenin de **“He canuum! Küncülü ekıtı neyizden öğidecahsız! Ağziyızda diş kalmamış, bi de küncülü ekıt istiyisiz!”** diye cevap vermesi hala aklımdan çıkmış değildir.

O gece karın hızı hiç kesilmemişti. Bu sefer de babamızdan karlamaç istedik. Babam bizi kırmamıştı. Ama tembihte bulunup bizi de ikaz etmekten geri durmamıştı. Karı damdaki duvar diplerinden ya da cemelden toplamamızı istemişti.

İki tepsi dolusu karla odaya girmiş, annemizin gün pekmezini karla karıştırıp önümüze koyması ile birlikte karlamacı kaşıklamaya başlamıştık.

Derken saat onikiye yaklaşıyordu. Elektriklerin kesilmesine yarım saat kadar bir süre kalmıştı.

Ayşe teyze,

-Vışış! Biz ne otırıyih! Hesar çürütmağa mı geldih! Kağ Mehemet kağ! Uşağların da yuhsı geldi. Fanısımızı yandırağ yola düşağ! İslım! Esseh yeri gelmişken sölyım! Bağ bız kaç seferdir size geliyih! Bı nakıl da siz bize gelecahsız!

Haftaya da kendilerinde buluşmak arzusuyla Mehmet amcaları uğurlayıp hemen yataklarımıza gömülüverdik.

***O zamanlar kar yemek, kışın yalınayak sokaklarda oynamak, başlıksız, paltosuz dışarı çıkmaktan dolayı kimseler öyle kolay kolay hastalanmazdı. Çocukların ve de büyükle-
rimizin bedeni çelik gibiydi. Doğal olan ne varsa yeme şansımız vardı. Balın, pekmezin hasını, çekçek, bastık, sucuk, kesme ve cevizin en iyisini yerdik.***

Yemeklerimiz daha ziyade doğal bakliyat türlerinden olan, Nohut aşısı, kuru fasulye, lolaz, mercimek şorbası, lebeni, marhuta, bulgurdan yapılan köfte çeşitlerinden olduğu gibi, yazın kurutulan, kuru bamyaya, 'Ecur, balcan, isot, kabak dolmasından olurdu. Et bol ve ucuzdu. Öyle ki etlerin, kokmadan satılması için, fiyatların bazen yarıya indirildiğine şahit olurduk. Bazı kimselerin yani bu işi ayaküstü yapanların evde kestikleri kuzuların etlerini sepet içerisinde çarşı pazar dolanarak, hatta yalvararak sattıkları bile görüldü.

Bir tatil günüydü. Çok acıkmıştım! Zerzembeye indim. Bir tane ev ekmeğini alıp, bir güzel ıslattım. Sofraya sarıp yumuşamasını bekledim. Sonra da tekrar geri dönüp, elimi zerzemenin camhanasında sefa süren küpün içerisine daldırdım. Büyüğünden bir deleme peyniri kaptığım gibi avluya çıktım.

O zaman peynirler çok yağlı olur, peynir küpünün üzerinde iki parmak kalınlığında yağ birikirdi. Annem bu yağı yüzeyden alır, peynir suyunu da ilave ederek külünce hamuruna katardı. Böylece külünce daha da lezzetli olurdu. Külünce yapmak başlı başına bir keyifti. 'Ettar İse 'Emmi'den (İsa Demirkol) külünce dermenı alırdık. Annem yoğurduğu hamura bu karışımı katar, bir müddet bekletir, sonra pazı ile hamuru açar, bizler de büyük bir zevkle külünce nakışını hamura basar ve ardından örgü şişi ile muhtelif yerlerinden delerdik. Evdeki külünce nakışına ilave olarak komşulardan getirdiğimiz çeşitli büyüklükteki nakışları da kullanırdık. Çünkü her evin nakış aletinde başka başka motifler olurdu.

Külünçeler fırından çıktığında üzerlerindeki motiflerden bu külünçelerin hangi eve ve kime ait olduğu bilinir, dolayısıyla birbirine karışması adeta imkânsız olurdu.. Bu bir nevi işaret de sayılırdı. Bu nakışlar adeta birer sanat eseri gibiydi. Külünçeyi fırından eve getirirken kokusu tüm mahalleye yayılırdı. Bunun sebebi külünce hamurunun fırından getirdiğimiz eşki hamur ile yoğrulup dinlendirilmesinden ve hamuruna katılan çeşitli baharatlardandı. Bu baharatlar “Boy otu” (çemen), “Rezene”, “Mahlep”, “Karahavuç” (çörek otu) tan ibaretti.

Külünçeler yuvarlak olurdu. Annelerimiz ekonomik olsun diye bu külünçeleri dörde bölerek üçgen şekline getirirlerdi ki, bunlara da behşimet derdik. Biz külünçelerimizi, tophanelerimizi Su Meydanı’ndaki Yasin Usta’nın fırınına götürürdük. Bir tane de Elli Sekiz Meydanında külünçe fırını vardı. Bu fırınlarda ekmek pişirilmezdi. Haşhaş keşke, küncül, şekerli keşke, patıspanya, (pandıspanya), peksimet, çocuklar için ramazana özel çanta, tabanca, ay, ördek, yıldız biçiminde pasta tadında çörekler, külünce, tophana gibi unlu mamülleri yapılır ve de evlerden getirilen çeşitli hamur işleri pişirilirdi.

*“Yasin Usta pişirirdi fırında külünçe, behşimet,
Haşhaş keşke yiyenlerin artar idi kısmeti”*

Avucumda sakladığım şeyin ne olduğunu anlamaya çalışan annem:

-Hele söyle bahım biye! Sen nediysen gene? Bayahtan beri sıçan kimin bi o delige, bi bı delige girip çıhiysan!

-Ne sıçanı ne deligi ana? Karnım acılı! Ekmek suladım, Aha bi deleme de pendır çıhattım. Yiyecağam.

-Eyı de oğlım, tel dolapta dolma var. Onı yı yavrum!

-Ööö, meğdem bulaniy! Ben dolma sevmiyem! Ben pendır ekmeğ yiyecağam!

-O zaman dur! Ecele etme! Bayrım siye bi tas da bekmez çıhadım! deyince keyfim yerine gelmişti.

Ben pekmezi çok severdim. Hele hele şerbetine bayılırdım. Çoğu zaman sofraya pekmez şerbeti, peynir ekmeğ kolunur bir övün böyle geğiştirilirdi.

Bazen de annem şekerli veya pekmezli bulamaç pişirir onu ekmeğle yerdik. Babam bunun doyurucu olmadığını **“Bulamaç, karnım aç”** diyerek ifade ederdi. Babam et se verdi. İki üç ayda bir hindi alıp cevizle besler, sonra kesip yerdik. **“Et girmiyen eve dert girer ve zıfir yimediğim gün karnım doymiy!”** derdi.

O zamanlar ailelerin çoğu yoksuldu. Öyle canımızın her istediğini de yiyemezdik. Daha doğrusu bulamazdık. Bir evde bulgur, yağ, peynir, ekmeğ var ise, yanı sıra da odun damında kışı geçirecek bir iki çuval kömür de bulunursa her şey tamam demekti.

Neyse o gün peynir, ekmeğ ve de pekmezele bir güzel karnımı doyurmuş, soluğu tekrar sokakta almıştım.

Çok sevdiğim arkadaşıım Osmanların kapısının önündeydim. Kapının tokmağına elim erişemediğinden, kapıyı yumruklamaya başladım!

Osman son üç gündür bana bir şeyler anlatmak, bir sırrını paylaşmak ister gibiydi. Bende meraktan çatlamak üzere idim. Kapıyı Osman açtı. Karşısında beni görünce çok sevinmişti. Avluya girdim. Annesi kuyudan su çekmeğle meşguldü. Bana her zamanki gibi gülen yüzü ile,

-Hoş geldi y oğlım Fahat! Anay niniy? diye sordu.

Ben de,

-Héééç! Evı sıyrıy! diye cevap verdim.

Sonra da,

-Hade girin içeri! Savihta beklemeyin! Tandıra girin!
'Ekıllı ekıllı oturun!

Lütfiye teyzenin sözünü dinleyerek odaya girip kendimizi sıcacık tandır yorganının altına atıverdik. Birbirimize bakıp gülümsüyorduk. Osman'ın kardeşleri Ali ile Mehmet ise tandırın içerisinde o tadına doyumaz sıcaklığın verdiği rahatlıkla uyumakta idiler. Osman yanıma iyice sokuldu. Kulaklarım bir şeyler fısıldamak niyetinde olduğunu anladım. Parmağı ile sus işareti yapan Osman, sonunda sır diye nitelediği sözleri kulağıma söyleyiverdi. Ardından da kimselere söylememem için de benden söz aldı.

Önce inanmamıştım. Sonra Osman bana neden yalan söyleyecek ya da şaka yapacaktı ki diye düşündüm. İçimden doğrudur dedim. Ona inanmaya başladım. Babasının ramazandan önce İstanbul'a gittiğini oradan eşyalarla döndüğünü biliyordum. Bu vesile ile çocuklarına bayram hediyesi de getirmiştir diye düşündüm.

Tamam, söz dedim. Kimseye söylemeyeceğim diye de yemin ettim. Biz böyle fısıldaşırken Mehmet uyanmıştı. Doğruldu! Gözlerini ovaladı! Beni görünce gülümsedi. Ayağı ile hala uyumakta olan küçük kardeşini dürtmeye başladı. Sesini yükselterek,

-La 'Eli! Kağ kağ! Bağ kim gelmiş! diye bağırınca, Ali de uyanmıştı.

Akşama kadar kâh avluda kâh odada çeşitli oyunlar oynayıp durduk. Akşam olmuştu. Osmanların kapısı çalındı. Lütfiye teyze kapıyı açmak için dışarı çıktı. Gelen küçük kardeşim Mustafa idi. Pencereden içerisi pek seçilemediğinden avuçları ile ışığı kırıp içerisini görmeye çalışıyordu! Ben hemen yerimden fırlayıp oda kapısını açtım.

Mustafa:

-Anney seni çağırıy! Déyi tez eve gelsin!

Ben hemen toparlanıp Mustafa ile birlikte eve döndük.

Annem adeta burnundan soluyordu.

-Oğlum sen héç utan mimısan! Bı vahta çin haħın evinde ne işiy var! Yatıya mı gettiy! Siye bin kere söylemişem! Aħşam olmazdan evvel eviyeze gelin! 'Eyıp denen bişe var!

O günden sonra geceyle gündüzlerin arasına aşılmaz duvarlar örülmüş, günler gecelere geceler ise güne kavuşmaz olmuştu sanki. O zamanlar sabrın ne olduğunu bilecek, kavrayacak yaşta da değildim.

Hafta sonu yaklaşmıştı. Dört gözle kavuşmayı beklediğim güne bir gece bir de yarım gün kalmıştı.

Gece geç saatte uyuduğumuzdan sabah uykuda kalmış, uyanamamıştık. Annem de ev işlerine dalmış olacak ki, bizleri uyandırmamıştı. Alelacele kahvaltımızı yaptık, abimlerle birlikte okulun yolunu tuttuk.

Biraz geç kalmıştık! Kapıda Müdür bekliyordu. Geç kalanları teker teker içeri alıyor ve bizlerden odasının bulunduğu eyvanın önünde beklememizi istiyordu. Başımıza gelecekleri biliyorduk.

Bir zaman sonra eyvanda okula geç kalanların sayısı yirmiye ulaşmıştı. Şerif Bey bize doğru geliyordu. Sert bakışlarla bizi süzdükten sonra odasına girdi. Biraz sonra elinde o meşhur nar hılfi ile karşımıza dikildi. Tek tek ifademizi almaya başladı. Mazeretimizin olumlu ya da olumsuz olmasına bakılmaksızın dayak faslı başlamıştı. Nar hılfinin şaklayan sesi eyvanda yankılanıyor, avuçlarımızda derin çizgiler ve morluklar oluşturuyordu. Hıçkırıklarımız avluyu aşarak sınıflara ulaşıyordu. Öyle ki o an sınıflardaki çocuklar bile yaşadığımız acıları hissediyor gibiydiler. Çünkü bu yaşadığımız

olay her gün fasılasız devam ettiğinden dışarıda neler olup bittiğini derste iken bile tahmin edebiliyor, bu acılardan da psikolojik olarak etkileniyorduk.

Zaten bu dramı yaşayan bir öğrencinin bir yıl boyunca aynı hatayı yapma gibi bir düşüncesi ya da lüksü kalmıyordu. Evlerimizde saat bulunmadığından dolayı bu azabı yaşayan çocuklar okula zilden en az yarım saat öncesinden gitmeye çalışırlardı.

Okulda dayak yediğimizi annemize babamıza da diyemiyorduk. Desek bir de onlardan dayak yiyorduk! Zaten bizi öğretmenlere ve ustalara **“Eti seniye gemiği benim”** diyerek teslim ederlerdi! Ya işte durum böyleydi.

BUGÜN GÜNLERDEN CUMARTESİ

Cumartesi günleri yarım gün ders yapardık. Sabahçılar saat ona kadar, öğlenciler ise saat on ikiye kadar okula giderlerdi.

Okul çıkışı eve uğrayıp sonrasında ise hemen Osman'lara gidecektim. Çok heyecanlıydım. Çantamı hazırladım. Bir şeylerimi unutmayayım diye de tekrar tekrar içini gözden geçirdim. Dün yediğim dayağı unutmamıştım. Bu sefer erkenden okula gitmem gerektiğini biliyordum. Annemin ısrarına rağmen kahvaltı yapmak istemiyordum.

Cebimde on kuruşum vardı. Bugün ben de çoğu çocuklar gibi okulda şekerli simit yemek istiyordum. Tam kapıdan çıkarken annem,

-Sen béle ac acına nasıl mektebe gidiyisen? Öle oğınanaçin eynim acıydan geberürsen! diye söylenmeye başladı.

Ben de paramın olduğunu, bugün okulda yiyeceğimi ve bugün sadece üç ders yapacağımızı söyleyince annem biraz yumuşamıştı.

Potinlerimi ayağıma geçirip kapıyı çektim. Kapı önünde potinlerimin iplerini bağlarken komşumuz Celal Aşar abilerin kapısının açıldığını hissettim.

Hatice Teyze evin annesi idi. Enikli kapıdan eğilmiş bana bakıyordu. Belli ki bir şeyler diyecekti. Tahminim doğrudu. Bana yumuşak bir ses tonu ile

-Fahat oğlum anay niniy? Acığ kapiy çal anayı çığır! de-yince doğrudum ve kapımızı çalmaya başladım.

Anneme, Hatice Teyze seninle konuşmak istiyor dedim. Ben tekrar potinlerimin ipi ile uğraşmaya başladım. Hatice Teyze annemden bugün birlikte Dudu Teyze'lere hatırlmaya gidelim diye istekte bulunuyordu. Dudu Teyze'ler bizim evden birkaç kapı yukarıda otururlardı. Geçen hafta kocası vefat etmiş, annemler üç gün boyunca ölüye gitmişlerdi. Demek şimdi de hatıra gidilecekti.

Dudu Teyze'nin kocasının öldüğü gün bizler öğlen vakti sokakta oynarken sokağın başında, sırtında tabutla bir hamalın bize doğru geldiğini görmüş, çok korkmuştuk! Hamal bize **"Recep Ağa'nın evi hangisi?"** diye sormuştu. Bizde ürkek bir tavırla evi göstermiş, ardından da evlerimize koşarak bu kötü haberi annemize vermiştik.

Tabut Recep amcaların kapısına dayanmıştı. Biraz sonra bir eşek yükü de biyan getirilip kapının önüne boşaltıldı. Ardından sokağın başında aynı hamal yine görünmüştü. Bu sefer de sırtında kerevete benzeyen, ayakları azıcık uzun olan bir tahta düzenek vardı. Bunu da evin kapısından zorlayarak içeriye aldılar. Her ölenin kapısına dayandırılan bu tabutun, ölen insanı içerisine koyup mezarlığa taşımak için, biyan otunun da ölüyü yıkamada kullanılacak olan suyun ısıtılması için, o kerevite benzeyen tahtanın da nakış tahtası olduğunu ve ölüyü üstünde yıkamakta kullanıldığını nice yıllar sonra öğrenmiştim.

Ben tam tetirbeden çıkarken bu sefer de Ağzı Açık'ların tetirbesinde oturan komşu çocuğu Mehmet'le karşılaştım. Elinde bizim kollu tasımız vardı. Annem kapıya geldiğinde Mehmet,

-İslım dayzé kollı tasiyızı getırdım!

Annem kollu tası Mehmet'in elinden aldı. İşte ben o güne kadar kollu tasın sadece bulgur kaynatılırken, pekmez, şire yapılırken, domates salçası çıkartılırken kullanıldığını biliyordum. O günden sonra kollu tasın ölüleri yıkarken de kullanıldığını öğrenmiş oluyordum. Sonraki zamanlarda her zembeye girdiğimde kollu tase korkulu gözlerle bakar, elime bile almaya tiksindir, çekinirdim. Gelin görün ki o kollu tas şu an benim atölyemde antikalar arasında yerini almış durumda.

Ayrıca o günden sonra sokakta duvara dayanmış bir tabut, kapı önüne yığılmış biyan ya da küllerini ve nakış tahtası gördüğümde bana bir haller olurdu. Yıllarca Ulucami'nin batı kapısından tek başıma geçemezdim! Çünkü caminin bu kapısının girişinde her zaman iki adet tabut dururdu. Daha önce-leri varlığından habersiz olduğum bu tabutlardan mahallede yaşadığım o olaydan sonra ürkmeğe başlamıştım.

Annem, Hatice Teyze ile konuşurken ben de potininin iplerini bağlayıp tetirbeden sokağa çıktım. Yirmi adım ileri-deki Osmanların evinin önünden geçerken sanki ayağım kilitlendi! Durdum! Düşünmeye başladım! Osman acaba evde miydi, yoksa okula gitmişmiydi?

Kulağımı kapıya dayadım. İçeriden gelen sesleri süzgeç-ten geçirip ayıkladığımda, Osman'ın sesini teşhiste pekte zorlanmamıştım. Demek ki hala evdeydi. Artık kapıyı çalmamın bir anlamı yoktu. Nasıl olsa birazdan çıkacaktı.

Kapının önünde, üç kardeşin, benim uykularımı bölen o meretle oynayıp geceyi yarılایp, sonrasında ise o tatlı yor-gunluğun verdiği mutluluk ve rehavetle bir güzel uyumuşlar-

dır diye içimden geçirirken, kapının açıldığını dahi duymamıştım. Birden annesi ile Osman'ı karşımda görünce irkildim. Kapının hemen arkasında Lütfiye teyzenin gülümseyen gözleri ile yüz yüze geldim. Sanki bize bir şeyler söylemenin hazırlığı içerisindeydi!

O güzel annenin dilinden, her zamanki tembih ve dualar dökülürken biz köşeyi çoktan dönmüştük bile. İkinci dönemde birbirimizle vedalaşarak ayrıldık. O Şehit Nusret Okulu güzergâhına dönerken ben de Atatürk Okulu'na doğru yol almaya başlamıştım.

NAYLON TOPLA TANIŞMA

Okul dönüşü öğlen yemeğinde evde ne yediğimi hiç hatırlamıyorum. Hemen Osmanların kapısına dayandım. Kapı aralıktı. İçeri girdim. Avluya bakan pencereden beni gören Osman oda kapısını aralayıp beni içeri aldı. Annesi ve diğer iki kardeşi mangalın etrafında toplanmışlar ısınmaya çalışıyorlardı. Bana da yer açıp oturmamı söylediler. Aklım başımda değildi. İkide bir Osman'ın kulağına eğilip hafifçe,

-Hanı nerde? Hanı nerde? diye soruyordum.

Dönüp annesine baktı. Lütfiye teyze durumu fark etmiş olacak ki,

-Kaşım getirim! Yassabır Yallah! diyerek odadan çıktı.

Pencereden baktığımda Lütfiye teyze çardağın merdivenlerine doğru gidiyordu. Yukarı çıktığında oda kapısının önünde durdu. Entarisinin bel kemerine bağlı olan anahtarla kapıyı açtı. İçeri girip gözden kayboldu.

Osman'a,

-Anay onu çardağa mı sahlamış? diye sordum.

Osman,

-Hee! Bız éle her dekke oynamiyah diye sahlily! Bayramdan belli de heç çihartmadı!

Heyecandan yerimde duramiyordum. **“Demek ki üç kardeş onunla güzel bir bayram geçirmişler, doya doya oynamışlar”** diye içimden geçirdim ve yine kendi kendime, **“Osman hindiye keder niye bının lafını biye etmemiştı? Neyse boş ver! Sonında söledi ya! Bu da çoğ mühimdi!”** diye düşündükten sonra Osman’ın kendince haklı olabileceği kanaatine vardım.

Bu sefer de acaba nasıl bir şeydi? Büyük müydü, küçük müydü? diye, kendi kendime topun hacmini sorgulamaya başlamıştım ki, Lütfiye Teyze nihayet kapıda göründü. Merdivenleri birer birer inerken ayağındaki takunyaların çıkardığı sesler avluda yankılanıyordu. Elinin içinde hapsedtiği nesneyi seçmede zorlanıyordum. Osman yerinden fırladı. Kapıyı annesinden önce davranıp açtı. Lütfiye teyzenin elindeki cismi kaptı! Hızlıca gelip hafifçe küllenmiş mangalın başına çöktü. Kalbim küt küt atıyordu! Osman’ın ellerine dikkatlice bakıyordum. O meret avuçlarının arasına sığacak büyüklükteydi. Üzeri mavi beyaz çizgiliydi. Çok sevimliydi. Çapıt topa hiç mi hiç benzemiyordu. Çok sade ve asil bir görünümü vardı.

Annesi,

-Oğlım yavaş yavaş oynayın! Kudırmayın! Ataşa da düşürmeyin ha! diye sıkı sıkı tenbihte bulunuyordu. Ardından da,

-Ben ahşam üçün yimek yapacağam, tandırılıhtayam! dedi ve odadan ayrıldı.

O an itibarı ile mahallede naylon topu ilk defa ben görmüş oluyordum. Söylersem kimsenin bana inanmayacağını tahmin ediyordum. Osman’a adeta yalvarırcasına,

-Hele acılı ver baħım lo! deyince Osman topu bana doğru uzatıp,

-Ala! Dikket et ataşa düşmesın! diye de beni uyarmaktan geri durmadı!

Bir anda sanki yer küreyi bana bağışlamıştı. Yüzümün yandığını, ateşimin yükseldiğini hissediyordum. Bu meret ne yumuşak ne de sertti! Onu hayranlıkla incelemeye başladım. Elimde evirip çevirirken içimden, **“Çapıt toptan ferklı bının nestı var ki?”** diye sorgulamaya başladım.

Sonunda dayanamayıp, haydi! Ne duruyoruz? Kalkıp oynayalım dercesine yüzlerine bakıyordum. O an sanki üçkardeş de topla oynamaktan bıkmış gibi bir tavır içersindeydiler.

Osman,

-Durın hele! Ögde mangalı bi yana çekah! Soyra oynıyah.

Ben,

-Elnen mı oynıyılı, yohsam ayañnan mı? diye sorunca

Osman,

-Anam kıziy lo! Deyi ayañnan oynamayın, elnen oynayın!

Her birimiz odanın bir köşesine geçip oturduk. O sevimli topu, Osman Ali'ye, Ali Mehmet'e, Mehmet bana atıp durduk. Naylon topu her kucakladığımda ona hayran hayran bakıyor ve inceliyordum. İçimden de, **“Artık çapıt topın pabıcı dama atıldı! Bı laylon top çoh hoş!”** diye geçiriyordum. Gerçi yere vurulduğunda pek sıçramıyordu ama yine de çok sevimliydi!

Bizler topa odaklanmışken o sırada şiddetle çalınan sokak kapısının sesini dahi duymamıştık. Birden avluya bakan pencereden Cihat abimin bizi izlediğini görünce çok korktum! Hemen Osman'ın yüzüne baktım. Osman'ın yüzü ekşimişti! Sanki abime naylon toptan bahsetmişim gibi imalı gözlerle bana bakıyordu. Sonunda abimi, eve geç kaldığım için anne-

min gönderdiği anlaşılınca o sevimli naylon top da artık aramızda sır olmaktan çıkmıştı. Abim de bizim sırdaşımız olmuştu.

İçeriye girip avuçlarımın arasındaki topu gören abim şaşkınlıktan adeta küçük dilini yutmuş gibiydi! Topu görünce donakalmıştı. Gözlerini iyice ayırmış, bir topa, birde bize bakıyor, o an ne diyeceğini, niçin geldiğini unutmuşa benziyordu. Ayakkabılarını gedemeçte çıkarıp yanımıza geldi. Ellerini bana doğru uzattı. Belli ki topu istiyordu. Ben Osman'ın gözlerine bakıyordum. Ondan izin için bir işaret bekliyordum. Bir iki saniye içerisinde o işaret gelince elimdeki topu abime doğru uzattım. Abim, topu avuçlarına aldı, evirip çevirmeye başladı! Dikkatlice bir incelemenin ardından,

-La bı ne la? Na hoş bi top! Nerden geldi bı? dedi ve topu yerde serili olan haliya vurdu.

Abim, topun zıplamasını bekliyordu. Top zıplamayınca da,

-Eynım çapıt top kimın! Bı da hoplamıy! Amma çoğ hoş la! diyerek hem hayret hem de beğenisini belirten sözlerin ardından,

-Hadé kağ yerı! Anay bızı beklıy! dedi.

Ben isteksiz bir tavırla yerimden kalktım! Gönlümü, gözümü orada bırakıp abimle evin yolunu tuttuk.

Annemin yüzü yine asıktı!

-Siye her zaman sölyem! Bı seede keder hağın evinde ne işiy var bilmıyem ki! diye beni azarladıktan sonra, abimle teyzem kızının evine gitmemizi, eşkili getirmemizi istedi.

Eşkili sıtılını elimize tutuştururken annem abime,

-Yolda biribiriyze mikyat olın! Kimseden tay olmayın! Kardaşiyın da elını bırağma! diye sıkı sıkıya tembihte bulundu.

Abimle ben güle oynaya Fahriye Ablalara doğru yola koyulduk.

Eşkili kocaman küplerde, küpler de zerzembelerde muhafaza edilirdi. Çünkü en uygun yerler oralardı. Bu zerzembeler yazın serin kışın ise sıcacık olurdu.

Fahriye ablamız, Meleklerin (Temizoğulları'nın) geliniydi. Onların yaptıkları eşkili süperdi. Ayrıca Hacı Mahyeddin'lerin (Parmaksız Ailesi), Fartız Güzide'sinin, Takababagil'in (Dayoğlu), Hacı Mahmut Kayısı'nın muhterem eşleri Hacı Lütfiye'nin, Karalöklerin, Dişçi Hacı Mehmet Döngör'ün eşi olan Emine Teyze'nin, Kavasoglu Elmas Teyze'nin, Hayırluların eşkilisi de çok rağbetteydi. Bir de Mahoş Mustafa diye tanınan Mustafa Ergin amcaların da eşkilisi çok meşhurdu. Bunlar gibi daha birçok aileler eşkili basar, hayır için kapıya gelen herkese de verirlerdi.

Siyah kabarcık üzümünden elde edilen sirkeye yeşil Urfa isotu katılır, isotun rengi mora dönüşünce de artık tüketilmeye hazır hale gelirdi. Sirkeye dönme süresi otuz kırk gün sürer. Bunun adı "Eşkili basma" diye tanımlanırdı. Eşkili basma âdeti her evde yapılmazdı. Mesela benim annem bize düşmüyor diye eşkili basmazdı. Çoğu ailelerde, uğursuzluk getireceği inancı ile eşkili basmazlardı. Bu ve bunun gibi daha birçok batıl inanç hayatımızda yer alırdı. Önceden de belirttiğim gibi bazı aileler evine çiçek sokmaz, bazıları kuş beslemez, bazı ailelerde ise cuma günleri ev süpürülmez, çamaşır yıkanmazdı.

Daracık sokakları adımlarken, tabıklara düşmemek için çokça çaba sarfetmek zorunda kalıyorduk. Fahriye Abla'nın

evleri bizden bir hayli uzaktaydı. Hekimdede Mahallesi'ndeydi. O mahallede annemlerin akrabaları otururdu. Dayıları, amcaları, kız kardeşleri ve onların çocukları.

Neyse sonunda "Melek Fehriyesi'nin" yani teyzem kızının evlerinin bulunduğu sokağa gelmiştik. Bu sokakta annemin amcası kızları Rabia (Avşaroğlu) ve Fatma (Kalağası) ablalar, annemin arkadaşı olan Maniç Fethiye'si ve onun oğlu arkadaşım Mehmet Acar'lar oturuyorlardı.

Yine bu sokakta "çapıt çul" işleyen bir de ev atölyesi vardı. Annelerimiz evdeki işe yaramaz, eskimiş giysilerimizi parmak kalınlığında keser koca koca yumaklar yapar bu atölyeye getirirdik. Bir hafta sonra geldiğimizde rengârenk bir çula sahip olmanın sevinci ile eve dönerdik.

Cihat abimle sokağın bitimindeki "Kumaş Tetirbesi"ne vardık. Bu tetirbede yaşmak üreten, kumaş dokuyan bir atölye vardı. Ben önce oraya doğru yöneldim. Pencereden adamı izlemeye koyuldum. Tezgâhın çıkardığı ritmik seslere daldım. O kadar hoştu ki annemle Fahriye ablalara gelişimizde her zaman o tezgâhı ve tezgâha can veren o amcayı dakikalarca izlerdim.

Birden abimin beni kolumdan çekiştirmesi ile kendime geldim. Fahriye ablamızın kapısını çalmaya başladık. Bir müddet sonra kapının enikli kısmı açıldı. Fahriye abla karşımızdaydı. Bizi görünce hemen içeriye aldı. Ekşili kovanını elimizden alıp zerzembeye inerken,

-Uşağlar siz içeri girin! Aha ben hemen geliyorum. İlin-
çahta Mehmud'ı yatırmışam (Mahmut Temizoğlu) Acılı
seheb olun!

Odanın zemini duvardan duvara halılarla kaplanmıştı. Gedemeçte ayakkabılarımızı çıkardık. Henüz yeni yakılmış mangalın gür ateşinin başına oturduk. Odanın dört tarafı yer minderleri ve sap yastıklarla çevrelenmişti. Kısa bir süre sonra oda kapısı gıcırdayarak açıldı. Fahriye abla elinde eşkili

kovasıyla ile içeriye girdi. Kovayı bir kenara koydu ve gelip yanımıza oturdu. Hâl hatır sordu. Ardından,

-Hade uşahlar! Kaşın! Anayız şındı sızı merak eder! Dıkketli aparın ha! diye de bizi uyardıktan sonra,

-Dayzam'a da selam edin! Söleyin, Feşriye abla elleriyden öpiy! dedi ve bize kapıya kadar eşlik etti.

Hava kararmaya başlamıştı. Kara Meydanı'ndan geçerken akşam ezanı okunuyordu. İnsanlar akşam namazı için, caminin önünde tenekeden yapılmış ibriklerdeki suyla abdest almaya çalışıyorlardı. Biz Şahverdiler'in rampasını tırmanıp Basmahane'ye oradan da Şekerci Sokak'tan (Abdullah Ünlüsoy) geçerek sağ selamet bizim sokağa varmıştık.

Kapımız aralıktı. Annem yine avluda fır dönüyordu. Bizi görünce sevincinden,

-Efferım size! Tez geldiyiz. Savıhtan donmuşuzdur! Hemen mangalın başına gidin! dedi.

Annem elimizden aldığı kova ile birlikte tandırlığa daldı. Akşam yemeğinde kuru fasulye ve bulgur aşısı vardı.

Eşkili ile birlikte yediğimiz fasulye ve bulgur aşısının ardından hemen mangalın etrafına dizildik.

Annem,

-Kaşın! Kaşın bahım! Eliyzın, ağziyzın zıfırınen otırdıyız gene! Yeri gidin eliyzi ağziyzı yaşayın! Herhal gene bitlenmağa niyetiyiz var! diyerek bizi uyardı.

Hava çok soğuktu. Dolayısıyla da curundaki su da buz gibiydi. Zor da olsa isteneni çabucak yaptık ve hemen mangalın başına dönüverdik.

Annem sofrayı toplayıp, bulaşıkları yıkamak için dışarıya çıktı. Soğuk kış günlerinde çamaşır yıkamak, ekme yapmak, avluyu süpürüp yıkamak, hele hele bulaşık yıkamak anelerimiz için adeta bir işkence idi. Bulaşık yıkarken kül kul-

lanılırdı. Mangalda ya da ekmek ocaklarında biriken küller ıslak bir çaputun üzerine deterjan misali konulur, kaplar bununla ovalanarak temizlenir, sonrada suyla durulanırdı. Tabii bu kolay bir şey değildi. Bayağı meşakkatli bir işlemdi.

Annem işini bitirmişti. Soğuktan kızaran ellerini ovuşturarak içeriye girdi. Tandırda anneme de yer açtı.

O gece ben, günün tatlı yorgunluğu ve tandırın verdiği rahatlıkla derslerimi bile yapmadan uyumuştum. Gece boyu rüyamda Osman'la hep top oynayıp durdum. Osman topu bana, ben de Osman'a atarken korktuğum başıma gelmişti. Ben bir ara topu yakalamak isterken, elimden kayan top birden mangaldaki ateşin üzerine düştü. Top sanki canı yanmış bir hayvan gibi bağırıp ateşin üzerinde büzüşüverdi! Eyvah! Top sönmüştü. Osman keskin bakışlarla yüzüme bakıyor, ofluyor, pofluyordu! Osman ağlıyor, ben ağlıyordum!

Çok korkmuştuk. Osman bütün suçun bende olduğunu yüksek sesle yüzüme haykırıyordu. O sırada annesi de içeri girmişti. Odayı şimdiye kadar hiç alışık olmadığımız bir de koku sarmıştı. Lütfüye abla "Körolmıyasız! Ben size demedim mi ataşa dikket edin! Ben şındı babayıza ne derem!" deyince korkularım daha da artmış, ağlamaya başlamıştım! O kadar çok korkmuşum ve ağlamışım ki, hıçkırıklarımı duyan annemin,

-Her mı yavrum? Hele uyan uyan, dış mı görüysen oğlum! Korişma ben bırdayam! demesi ve başımı okşamasıyla uyan-
dım.

Annem başucumdaydı. Ama benim hıçkırıklarım devam ediyordu. Annem elinde su dolu bir tası bana uzatarak,

-Hele bi kaş yavrum! Bı suyu iç, soyrada 'Ebdeshanıya gét işe! deyince biraz rahatlamıştım.

Dediği gibi yaptım. Hâlâ bunun bir rüya olduğuna inanamıyordum. Odaya döndüğümde tekrar uyumaya korkuyordum. Gözümü kaparsam o korkunç olayı yeniden yaşayacağımı düşünüyordum.

Yatakta bir sağa bir sola dönüp durdum. Sonrasında ise bunun bir rüya olduğuna kendimi iyice inandırarak tekrar uyumaya çalıştım.

Gece okul ödevlerimi yapamamıştım. Neyse ki öğretmen de bakmamıştı. O gün bir teneffüs dışında hiç sınıftan çıkmadım. Bu vesile ile yapmadığım dersimi okulda yapmış oldum.

Okul çıkışı Osman'la karşılaşmamak için büyük bir çaba içerisine girdim. Çünkü gördüğümün rüya olduğuna halâ inanamıyordum. Paydos zili çalar çalmaz çantamı aldım hızlı adımlarla dışarı çıktım.

Osman'a görünmemek için arka sokaktan dolanarak eve gitmeyi düşünüyordum. Öyle de yaptım. Tam tetirbemize girecektim ki, birden Osman'ın sesiyle irkildim. Dönüp baktım Osman gülümseyen gözlerle bana bakıyordu. İçimden ***“Oh be, demek Osman bana küsmemiş! Demek ki dün gece yaşadıklarım gerçekten rüya imiş! Kendimi boşuna suçlayıp durmuşum”*** diye geçirdim.

Osman yaklaştı ve bana,

-Dersiy var mı? diye sordu.

Ben de,

-Hee! Var ya! Öretmen yazı dersi verdi. İki sehife yazın dedi.

Osman:

-Éyyı! Bize gelırsen birabar yazarılı! Benim de yazmalı dersim var. Tamam mı?

Osman'la yemekten sonra buluşmayı kararlaştırarak ayrıldık.

Öğlenden sonra Osman'larda iki saate yakın ders çalıştık. O süre içerisinde gördüğüm rüya arada bir aklıma geliyor ve beni bir hayli huzursuz ediyordu.

Çalışma esnasında çok düşündüm. Acaba Osman'a söylemeli miydim? Sonradan da bu fikrimden vazgeçtim.

Ama bugün, canım top oynamak, topu bile görmek istemiyordu. Nihayet dersimiz bitmişti.

Osman,

-Dersımız bitti! Acığ biraz da top oynıyağ! demez mi? O an sanki yüreğim ağzıma gelmişti!

Yüreğimin şiştiğini, göğüs kafesime sığmaz bir hale geldiğini hissettim. Hızla çarpan kalbimin sesini kulak kabartsa Osman bile duyabilirdi.

Defterini kalemını çantasına yerleştirdi. Hızla yerinden fırlayarak çardağa çıktı. Sağdaki odaya daldı. Beş dakika kadar sonra oda kapısından çıktığında elinde bir şey görünmüyordu. Canı sıkkın bir şekilde odaya geri döndü. Elinde top yoktu. Bulamamıştı. Demek ki annesi onu iyi saklamış, Osman da annesi gezmeye giderken ondan istememişti. Durum böyle olunca, doğrusu bende çok sevinmiş ve rahatlamıştım.

Mangalın başında otururken okulda ve sınıflarımızda olup bitenleri konuşmaya başlamıştık ki, Osman birden,

-Dellobir oynıyağ mı? diye sordu.

İyi fikirdi.

Bir saate yakın beştaş oynadıktan sonra ben,

-Yeter lo Osman! Ben artıh eve gidiyem! diyerek evlerinden ayrıldım.

Tetirbemizin başında gezmeden dönen annemle Lütfiye Teyze'yi ayaküstü konuşurlarken buldum. Lütfüye Teyze beni görünce,

-Ekıllı durdunuz mı? diye sordu.
Sonrada ağzımı yoklar gibi,
-Top da oynadınız mı? Sorusunu yöneltince ben de,
-Yoooh! Heppı ders çalıştđ! Aha birezım de dello daş oynadđ! deyince ikisi birden,
-Efferım size! Maşallah, maşallah! diyerek memnuniyetlerini dile getirip, birbirleri ile vedalaşıp ayrıldılar.

Ben annemden önce kapının önüne varmışım. Kapıyı var gücümle tekmelemeye başladım.

Annem,

-Oğlım her mı? Kapıyı kıracağsan!

Annem elimin yetmediğı kapı tokmağını kapıya şiddetlice vurmaya başladı. İçeriden gelen ses Nihat Abi'min sesiydi. Kapıyı açtı. İçeriye girdik. O da nesi! Abimin elinde kocaman bir çapıt top vardı. Yeniye benziyordu. Bize arkasını dönüp, zerezembeye indi. Çok merak etmişim. İçimden *"Abim bı çapıt topu böğın yapmışır"* diye geçirdim.

O zamanlar hemen hemen herkesin bir çapıt topu vardı. Çapıt top yapmayı birkaç kere bende denemişim ama başaramamışım. Bu topları bizden biraz büyüklerimiz evdeki işe yaramaz bez parçalarını eskimiş çoraplara doldurur ağız kısımlarını da dikerek onu yuvarlak bir şekle getirirlerdi. Bu toplar iki avuç büyüklüğünde olabileceğı gibi, bazen de daha büyük olabilirdi. Komşu çocuklarla birlikte sokakta tek kale maçlar yapardık. Bazen de bu çapıt toplarla mahaleler arası maçlar bile yapılırdı.

Bir de kasaplardan binbir güçlkle elde edilen öküzün sidik torbası temizlenir şişirilir, ağız kısmı bir iple sıkıca bağlanır ve bezle kaplanırdı. Bununla da büyüklerimiz mahalle maçları yaparlardı.

Annem henüz kara çarşafını çıkarmıştı ki, birden kapı çalındı. Kapıya koştum,

-Kim o? diye seslendim.

-Unluhçını!

Bu sesi duyunca hemen kapıyı açtım. Bakır Amca ile göz göze geldim. Üzerinde un çuvalı bulunan boz eşeği ile karşımda duruyordu.

O dönemlerde evlere 10-15 tünün buğday alınır. Bu buğdayların bir iki tününü değirmene gönderilmeden çok kirlili ve taşlı, zıvanlı, saplı, samanlı olduğundan önce testlerde yıkanır, temizlenir ve damlara serilen çullar üzerinde kurutulurdu. Bu işlem imece usulü ile yapılırdı. Annemiz bizi komşulara gönderirdi. Bizde birkaç komşuya gider, mesela “Fatma dayzê, anam dêyi ki acıĝ işi yoĝsa bize buğda yahamaĝa gelsin. ” diye haber ulaştırırdık.

Yıkayıp kurutulan buğdaylar daha sonra odaya serilen çarşafların üzerine oturtulan ekme tahtasında ayıklanırdı. Bu işleme “Buğda seçmaĝ” denilirdi. Kadınlar böylece hem birlikte iş yapmanın hazzını yaşar hem de dedikodu yapma imkânı bulurlardı.

Çoĝu anneler, buğdaylarının su değirmeninde öğütülmesini isterlerdi. Su değirmeninin unundan yapılan ekme daha lezzetli olurdu. Bir de ataş değirmeni vardı. Bunlar elektrik enerjisiyle çalışan un değirmeleriydi. Bu değirmenlerin öğüttüĝü un biraz yanık olurdu. Ekmekçiler de hamurunun açmada bayaĝı zorlanırlardı. Zaten o dönemlerde gün-

düzleri elektrik olmadığından ve bir iki adet olan bu ataş değirmenleri de gece çalıştığından kimseler rağbet etmezdi. Su değirmenleri tercih edilirdi.

Su değirmenleri, Karakaoyun deresi, Halil'ür-Rahman suyu, Açık su ve Kehrizbaşı güzergâhları üzerinde yer alırdı.

Kehrizbaşı ve Açık sudan gelen dere Millet Köprüsü ve Jüstinyen Kemerini üzerinden geçerek Su Meydanı'ndaki Taksimiye'ye gelir, oradan da hamamlara ve bazı evlere dağıtılırdı.

Bu dere üzerinde Yeraltı Değirmeni, Eyvanlı Değirmeni, Tut Değirmeni, Kerizbaşı Değirmeni, Küçük Kerizbaşı Değirmeni bulunurdu.

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı yakınındaki Kehrizbaşı Değirmenini, Mahmut Nedim'in çalıştırdığını babamdan duymuştum.

Halil'ür-Rahman suyu ile de Boyahhane, Eskiçi Pazarı Değirmeni, Cıncıklı Değirmeni, Kamışlı Değirmeni, Mazı Değirmeni, Ahırvan Değirmeni, Sultanlık Değirmeni hizmet vermekteydi.

Yağmurun bol olduğu yıllarda Karakoyun Deresi'nin coşması ile Demirkapı, Kaz değirmeni, Sel değirmeni, Bey Sakkası, Harran Sakkası, Kışla değirmeni, Köprübaşı ve Bey Kapısı Değirmenleri hizmete girerlerdi.

Bir de Arap Meydanı yakınında lağım suları ile çalıştığı için Poğlıca ve Aşşağı Poğlıca değirmenleri adında iki değirmen daha vardı.

Benim okula başladığım yıllarda bu saydığım değirmenlerden birkaç tanesi faaliyet göstermekteydi.

Anneme,

-Anneee! Unlıhçı Bakır 'Emmi geldi! Unlığımızı getirmiş! diye seslendim.

Annem,

-Söle getirsin! Tandırlıhta yerini hezır etmişem! Oralığa endırsın.

Bakır Amca tek bir hareketle çuvalı sırtlayıp içeri daldı. Un çuvalını tandırlıktaki babamın yaptığı kütüğün üzerine yıkırverdi. Eli ile de şöyle bir düzettikten sonra, annemin de işiteceği bir ses tonu ile,

-Bacoo! Can sağlığınan yiyesız! Kilfetiyyiznen, ağız dadınan yiyesız! diye dualar etti. Sonra da tam kapıdan çıkarken, ben hemen eşeğinin yanına koştum.

Bakır 'Emmi'nin eşeği boz renkli küçük bir sıpa görünümündeydi. Tabiri caiz ise minyon tipli bir hayvandı. Böyle olmasına rağmen çok güçlü bir eşekti.

Bakır Amcaya yalvaran gözlerle bakıp,

-Bakır 'emmi! Bakır 'Emmi! Beni eşşegiye bindiriyimisen? diye yalvarmaya başladım.

O da bana,

-Kem 'eyyar! Gel baħım! Seni köşkiye ķeder bindırım! Amma ögde get anaya danış éle gel! deyince kendimi eve attım,

-Anneee! Bakır 'Emmi beni köşkiye ķeder eşşege bindirecaħ! dedim ve döndüm.

Bakır Amca beni bir hamlede eşeğın üzerine atıverdi. O anki sevincimi hiç anlatamam. Çok mutlu olmuşum.

NAYLON TOPTAN KAÇIŞ

İki hafta kadar Osman'lara gitmemiştim. Tam üç haftadır topu da görmemişim. Gerçi Osman'ın her gün kardeşleri ile

top oynadıklarını da biliyordum. Gördüğüm rüyanın halâ etkisindeydim. Rüyanın bir gün gerçeğe dönüşebileceği endişesi içimi kemiriyordu! Günlerdir keşke o gece uyumasaydım da o kötü rüyayı görmeseydim diye hayıflanıyordum.

Osman beni çarşamba günü yine evde top oynamaya çağırdı. Çarşamba günleri de hep üç ders yaptık. Öğleden sonraları okullar yoktu. Ben Osman'lara gidip gitmemekte tereddüt ediyordum. Okuldan çıkarken de bana evlerine gelmem için sıkı sıkıya tembihte bulunmuştu.

İsrar edince de **“tamam gelirim!”** diye söz vermiştim.

Son derse girmiştik. Aynı sırayı paylaştığım arkadaşım Ömer, kulağıma eğilip,

-Osso'yın babası Ustanbıl'dan gennere bi top getirmiş! deyince çok şaşırđım.

Hemen aklıma abim gelmişti.

-Kimden duyduy? diye sorunca da,

-İbodan! İbo evlerinin damından görmüş! Kardaşlarının oynıylarmış! deyince rahat bir nefes almıştım!

Haberimin olmadığını söyleyince de,

-Hele bağı la! Bı Osso  ynım cin kimin! H c bize de s lemiy! dedi.

Tam o esnada  ğretmen içeri girdi.

-Çocuklar  antalariyzı alıp bağıcıya  ıhın. Bugün hava çok güzel, Cimmastik yapacağız. dedi.

O an sevinçten havalara u muştuk. Bahçeye henüz  ıkmuştık ki, okul müdürümüzün g r sesiyle irkildik.

-Nedir bu gürültü? Nedir bu koşuşma? diye önümüzü kesen müdürümüz Şerif Bey ile göz göze geldik.

Çok korkmuştuk! Sonrasında ise sert bir biçimde öğretmenimize de bağırınca çok şaşırmıştık.

 ğretmenimize,

-Hocam! Bahçe zaten küçük! Ééé! İki sınıf çıkmış! Bide siz çıkarsanız olur mı? deyince

Öğretmenimizin,

-Müdür bey dersimiz cimnastik! Havalar savıh ve yağışlı olduğundan üç heftadır çıhamıyordık! demesine kalmadan,

-Héyır efendım héyır! Çocuklarınızı alın, sınıfınıza girin!

Şerif Bey'in öğretmenimizi bizlerin önünde azarlaması, hem öğretmenimizi hem de bizleri ziyadesiyle üzmüştü!

Bizler elimizde çantalarımızla, boynumuz bükük bir şekilde sınıfımıza geri dönmüş, zil çalıncaya kadar da sınıfta sessiz ve üzgün bir şekilde oturmuştuk. O talihsiz anı her hatırladığımda hala üzülrüm.

Nihayet zil çaldı. Eve geldim. Karnımı doyurduktan sonra Osmanlara gidecektim.

Annem,

-Oğlım yımeğiy yı bi yere keybolma! Abeynen birabar ekmekçiye gidecahşız! deyince hemen itiraz ettim.

Ama itirazım boşunaydı. İçimden, "***Neyse Osman'lara ekmekçiden dönünce giderim***" diye geçirdim.

Annemin yaptığı hazırlıktan döğmeç yiyeceğimizi anlamıştım. Döğmecı çok severdim. Bir iki defa annem bana da yoğurtmuştu.

Gerçi kış olduğu için domates yoktu ama yinede lezzetinden bir şey kaybetmezdi. Annem bazen bu karışım üzerine dağlanmış yağ döker öyle yoğururdu. Böylece döğmeç biraz daha doyurucu ve lezzetli olurdu.

Annem ekmeği ufalamamı söyleyince çok sevindim. Ben yoğurayım diye ısrar ettim ama kabul etmedi. Beş dakikada hazırlanan döğmecı abim, ben, küçük kardeşim ve annem, büyük bir iştahla yedik.

Annem yemeğin ardından ekmekçiye kendisinin gideceğinin daha uygun olacağını düşünmüş olmalı ki, kara çarşafını

giydi. Evden çıkmak üzere iken abimin evde kalıp küçük kardeşime göz kulak olmasını istedi. Ben zaten hazırdım. Bidik Meydanı'na, oradan da Mevlayıların kabaltısından geçerek Büyük Yola çıktık.

Ekmekçi “Zeynep Dayzé”nin evi Cumhuriyet İlkokulu'na varmadan sağ taraftaydı. Annem kapıyı çaldı. Kapıyı Zeynep Teyze açtı. Bizi içeriye buyur etti. Annemle birlikte avluya girdik.

Annem,

-Oturmayacağam Zenep baco! Berhıdar ol. Uşahlar evde yavalız! Hemın dönmağım lazım. dedi ve ekledi.

-Biye érbée günü ekmege gelesız! Dedim böğından söliyım ki, kimsiye söz vermiyesız!

Zeynep Teyze:

-Uyyy! İslım hanım! Vallahi érbée günü boş degilem! Eşşunégılın gelımı, seni de kayniy kızı Necla Hanım'a söz vermişem! Gelemem Vallahi! deyince annemin canı sıkılmıştı.

Çünkü çarşamba günü ekmek yapılacak, perşembe çamaşır yıkanacak, cuma günü de hamama gidilecekti.

Zeynep Teyze,

-Dur hele dur İslım hanım! Fatmı'ya söliyım. Beklım o gelir.

Artık odaya girmiştik. Fatma Teyze de içerdeydi. Zeynep Teyze, kardeşi Fatma Teyze'ye durumu anlatınca,

-Ke İslım! Senı boşmı gönderecağığ! Başım gözzım üstine! Ben gelirem!

Onun müsait olduğunu duyan annem çok sevinmişti.

Annem,

-Fatma! Kurban siye! Kızıynan birabar gelesen ha! Ben hesteyem vallahi! Gene kuluncımın arğısı kaħmıř! Heç helim yoħ! Sen açar, kıziy da aħtarır! dedi.

Sonra müsaade isteyip kapıya yöneldik.

Fatma Teyze,

-Vış! İslım héç béle olır mı? Bi solıħ otırın hele! dedi.

Annem başını örterken evde çocukların yalnız olduğunu tekrarladı. Dışarı çıkarken,

-Sebbeħ ezanından birabar gelesız ha Fatma! diye tembihte bulunarak oradan ayrıldık.

1950’li yıllarda annelerimiz haftanın günlerini pazar-tesi, salı... Olarak değil, “İsnayın, teleta, erbea, hemıs, cuma, sep, bazar” olarak anarlardı.

Tandırılıklar, ekmek yapma, ges yıkama, yemek pişirme yerleriydi. Annelerimizin, sabah ezanından akşam ezanına kadar gün boyu zamanlarını geçirdikleri mekânlardı.

Ekmek bir evin en değerli zahiresi idi. O zamanlarda herkes ekmeğini evinde yaptığı için çarşı fırınları pek yaygın değildi. Ekmek fırınları daha ziyade çarşılarda vardı. Bundan dolayıdır ki bu fırınların yaptığı ekmeklere “çarşı ekmeği” denirdi.

Çarşı ekmeği alanlar için “Vaħ anam vaah! Her helda evde ekmek yapacaħ unları yoħ! Allah yardım etsın!” denildiği için çarşı fırınından ekmek almak hoş karşılanmazdı. Almak zorunda kalanlar ise ekmeği bohçaya sararak gizlice eve getirirlerdi. Fırıncılar öyle içinde yaşadığımız bu günkü gibi tepsi, lahmacun pek pişirmezlerdi. Hele mahalle fırınlarında bu gibi yemek pişirmelere hiç mi hiç rastlanılmazdı.

Babamdan duyduğuma göre lahmacunun, tophananın hamuru evde hazırlanır fırına götürölüp öylece pişirilmiş.

Bizde de annem hamur yoğurur fırına götürürdük. Su Meydanındaki Yasin usta tophana pişirmede usta idi. Biz tophanayı ev ekmeğinden çok severdik. Mangalda ısıtır, annemin bir üsküre yoğurt, yarım tas kadar da pekmeze yaptığı “kadibeni”ni iştahla yerdik.

Ekmek günlerinde de en az bir ay yetecek kadar sac ekmeği yapılırdı. Ekmek, ekmekçi kadınlar tarafından yapılır, evin hanımı ise onlara yemek hazırlardı.

Kararlaştırılan günün sabah ezanında ekmekçiler eve gelir testler dolusu hamur yoğrulurdu. Çoğunlukla iki kadın gelirdi. Birisi hamuru yoğurur, sonra ekmek tahtasında yumak eder, oklava ile açar ve oklavaları da yardımcısının yanına sıralar. Aktaran bayan da oklavalarda sarılı bekleyen bu yufkaları tezek ateşinin ısıttığı sac üzerinde açarak ahtar ağacı ile “ahtar dönder” ederek pişirir, pişen ekmekler de evin hanımı tarafından kurumaları için avluya ya da kışın odalara serilen bezlerin üzerinde havalandırılıp kurumaya bırakılırdı.

Kurutulan yufka ekmekler zerzembeye götürülür “ekmek sellesi”nin üzerine istif edilirdi. Ekmek sellesi kamıştan yapılırdı. Urfa’ya dışarıdan getirilirdi. Bir metre çapında kenarları beş on santimetre yükseklikte olan bu selleler çoğu evde bulunmazdı. Bazı evler kuruttukları ekmeklerini büyükçe sinilere ya da dairesel yapılmış tahtalara istif ederlerdi. Bu ekmekler yemekten önce üzerlerine su tanelenerek yumuşak hale getirilip katlanarak sofraya konurdu. Taze olarak tüketilirdi.

Ekmek günü, işin sonuna doğru, çoğu zaman, hamurlar sac üzerinde pişirildikten sonra halka şeklinde kesilerek “hamurlu” aşı yapılırdı. Hamurlu aşı yeşil bütün mercimek kuru soğan ve yağ ile yapılırdı. Yeşil mercimek iyice piştikten sonra şerit halinde kesilmiş olan pişmiş hamurlar ilave

edilir iyice kaynatılırdı. Sonrasında ise ince kıyılmış soğanlar yağda kavrulur tencereye katılır ve öylece de yenilirdi.

Yazın ekme yapıldığında ise, yuvarlak dilimler halinde kesilen pathcanlar yağlanır saca bastırılarak pişirilir, sonrada mevsimine göre, maydanoz ya da semizotu ile birlikte nar ekşisi ile karıştırılır sıcak bazlamaçlara dürüm yapılarak yenilirdi. Buna “Sacabasma” ya da “Paşa Kebabı” denilirdi. Bir de kış günlerinde “Bişe” yapılır, pekmezle karıştırılarak tatlı niyetine yenilirdi. Bu tatlı çeşidi aziz günlerde (kandillerde) yapılarak konu komşuya dağıtılırdı. Yine ekme yapıldığı günde, ayrıca sıcak bazlamaçlar ufak parçalara ayrılır, üzerine sarı yağ, toz şeker ya da pekmez ilave edilerek hafifçe karıştırılır ve yağlı şekerli ekme olarak tüketilirdi.

Akşama doğru iş bitince ekmeçilere yevmiyeleri dışında bahşış olarak ayrıca beşer, onar ekme verilirdi. Ne kadar fazla ekme verirseniz, ekmeğiniz size naz yapmaz, her çağrıldığında işlerini dahi iptal ederek hemen koşar gelirdi. Bazı aileler ekmeği ekmeçilere yaptırmayıp kendileri yaparlardı. Bu, insanların ekmeçiye para verecek kadar varlıklı olmayışlarından kaynaklanan bir durumdu. Bu durumda hem yorulurlar hem de yaptıkları ekmeçiler ekmeçilerin ki kadar güzel olmazdı. İşte, işi erbabına yaptır, ücretini de biraz fazla ver anlamına gelen “Ekmeği ekmeçiye ver, bi ekme de fazla ver” sözü bu nedenle söylenmiş olsa gerektir.

Ana babalarımız ne zorluklar çekmiş ne yokluklar görmüş! Ama umutlarından hiçbir şey kaybetmemişler. Bizler de azıcık olsa bu yokluk ve kıtlıkların ucuna yetişmiştik.

Yokluk, sıkıntı dedim de aklıma Şükrü Algın Abimden dinlediğim anıları geldi.

Diyorki;

“Bizim Karaköprüde bir bağımız vardı. Üzüm zamanı üzümlemleri taylıklara koyar köy köy gezerdik. İki üç kilo üzüm verir karşılığında köylüden bir avuç buğday alırdık. Akşama kadar yarım torba ancak toplayabilirdik. Karanlık basınca da eşeklerle Hızmalı Köprü’nün oralardan Karakoyun Deresi’ne iner, inzibatlarla görünmeden de taa Beykapısı’ndan çıkardık. Oradan da korku ile kendimizi eve attığımızda o günümüzü mutlu sayardık. Çünkü açtık. Kimselerde un yok, bulgur yoktu!”

Şükrü Abi’m ardından bir konuyu daha açıyor.

Yine diyor ki;

“Biz iki aile bir heyatta otururduk. Bir gün anam bakıyor, zerzembede sakladığı yarım torba unun yarısı çalınmış.

İki gün sonra gece yarısı diğer ailenin buğdaylarının olmadığı halde ekmek yaptığını gören annem, durumu babama anlattığında, Babam, “Suss! Sakın ha! Bir şey söyleme! Komşudur. Ziyanı yok! Yüzlerine vurma! diye adeta anacığazıma ricada bulunmuştu.”

Şükrü Ağabey’imden bir ibretlik anlatım daha;

“Biz ilk mektebe yeni kayıt olmuştuk. Ayağımızda yırtık bir çarık, üzerimizde eski bir ezye ile okula gidip geliyorduk. Bir akşamüzeri okul müdürümüz Hasan Ülgen bize, “Oğlum yarın mektebe gelende herkes bir sehen, bir de kaşık getirsin” dedi.

Eve gidince biz de annemize söyledik. Sabahleyin bir sehen ve bir kaşığımızı aldık mektebe geldik. Merak içindeydik! Öğlen vakti okulun mahzeninin önünde sıra olduk. Bir de baktık iki müstahdem, uzunca bir direğe asılı olan kara bir kazanla mektebin kapısından içeri girdiler. Zerzembeye indiler. Ardından bizler de teker teker aşağıya indirildik. Her talebenin sehenine birer çömçe yağsız bulgur aşu ile el kadar ekmek koydular. Biz, bu bir kap suda haşlanmış yağsız bulgur aşu büyük bir iştahla yedik.

Bu böyle iki ay kadar devam etti. Evde anamız babamız ve mektebe gitmeyen kardeşlerimiz ise bundan mahrumdular.

Bizler bu yağsız bulgur aşının Ulucami'nin avlusunda büyük kazanlarda pişirilerek o zamanlar Urfa'da bulunan üç tane ilk mektebe dağıtıldığını sonradan öğrenmiştik. ”

Şükrü Algın'dan son bir anı;

“Yıl 1944, 30-35 yaşlarında Akçakaleli bir arap, parmaklarına zil takıp oynayarak sokak sokak gezermiş. Yokluk, kıtlık had safhadaymış!

Arapça;

“Hocalar oldu zurna,

Ekmekler oldu karna,

Dı gel Allah'tan korhıma

Dergâh'ın çulunu çalma!” diyerek ekmek dilenirmiş.

Demek ki bizim çocukluğumuz, yani 1950'li yıllar bolluk içinde ve daha güzel geçmiş.

Peki ya şimdi?

Ekmekçiden dönüşte, Osmanların kapısını yokladım. Evde yoklardı. Sonradan öğrendiğime göre yardım için babasının yanına, Attar Pazarı'na gitmişti. Bende o günü evde kardeşlerimle oynayarak geçirdim.

EKMEKÇİLER BİZDE

Çarşamba günü sabah avludan gelen seslere uyandım. Önce rüya görüyorum sandım. Sonra teşt, leğen sesleri de gelince *“Doğru ya bugün ekmekçi gelecekti”* dedim. Hemen yataktan fırladım! Pencereden avluyu gözlemeye başladım.

Ekmekçi Fatma Teyze ile kızının avluda dolandıklarını gördüm.

Konuşmalarından ekmekçinin geç geldiği anlaşılıyordu.

Annem, Fatma Teyzeye,

-Eşkosın Fatma! Niye béle geç kaldıyız? Sapkana héç béle yapmazdız! Nerdese gün öle oldu! diye çıkışıyordu.

Fatma Teyze de kabahatini kabul eder bir tavır içerisinde anneme cevap bile vermiyordu. Dışarı çıktım.

Beni gören annem,

-Kör olmıyasan oğlum! Heyatta ne işiy var! Bı savıhta heste olmağa mı niyetiy var? Yéri içeri gir ha! diye bağırđı.

Kim dinler. Kendimi tandırlığa attım. Büyük ocağın etrafına tezek, çalı çırpı yığılmıştı. Bir köşede Fatma Teyze, hamur için un çuvalından teşte un boşaltıyordu. Öte yandan, kızı Fadile Abla da heyattaki curundan tandırlığa su taşıyordu. Bu arada Annem de onlara yardım ediyordu. Konuşmalarından sabaha karşı saat beşte geldikleri anlaşılıyordu.

Derken hamur yoğruldu. Sonra da yumaklar teşte dizilerek üzerleri bezle örtüldü. Ben soğuktan kafasını kanatlarının arasına saklayan kuş misali, bir an önce ocağın yakılmasını bekliyordum.

Günün ilk ışıkları ile ekmeğin nefis kokusu avluya yayılmaya başlamıştı. Kardeşlerim de birer birer uyanmışlardı.

Babam ortalıkta görünmüyordu. Anneme sorunca babamın sabah namazına gittiğini oradan da dükkâna gideceğini söyledi.

Annem, bir yandan ekmekçilere yardım ederken öte yandan da bize kahvaltı hazırlamakla meşguldü.

Sıcak bazlamaç, pekmez ve peynirle karnımızı doyurduktan sonra okula koştuk.

Üçüncü dersin sonuna doğru sınıfın kapısı çalındı. İçeriye önce müdür arkasından temiz giyimli beyaz önlüğü ile

doktora benzeyen elinde kocaman deri bir çanta bulunan orta yaşlı bir adam girdi. Hepimiz birden ayağa kalktık.

Okul müdürü Şerif Bey:

-Çocuklar! Doktor Beg gözleriyize bahacak! deyince hepimizi bir heyecan sarmıştı.

Doktor olduğu söylenen bu zat tek tek gözlerimizi kontrol etti. Sonraları, sık sık karşılaştığımız ve bize doktor diye tanıtılan bu kişi, aslında dispanserde çalışan bir sağlık görevlisi idi. Adı Ahmet Türkmen olan bu beyefendi, Urfa'nın tanınmış şahsiyetlerindendi.

Gayet temiz ve itinalı giyimi ile dikkat çekerdi. Urfa'da o zamanlar, çoğu insana güzel giyimi, bakımlı görünümü ile örnek olmuş bu zatın ayakkabılarını babam dikerdi. Babamın ayak ölçüsü alırken kullandığı bir kürsüsü vardı. Müşteri ayağını bu kürsünün üzerine koyar, pantolonunu azıcık yukarı çeker ve babamın rahat ölçü almasına yardımcı olurdu.

Bu konuda babam, Ahmet Bey'e farklı davranırdı. Babam onun dizlerini bükerek, jilet misali ütülü pantolonunun deforme olmaması için mukavvayı yere koyar ve ayak ölçülerini öylece alırdı.

O yıllarda Urfa'da tek göz doktoru olan Adnan Sayrun ve ekibinde bulunan Ahmet Bey trahomla mücadelede büyük uğraşlar vererek bu hastalığın kökünü kazınmışlar, çoğu insanın kör olmasının önüne geçmişlerdir.

Dr. Adnan Sayrun 1949 yılında Urfa'da göreve başlamış. Yusufpaşa Camii'nin kuzeyinde Beyaz Sokak'ta dispanser olarak kullanılan taş binada, (Bu bina halen şimdi ayakta olup, otel olarak hizmet vermektedir.) mesai dışında da Vezir Hamamı'nın kadınlar girişi tarafındaki muayenehanesinde hizmet verirdi. (Allah her ikisine rahmet eyesin)

TRAHOM SALGINI

Ahmet Bey gözlerimizi muayene ettikten sonra, sınıftaki arkadaşların bazılarının isimlerinin yazılı olan bir kâğıdı öğretmenimize uzatarak,

-Sayın hocam! B1 çocuklarda trahom tespit ettih! Öğrencilerin velileri ile görüşün! B1 öğrenciler bundan böyle Kurtuluş Mektebi'ne devam edecehlar! dedi.

O yıllarda Urfa'da sadece sekiz ya da on ilkokul vardı. Bir göz hastalığı olan trahom sebebi ile bazı okullar sadece trahomlu öğrencilere tahsis edilmişti. Okula gitmeyen çocuklar ise günlük ya da haftalık muayeneleri için yukarıda da bahsettiğim gibi, Trahom Dispanseri'ne giderlerdi.

Öğretmenimiz listedeki isimleri yüksek sesle okuduktan sonra

-Çocuklar! Yarın babalarınıznan birabar gelecehşiz! Sizi başka bir mektebe göndereceğih! dedi.

Bizler o gün trahomlu çıkmadığımız için sevinirken, öte yandan da arkadaşlarımızdan ayrılacağımız için büyük üzüntü duymuştuk.

Okul çıkışı dükkâna uğradım. Babam kendini o an elinde dikmekte olduğu "saya"ya vermişti. Kıvrak hareketlerle sayayı makinenin altında bir sağa bir sola çevirip ona son şeklini vermeye çalışıyordu. Geldiğimi fark edince gözlüğünün üstünden bana baktı ve hafif bir gülümsemeyle birlikte eli arka cebindeki o meşhur cüzdanına gitti. Bozuk para bölümünden çıkardığı on kuruşu bana uzattı. Bu para benim günlük harçlığımdı. Parayı avucuma aldım. O an, içim ısınmıştı. Bugünkü harçlığımla neler alacağımı düşünürken, babamın,

-Oğlım sağda solda egleşme! Anay bize yımek gınderecağ! Sen de istiysen evde yı, yoğ istiysen gel tükende birabar yiyah! demesi ile kendime geldim.

Bu sözlerin ardından hemen evin yolunu tuttum. Okulun önünden geçerken oğlencilerin ders zili çalıyordu. Ulucami avlusunu kullanarak batı kapısından eve doğru uçarcasına koşmaya başladım. Son bir kıvrak hamle ile tetirbeye girdim. Kapıyı yumruklamaya başladım. Evimizden gelen ekmek koku sokağa kadar yayılmıştı. Kapıyı annem açtı. Benden önce gelen kardeşlerim ellerinde, içerisinde peynir bulunan kocaman dürümleri yemekle meşguldüler.

Annem,

-Oğlım çantayı éndır, hazır bekle! Bi yere keybolma! Tükene yımek götürecahsan!

-Heberım var! Bende tükende babamgılnen birabar yiye-cağam! deyinca annem,

-Kéfiye! İstiysen şındı yı, istiysense babaygılnen yı! Yoğ istiysen babaygılın yımegını götür gel, evde yı! Sen biliysen!

Sabah saatlerinde ekmekçiler işlerini yaparken annem de kuru patlıcan, kabak ve acurdan bir kazan dolusu dolma yapmıştı.

Annem her şeyi hazır etmiş, Orta boy “sıtıl”a koyduğu dolma aşını bir elime, bazlamaç sarılı “çıkın”ı da diğer elime alarak evden çıktım. Yolda ağır ağır yürüyordum. Çünkü acele edersem oldukça bozuk olan yoldaki taşlara ayağım takılabilir ve tökezleyerek yemeği de dökebilirdim. Giderken Ulucami’nin kible tarafındaki yolu tercih etmiştim. Yolda amcamların evinin önünden geçerken mahallenin meşhur delisi Ömer ile karşılaştım.

Deli Ömer, 20-25 yaşlarında bir gençti. Denildiđine göre mühendislik fakóltesinde okurken aklı ziyana uğramış,

Urfa'ya dönmüştü. Sokakta yürürken garip hareketler yapar, çocuklar, kadınlar ve kızlar ondan çok korkardı.

Ben de çok korkmuştum. Cami duvarına adeta sürünerek yürüyordum. Bana yaklaşıncaya durdu. Elimdeki ekmek torbasına yapıştı. Vermemek için direnmeye çalıştım. Tam da gücümün tükendiği bir sırada elimden zorla çekip aldığı ekmek bohçası ile bir anda gözden kayboldu.

İşte tam o sırada amcamların kapısı açıldı. İsmail amcamı görünce bağırmağa başladım. Amcam olup biteni kavramaya çalışırken bir taraftan da o adamın gittiği yöne doğru koşmaya başladı. Bir zaman sonra amcam köşede göründü. Elinde bir şey yoktu. Demek ki yakalayamamıştı!

Ben sırtımı cami duvarına dayamış ağırlarken amcam beni teselli etmeye çalışıyordu. Elimdeki sızılı aldı beraber eve girdik.

Amcam yaşadıklarımı Rahime yengeme anlatırken, öte yandan da Nihal ablamdan beş altı adet ekmek sulamasını istedi. Ben de bu zaman zarfında henüz yeni doğmuş, beşikte yatan amcam oğlu İbrahim ile oynamaya başladım. Yaşadığım o ürkütücü olayı unutmaya çalışıyordum. Sinirlerim az da olsa yatışmıştı.

Bir ara Yengem elindeki su dolu tası bana uzatarak,

-Al Fahat! Al oğluml! Bı suyı iç! Aha bı bi hebbe şekeri de em! Belli ki çoğ korhımışsan yavrım! Soyradana da abdeshanıya get işe! Eve géttyise de anaya söle siye esved kaynatsın! diye sıkı sıkı tembihte bulundu.

Dükkâna tekrar ekmek bohçası ile gideceğim için çok sevinmiş, mutlu olmuştum! Sokağa çıktığımda tekrar Ömer'le karşılaşsam "*Ne yaparım, Nasıl ederim?*" endişesini halâ yüreğimde taşıyordum.

On dakika kadar sonra elime tutuşturulan ekmek bohçası ile dükkâna vardım. Babamın yüzü asılmış, göz lüğünün altından hiddetle bana bakıyordu. Bu sefer de ikinci bir korkuyu yaşamaktaydım.

Babam hiddetle,

-Nerde kaldiy? Gene kudıra kudıra mı geldiy? Éle belli zuvahta çoh eğleşmişen! Şındı yimek ʻeynim buz kimin olmuştır!

Ben o an hiç cevap vermedim. Hiçbir şey olmamış gibi davranmaya çalışıyordum. Ekmek sarılı bohçayı açınca işin rengi değışmeye başlamıştı.

Babam,

-Bı ne ulan! Anay bı bayat ekmekleri niye yolladı! Niye tezze bazlamaç göndermedi?

Bohçayı katladığı gibi elime tutuşturdu ve

-Tez ol! Zımzırığımı yimezden get bının yerine tezze bazlamaç getir! Hade sallanma! Yallah!

Daha babamın sözü bitmeden ben köşeyi dönüp eve doğru koşmaya başladım. Bu sefer de olup biteni annem anlayacak bir de evde azarlanacaktım. Evin kapısını ürkek vuruşlarla çalmaya başladım. Kapıyı kapı komşumuz Hatice Teyze açtı.

-İslim! Fahat geldi! diye içeriye seslendi.

Ben tandırlığın kapısının önüne dikilmiştim. Annem şaşkın gözlerle bana bakıyordu. Gözü, hemen elimdeki bohçaya takıldı.

-Vışşş! O nedir! O buhça da nerden çıhtı? Onın içinde ne var éle? Nerden getirdiy onı? Kim verdi siye? İçinde ne var? diye sordu.

Bir sıçrayışta bohçayı elimden çekip aldı. O an kendimi tutamayıp hıçkırıklara boğulmuştum. Annem bohçayı açtı. Katlanmış ekmekleri görünce,

-Uyy! Başıma gelen! Bı ekmekler nerden geldi? Bı buhça kimin? Tez aynat bahım! Körrolmiyasan!

Hatice Teyze:

-İslım dur hele lé! Bı oğlan çoğ korıhmış! Görmiy misen Mehsım korhıdan ne hel olmuş! Şındı altına işer! Acıh sabırlı ol hele! Helbet aynarıh şındı!

Ben gözlerim yaşlı, yaşadıklarımı anlatınca annem, olan bitene çok üzölmüştü. Ayağa kalkarak bana sarıldı. Elimi yüzümü yıkayıp odaya gitmemi istedi.

Yeniden bohçalanan bazlamaçların dükkâna abim tarafından götüröleceğini duymuş olmam, beni bir hayli rahatlatmıştı.

ÇAMAŞIR (GES) GÜNÜMÜZ

Bugün günlerden perşembe. Çamaşır günümüz. “Gesçi Emé Dayzé” henüz ortalıkta görünmüyordu. Annem tandırlihta küllikten taşıdığı küllü suyla doldurduğu kazanın altını yakmış, suyun iyice ısınması için de ocağa arada bir tezek ve odun atmakla meşguldü.

O sırada kapı çalınıyordu. Annem kapıyı açmamı istedi. Gelen Emine Teyze idi. Emine Teyze Besniliydi. Orta yaşlı bir hanımdı. Evlere çamaşıra giderdi. Ayrıca kendisi ve kızları sütçölük de yaparlardı. Evde inekleri vardı. Bütün mahalhenin süt ihtiyacını karşıarlardı. Annelerimiz süt sıtılını elimize tutuşturur Emine Teyze’ye gönderirdi. Biz de “Emé dayzé! Bacım heste! Anam deyi acıh bize iki külek süt versın!” der, sütü alır eve dönerdik. Süt lüks bir içecekti. Öyle her canımız istediğinde bulamazdık. Ancak hasta olanlar süt içebilirdi. Bazen süt içebilmek için hasta numarası yaptığımız da olurdu.

Emine Teyze hal hatır sormanın ardından hemen tandır-
lığa geçip işe koyuldu. Bizler de akşama kadar içimizi ısıtacak
ve bize enerji verecek olan pekmez şerbeti ve peynir ekmekle
kahvaltımızı yapıp okula gittik.

Teneffüsler bizim için okulda geçirdiğimiz en neşeli an-
lardı. Hele okul müdürünün bahçeye çıkmadığı zamanlarda
daha bir özgürce koşar oynardık.

Son teneffüse çıkmıştık. Her teneffüs saatinde okulun ha-
demesi Abdullah Amca merdiven altındaki küçücük bir oda-
dan çıkardığı ahşap tezgâhını soluk taşının üzerine koyar sa-
tışa başlardı. Bu tezgâhın içerisinde ne mi vardı? Şekerli, su-
samlı simitler ve pandispanyalar diziliydi.

Ben dünden kalan beş kuruşumla yarım tane şekerli simit
aldım. Sonra sırtımı Ulucami'nin duvarına yasladım.

Beşinci sınıf öğrencileri okul müdürünün yokluğunu fir-
sat bilerek büyükçe bir çapıt topla yakan topu oynuyorlardı.
Nerden bilecektim ki yakan topunun birazdan canımı yakaca-
ğını. Hava buz gibiydi! Oyun esnasında çapıt topun arada bir
bahçede göllenen su birikintisine düştüğü oluyordu. İçimden,
“Bu ıslak topu, kim gövdesine yerse feleği şaşar!” diye ge-
çirirken, aniden suratımda patlayan korkunç bir darbe ile yere
serildim! Parmaklarımın ucunda tuttuğum bir lokmalık şe-
kerli kekkele elimden fırlayıp gitmişti. Yüzüm önce buza kesti,
ardından yanmaya başladı. Gözüm kararmış, dengemi kaybet-
miştim. Kendimi zor toparlayıp doğruldum. Evet! Suratımda
patlayan çapıt toptu! Ağlamaya başladım. Suratım acı isot sü-
rülmiş gibi yanıyordu. Bir abi bana doğru geldi, geçmiş olsun
der gibisinden,

-Korılma! Korılma! Bi şe yoğ! Gét eliy üziy yağa! Bi
daha da éle ortalıhta mertek kimin çahılıp durma! Hadé gét bi
cünge otr!

Bu sözler üzerine acım biraz olsun hafiflemişti.

Zil çaldı derse girdik. Öğretmenim,

-Nedir ulan bı sıfatıyın heli! Gene kudurdiy degil mı?

Ben daha ağzımı açamadan, suratımda patlayan ikinci bir darbe ile sendeleyip yere yuvarlandım. Öğretmenimin eli o kadar ağırdı ki “çapıt top”ın darbesi yediğim sillerin yanında sinek ısırtığı gibi kalmıştı. Hemen ardından yediğim tekmeden ve öğretmenimin kulağımı kerpeten gibi sıkkan parmaklarından kurtulmaya çalışırken kendimi birden kapının önünde bulmuştum.

Öğretmenimin:

-Yerını! Dorğı eve! Gözime görünme! Yallah! diyerek beni kovması yediğim tokattan ve tekmelerden sonra bana verilmiş en büyük cezaydı.

Sınıftan atılmışım! Bahçedeydim! Okul müdürünün beni göremeyeceği bir köşeye saklandım. Orada ağlamaya devam ettim. O an çantam elimde olsaydı belki de evin yolunu tutar bu işkenceyi daha fazla çekmezdim.

Kendimi toparlamaya çalıştım. Mecburen okulun paydos saatini bekleyecektim. İşte tam o sırada okul müdürümüzün bakışları ile göz göze geldim. Aman Allah’ım! Ne talihsiz bir gün! Şerif Bey eli ile bana gel gel işareti yapıyordu. Kaçmam mümkün değildi. Zaten buna da cesaret edemezdim. Verilecek ceza belki iki, belki üç beş katına çıkabilirdi.

Bana o her zamanki gür sesi ile,

-Gel bahım bırya! Sen ne ariysan çıharda? Öretmeni y senı çıkarı mı attı?

Aramızdaki bir metre kadar olan mesafeyi korumak istiyordum. Her an suratımda patlayacak olan tokata hazırlıklı olmalıydım. Bu sefer kendisi bana doğru bir adım attı. Artık kulaklarımın ikisi de parmaklarının arasındaydı. Zavallı kulaklarım ikinci defa bükülmekte idi. Bir an kopacağı hissine kapıldım. Biraz daha sıkırsa soğuktan kırılacak bir hale gelebi-

lirdi. Cevap veremeden bir sille, bir tekme, bir de sırtıma yediğim yumrukla yere yığılmıştım. Üstüm başım çamur içinde kalmıştı.

-Seni hergele seni! Dorğı sınıfıya! Seni ortalıkta görmiyim! Yoħsa eynim seni geberdirem! diye yüzüme bağıınca soluğu sınıfın önünde aldım.

Yüzüm, kulaklarım ateş gibi yanıyordu.

Sınıfın kapısı önüne dikildim. İçeri giremezdim. Kapının önünde sessiz sedasız bir ders boyu ağladım durdum. Zil çalınca da tonoz kemerlerin arkasına gizlendim. Öğretmen sırıftan uzaklaşınca da gidip çantamı aldım.

Okuldan çıktım. Dükkâna uğrayamazdım. Üstüm başım, yüzüm gözüm çok fena idi. Kimselere görünmeden caminin içerisinden geçerek evin yolunu tuttum. Sokağımıza yaklaştığım sırada Şehit Nusret Okulu da dağılıyordu.

Sokağımızın köşesinde Osman'la karşılaştım. Yüzümdeki kızarıklıktan ve önlüğümün çamurundan başıma bir şeylerin geldiğini anlayan Osman,

-Siye noldı béle? Çekiştii mi yoħsam? Kim vurdu seni? diye arka arkaya sorularını sıralamaya başladı.

Osman'a,

-Yoh! Çekişmedim! Heksız yertene, ögde öretmenden, soyradana da başöretmenden dayah yıdım! dedim.

Osman gülmeye başladı!

-Netti ki la? Hele söle baħım? diye ısrar edince bende yaşadıklarımı anlattım.

Sonra bana,

-Şındı bi de anaydan dayah yırsen! deyince,

-Yooħ! Anam beni vurmaz! Babama sölemesın yeter! dedim ve dertleşerek evlerinin önüne kadar geldik.

Ayrılmadan önce kendilerine gelmemi söyledi. Ben de ona,

-Anam böğün ges yağıy! Gelemem!

-Bayrım cümertesı günü gel! deyince de aklıma yine gördüğüm o kötü rüya geldi.

Ben kendisinin bize gelmesini söyledim. Çok ısrar edince de,

-Tamam tamam! dedim ve ekledim.

-Amma, bi şartım var! Mangalı çıkarı çıhadırsağ gelirem! dedim.

Osman bu isteğime bir anlam verememişti.

-Niye ki? Mangaldan ne istiyisen? Ev savır! Héç anam kormı ki? deyince hiç üstelemeden kabul etmek zorunda kaldım.

Eve geldiğimde annemlerin işleri bitmiş, Emine Teyze sofraya başında yemek yemekle, annem de damda çamaşır sermekle meşguldü. Çantamı odanın kapısından içeri fırlatıp dama çıktım. Hava güneşli ama soğuktu. Annemin “germec”e serdiği çamaşır lar ağırlıklarından neredeyse damın yüzeyine değıyordu. Annem “germec ağacı”nı getirmemi istedi. İkimiz birlikte ağacı, germece geçirerek çamaşır ları daha yukarılara kaldırdık. Artık çamaşır lar yere sürünmüyordu. Bir ara gözü gri renkli önlüğüm e takılmıştı. Birden yüzünün şekli değışti.

-Bı ne hal! Üstiy e başıya noldı béle! Üziy göziy! Kulağıy da kıpkırmızı olmış! Noldı oğlum siye? diye sorunca, ben de,

-Hééç! Bi arkadaşım beni çamıra ittikledi!

Annem,

-Éee! Üstiy başıy aynadım da, ya bu sıfatıy ne hal? Söle bahım noldı? Heç mı biye üregiz yanmıy? Sebehten belli mardar begını kimin döniyem, döniyem! Heç merhemetiyiz de mı yoğ! Belım buhnım kırıldı! Tam işım bitti deyem, hemen biye

iş çıhadiysiz! Yeri ha! Yeri yıhıl karşımdan! Körolmıyasıcce!
Tez o ögligi de soy bi su yahım!

Ben aşığı nasıl indiğimi hatırlamıyorum. Annem bir de
olup biteni Emine Teyze'ye anlatınca,

Emine Teyze,

-Oğlım anay dorğıyı söliy! Avrat sebehten belli deleme
kımın döniy! Bi de siz iş çıhadiysiz! Acığ ekilli olın ekilli!
diyerek olayın üzerine bir de tuz biber ekleyerek kapıya doğru
yöneldi.

Emine Teyze gitmek için izin istiyordu. Annem önceden
hazırladığı ve içinde eski giysilerin bulunduğu bohçayı Emine
teyzeye uzatarak,

-Émé Dayze! Siye zehmet, aha bınnarı da mehleyizdeki
feğirlere veresen.

Sonra münasip bir anı yakalayarak emeğinin karşılığı
olan bir miktar parayı da usulca avucuna sıkıştırdı.

Annem,

-Berhıdar ol! Eliye koliya sağık! Güle güle haşıyasan!
diye hayır duada bulundu.

Emine Teyze de,

-Bereket versın anam! Güle güle kirledesiz! Hekkiy helal
et. diye helallik diledikten sonra, fitasını aldı, örtündü ve,

-Hadé deeler İslım Hanım! diyerek kapıdan çıkıp gitti.

Hava kararmak üzereydi. Cihat Abim avluda mangalda
ateşi kaymakla meşguldü. Ben de anneme, damdaki çamaşır-
ları toplamasına yardım ediyordum. Hava soğuk olduğundan
çamaşırılar hala kurumamıştı. Böyle durumlarda çamaşırılar
odada, mangalın üstüne konulan, kubbeyi andıran, konik bi-

çimde keklik kafesine benzeyen oldukça büyük ve çelik çemberlerden yapılmış basit bir düzende kurutulurdu. Bu her evde bulunan bir gereçti. Mangalda yapılan bu kurutma işlemi çok zahmetli ve uzun süren bir işlevdi. Çamaşırları zamanında “ahtar dönder” etmek gerekirdi. Biraz gecikilse çamaşır havlanırdı.

Bu işi ev halkından herhangi birisi yapabiliyordu. Bu aracın bir büyüğü, bir de günlük olarak kullanılan küçük boyda olanı vardı. Biz bunları çember diye adlandırmıştık. Kışın yağışlı günlerde, hamamlarda büyük mangalların üzerine konulan bu çemberlerde hamam fitaları ve peştamallar kurutulurdu. Terden ve kirliliklerinden dolayı peştamalların ve fitaların kurutulması sırasında hamam içerisine oldukça iğrenç kokular yayılırdı.

Bizler gerek babamızla ve gerekse ileriki yaşlarımızda her hamama gittiğimizde hamam fitamızı mutlaka evden götürürdük. Hatta bazı kişiler evden getirdikleri fita ve peştamalları ile kurulandıktan sonra bunları hamamcıya bırakırlardı. Hamamcılar da fitaları kurutur, sonra müşterinin bir dahaki gelişine kadar bunları o şahıslara ait özel dolaplarda muhafaza ederlerdi.

Akşamleyin çamaşır kurutulacağından tandır da kurulmamıştı. Kışın çamaşırlar, her ne kadar özenle yıkanmış olsa da onların kuruması anında etrafa yaydıkları o kötü kokuları teneffüs etmek zorunda kalmamız bizlere çekilmesi zor bir azap gibi gelirdi.

Yemeğin ardından herkes kendi köşesine çekilmiş derslerimizi yapmaya çalışıyorduk. Karne almamıza sayılı günler kalmıştı. Babam oturduğu yerden ayağa kalkarak bana,

-Ula oğlum! Her gece yazı yazıysan! Heç bi gün oğdığıy görmiyem ki! Hele acığ biye bi iki satır bi şe oğı! Bahım oğımağıy da yazmağıy kimin kuvvetli mı?” dedi ve dolaptan çekip aldığı kitabı bana doğru uzattı.

Kitabın adı, “Hz. Ali (r. a)’nin Ejderhayla Cengi” idi.

Ben henüz okumayı yeterince çözememiştim. Hem kitap da küçük harflerle yazılmıştı. Biz o zamanlar büyük harflerle okumaya başladığımız için kitabı hiç mi hiç okuyamamıştım. O gece babamdan haksız yere iyi bir azar işitmiş ve çok da üzülmiştim.

Gecenin ilerleyen saatlerinde babam,

-Hadé bı gece erken yatın, sebeh sızı hemama götüreceğam! deyince, herkesin yüzünde hafif bir tebessüm oluşmuştu. Bu işe en çok sevinen de ben olmuştum. Babam bana dönerek,

-Sen heç üzime bahma éle! Sennen Mıstafa anaynan birabar gidecahsız! dedi.

Ben çaresiz boynumu büküp susmak zorunda kalmıştım.

Demek ki, ağabeylerim babamla hamama gideceklerini bildikleri için öğretmenlerinden izin dahi almışlardı.

Ben altı yedi yaşlarımda iken, Urfa’da çalısır vaziyette pek çok hamam vardı. Bunlardan, Cıncıklı Hamam, Velibeg Hamamı, Sultan Hamamı, Şaban Hamamı, Eski Arasa Hamamı, Eski paşa hamamı (Yıldız), Vezir Hamamı, Serçe Hamamı, Danahvan Hamamı bir de Askeri Hamam vardı.

Bu hamamlar şimdilerde olduğu gibi sabah ezanından önce açılır öğlene doğru yani saat ona kadar erkeklere, öğlen saat 12. 00 den, akşam ezanına kadar da bayanlara hizmet verirlerdi.

Vezir Hamamı ve Eski Arasa Hamamı’nın erkekler ve kadınlar kapısı olmak üzere iki girişleri vardı.

Ben gerek o yaşlarda gerekse ileri yaşlarımda bütün hamamlarda yıkanma şansını yakalamışımdır. En çok da gittiğim hamam çocukken annemle, sonraları da babamla gittiğim Eski Arasa Hamamı'dır.

Bir de misbah denilen hamamlar vardı ki, bu hamamlar sonradan banyo adı ile yalnızca erkeklere hizmet verirdi. En meşhurları, Gençlik Banyo, Kristal Banyo, Sıhhi Banyo, Güllü Banyo, Ergun Banyo idi.

Hanımlar çarşı hamamına 15-20 günde bir giderlerdi. Daha ziyade mahalle aralarındaki hamamları tercih ederlerdi. Çarşı pazardan geçmekten, esnafın yoğun olduğu bölgelerdeki hamamlara gitmekten çekinirlerdi. Zaten çoğu hamamlar sokak aralarında idi. Yukarıda da bahsettiğim gibi çarşı içlerinde olan hamamların da iki kapısı olurdu. Bu kapılardan biri çarşıya, diğeri de sokağa açılırdı. Kadınlar sokağa açılan kapılardan hamama girip çıkarlar, erkekler de çarşı kapısını kullanırlardı.

Diğer zamanlarda hamam ihtiyacı hâsıl olduğunda ise annelerimiz ve çocuklar evde tandırlıkta ya da odalarda ki gedemeçlerde yıkanılırdı. Annem tandırlıkta ocaklardan birine büyükçe bir kazan koyar altına koyduğu tezek, çalı çırpıyı tutuşturarak suyu ısıtırdı. Sonra da birer birer bizleri yıkar, kurular, giydirirdi. Hele kışın o soğuk günlerinde bu çok eziyetli bir işti. Annelerimizin çektiği bu zorluklar her aklıma geldiğinde onlara rahmet okumama vesile olur.

Bazı büyük evlerde gerçek manada hamamlar da vardı. Bu hamamların bir iki kurnası ve külhani olurdu. Arabizade Reşit Efendi ile Vesves Faik'in evinde ve Sakıb'ın Köşkü'ndeki hamamlar çok meşhurdur. Bu evler saray yavrusu niteliğinde olup, haremlık, selamlık bölümleri bulunan evlerdendi.

Erkekler Hamamı'na, yaşları 8-9'dan yukarı olan çocuklar çoğunlukla sahur vakti babaları ile birlikte giderlerdi. Daha küçük çocuklar ise öğlenden sonraları anneleri ile giderlerdi.

Hamama gidilecek gün annelerimiz hamamın natırına haber iletir, natır da hamam bohçasını, hamam leğenini ve hamam halısını bir saat öncesinden evden alır hamama götürerek tahta yerleştirir, halıyı sererdi. Böylece yer ayrılmış olurdu.

Bazı zengin ailelerin hamamda oturacakları tahtları, yıkanacakları curunları bile özeldi.

Yaşı ilerleyen çocukların, kadınlar hamamına giremeyeceğine ise keymeler ya da kasada oturan hamam sahibinin eşi karar verirdi. Yasaklı çocuklar, babalarıyla erkekler hamamına giderlerdi. 8-10 yaşındaki çocuklarını hamama getiren annelere, keyme Zülha Dayzé; "Göziy çihmiya avrat, bi daha ki sefere babasını da getir bayrım!" deyip bu çocukları kapı önünden kovalardı.

Doğumdan sonra kırkı çıkan kadınlar "doğdu hamamı"na götürülürdü. Yeni gelinlerin götürüldüğü hamama o gün "gelin hamamı", güveyilerin götürüldüğü hamama ise "güveyi hamamı" adı verilirdi.

Doğdu hamamı ve gelin hamamında çiğköfteler yapılır, misafir olarak çağrılanlara ve hamam çalışanlarına mevsimine göre meyveler ikram edilirdi. Ayrıca tuzsuz leblebi ile toz şekerin birlikte dövülerek un haline getirildiği bir yiyecek de hamamdaki misafirlere ikram edilirdi.

Gerdek gecesinin sabahında damat arkadaşları tarafından güveyi hamama götürülürdü. Damadın oturacağı taht önceden zeytin dalları ve mumlarla süslenirdi.

Damat ile birlikte arkadaşları eğlenerek beraber yıkanıldları. Sonra damat tahtında oturur. Hamamdaki herkes onu kutlar. Daha sonra damadın arkadaşlarından birisi hamam yemeği yaptırır. Damadın yakınları yemek yaptıran kişinin evinde toplanır, mevsimine göre, patlıcanlı kebab, domatesli kebab, soğanlı kebab ya da çiğköfte ile kadayıf gibi yöresel yemekler ikram edilirdi. Hamam kültürümüzde bütün bunların yanı sıra başka güzelliklerde yaşanırđı.

Çoğu zaman anneler, evlenme çağına gelmiş gençlerine kız bakmak için hamama giderlerdi. Bu meyanda o kızın vücut güzelliği, kusurlu olup olmadığı da gözden geçirilirdi.

HAMAM SEFAMIZ

İşte o gecenin sabahında uyandığımda, kardeşlerimin yatakları boştu. Annem yine “kadıbeyni” hazırlamıştı. Kahvaltıda çok severdim.

Sofranın başına ben annem ve küçük kardeşim Mustafa oturmuştuk. Kahvaltayı birlikte yaptık. Bugün hamama gidecek olmamız beni çok heyecanlandırmıştı. Karnımı henüz doyurmadan acele ile sofradan kalktım. Çantamı kaptdığım gibi okula koştum.

Ders saatleri geçmek bilmiyordu. Nihayet paydos zili çalmış ve okulun camiye açılan kapısını kullanarak eve gelmiştim.

Bir gün önceden haberdar edilen natır benden önce eve gelip, hamam eşyalarını götürmüştü bile.

Yemeğin ardından üçümüz hamamın yolunu tuttuk. Çok heyecanlıydım. Ayrıca çok da korkuyordum. Çünkü geçen ay yine annemle birlikte hamama gittiğimizde “Zeliha Dayzê” manalı gözlerle yüzüme bakmış, “*Hu! Seni gidi seni! Gene*

mi geldi” diye beni uyarmış, annem de, “Ke Zeliha! Bu meşim daha uşah! Sen onun kilefetine bahma! Yaşından böyük görükiy! Eklı bi şeye basmiy ki! Biy pırtık uşah! Daha altı yaşında! Birinci sınıfa gidiy vallahi!” diye yalvarıp yarmış zorda olsa içeriye girebilmişim.

Bu sefer beni kovacağından emindim. Ama bir yandan da *“Benim yaşım henüz daha altı, niye kovulayım ki”* diye düşünerek kendimi teselli ediyordum.

Hamama vardık. İçeriye girerken, yüreğim pır pır etmeye başlamıştı. Zeliha Teyze etrafta görünmüyordu. “kelle”de Zemzem Teyze oturuyordu. Bize gülümseyen gözlerle bakıp içeri buyur etti. Neyse ki korkulan olmamış, bu sefer de izni koparmıştım. İçeriye girdik bize ayrılan tahta çıktık. Hamam tanıdıklarıyla doluydu. Soyunup içeriye girdik. O an sular kesikti. Nedeni ise haznedeki su soğumuştı. Durum böyle olunca da külhancının tekrar suyu ısıtmasını bekledik.

İçerisi çok kalabalıktı. Kadınların sesi çocukların sesine karışmış, hamam kulakları tırmalayan uğultularla çekilmez bir hale dönüşmüştü. Bir saat kadar zaman geçmişti. Her kurnanın etrafında en az sekiz on kişi vardı. Bir anda bağrışmalar, sevinç çığlıkları hamamın kubbesinde yankılanmaya başladı. Bu sesler suyun aktığı müjdesini veriyordu.

Suyun musluklardan akmasıyla kurna ve su savaşları da başlamış oluyordu. Bazen bu tartışmalar, itip kakışlara daha da ileriye taşınarak kavgaya da dönüşebiliyordu. O zaman olaya hemen keymeler el koyar, ortalığı yatıştırırlardı. Neyse ki o gün böyle bir olay yaşanmadan annem bizi bir güzel yıkanmış, terimizin soğuması için tahtımıza oturtmuştu. Bu sefer de annem son suya kalmıştı. Yani sular üçüncü defa kesilmişti.

Annem arada bir yanımıza gelerek bizleri yokluyordu. Sonunda bizleri fita ile iyice kurulayıp giydiren annem, kur-

naların birinde yer kapmak için aceleyle içeriye girdi. Sonunda annem de giyinmiş eve dönüş hazırlıkları başlamıştı. Annem hamam eşyalarını kontrol etmekle meşguldü. Lif, kese, sabun ve kemik tarağını kıldanlığa yerleştirdi. Haphabını ve hamam tasını da hamam leğenine yerleştirdi. Leğeni, hamam halımızı ve bohçamızı da toparlayarak natıra teslim etti.

Bu arada size hamamla ilgili olarak kaleme aldığım bir hikâyeyi anlatmadan geçemeyeceğim.

Gülçin Nine tam bir aydan beri hamama gidememişti. Kışın tam ortasıydı ve de havalar çok soğuktu. Nasıl gitsin? Ama artık gitmesi de lazımdı. Çünkü canı çok kirlenmişti. Deyim yerinde ise “Nerdese canına kurt düşecağı!”

Bu arada gelinini razı etmesi gerekiyordu.

O hiç sevmediği gelinini, üç gün boyunca pohpohlayıp durdu. Tek kendisi ile beraber hamama gelsin diye. Aslında gelini herşeyin farkındaydı. Neyse! Sonunda Cuma günü gitmeye karar verdiler.

Gülçin Nine ilk mektep dördüncü sınıfa giden torunu Ahmet’i natırı çığırtmak için hamama gönderdi. Kendisi de hazırlığını yapmaya başladı. Hamam halısını, leğenini, tasını, haphabını kapının önüne koydu. Şimşir tarağını, lifini, kesesini, sabını, dermenını de hazır edip çeyizliğinden kalan gümüş kıldanlığa yerleştirdi. Eksik bir şey var mı diye bir daha baktı. Yoktu! Her şey tamamdı.

İşte tam o sırada geçen ay hamamda yitirdiğini zannettiği hamam kesesi gene aklına düştü! Hamamdan döndükleri günün akşamı torunu Ahmet’i hamama göndermiş, keseyi sordurmuştu. Ahmet eli boş dönmüştü. Ve “Gétü géttü

kese! Nasılda nezerımdedi!” diye günlerce söylenip durmuştu.

Sokak kapısı çalınıyordu. Yüreği yerinden oynadı.

-Kim o! diye bağırdı. Gelen Ahmet’ti.

Ahmet,

-Nenéeé! Natır öle ezanından soyra gelecah! Dedı gét neneye éle söle.

Ahmet yaşlılarına göre azıcık iri yapıtıydı. Yaşından büyük gösteriyordu. Amma o ninesinin yanında hâlâ küçücük bir çocuktı.

Ahmet öğlenci idi. Ninesi,

-Oğlum tez gét sende örgetmeniden müse’ede iste. Söle ben anamnan birabar hemama gidiyem!

Bunu duyan gelini Fatma,

-Ané sen delımı oldiy! Geçen dehfe gördiy! Hemamçı Zılha, Ehmé’yi az kalsın süriydi. Kazzığ keder olmış. Artıg babasından gétsin demedi mı?

Gelin hanımın daha sözü ağzındayken, Ahmet durur mu? Yerinden kalkmasıyla kapıdan çıkması bir oldu. Öğretmeninden izin alıp hemen de eve döndü.

Ninesine,

-Nenéeé! Öretmenımden izin aldım. Biye, “gét oğlum gét! Bi gün bi gündır. Heç yoıhsam bögn sıfatiydan kurtulram!” dedi.

O sırada Ulucami’den ezan sesi geliyordu. Gülçin Nine hemen namaza durdu. Ardından hemen giyindi. Ne olur ne olmaz diye düşünerek tandır kürsüsünün altındaki küçük mangalı da kucaklayıp avluya çıkardı.

Hamamdan dönecekleri vakit, hazır olsun diye de büyük tunç mangalı hazır hale getirdi. Sonra ayakkabısını giymek için tekrar odaya girdi. Gedemecin kenarına oturup natırı beklemeğe başladı.

O sırada Fatma,

-Anée! Yaniya para aldiy mı? diye çardaktan bağıryordu.

Gülçin Nine,

-Hee! Heee aldım! Beş not aldım! diye cevap verdi.

Fatma çardağın merdivenlerinden inmekteyken durdu.

Kaynanasına,

-Ané! Sen delimisen! Héç beş not yeter mı? Bayrım yaniya on not aladiy! Seklim bı sefer Ehmé'ye de para istedikler, nederih o zaman?

-Vıııı kızım! O daha bi pırtık uşah! deyince,

Fatma,

-Ne uşağı ané! Birni kulağı oyniy! Gördiy ha! Geçen dehfe hemamçının sıfatından aynamadiy mı? Sıfatından düşen bin parça oliydi! Zati bı sefer bence Ehmé'yı komaz! Uşahta bıznen rezil olur! O zaman sen natıra da bi not vermiştiy. Gördiy! Nasıl sıfatını eşkitti! Bahıysan bı sefer buhçiy götürmağa da gelmez! Valla ben olsam gelmem! deyince,

Nine,

-Ööf! Tamam tamam! Kaşım yanıma iki not daha alım! Yassabır ya Allah, éyılıh bende kalsın. dedi.

Tam o sırada kapı kuvvetlice çalınıyordu. Kapıyı Ahmet açtı. Karşısında natırı görünce bağıрмаğa başladı!

-Anée! Nenéé! Hemamçı gelmiş!

Gülçin Nine,

-Eşşee! İçeri geel!

Natr:

-Hadé tez olun! Daha Alay Fadile'sine gidecağam. Vahtım yoh! deyince gelin, hamam eşyalarını birer ikişer aşağı indirmeye başladı.

Natr halıyı omzuna, bohçayı koluna, leğeni de eline aldı. Kapıya doğru yürüdü.

Gülçin Nine arkasından seslendi.

-Eşşee! Kurban 'Eşşee! Yerimizi éyyı -eyarla ha! O deh-feki kimin halımızı kapı ağzındaki tahta sermiyesen! Nedı o éle? Gelen geçenın sıfatına bahmahtan ecızduh! Bizı bı sefer lüllgın kulbe terefindeki tahta yerleştış! dedi.

Gülçin ninenin sözü bitmeden Ayşe Teyze çoktan çekip gitmişti bile.

Aradan bir saat kadar süre geçmişti. Gülçin Nine bu defa da gelini Fatma'ya çatmaya başladı.

“Kız sen daha hazır olmadıy mı? Nérdesse kindi oħına-cah. Korħtıyam ilk suya yetişemiyah! Tez ol tez!” diye çıkı-sınca

Fatma:

-Ééé! Valla ané benim seni kimın elım, etegım boş de-gil. Daha Osso yatıy! Néđım yata yata mı götrah? Mecbur beklıyecağığ.

Nine derinden bir öf çekti! Çaresiz bekleyecekti.

Evde saat de yoktu. Vaktin kaç olduğunu nereden bile-cекlerdi.

Nihayet evden çıkabilmişlerdi. Hamama doğru yol al-maya başladılar. Çarşıyı utana sıkıla geçtiler. Yıldız Ha-mamı'nın kapısına vardılar.

Kapıda her zamanki gibi Zilħa Teyze oturmuş elinde değneği bekliyordu. Merdivenlerden yavaş yavaş inmeğe başladılar.

Ahmet en ön saftaydı. Tam içeri girerken hamamcı Zülha Teyze değneği ile Ahmet'in önünü kesti. Ahmet Zülha Teyze'nin çatılmış kaşlarını görünce korkudan neredeyse altına kaçıracaktı.

Zülha Teyze,

- Ulan 'Eyarsız! Hele bi sıfatıma bah! Seni güdü nammsız seni! Gene mi geldiy? Siye geçen sefer "bi daha gelme" demedim mi? Yerrı! Bah hele bah! Helâ karşımda tikilmiş duriy! Get bayrım babayı da çığır gelsin oğlum!" diyerek Ahmet'i azarladı.

Ahmet ne yapacağını ne diyeceğini bilemez durumdaydı. Çok korkmuştu! Ağlamağa başladı.

Ninesi,

"Kurban, héyan Zülha! Bı seferliğ da idara et! Međsim nére getsin! Çoğ da koriğtı! Eyyiki altına işemedi! dediyse de,

Hemamçı,

-Yoh anam yoh! Bının sülisı geçen hefta kesıldı! Sız sözden aynamiysız ki! Gene karşıma getirdiyiz!

Korkusundan tir tir titreyen Ahmet daha durur mu? Ağlayarak merdivenleri tirmandı! Ardına bakmadan babasının dükkânının yolunu tuttu!

Babası Ahmet'i karşımda görünce şaşırđı. Hemen sordu.

-Oğlum ne geziysen? Hanı sen neneygılnen birabar hemama gidecağtıy?

Ahmet başını öne eğdi ve,

-Babo! Hemamçı benı kuvaladı! Dedi get babayı da getir!

Bu söz babasının çok hoşuna gitmişti. Gülmeğe başladı. Sonra dönüp,

-Vayy! Benim aslan oğlum demağ erkek olmuş da, heberimiz yohmuş. Gel oğlum gel. Caniy sıhma. Bından soyra birabar hemama giderih!” diyerek Ahmet’i teselli etti.

Kaynana, gelin hahlılarının serildiği tahta geçtiler.

Gülçin Nine,

-Bağ hele bağ! Geberesicce 'Eşşo! Gene bızı kapı ağzına yerleştirmiş!

Fatma,

-Êéé! Helbet! Avrada kesenin ağzını açmiysan ki! deyinice, Gülçin nine,

“Kız kes sesiy ha! Fazla konuşma! Hadé tezol, uşağıy hezirla! Şımdı neredese su kesilecağ! Fazla dır dır etme!

Fatma,

-Yaa! Ehmoyı sürdüler, heyfını benden çıhardiysan!

Sonunda yıkanma bölümüne geçtiler. İçeride sanki kıyamet kopuyordu! Çok kalabalıktı.

Uzunca bir zaman, bir sağa bir sola bakışıp durdular. Oturacak bir yer, bir kurna başı bulamadılar.

Gülçin nine Fatma’ya,

-Eyyı oliy siye! Evde bi aşağı bi yuharı endiy, çıhtiy, endiy çıhtiy! Siye bin kere söledım! Fato tez ol déye! Dinne mediy ki! Bişéki inatsan inat! Sen senden razısan! Dı get rezil ol!

Fatma,

-Ööf! Aney! Sebehten belli kafamın etını ydidiy le! Allah bı bedenımı alsa da kurtılsam! dedi ve ekledi.

-Eéé! Sanki olan tek biye mı oliy ki! Biye olan siye de oliy! deyinice,

Nine,

-Êéé! Fazla ürıme! Kes sesiy kız!

Tam o sırada karşı kurnadan bir kadının kendilerine el salladığını gördüler. Bu kadın Gülçin ninenin Güllü Sokak'taki komşusu Avsar Eminesi idi.

Gülçin nine içinden, "Bı avrat sapkana Yıldız Hemamı'na gelmezdi. Heppi Vezır'e gidiydi. " diye geçirdi.

Her ikisi de bu duruma çok sevinmişlerdi. Kadının yanına gittiler. Emine Hanım, Gülçin Nine'ye yer açtı. Gelin ayakta kalmıştı.

Gülçin Nine gelini Fatma'ya,

-Ha béle sen de legeni ters çevir, üzerine otur. Uşağıy da kucağıya al. Ayağ altında kalmayın! diye tembihte bulundu.

Derken o sırada aniden hamamda bir oldu. Hamamın suyu kesilmişti.

(Urfa'da kalabalık bir toplulukta birden bire sesler kesilip, sükûtluk başladığında "Hemamın suyu kesildi" deyimi de buradan gelmektedir.)

Suyun bir daha ne zaman akacağı belli olmazdı. Bu bazen bir saat kadar sürebilirdi. Çünkü hamamın hazinesine tekrar su aktarılır ve ısıtılması da hayli uzun sürerdi.

Suyu beklerlerken karşı curunda oturanlar birbirleri ile kavgaya başlamışlardı. Sebebi yer kapışmasıydı. Kavgaya büyüdükçe büyüdü! Taslar, hamam leğenleri havada uçuşmaya başladı. Kadının biri bir diğerine, "Son hemamiy ola işallah, öliy savıh sudan yahyalar işallah!" diye beddualar savuruyordu. Keymeler kavgaya karışanları ayırmaya çalışıyorlardı. Uzun uğraşlardan sonra nihayet su ve kurna savaşları sonlandırılmıştı. Bir saat sonra da sular yeniden akmaya, kadın ve çocukların sesleri tekrar hamamın kubbesini yararcasına yükselmeye başlamıştı.

Kurna yavaş yavaş dolarken, Gülçin nine de hamam leğenini doldurmaya uğraşıyordu. İşte tam o sırada gelinin

gözü bir şeye ilişti. Bir baktı, bir daha baktı! Gözlerine inanamadı! İçinden “Allah! Allah!” dedi. Gülmeye başladı. Kaynanası Fatma’ya sordu.

-Kız ne gülüysen? Karşıyda ayı şadı mı oyniy! İşiye bah! Uşağıy yahamağa bah! Şındı gene sular kesılır, sabınıydan éle kalırsan ha! diye Fatma’yı azarladı.

Fatma hala gülüyordu. Etraftakiler de kendilerine bakıp gülümsüyorlardı.

Kaynana,

-Körrolma! Kız Fato yeter ha! 'Eyıp denen bi şe var! Él elem bızı sér édiy. deyince gelin kendine geldi.

Kaynanasına,

-Anéééy! Sen geçen ay hemama gelişimtzde hanı keseyi itirmıştyi ya!

-Heee! Ééé! Nolmuş ki? Yoıhsam buldiy mı?

-He ya buldum, buldum!

-Vıışş! Nerde?

Kaynana bir sağına bir soluna baktı.

- Kız yoıhsam bi kimsede mı gördiy?

-Yoh aney yoh! Kese bende bende!

- Vıışş! Kız bı nasıl söz! Sende ne geziy? Hanı nerde kız? Tez söyle! beni çatladacaımısan!

Oysaki gülmekten çatlamakta olan Fatma’ydı. Fatma adeta gülme krizine yakalanmıştı. Neredeyse yerlere yapışacaktı! Sonunda kendine geldi.

-Aney! Kesey benim “kıldanlığ”ımda. dedi ve gülmeye devam etti.

Gülçın nine gelininin elindeki kıldanlığı çekip aldı. İçine baktı. Gerçekten de kese kıldanlığın içindeydi.

Gelinine,

-Körrolmıyasan Fato! Ben de kimlerin mabalını aldım! Şındıye qeder kör müdiy! Epriyip çürıyesen! Geh keymeyi suçladım, geh natırı! Neyse neyse gene de beni sevındırdıy.

Gelin,

-Aney benim ne suçım var. Kıldanlığımız karışmış. Bah benim ki de seni kucağıyda. İkiyi de gülmeye başladı.

Gülçin Nine,

-Ehmo'yu hemama almadılar ama kesem bulındı ya, o biye yeter!

Sonunda yıkanmış, fıtalanmış tahta oturuyorlardı. Her hamamın ardından adet olduğu üzere gelin kaynanasının ellerinden, Gülçin Nine de onu yanaklarından öptü. Tahta kurulanıp giyindiler. Akşam ile yatsı arası eve vardılar.

Gülçin nine evde hamam bohçasını kontrol ediyordu. Birde ne görsün! Kese yine yoktu!

-Uyy! Evım yıldı Fato! Gene kesem yoğ!

Gelininin yüzüne baktı. Şüphelendi! Kendisine şaka yapıldığını sandı. Hamam bohçasına tekrar tekrar baktı.

Sonra kıldanlığına baktı. Orda da yoktu. Gelininin kıldanlığına, bohçasına baktı yoktu. Bu defa kese gerçekten kaybolmuştu.

Ağzını açıp bir şey söyleyecekti, durdu! Susmak en iyisi diye düşündü. Bu arada gelininin güldüğünü görünce oğluna baktı. Hiçbir şey olmamış gibi hemen araya girip,

-Yaa! Gördiy mi Mehemet? Böğün hemamçı da Ehme'yu hemama komadı, diyerek sözü başka tarafa çekmeye çalıştı.

Biz hamamdan çıktığımızda akşam ezanı çoktan okunmuş hava kararmıştı. Ulu Cami'nin önünden geçerken namazdan çıkan insanlara rastladık. Çok geç kalmıştık. Annem ancak bir sesle,

-Uyyy! Gördünüz mü? Herifler namazdan çıkıyor, bız hela zuvaflardayız! Şimdi babayız eynim bızı öldürür! diye söylüyorlardı.

Annemin eli kapı tokmağına uzandı. Ürkek dokunuşlarla kapıyı çaldı. Kapıyı Nihat abim açtı. Abim, annemin içini okumuş gibi sessizce,

-Nerde kaldınız? Babam ele bi kızmış ki!

Annem önde biz arkada içeriye girdik. Bizler hemen odaya daldık. Babamın yüzü biraz gergindi. Neyse ki o an bize herhangi bir tepki göstermemişti.

Annem dışardaki işlerini bitirdikten sonra odaya geldi.

Babam,

-Bı ne zamanın gelmağı İslım! Nerdese yassı oħınacaħ! Bı yere gettiyizmi bişé ki yassılanısız! Her zaman size söli-yem! Bı yere gettiyz mi ezandan evvel eviyzde olin acıħ!

-Ke Bekır! Éle kolay mı? İki tene uşañnan! Bilisen ikide biy su kesiliy! Eynım iki seet suyn ağmağınını bekledıħ! Ben ancaħ son suda yaħanabıldım!

Çiğköfte malzemeleri hazırlanmış yoğrulmayı bekliyordu. Babam anneme yardım etmeyi çok severdi. Çoğu zaman ev işlerinde onu hiç yalnız bırakmazdı.

Henüz sofraya oturmuştuk ki, kapı çalındı. Natır bizim hamam eşyalarını getirmişti. Annem hamam fitalarını, peştimalini kurumaları için mangalın üzerindeki çembere yerleştirirken, bir yandan da kirli çamaşırlarımızı tandırlıktaki teştin içerisine bırakıp odaya geri dönmüştü.

Babamın yoğurduğu lokum gibi çiğköfteyi bir güzel yedikten sonra, babam “heside” diye tutturamaz mı? Aslında

hesideyi hepimiz çok severdik. Bizim de ısrarlarımıza dayanamayan annem sonunda heside yapmaya karar verdi.

Zerzemeden sahanla getirdiği biraz sadeyağ, bir tas pekmez ve bir bardak nişe ile odaya döndü. Babam da bu arada gazocağını yakmıştı. Annem önce sadeyağı tavaya aldı. Sonra nişastayı katarak tane tane bulgur gibi oluncaya kadar kavurdu. Üzerine de gün pekmezini döküp karıştırdı. Piştikten sonra da ev ekmeği ile lokma lokma yeyip ardından da sıcacık tandıra gömülüverdük. Ben o gece hamamın ve “heside helvası”nın verdiği rehavetle derin bir uykuya dalmıştım.

ÖĞRETMENİMİZ DEĞİŞİYOR

Sabah uyandığımda, kendi kendime “Eyvah! Dün akşam dersimi yapmadan yatmışım. Bugün öğretmenimden yine dayak yiyeceğim!” diye söylendim.

Bu korkuyla okula gittim. Sınıfa girdik. Öğretmenimiz ortalıkta görünmüyordu. Bir müddet sonra sınıfımızın kapısı açıldı. İçeriye ilk defa gördüğümüz birisi girdi. Zayıf, uzun boylu, saçları hafiften dökülmüş, ince bıyıklı, sert bakışlı bu kişi kara tahtanın önüne dikilip,

-Ben yeni öğretmeniniz, Muhyiddin! Bundan böyle sizi ben okutacağım. Benimle iyi geçinmek istiyorsanız akıllı olacaksınız! Ben akıllı olanları severim! Akıllı olmayanların elimden çekeceği var ona göre! diye söze başladı.

Hepimiz birbirimize baktık. Bu nasıl bir şeydi? Bizim öğretmenimiz bizi neden terk etmişti? Yaşanılan bu olaya o zamanlar bir anlam verememiştik. Meğer çok sevdiğimiz ve alıştığımız Asaf Bey Hoca'nın tayini Kurtuluş İlkokulu'na çıkmıştı.

Muhyiddin Hoca ilk gün bizlere “*Akıllı olmayanların elimden çekeceği var!*” demişti ya, gerçekten doğru idi. Biz yaştaki çocukların teneffüslerde akıllı durmaları beklenir

miydi? Tabi ki çocuklar koşacak, oynayacak, içlerindeki enerjiyi boşaltacaklardı. Bundan doğal ne olabilirdi. Ancak bu koşuşmaların cezasının karşılığı Muhyiddin Hoca'nın tanımladığı şekli ile “zoppa” idi.

Muhyiddin Hoca okulun bahçesinde koşan, oynayan çocukları arkadaşlarının gözü önünde eşek sudan gelinceye kadar döverdi. Hatta bir defasında bir çocuğu teneffüste okul bahçesinin ortasındaki ağaca bağlamış, herkes derse girdiği halde bu çocuk bir sonraki teneffüse kadar oracıkta öylece bağlı kalmıştı.

Hiç unutmam! Bir gün sınıfa çok kötü bir koku yayılmıştı. Muhyiddin Hoca olan biteni kavramış gibiydi

-Bı ne koñı lan? Nerden geliy bı koñı?

En arka sıradan bir öğrenci,

-Öretmenim! Sileman ʻe etmiş! Altına kıvıtmış! deyince hepimizin bakışı Süleyman'a çevrilmişti.

Evet, Süleyman altına yapmıştı. Sınıfı çok kötü bir koku sarmıştı! Öğretmen, hışım ile Süleyman'ın üzerine yürüdü. Önce dehşetli bir sille, kulak çekme, ardından tekme!

Süleyman kapının önündeydi. Çok berbat görünüyordu. Ağlıyordu! Sınıfın penceresi açıldı. Hepimiz bahçeye çıktık. Baktık ki Süleyman, bir de kapıdaki hademeye ifade veriyor!

Öğretmen,

-Kürkcüoğlı! Get bı itin çantasını getir!

Ben koşarak sınıftan Süleyman'ın çantasını alıp geldim. Çantayı mahcup yüzü, ağlayan gözü ile bana bakan zavallı Süleyman'a uzattım. Yaptığı şey paçalarından akıyordu. Ben bu durum karşısında çok üzölmüştüim. Muhyiddin Hoca evlerini tanıyıp tanımadığımı sordu. Tanıdığımı söyleyince de,

-Yürü! Sen de çantasını al beraber gidin!

Bahçeye çıktık. Herkes Süleyman'a bakıp,

-Hala hala héécé! Hele baħın! Bı oğlan altına s.... ř... altına ee etmiş! diyerek alay ediyorlardı.

Süleyman yıllarca bu olayın etkisinden kurtulamamıştı! Beni her gördüğünde, yüzü bir tuhaflaşır, utanırdı.

İşte o zamanki eğitim anlayışı maalesef böyleydi. Dayak üzerine inşa edilmiş bir eğitim. Hemen hemen bütün öğretmenlerimiz ve müdürümüz ellerinden sopalarını düşürmezlerdi. Üstelik bir de bizi babalarımıza şikâyet eder bir kat da onlardan dayak yerdik.

Üzülerek ifade etmeliyim ki, bu ortamda büyüyen bizler de, öğretmenlik yıllarımızda, dayağı terbiye etmenin en etkin yollardan biri olduğunu savunup durduk!

İlkokul sıralarında iken sık sık öğretmen değişirdi. Mesela benim birinci sınıf öğretmenlerimin sayısı dörttür. İlk önce Asaf Bey ardından Muhyiddin Öğretmen, bir ara Dişçi Memed'in oğlu Akif Döngör Hoca, sonrasında ise Nurettin Hamevioğlu bizi okutmuştu.

Cumartesi öğlenden sonra ne yapıp ne edip benim Osman'ı atlatmam lazımdı. Fakat topla oynamayı da o kadar özlemiştim ki tahmin edemezsiniz.

Ama gördüğüm rüyayı hatırladığımda, korkularım artıyor, Osman'dan uzaklaşmaya çalışıyordum. Osman'a söz vermiştim ama gitmemekte kararlıydım! Okul çıkışı, ona görünmeden kendimi eve attım. Anneme, dükkâna gitmek isteğimi söyledim. Annemin hazırladığı kocaman bir peynir dürümünü avuçlarımın arasına alarak sokağa çıktım. Yukarı taraftan, yani evimizin arkasındaki Su Meydanı sokaktan dükkâna gitmeye karar vermiştim.

Su Meydanı Sokağı (Kutbettin Sokak) dar bir sokaktı. Şöyle ki; Bir deve kervanı geçtiğinde, yükleri duvarlara sürünürdü. Bizler de bazen duvara yapışarak, bazen de çömelerek, büyük bir korku ile deve kervanının geçmesini bekledik. Bu deve sürüleri ile köylüler köylerden puş, saman, tezek, meyan dalı ve yaprakları gibi yakacaklar taşırlardı. Bunların pazarlandığı belli mekânlar vardı. Samsat kapısı, Arap Meydanı, Bey Kapısı, Sultan Hamamı'nın önü gibi yerler köylülerin satış noktalarındandı. Bu yakacaklar, hamamlarda, fırınlarda, evlerde ekmek yapmada, ges suyunun ısıtılmasında, bulgur çıkarmada, şire kazanları kaynatılmasında yakacak olarak kullanılırdı.

Sokaklarda deve ya da deve kervanları ile karşılaştığımızda,

“Hop hop hop deve,

Kulaşları top deve,

Sakız verdim çenedi,

Marhama verdim oynadı!

Tekerlemesini söyler aklımızca deveyi sinirlendirmek isterdik. Ve bunu da başarırdık. Develer, kızgınlıklarını hor-murdanarak ve ağızlarından beyaz köpükler saçarak belli ederlerdi.

Su meydanı sokak, 1980 darbesi sonrasında belediyece yıktırılıp yol genişletildi ve adına 12 Eylül Caddesi denildi. Daha sonra adı değiştirilerek Demokrasi Caddesi oldu. 1980'de bu cadde açılırken Urfa'nın, hatta Türkiye'nin en güzel taş evleri de malesef yıkılmıştı.

Planımı riske sokmama adına, tetirbenin çıkışında dikkatlice Osman'ların kapısını gözetledim. Emin olduktan sonra da son hızla ters yöne koşarak arka sokaktan dolanarak dükkâna geldim.

Babam bu işe hem şaşırılmış hem de sevinmişti. Bana,

-Tükene geldiğiydan anayın heberı var mı? diye sordu.

-He baba! Heberı var! deyince,

-Éyyı! Éleşem, tağarı al! Gét hemen Ulu Camı'dan su doldır getir. Çoğ doldırma ha! Hade téz get gel!

Ben en sevdiğim bir görevi üstlenmenin heyecanıyla tağarı kucaklayıp caminin yolunu tuttum.

O yıllarda Ulucami'nin kuzey tarafında, hazirenin de doğusunda, tahminimce yirmi metre eninde ve de boyunda, be-tondan yapılmış içerisi kırmızı sıva ile kaplanmış bir su havuzu bulunmaktaydı. Ne amaçla yapıldığını hiçbir zaman bilemediğimiz bu havuz çoğu zaman boştu. Su ile dolu olduğunda ise bizden büyük çocuklar burada yüzerlerdi. Bu havuzun derinliği yaklaşık bir metre kadardı. Bu havuzun benim için tek hatırası, içerisine girip köşe kapmaca oynamamızdı. Bu nedenden dolayı camiye her gittiğimizde üç beş kişi bir araya gelir, hemen köşe kapmaca oynamaya başladık.

Nitekim o gün de öyle olmuştu. Ben oyuna dalıp epey gecikince, babam çırağı arkamdan göndermiş, dükkâna döndüğümde ise okkalı bir tokatla dersimi almıştım.

Akşama yakın dükkânların kepenkleri birer birer kapanırken, babamla ben eve doğru ağır ağır almaya başladık. Kapıların önünde babalarımı bekleyen çocuklara rastlıyorduk. O zamanlar öyleydi. Gün boyu özlenen babalar, çocukları tarafından kapıda karşılanırdı. Bu karşılama hem bizlere hem de babalara büyük bir mutluluk verirdi. Fakat babalarımız hiçbir zaman bu sevgilerini dışa vurmazlardı. Evlatlarını gizli

gizli severlerdi. Bu davranış bile her babada görülen bir meziyet değildi. Ayrıca hemen hemen bütün babalar akşam eve dönerken mutlaka eve ya da çocuklarına bilhassa da kız çocuklarına bir şeyler alır öyle gelirlerdi. Bu bazen marul, bazen yeşil nohut, leblebi, leblebili şeker, Arap şekeri, Limonlu veya akideli şeker, mevsimine göre alıç, dağdağan, gibi şeyler olabilir.

Babamın marhamasında bir şeylerin olduğunu biliyordum ama sormamıştım. Eve varınca marhamasını anneme uzatıp.

-Uşahlara darı aldım. Bı gece gennere pat pat yap yısınler! deyince çok sevinmiştik!

Gazocağının üzerindeki pat pat eleğinin dansını ve içerisinden gelen ritmik patlama seslerini çok severdik. Ara ara patlayan mısırların çıkardığı sesler bizi çok heyecanlandırır. Seslerin kesilmesi ile mısırların patladığını ve artık eleğin açılma zamanının geldiğini iyi bilirdik. Mis gibi patlamış mısırların aş leğenine dökülmesi ile boğazlardan geçmesi bir olurdu. İkinci eleği sabırsızlıkla beklerken yerimizde duramazdık.

Pat pat eleği her evde bulunurdu. Bu eleği tenekeci esnafı yapardı. Tenekeçiler ayrıca tenekeden idare lambaları, matara, lazımlık, ördek, dondurma emeçeği, fener, sürahi, tas, semaver, hicap, kildan, huni gibi araçlar yaparlardı.

Tenekeçiler çocuklar için de tenekeden oyuncaklar yapar ayrıca lehim işleri ile de uğraşırlardı. 1970'li yıllarda, Nisan, Mayıs aylarında tenekeçiler evlerimize kadar gelirdi. Peynir bastığımız tenekelerin üst kısımlarını yine tenekeden parçalarla kapatır lehimlerlerdi. Bu peynir dolu tenekeleri soğuk hava depolarına götürür, Havaların serinlemeye baş-

lamasıyla evlerimize getirirdik. Çocuklar için hışıts, deleme, fırlatmalı fırır, fırlatmasız fırır, üflemeli fırır teneleden yapılan oyuncaklardandı.

Çok ünlü tenekeci ustaları vardı. Bunlardan en eskilerinden olan, Tenekeci Mahmut Güzelgöz'dür. Bu zatı muhterem aynı zamanda musikişinastı. Ünlü bir gazelhandı. Ayrıca Fenerci Ailesi'nden Şıh Müslüm Fener, Halil Fener, Ahmet Fener, Abdurrahman Fener, ayrıca Müslüm Cennetoğlu, Halit Satıcı, Abdurrahman Satıcı, Mustafa Açıkgöz, Mehmet Açıkgöz, Mahmut Açıkgöz gibi ustaları da tenekeciliğin önde gelen ustalarından sayabiliriz.

Bir de arkadaşımız olan Mehmet Cennetoğlu'nun babası Müslüm Cennetoğlu ustanın yetiştirdiği Arap Bakır usta vardı ki, bu usta tenekecilik sanatını 2000'li yılların başlarına kadar taşıyan ustalardandı.

Bir de gazocağı tamircileri vardı. Bu esnaflar kendi dalarında çok iyi ustalardı. O günün şartlarında baş tacı olan ve her ortamda kullanılan gazocağı sık sık arızalanan bir gereçti. İğnesi kırılır, pompa derisi yıpranır, memesi tutukluk yapar, başı eskir, şapkası çürürdü. İşte böyle durumlarda gazocağı tamircileri devreye girerdi.

Gazocağı birinci el satıldığı gibi, ikinci el olarak da satılırdı. Bu işi de tellallar yapardı. Ellerinde gazocağı, "Kazocağı aropaaa! Optimus marka! Muhayyeer!" ya da "Kazocağı başı aropaaaa!" diye bağırarak gezerlerdi.

Gazocağının başı Avrupa'dan gelirdi. Çarşılarda, "İlan Mehé" lakaplı dellal gazocağını ya da başlığını "Kazocağı başı Aropaaa!" diye bağırarak satardı.

"İlan Mehé 'kazocağı aropaa' der, gezer çarşı bucağı, Girantili satardı 'Optimus' kazocağı."

Bazı tellallar da vardı ki bunlar da ev satarken, “Kuyusuynaaan! Zerzembesiyneen! Dört otracağynan, iki çardağynan, Erışynen, incir ağacıynaaan! Hekim Dede’de eeeev!” diye evin methini yaparak müşteri ararlardı. Bunlara da “Dam Dellalı” denirdi. Yani bu kişiler şimdinin emlakçılarıydı.

KARNE GÜNÜ

Bugün heyecan zirvede. Niye mi? Çünkü bugün karne alacağız. Ama ben bunun ne anlama geldiğini o yaşlarda pek kavrayamasam da gene de farklı bir gün yaşayacağımızın bilincindeydim. Herkes sevindiğine göre bende sevinmeliyim anlayışı ile okulun bahçesinde bir o yana bir bu yana hoplaya zıplaya zilin çalmasını bekliyordum.

Derse girmiştik. İlk defa bugün, öğretmen defter ve kalemlemizi çıkarmamızı istememişti. Bu durum sevincimize sevinç katmıştı.

Hiç unutamam. O yıllarda karne günlerinde büyüklerimizden öğrendiğimiz *“Akdeniz, Karadeniz, karnemizi isteriz, eğer zayıf olursa, cır cır yırtarız!”* tekerlemesini söylerdik. Bizde bu tekerlemeyi o sabah defalarca tekrar edip durmuştuk.

Nihayet karneler dağıtıldı. Hepimizde bir sevinç vardı. İçimiz kıpır kıpırdı. Yüreğimiz bir acayip atıyor, herkesin yüzü gülüyordu. Çünkü o yıllarda öyle şubat tatiline kadar geçen dönemde kimseler kolay kolay okumayı sökemezdi. Ama ben bu başarıyı yakalayanlardandım.

Karnelerimiz, öncelikle aynı okulda okuyan ağabeylerimiz tarafından incelenir, çoğu zaman gülen gözler yerini ağlayan gözlere bırakırdı. Nitekim o gün aynı şey benim de başıma gelmişti. Karnemi elimden çeken ağabeyim,

-Tıffiy Matamatigiy zeif gelmiş! Tembel tenike! diye yüzüme haykırınca, bende diğer arkadaşlarım gibi ağlamaya başladım.

O gün ikinci azar da dükkânda tokat olarak yüzümde patlayınca neye uğradığımı şaşırılmıştım. Eve gidinceye kadar göz pınarlarım kurumuştı.

Osman'ın karnesinde de bir zayıfı vardı. Osman'da birazcık kekemelik olduğu için onun da Türkçe dersi zayıftı. O da tıpkı benim gibi babasından azar işitmiş ve üzülmüştü. İşin sevindirici yanı yaşanan bu kötü durum iki gün içerisinde unutulup gitmişti.

Sizlere şu anda akluma gelen, sonraki yıllarda yaşadığım hem üzücü hem enteresan, hem de ders verici bir olayı anlatmaya çalışacağım.

1962-63 Öğretim yılı. Orta ikinci sınıftayım. Karnelerimizi alır almaz soluğu babamızın yanında almamız farzdan öte bir şeydi. Bütün derslerim iyiydi. Evet! Tabiat Bilgisi dersi dışında bütün derslerim iyiydi. Tabiat Bilgisi dersimize de, babamın dostu ve benim de can arkadaşım Nihat Ergin'in babası rahmetli Muhsin Ergin giriyordu. Üstelik Nihat ile de aynı sınıftaydık.

Karnemi alır almaz istikamet dükkândı. Her türlü şiddete ve söze hazırlıklıydım. Ürkek bir vaziyette karnemi babama uzattım. Babam karnemden önce gözlüğüünün üzerinden sert bakışlarla beni bir iki saniye süzdü. Sonra karneyi incelemeye başladı. Arada bir yüzüme bakıp, tekrar karneye bakıyordu.

Yanaklarım kaşınmaya ve yanmaya başlamıştı bile! Suratımda patlayacak olan tokatın şiddetini azaltma adına bi-

raz mesafeli duruyordum. Tecrübelerim bana böyle davranmam gerektiğini öğretmişti. Çoğu zaman birinci hamleyi boşa çıkarmayı iyi beceriyordum. Buna babam her ne kadar sinirleniyorsa da böyle yapmak benim için daha kârlıydı.

Düşündüğüm gibi olmuştu. Babamın bana doğru hamle yapmasını hissettiğim anda geri çekildim. Birinci saldırıyı salimen atlatmışım. Derken, ansızın gelen ikinci tokadın hedefi olmuş, önce dükkânın önündeki kaldırıma, ardından da sendeleyerek yola savrulmuşum. Daha toparlanmaya fırsat bulamadan babamı başucumda buldum. Kulacağımı koparırcasına çekiyor, beni ayağa kaldırıp, suratıma ikinci, üçüncü tokadı patlatıyordu.

Sonunda babamın arzuladığı olmuştu. Suratım ‘tap-lama’ya dönmüş, gözüm yerinden kaymış şaşkınlık gibi bakıyordum. Adeta nakavt olmuşum!

Dükkân komşularımızın gayretleri, yalvarmaları, ricaları sonucu babamın elinden zor kurtulmuş, son bir hamle ile Saatçi Osman Dayı’nın dükkânına sığınmışım. Saatçi Osman Amca, “Oğlum hele söle bahım? Suçiy nedı ki? Ne yaptıy ne kebehet işlediy de babay seni bele dögdı?” diye sorduğunda sadece, “kernemde bi zeifim var! Onun üçin beni vurdı!” diyebilmişim.

Aradan on, on beş dakika kadar geçmişti. Babamın çırağı, Osman Amca’nın dükkânına geldi. Babamın çağırıldığını söyledi.

Ağlayarak dükkâna döndüm. Babam ayakta beni bekliyordu. Öfkesi hala dinmemişti.

-Yeri düş öğıme!

Çarşıya gideceğimizi anlamışım. Babam önde ben arkada büyük adımlarla Haşimiye Çarşısı’na doğru iniyorduk.

Babamla her çarşıya çıktığımızda yol üzerinde ne kadar esnaf arkadaşı varsa onlarla selamlaşır, hal hatır sorardı. Bu sefer keyfi kaçtığından hiç öyle davranmıyordu.

Kasap Pazarı'na varmadan sol tarafta bulunan ve en sevdiği arkadaşlarından olan Hamut Görgün ustanın dükkânının önünden geçerken bile dönüp bakmamıştı. Hamut Usta bu durumu fark etmiş olacak ki arkamızdan seslendi. "Bekiir! Bekiir! Uğur ola yaho! Her mı? Ne selam ne merheba!"

Babam bu sesi duyunca durmak zorunda kalmıştı. Geri döndük. Canı sıkkın da olsa usulen bir selam verdi.

Hamut usta, "Yahu bı ne talaş! dedi ve ardından beni süzdü. Yüzümün morardığını, yanaklarımın nar gibi kızarıklığını fark edince babama, "Vayyy! Bı oğlana hêr mı? Bının sıfatına nolmuş béle!" Babam, "Nolacaş! Ehıaksız adamın hêlê béle olur işte!" Hamut Amca, "Netti ki? Suçı nedir? Bı nasıl vurmaş béle?" Babam, "Böğın kërne aldılar! Dersleri éyyı, feketim tebe-etı zeif! Demaş ki mektepte de eklıllı durmiymiş!" dedi.

Bu sözler üzerine Hamut usta, "Allah Allah! Bı işte bi yannışlış var Bekir! Fahad'ın tebe-etne nolmuş ki? Helbiki ben çoş eklıllı biliyem! Bı öretmenler de bi 'Ecaıyp valla!"

O an beynimde şimşekler çakmıştı. İçimden, "Eyyvah! O keder silleyi teppigi demaş boşı boşına yıdım! dedim.

Meğer babam Tabiat Bilgisi dersini "tebe-et", yani ahlak dersi olarak algılamış. Düşündüm de benim bir başka dersim zayıf olsaydı belki de bir tokatla bu işten sıyrabilmişim.

Babamın aldığı zerzevatı eve götürdüm. Halimi gören annem de Hamut usta gibi aynı tepkiyi göstermişti. Anneme, "Babam Tabiat dersini ehılak dersi zannetmiş! Onun üçün beni béle vurdu!" dediğimde, anam beni bağrına basarak, yanan yüreğimin acısını nispeten dindirmişti.

Annem akşamleyin sofraya başında babama yanlış yaptığını imalı sözlerle hatırlatırken, babamın dilinden tek bir kelime çıkmamış, fakat yüz ifadesinden o gün ne kadar acı çektiğini hissetmişim.

Ertesi sabah avucuma tutuşturduğu sarı yirmi beş kurusu içimi ısıtmaya yetmiş, bunu bir özür niteliğinde olduğunu anlamış, birazcık rahatlamışım.

İşte sizlere o zamanlar ahlaka verilen önem ve yıllarca unutulmayan bir ders!

Tatilin tadını doyasıya çıkarmak gerekiyordu. İçimiz rahatı. Pazar günü havaların soğuk geçmesine rağmen sokakta bir arkadaşın çapıt topu ile tek kale maç yaptık.

Hava kararmış, eve dönme vakti gelmişti. Her zamanki gibi “Çağala, bağala, herkes evine dağala” tekerlemesiyle oyunlarımıza son verip evlerimize doğru koşuşmaya başladık.

Ben tam tetirbeye girerken Osman’ın arkamdan seslendiğini duydum. Dönüp baktım! Koşarak yanıma geldi. Kulağıma hafifçe,

-Yarın bize gel, evde top oynıya! Ama kimsiye söyleme haa! Tamam mı?

İtirazımın yersiz olacağını düşünerekten tamam, gelirim dedim ve ayrıldık. O andan itibaren bende, yine naylon top hastalığı başlamıştı.

İnanır mısınız? O gece, önceki rüyama benzer bir rüya daha görmüştüm. Ama bu sefer topla avluda oynuyorduk! Top Osman’ın elinden sekerek duvara çarpıyor, oradan da kapağı açık olan kuyuya düşüyordu.

Eyvah! Osman ağlıyor kardeşleri ağlıyor, ben korkudan ne yapacağımı şaşırılmış bir halde, yarı belime kadar eğilmiş kuyunun dibindeki topu görmeye çalışıyordum.

Top görünmüyordu. “Ben bittim! Eyvahlar olsun! Ben şimdi ne yapacağım?” diye içimden söylenirken birden Osman’ın annesinin beni kuyunun başından çekip uzaklaştırması ve arkasından da beni azarlaması ile yataktan fırlamıştım.

Evet, gene çok kötü bir rüya görmüştüm ama bu sefer de olayın benimle ilgisinin olmaması üzüntümü biraz olsun hafifletmişti. Çünkü top sahibinin elinden sekerek kuyuya düşmüştü.

Sabah kahvaltısının ardından kuşluk vakti Osman’ların kapısının önündeydim. Elim bir türlü kapı tokmağına gitmek istemiyordu. Avludan Osman’ın ve kardeşlerinin coşkulu sesleri dışarı taşıyordu. Top oynadıklarını tahmin ediyordum. Kapıyı hafifçe tıklattım. Demir sürgülerin gıcirtısı, frenginin takırtısı, çangalın kapıya çarparak çıkardığı gürültülerin ardından kapı nihayet açıldı. Kapıyı aralayan Osman’ın küçük kardeşi Mehmet idi.

Osman, sevincinden bir koşu yanıma geldi! Kolumdan tutarak beni içeriye çekti. Belli ki üç kardeş naylon topla oynuyorlardı. Gözüm naylon topu aradı. Onu kuyunun hemen yanında görünce bedenim titremeye başladı! Bir müddet oyuna katılmadan korkulu ve ürkek bakışlarla onları izledim. O anda Lütfiye Teyze’nin sesi avluda yankılandı!

-Oğlum yeter artık! Heyat savıh! Gidin içerde oynayın!

Ben bu çağırının üzerine herkesten önce odaya daldım! Daldım dalmasına ama odanın ortasında rüyalarımın giren o uğursuz mangalla karşılaşınca tekrar moralim bozulmuş, ba-yağı canım sıkılmıştı. İçimden, “*Neyse ki mangaldaki ateşin üzeri kalın bir kül tabakasıyla örtülmüş! Eğer top o gece rüyamda gördüğüm gibi mangala düşecek olursa onu çeviklikle yanmadan kurtarabilirim*” diye geçirdim.

Arkamdan Osman, Mehmet ve Ali de içeriye girmişlerdi. Top Ali’nin elindeydi. Onu hafifçe havaya fırlattı. Bir kafa

darbesiyle topu kucağıma doğru atıverdi. Topu bir sıçrayışta yakaladım ve onu avuçlarıma hapsettirdim.

Artık onu ilk günkü kadar sevmiyordum! Çünkü bu naylon topun eninde sonunda başımı ağrıtaacağını biliyordum. En azından ben öyle hissediyordum.

Derken annesi de odaya girmişti. Doğru mangalın başına oturarak ateşi eşelemeye başladı. Bir yandan da,

-Savılıhtan donmuşuz! Ataşın başına gelin, acığ kızının!

Keyfim iyice kaçmıştı. Lütfüye Teyze dışarı çıktı. Top hala elimdeydi. Sağımda oturan Osman'a usulca uzatıp,

-Al lo! bını kaldır!

Osman şaşkın bakışlarını gözüme dikerek,

-Niye ki? Top oynamıyılı mı?

-Yoh lo boş ver! Başka bi şe oynıyağ! deyince,

Mehmet:

-He lo! Topnan oynamağtan 'Ecızdığ! En éyısı mı gelin köşe kapmaca oynıyağ!

İyi fikirdi! Buna en çok ben sevinmiştim. Mangalı hemen gedemece aldık. O minicik odada yarım saat kadar köşe kapmaca oynayıp durduk. Mutluluktan havalarda uçuyorduk! Sonunda epey yorulmuştuk. Artık top oynayacak halimiz de kalmamıştı. Sırtımızı sap yastıklara vermiş ayaklarımızı uzatmış dinlenirken kapı açıldı. Gelen Lütfüye Teyze idi.

Elindeki köfte leğenini gedemecin kenarına indirip tekrar avluya çıktı. Leğenin içindeki malzemelerden anlaşıldığına göre Lütfüye Teyze köfte yoğuracaktı.

Osman,

-Anam ağışama tırtılı kıfte yapacağ! Eyyı! Şındı yuğıriyken bız de yırığ! dedi.

Lütfiye teyze ikinci defa içeriye girdiğinde bir elinde sahan, sahanın içinde ise kara taştta tokmakla dövüp macun haline getirdiği kara et, öteki elinde ise kareli bir sofrta vardı. Bunları odanın orta yerine indirdi. Sonra da gözlerini gözlerine dikerek,

-Fahat kah oğlum kah! Get anaya söyle! İşı yoğsa kıfte yuvalamağa bize gelsin!

Ben Lütfiye Teyze'nin sözünün bitmesini beklemeden hemen yerimden fırlayıp eve koğtum.

Kısa bir süre sonra, annemle tekrar Osman'lara dönmüştüm. Bu arada da Lütfiye Teyze köfteyi yoğurmuş tam da kıvamına getirmişti. Bizler de köfte leğenin etrafında "Çar helka" oturmaktaydık. Bizler, köftenin yoğrulma aralığında, un katılmadan önce birer sıkımlık köfte yemek için yalvaran gözlerle Lütfiye Teyze'nin gözlerinin içine bakıyorduk.

Un alınmadan diyorum, çünkü sonradan köfte istediğimizde "*Un almışam oğlum, yirseyiz karniyzda kurd olur!*" gibi sözlerle bizi kandırıp köfte vermezlerdi. Meğer böyle davranmakla, yapılan köftenin ya da yemeğin "bereketi kaçar" diye de bize bir inanç dersi verilirmiş.

Yarım saat kadar bir zaman içerisinde annemle Lütfiye Teyze, yoğrulmuş etli köfteyi birer misket büyüklüğünde yuvarlayarak, işin büyük bir bölümünü bitirmişlerdi.

Tam o esnada, hazırlanan köfteler ve malzemeler tandır-lığa götürülmeden, Lütfiye Teyze anneme,

-İslim! Herşe ortadaken, dur siye de birezım yuğırağ. Ağşama seni de yimeği hazır olur! deyince

Annem,

-Vıış! Bı nasıl söz Lütfiye! Dünyada olmaz!

Lütfiye Teyze,

-He he! Tamam işte! Ben binnarı Haşliyen sen burğılı, soğanı, isodı hezir et! Aha bi parça da etim var! Yuğırağ get-sın! diyerek annemden zorla da olsa olur cevabı almıştı.

Annem bana dönerek,

-Dé hadé kağ oğlım! Sende 'Ecele babaya gét! Söle anam deyî bize tırtılı kıftelîh et alsın! Dersen kara et varmış! Kara et almasın dedî!

Ben hemen ayakkabılarımı giyip dükkâna koştum.

Babam boğazını çok seven biriydi.

Hiç unutmam, bir gün babamın kolunda sepetle, akşam ezanı vakti henüz girmişti ki eve doğru yol alıyorduk. O esnada karşıdan gelen, Kunduracı Mehmet Çavuş'un oğlu, Müslüm Çavuşoğlu ile aralarında ilginç bir söyleşi geçmişti. Sepette tam dört adet kuzu kellesi vardı. Müslüm Amca yaşça babamdan bir hayli küçüktü; ama çok nüktedan ve şakacı bir insan olduğundan, babama sordu! "Bekir 'Emmi uğırlar olsun! Gene sepetiy doldurmuş gidiysen ha! Ne var ki onun içinde?" deyince babam, "Ne olacah ki! Kelle! Dört tene kelle işte!" Müslüm Abi şaşırmişti! "Her helda musafiri-yi var Bekir 'Emmi? Onun için dört tene kelle almışsan." dedi.

Aslında Müslüm Amca, babamın çok yemek yediğini, hatta arkadaşları ile yapılan herafenelerde, gittikleri dağ yata-larında herkese düşen yemek parasını, babamdan iki katı ile tahsil ettiklerini de biliyordu. Babam. "Ne musafırı! Eve almışam diye cevap verdi. Müslüm Amca bu defa da, "Her mi? Dört tene kelleyi kim yiyecah Bekir 'emmi?" diye so-runca, babam birazda kızmış gibi davranarak, "Kim yiye-cağı var mı? Biri uşahlara, üçü de biye!" diyerek cevapla-mış, gülüşerek yolumuza devam etmiştik.

Babam tiritli köfte lafını duyunca hemen ayağa fırladı!
Önlüğünü çıkarmadan,

-Ya Allah! Yeri bahım! Düş öğime! dedi.

Babam eti hep Mehmet Kırçalı'dan alırdı. Mehmet Amca her zaman erkek kuzu keserdi. Temizliğe çok dikkat ederdi. Alışverişi düzgün bir esnaftı. Babam bir kilo yağlı parça eti alarak,

Bana,

-Tez ol! Bi yerde de egleşme! Dorğı eve. Anaya da söyle etin hepsini koysın! Tamam mı? diye tembihte bulundu.

O devirlerde analarımız çoğu zaman eve gelen eti en az iki üç parçaya böler, öyle yemek yaparlardı. Kocalarına hissettirmeden o eti başka zaman bir başka yemekte kullanırlardı.

Yalnız eti mi? Hayır! Onlar her şeyi idareli kullanırlardı. "Yuvayı dışı kuş yapar" sözü de bunun ispatı değil midir?

Yine bir pazar günüydü. Babam ve çoğu esnaf pazar günleri de çalışırdı. Aslında pazar günleri dükkân açmak yasaktı. Ama esnaf işlerinin yoğun olduğu zamanlarda kepenklerini içerden kapatarak gizlice çalışırlardı. Belediye zabıta ekipleri sıkı kontrol yaparak, bu şekilde kaçak çalışanları ikaz eder, ceza dahi yazarlardı.

Yattığımız odanın penceresinden, annemle babamı avluda kapı önünde konuşurlarken gördüm.

Annem babamı dükkâna uğurluyordu. Ben de avluya çıktım. Hava çok soğuktu! Babam,

-Ulan bı savıhta heyatta ne işiy var oğlım! Yeri gir içeri! diye bağırdı.

Sonra evden çıkıp gitti. O günkü soğuğa ve annemim o kadar itirazına rağmen babamın ardından kendimi sokağa atıvermişim.

Sokakta in cin top oynuyordu! Tekrar eve döndüm. Çok üşümüştüm. Hemen tandırın içerisine girdim. Annem avluda, büyük mangalda ateş yakmakla meşguldü. Bir müddet sonra kardeşlerim de uyanmaya başladı.

Annem tandır yorganını katlayıp kaldırdı. Tandır kürsüsünü de dışarı aldı. Mangalı, odanın ortasına oturtuverdi. Annem gazocağını, yağ tavasını, bir tas pekmezi pencerenin sahanlığına koyduktan sonra dışarıya çıktı.

Sabah kahvaltısında ne yiyeceğimiz az çok belli olmuştu. Biraz sonra da elinde bir tas yağ ile tekrar içeriye girdi. Gazocağı büyük bir gürültü ile yanıyordu. Çıkardığı gaz kokusu bir anda odayı kaplamıştı. Annem, içine bir miktar yağ koyduğu tavayı gazocağının üzerine oturttu. Yağ eridikten sonrada pekmezi tavaya boşaltıp ocağı söndürdü. Sonra bu karışımı iki sahana bölerek sofraya koydu. “Arap Şıllığı” hazırıldı. Çok severdik. Soğuk havalarda, gün boyu içimizi ısıtır böylece hiç üşümezdik.

Her hafta olduğu gibi bu pazar da komşumuz Celal Aşar Ağabey’imizin yolunu gözlüyorduk. Celal abimiz, yaşça bizlerden bir hayli büyüktü. Çok yetenekli biri idi. Keman çalar, güzel sesi ile bizlere mini konserler verirdi. Bazen de gölge oyunları ile birlikte hoşça vakit geçirmemize vesile olurdu.

Önceden de anlattığım gibi kartonlara Karagöz, Hacivat ya da çeşitli hikâyelerden esinlendiği hayali kahramanların resimlerini kartonlara çizer, onları makasla keser, çubuklarla,

iplerle perde arkasından oynatırdı. Seslendirmelerini de kendisi yaparak kültürel yönden gelişmemize katkı sunardı.

Bir sonraki gösteri ne zaman olacak diye Celal abimizi her gördüğümüzde gözlerinin içine bakardık.

Bu oyunlar evimizin zerzembesinde sergilenirdi. İşte bu pazar günü de bir hayli eğlenceli ve faydalı bir şekilde geçmişti.

Bugün Şubat'ın son çarşambası. Hava çok güzel. Güneş olanca haşmetiyle gökyüzünde parıldıyor, verdiği sıcaklık artık içimizi dahi ısıtıyordu. Bahar gelmiş gibiydi. Zaten annelerimiz bazen mart ayının gelmesini beklemeden, şubat aylarında piknik yapmanın zevkini yaşamaya başlardı.

Nerelere mi gidilirdi? “Baboyın Dağı”na, Karakoyun Deresi'nin hastaneye yakın olan kıyısına, “Şehitlik”e, “Bamya Suyu”na, “Gürcü Tepesi”ndeki teyzemlerin bahçesine, nisan, mayıs aylarında ise faytonlarla ya da tutulan kamyon ve pikaplarla “Dev Teşti”ne, “Direkli”ye, “Külaflı Tepesi”ne, “Şıh Maksut”a, yakın köylerden olan, “Çamurlu”ya, “Sultan Tepe”ye “Paşa Bağı”ndaki Şırtı Çayı'na gidilirdi.

Urfalılar 1959 yılından sonra, Tulfıdır Tepesi'ne “Babo'yun Dağı” demeye başladılar. Babo dedikleri şahıs 1957-1959 tarihleri arasında Urfa valiliği yapmış Kadri Eroğan'dır.

Kadri Eroğan 1958 yılında bizleri birkaç defa Tulfıdır tepesine götürerek, oradaki taşları temizletmiş, sonra da halkın da katılımıyla tepeye çam fidanları diktirmişti. Bu nedenle Tulfıdır tepesine “Babo'yun Dağı” denilmişti.

Fidanlar dikilirken valilikçe büyük kazanlarda bulgur pilavı pişirilmiş, yeşil soğan, tırnaklı ekmek halka ve biz öğrencilere dağıtılarak bir de ziyafet çekilmişti. Vali Kadri Eroğan aynı ağaçlandırmayı “Külaflı Tepesi” için de yapmıştı.

Eşeklere yüklenen eşyalarla, kâh eşek sırtında, kâh yaya olarak bazı bağ ve fıstıklıklara da gittiğimiz de olurdu.

Hani bir türkü vardır ya “Urfa’mızın dört etrafı bahçalar, yar oturmuş pencerede saz çalar” boşuna yazılmamıştır bu türkü. Gerçekten Urfa yakın zamana kadar cennet gibi bir beldeydi.

Bir de babalarımızın piknik yaptıkları yerler vardı. Babalarımız daha ziyade dağları tercih ederlerdi. Dedé’nun serinci, Eşber, Kanlı Mağara, Sinek Yaylası, Delikli Mağara, Ağaçlı Mağara, Sarı Mağara gibi yerlere günü birlik gittikleri gibi, bazen bu saydığım yerlere on günlüğüne, hatta bir aylığına gittikleri dahi olurdu.

Dedé’nin Serinci, Kadiri Şeyhi Dede Osman Avni Hazretleri’nin zaman zaman gittiği ve inzivaya çekildiği bir mağara olduğu için bu adla anılmaktadır.

Eşber ise, Kral Abgar’ın kaya mezarının olduğu yere verilen addır.

Kanlı Mağara da, yaşanan acı bir öyküden sonra bu isimle anılmıştır.

Şöyle ki; Kanlı Mağara Urfa da bulunan ve na-hit denilen taşların çıkarıldığı ocakların yani mağaraların en derini idi. Tavan yüksekliği yer yer 5-6 metreyi bulur. Kanlı Ma-

ğara'nın sonuna kadar gitmek her yiğidin kârı değilmiş. Cesaret istermiş. Bir sıra gecesinde iki delikanlı iddiaya girmişler. Buna şahit olan arkadaşları, bu kazığı kim tek başına gider mağaranın en dibine çıkar gelirse o iddiayı kazanır demişler.

İki gençten biri ben yaparım demiş. Kazığı almış dağa çıkmış. Gecenin koyu karanlığında ıssız dağları geçip sonunda mağaranın önüne gelir. Mağaradan içeriye korkusuz bir şekilde dalar. El yordamıyla mağaranın sonuna geldiğini de anlayınca çömelir. Elindeki kazığı keser yardımıyla çakmaya başlar. Doğrulduğunda kalkamaz. Çünkü karanlıkta kazığı o zamanların giysisi olan zıbınına çakmıştır. Fakat genç bunun farkında değildir. Üç harflilerin eteğinden tuttuklarını sanmış, korkmuş ve çırpınmaya başlar.

Uzun lafın kısası oracıkta can vermiş. Arkadaşları gencin geciktiğini görünce merak ederler. Hep birlikte mağaraya giderler. Onu her yerde arar fakat bulamazlar. Sabahı beklemek zorundadırlar. Sabah olunca da tekrar mağaraya girdiklerinde arkadaşlarının cansız bir şekilde çırpınarak can verdiğini görürler. İşte bu yüzden de bu mağaraya Kanlı Mağara denilmiştir.

Biz çocukken babamızla dağ yatusına gittiğimizde bu hikâyeyi dinlerdik. Halâ mağaranın duvarlarında kan lekelere olduğu söylenilirdi. Tabi biz de o zamanlar bu mağaranın değil içine girmek, önünden bile geçmeyi cesaret kabul ederdik.

Hemen şu satır aralarına bir not daha düşmek istiyorum. Değerli hocam Sabri Sorguç'tan dinlemiştım.

“Rahmetli Bozeyin oğlu Halil Hafız Uzungöl dağ yatusındadır. Kardeşi olan rahmetli Ahmet Uzungöl de başka bir arkadaş gurubu ile başka bir mağarada kalmaktadır. O zamanlar komşu mağaralar arasında birbirlerinden muziplik olsun diye yemek çalma geleneği varmış. Bir gece Ahmet abi

peynirli helvayı pişirir, tavanın kapağını kapatır ve helvayı dinlenmeye bırakır. Bunu bilen diğer mağara sakinleri o gece helvayı çalma görevini Halil Hafız'a verirler. Halil Hafız gecenin karanlığında kimselere görünmeden mağaraya yaklaşır. O da nesi? Bakar ki mağaradan müzik sesi geliyor. Birisi güzel bir ses ve makam ile gazel okumaktadır. Dinlemeye koyulur. Derken kendinden geçer! Gazel bittiğinde ancak kendine gelir. Gelir gelmesine ama mağara sakinlerinden biri tarafından yakayı ele verir. Halil Hafız gazeli okuyanın kim olduğunu sorar. Kardeşinin okuduğunu duyunca da şaşırır kalır. Halil Hafız çok iyi bir gazelhandır. Fakat kardeşinin bu yeteneğini bilmemektedir. Ahmet Abi edebinden dolayı kardeşinin yanında şimdiye kadar hiç mi hiç gazel okumamıştır. Halil Hafız dönüp kendini suçüstü yakalayan arkadaşına der ki; "Sız gıdın kardaşım Eħmed'e dü-e edin. Yoħsam çoħtan sızın ħevlayızı meğdemize endir-mıştħ! Ya babo!"

Urfa da on, onbeş gün, bir ay kadar dağda kalma, yani piknik yapma şekline "Yatı" ya da "Dağ yatısı" denilirdi.

Önceden birkaç arkadaş, yukarıda bahsettiğim yerlere gider, mağaraları kontrol ederek, araştırarak, boş buldukları mağaralara "Türk Bayrağı" çekerlerdi. Bunun anlamı şuydu; "Bu mağara tutulmuştur!"

Artık bir başka gurup o mağaraya sahip çıkamazdı. Bu bir türlü rezerve etmek anlamındaydı.

Babalarımız, yanlarına yedi yaş ve üzeri olan çocuklarını da alarak, sekiz, on, hatta on beş kadar arkadaştan oluşturdukları guruplarla bu mağaralara gider, günlerce kalırlardı.

Eşeklerle taşıdıkları ve kendilerine on, onbeş gün yetecek kadar eşya ve yiyeceği götürür, mağarayı, aynen şehirde yaşadıkları evler gibi dayayıp, döşerlerdi. Halılar, keçeler,

*sap yastıklar yorganlar eşek sırtında bu mağaralara taşı-
nırdı.*

Pazartesi sabahları, babalarımız şehre inerler, işbaşı yaparlardı. Akşam ezanından evvel de tekrar mağaralarına dönerlerdi. Haziran, temmuz gibi yazın kavurucu sıcaklarında mağaralar serin olurdu.

Bazen de bizleri birkaç büyüğün gözetiminde olmak kaydıyla orada bıraktıkları da olurdu. Hiç unutmam, akşam babalarımızın yolunu gözlemek için yüksek kayalara çıkar, onların gelişlerini sevinçle karşılardık. Yaşanılan, haftalık, on günlük, bir aylık dağ yatılarında, iş bölümü yapılarak, türlü türlü yemekler yapılır, eğlenceler düzenlenir, oyunlar oynanırdı.

Her yaş gurubu kendi aralarında eğlenmenin, koşup oynamanın zevkine varırdı. Bazen bu mağara gurupları, bir başka guruba misafirlğe gider, yer içer, hoşça vakit geçirirdi. Bu yaşanan güzellikler insanların, yorgunluklarını atmaları, arkadaşları ile daha yakın ilişki kurmaları ve dinlenmeleri için o yıllarda yapmış oldukları ve alışkanlık haline getirdikleri bir çeşit tatil sayılıyordu.

Bu yatılarda müziğe de çok yer verilirdi. Derenin bir yamacındaki mağaralardan okunan hoyrata diğer yamaçtaki mağaralardan cevap gelirdi.

*“Karşımda oturanlar,
Az derdim artıranlar,
Başına çelenk tahsın,
Bı dertten kurtılanlar...*

*Yara benden,
Ok senden yara benden,
Yolçı yoluya kurban,
Selam et yara benden.*

Baharın gelmesinin en önemli belirtilerinden biri de leyleklerin, nisan ayının başından itibaren, minarelerde ve cami kubbelerindeki yuvalarına geri dönmeleri idi. Urfa'daki minarelerin yüzde sekseninde leylek yuvası vardı. Urfalıların kutsal saydıkları leylekler, yuvalarını bazen de resmi binaların çatılarındaki bacalara yaparlardı.

Leylekler işe, geçen yıldan bırakıp gittikleri yuvalarını düzeltmek, tamir etmekle başarlardı. Ardından da hemen yumurtlardı.

Mayıs ayında yavrular yumurtalardan çıkmaya başlardı. Anne ve baba leylekler yavrularına Karakoyun, Culaş, Cavsak derelerinden ve Sırrın Çayı'ndan solucan, kurbağa, fare, küçük ve büyük böcekler taşırlardı.

Mevsim boyunca damlarımızdan leyleklerin bütün hareketlerini izleme imkânımız vardı. Haziran ayında ise artık yavrularını yuvalarında görebilirdik. En çok da bu yavruları yiyecek beklerken izlemeye bayılırdık. Derken yavaş yavaş uçuş denemelerine başarlardı. Yuvalarında ayakları üzerinde sıçrama hareketlerine, kanat çırpmalarına şahit olurduk. Temmuz ayında ise iyice büyüyen yavrulara yuvaları dar gelmeye başlardı. Kısa mesafeli uçuşlar yaparak, kendilerini ağustos sonundaki göçe hazırlarlardı. Bunların güneye göç ettiklerini bilen ve her göç mevsiminde haccı ziyaret ettiklerine inanan Urfalılar, bu mübarek kanatlılara "Heci Leglek" derdi.

*"Hec leyleğim havada
Yımırtası tavada
Çağır gelsin et yısın
Et yimezse dert yısın!"*

Diye, leylekleri her gördüğümüzde koro halinde söylediğimiz böyle bir de tekerlememiz vardı. Bizler şanslı çocuklardık. Yaşadığımız ortamda ikinci bir hayvanat bahçesine gerek duyulmazdı. Atı, eşeği, katırı, beygiri, deveyi yakından tanır, onların sırtına biner, kuyruklarını çeker, bazen de çiftelerine maruz kalırdık.

Güvercin, Yusuf tutan, serçe, delice, şahin, karga ile konuşur, kedi, köpek ile dostluk kurar, ceylan, koyun, kuzu ile iç içe yaşar, ellerimizle onların beslenmelerine yardım ederdik.

Sütçü evlerindeki ineklerin kokusunu haftada bir iki defa teneffüs eder, zermembedeki, karafatma, kepenek, tepih böceği, kertenkele, yılan ve akreple her gün göz göze, yüz yüze gelir, her zaman olmasa da evlerimizi belli zamanlarda ziyaret eden Heberci Hecce, çekirge gibi sevimli kanatlılarla karşılaşmak bize mutluluk verirdi. Asma yapraklarını yerken pür dikkat izlediğimiz 'Eriş kurtlarını, geceleyin kuyularımızdan çıkarak avluda fosforumsu bir iz bırakarak ve gün ağarmadan da kuyuya geri dönen "bazrakı"ları izlemekten hem büyük bir zevk hem de bir nevi tabiat ve hayat dersleri alırdık.

Şimdiki çocukların, havada uçan kuştan, burnuna konan sinekten, kendisini ısırın sivrisinekten bi haber yaşaması, zevk almaması, ürkmesi bir bahtsızlık değil de nedir sizce! Hepimizin bir karafatması, kertenkelesi, karasineği, atlıkarıncası vardı. Tuzak kurarak avladığımız karasineklerin kanadına iplik bağlar gün boyu onlarla oynardık. Dama kalbur fakı kurar, güvercin, serçe, zevzır ve bazen de Yusuf-tutan yakalardık. Zevzırın yani sığırcığın eti lezzetsiz olduğundan, Yusuf-tutan da Urfalularca mazlum sayıldığından onları azat eder, diğerlerini pişirir yerdik! Çocukluk işte!

ÇÖMÇE GELİN

Şubat tatili de hızla gelip geçmişti. Arkadaşlarımı ve okulumu çok özlemiştim. Bu nedenle erkenden okula gitmek istiyordum. Bu dönem öğlenci olarak okula devam edecektik. Çantam hazırды. Annemle vedalaşıp tetirbeye çıktım. Uzaktan kulağıma pek de aşına olmadığım sesler geliyordu. Sokağa çıktığımda bir de ne göreyim. Yukarıdan on on beş kadar çocuk, ellerinde kocaman bir bez bebeği sallayarak bize doğru geliyorlardı. Dillerinde ise şu tekerleme vardı.

“Çömçe gelin nar ister

Allah’tan reḫmet ister

Bi koyın kurban ister,

Balıḫlara yem ister,

Ver Allah’ım veeer!

Bi yağmurdan, bi sel!

Diyerekten, gelip Hatice Teyzelerin kapısı önünde durdular. Kapıyı çalmadan o tekerlemeyi tekrar tekrar söylediler. Olanları ilgi ile izliyordum. O an için okulumu ve arkadaşlarımı unutmuştum.

Hatice Teyzelerin kapısı açıldı. İsmet Abla elinde bir tas suyla göründü. Heyecan doruktaydı. İsmet Abla bu bir tas suyu, tekerlemede geçen çömçe gelinin başından aşağıya dö-küverdi. O sırada Hatice Teyze de kapıya gelmişti. Avuç dolusu şekerleri çocuklara dağıtmaya başladı. Bir tane de bana verdi. Çocuklara hayırlı dualarda bulundu.

Kurak geçen ilkbahar, sonbahar hatta kış mevsiminde dahi büyükler yağmur duasına giderlermiş. Çocuklar da saf duygularla, yağmurun buna bağlı olarak yağacağına inandıklarından dolayı, böyle bir yöntemi gelenekleştirmişlerdi.

Sonradan öğrendiğime göre çocuklar, çömçe gelinle, sokaktaki kapıları çaprazlama ziyaret ederek bu tekerlemeyi söyler, mahalleyi tümüyle dolaştıktan sonra da çömçe gelini

ya bir su birikintisine ya da Halil'ür-Rahman Gölü'ne atarlar-
mış.

Hatice Teyzenin verdiği şekeri ağzımda evire çevire oku-
lun yolunu tuttum. Okul kapısının önüne geldiğimde, hade-
menin yerine 16-17 yaşlarında kazık gibi bir adam kapıda du-
ruyordu. Bu koca adam üstelik önlüklü idi. Gerçi beşinci sı-
nıflarda hayli büyük öğrenciler vardı ama böylesini ilk defa
görüydüm.

Bana o an bu vaziyet çok komik gelmişti. Sert bakışları
ile beni iyice süzdükten sonra gözünü gözüme dikti! Sonra
ağzımdakinin ne olduğunu sordu. Ben şeker deyince, onu
kendisine vermemi istedi. İtiraz etmeden dediğini yerine ge-
tirdim. O an ağzımdan çıkardığım şekeri kıvrak bir hamle ile
elimden kaparak aldı ve hızlı bir şekilde ağzına götürdü. Gü-
lümseyerek yüzüme baktı. O an mutluluğu yüzünden okunu-
yordu.

Sonra güçlü kolları ile kapıya yüklendi. O, şekeri büyük
bir zevkle emerken ben de kapı aralığından sıvışarak bahçeye
girdim.

Uzun zamandır görmediğim arkadaşlarımla, müdürün
yokluğunu fırsat bilerek giriş zili çalınca kadar okul bahçe-
sinde oynayıp durduk.

O kadar çok oynamıştık ki, soğuk havaya rağmen tepem-
den akan ter gözlerimi yakıyordu. Zil çalmış sınıfa girmiştik.
Öğretmen içeri girdi. Derse başladık. O sırada komşu çocuğu
olan İbrahim parmağını kaldırdı. Belli ki bir şeyler söyleye-
cekti. Öğretmen,

-Ne var İbé? Ne deyisen? diye sorunca İbrahim, korkak
ve çekingen bir ses tonu ile,

-Öretmenım! Anam deyi, yarın sebebeğ erkenden bahçıya
gidecağığ, aha öretmeniyden izin iste! Gidi mı öretmenım?

Tabi bu istek karşısında öğretmen bayağı sinirlenmişti.

-La oğlım! Daha Bismillah! Yengı okula geldiy! Anala-riyda da kurt mı kayniy! Birezım güneşı görene çin, hemen yayılmağ istiyler! dedi ve İbrahim'e doğru bir iki adım attı,

Parmak sallayarak,

-İzin mizın yoğ! Bağ gidersey! 'Eynım beniy dağıdıram! Gemikleriy kırram! Otır otırdıgıy yerde! Dersiy bağ! diye İbrahim'i sert bir biçimde azarladı.

İbrahim bu durum karşısında ağlamaya başladı. Öğretmenimiz bu sefer İbo'nun kulağına kene gibi yapıştı! Çekti... Çekti. Arkasından oturaklı bir tokadı yüzünde patlattı.

-Kağ hele kağ! Def ol! Yeri eviye! Yerre giresen sende bağçayızda, bağıyızda! Sebbeğ sebbeğ seni y zırılıtyi çeke-mem! Çantayı al keybol!

İbo daha durur mu? Çantasını aldı, henüz kapıya yetişmemiştı ki, kıcına yediği tekme ile yere yuvarlandı. Tahta çantası elinden fırladı. İçindekiler etrafa saçıldı. Toparlanıp ayağa kalkmasıyla kapıdan fırlaması bir oldu.

Öğretmen,

-Bağ hele bağ! İ...n enigi! Çantasını birağıp kaçı!

Öğretmen bana etrafa saçılan defter ve kitaplarını toparlayıp çantasına koymamı istedi. Ardından da,

-Yeri götür! Bağ! Şeyet mektepten çığıp getmişse tükenlerine götür, babasına teslim et!

İbo'nun babası Haşimiye çarşısında bakkaldı. Çantayı kucaklayıp kapıdaki hademeye ifade verdikten sonra dükkânımızın önünden hızla geçip ibogilin dükkânına vardım. Vaziyeti babasına anlatıp çantayı teslim ettim ve hızlıca okula döndüm.

Okul dönüşü eve geldiğimde Lütfiye teyze'nin biz de olduğunu gördüm. Ben de gidip Osman'ı çağırıp çardağımızda gülle oynadık.

Gülle bizim baş oyunumuzdu. Çeşitli yapılarda ve büyüklüklerde güller vardı. Yaşı küçük olanlar cıncık güllerle oynardı. Demir güller de vardı. Büyükler ise taş güllerle oynarlardı. Taş güller mermerimsi sert taşlardan yapılırdı. Günlerce emek verilirdi. Çekiçle yontulur, zımpara kâğıtları ile düzeltilir, yağa yatırılır ve sonrasında ise cevizle ovularak son şekil verilirdi. Bu güllere kurşahlı gülle denirdi.

Çoğu kişilerin birden fazla güllesi olurdu. Gençler, güllerinin güzelliği ile övünürlerdi. Biz küçükler havara denilen taşlardan güller yapardık. Bunların hiçbir değeri olmadığı gibi çabuk da kırılırlardı. Henüz bir gülleye sahip olmayan küçükler ise cevizlerle oynarlardı. Güllenin çeşitli oyunları vardı. Bu çeşitleri, üllük, lögür, peste gibi oyunlarla adlandırırdık.

Büyük yolda, yani Vali Fuat Caddesi'nde büyükler tarafından oynanan gülle oyunlarının kalabalık bir izleyici kitlesi olurdu. Bu kişiler peste olarak yerlere para dikerlerdi. Biz çocuklar ise gülle oynarken peste olarak yere ya kenne ya da pul dikerdik. Bu dikilen pullar büyüklüklerine göre kıymet taşırlardı. Askeri pullar daha kıymetli idi.

Oyuna öylesine dalmıştık ki, annemin bir iki seslenişini dahi duymamıştık. Annem bizi içeriye çağırıyordu. Güllerimizi cebimize koyup aşağıya indik. Annem Lütfiye Teyze ile mangalın başına oturmuş şire yiyorlardı. Bizde katıldık. Bir konu hakkında tartışıyorlardı. Lütfiye teyze anneme,

-İslım kurban islım! Beni kırma. Bah! Hedice de gelmediği istiy! Bında ne varki! Acıg açılırsan. Béle içeri tepilmişsen, yazık, günah degil mı siye! Sen siye ezap ediyen! diye ısrarla bir yere gitmelerden bahsediyordu.

Konunun ne olduğunu sonraki konuşmalarından anlamıştım. Lutfiye Teyze annemi pikniğe götürmek için ısrar etmekteydi.

Annem:

-Lutfiye heç ısrar etme! Canım bi şe istemiy! Siz gidin!

Kadınların piknik günleri çarşamba ve cumartesi günleriydi.

Pikniğe bir aile tek başına gitmezdi. Akraba ya da komşuların birleşerek yaptıkları piknik gezileri görülmeye ve yaşanmaya değerd. Kadınlar kendi aralarında yapacakları yemekleri, götürecekleri kabı kacağı, çulu, kilimi paylaşıp kararlaştırır öylece kıra gidilirdi.

Toplu halde pikniklerde, çeşitli yemekler, tatlılar, zamana göre de meyveler olurdu. Kırd yapılan yemeklerin başında, yaprak sarması ve peynirli helva gelirdi. Tabi çiğ köfte, yumurtalı veya mercimekli köfte piknik gezilerinin olmazsa olmazları arasındaydı. Piknikte kadınlar türküler söyler, maniler okur ve leğen çalarak oyun oynarlar, gün boyu eğlenirlerdi. Bu tür gezilerde erkekler bulunamazdı. Sadece kadınlar ve çocuklar katılırdı.

Annem, kızını kaybedeli böyle eğlence türünden bir toplantıya ya da ev gezmelerine gitmiyordu. Yaşadığı acıyı bir an bile unutamıyordu.

Bu sefer de ben,

-Anne, anne nolır gidağ! Sen gelmişense bayrı biye izin ver ben gidim! diye anacığazıma yalvarmaya başladım.

Lütfiye teyzenin de ısrarı üzerine izin çıkmıştı. Birden aklıma İbo'nun o hali geldi. Çünkü yarın piknik için öğretmenimden izin almam gerekiyordu. İçimden, "Nolacah! Kıçıma bir tepik de ben yirem, olur biter!" diye geçirdim.

Akşam derslerimi bir güzel yaptım. Her gece olduğu gibi yatsı ezanının ardından uyku faslı başlamıştı. Bir ara uyanmıştım. Sesler geliyordu! Pencereden avluya baktım. Aman Allah'ım! Bir yağmur, bir yağmur ki, hiç sormayın. Avlunun ışığı yanıyordu. Babam avluda bir o yana bir bu yana koşuşup duruyordu. Islanmasını istemediği bazı eşyaları yağmurdan kurtarmaya çalışıyordu. Babamı seyrederken, birden aklıma bugün yapacağımız piknik geldi. İçimden, "***Abooo! Gördiy mi? Dağa gidecahtıh, o da suya düştü!***" diye söylendim. Nitekim de öyle oldu. Yağmur gün boyu yağmış, pikniğe gide-memiştik.

MART AYI... KURBAN BAYRAMI

Kurban Bayramı mart ayının ortalarına doğruydu. Biz bu bayram kurban kesmemiştik. Daha doğrusu kesememiştik. O bakımdan bayram bizim için biraz buruk geçmişti.

Şöyle ki;

Babam bayram namazından dönmüştü. Bizleri de alıp Koyun Pazarı'na gidip kurbanlık alacaktık. Sevinçle yola koyulduk. Evlerden gelen kuzuların melemeleri sokaklarda yan-kılanıyordu. Şimdiki Haşimiye Meydanı'nı Bey Kapısı'na bağlayan yola Koyun Pazarı denirdi.

Kasap pazarının önüne vardığımızda, Urfa'nın yarısı bu-radaydı. Pazarlıklar, el sıkışmalar, derken biz kurbanlığımızı almış eve dönmüştük. Kapıyı açan annemin ilk sözü şu ol-muştu,

-Vışış! Bekir! Bı nasıl bi heyvan! Çoğ zeif! Bula bula bını mı buldiyiz! Eynım tazıya benziy! Bi çulu eksik!

Biz o an için bu sözlere bir anlam verememiştik! Annemin bu tavrı ve sözleri babamı o kadar çok üzmüştü ki, hayvanın boynundaki ipi elimden hiddetle çekerek tetirbeye ve oradan da doğruca koyun pazarına götürüp geri vermesini yıllardır hiç unutmamışımdır.

Güzel bir Pazar günü. Bayram geçeli on gün olmuştu. Ben sokakta oyunlara dalmıştım. Bir ara başımı kaldırdığımda, amcam kızları Nihal ve Leman ablam ile Sebahat ve Nebahat'ın bizim sokağa girdiklerini gördüm. Hepsinin yüzü gülüyordu.

Hemen oyunu bırakıp onlardan önce hızla eve doğru koştum. Tetirbeyi birkaç adımda geçip kapıyı yumruklamaya başladım. Annem kapıyı açıp kızları karşısında görünce hiç de şaşırılmamıştı. İçeri girdik. Hoş geldiniz faslından sonra, annem,

-Kurban! Birezım bekleyın! Aha bı asbapları germece asım gelım, soyra gidağ! deyince bayağı meraklanmıştım.

Nihal ablama,

-Nere gidiysız ki?

-Leyliçi evine gidiyih! Anay bize söz verdi. Dedi sızı bi gün leyliye götürrem! Aha bızde anamızdan müseede aldih geldih!

Mart ayı ve dolayısıyla Kurban Bayramı çok soğuk geçmişti. Bu yüzden amcam kızları hasta olurlar endişesi ile bayrama da gidememişlerdi. Gerçi biz o soğukta Bamyaya suyundaki bayram yerine gitmiş, leyliye, dolaba, atlıkarıncalara binmiştik.

Urfa’da Ramazan ve Kurban bayramlarında özellikle nişanlı ve gelinlik kızlar başta olmak üzere bayanlar ve çocukların binneleri için avlularında salıncak kurulan evler vardı.

Çeşitli mahallelerdeki bu leyli evleri o evin sahibinin ya da semtinin adıyla anılırdı. Nişanlı ve sözlü kızlar, yeni gelinler kadın akrabaları ile birlikte oğlan evi tarafından leyli evine davet edilir, bir bayram ve şenlik havası içinde leyli-lerde sallananların ücretleri ise oğlan evi tarafından ödeneirdi. Bunun dışında da o mahallenin genç kızları ve genç hanımları da gerek bayramlarda gerekse İlkbahar aylarında leyli evlerine gider performanslarını sergilerlerdi.

Keddaregil’in leylisi, Karapıyar Vakıflar leylisi, Şahineler’in leylisi, Husrumlar’ın leylisi, Ağzığriler’in leylisi, Dondurmacılar’ın leylisi, Abd-el Hamede leylisi, Leylıçı Fato’nun leylisi, Kumarcılar’ın leylisi, Dolaplar’ın leylisi, Leylıçı Reşo’nun leylisi, Urfa’daki en ünlü leyli evleriydi.

Annem işlerini bitirince topluca Leylici Leylo’nun evine gittik. Ben ve annem onları seyrederken, amcam kızları da doyasıya eğlenmişlerdi. O gün her biri en az altışar dolam leyliye binmişlerdi. Akşam ezanı okunmak üzere idi. Annemin ikazları sonucu zor da olsa leylici evinden çıkıp eve döndük. Sonrasında hiç unutmam amcam kızlarını Nihat abim evlerine götürmüştü.

*“Leylıçı evininkendirli olurdu leylisi,
Leylıçı leylo’nun leylisiydi, mehlenin en éyısı”*

11 NİSAN URFA'NIN KURTULUŞU

Nisan ayı gelip çatmıştı. Urfa'nın düşman işgalinden kurtuluş günü olan “On bir Nisan Bayramı”na bir hafta kalmıştı. Okulumuzda hummalı bir çalışma göze çarpıyordu. Üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflar Ulu Cami avlusunda trampet takımı ile yürüyüş çalışmalarına başlamışlardı. Bizler sınıflarımızda trampet sesleri altında ders yapmaya çalışıyorduk; ama aklımız sesin geldiği yerdeydi.

Tam dersin ortasındaiken öğretmenimiz birdenbire,

-Çocıklar defterlerinizi toplayın! Çantalarınızı alın, çıhاریya çıhacağığ! Bayram çalışmalarını izleyecağığ! de-yince öyle bir sevinmiştik ki hiç anlatamam.

Okulumuzun bahçesinden Ulucami avlusuna açılan kapıdan çıkarak provaları izlemeye başladık. Okulun bahçesi küçük olduğundan bayram ve yürüyüş çalışmaları burada yapı-lırdı. Ulucami'nin avlusu kadınlar ve çocuklarla dolmuştu. Herkes kendi çocuğunu izlemek için gelmişti. Bazı esnaflar dahi bu provaları izlemek için gelirlerdi. Bizler de çantalarımız elimizde bir müddet provaları izledik. Zil çalınca da ev-lerimize dağıldık.

Bugün “On bir Nisan. Mutlaka bayrama gitmeliydim. Babamdan, bu bayrama, “Kunduracılar Derneğı” olarak katılacaklarını duymuştum. Günler öncesinden hazırlıklar yaptıklarını da biliyordum.

Biz ev halkı olarak sabahleyin erkenden ayaktaydık. Annem avluda ekmek sulamakla meşguldü. Babam ve bizler kurulacak sofrayı bekliyorduk. Annem Nihat abime,

-Oğlum Nihat, seşeni al, zerezmeden pendır getir. diye seslendi.

Annem elinde kocaman bir üsküre ile içeri girdi. Serili olan sofraya indirdi. Bu sabah pekmez şerbeti ile peynir ekmek yiyeceğimiz kesinleşmişti. Üskürenin etrafına kaşıklar dizildi. Ekmek ve peynir sofraya inince savaş başladı. Kaşıklar ardı ardına üsküreye dalıp çıkmaya başlamıştı. Beş dakikada görev tamamlanmıştı.

Babam hemen giyinmemizi istemişti. Benimle birlikte Mustafa'yı da bayrama götürecekti. İki abimden biri izci takımında, diğeri de spor takımında idiler. Ben ve Mustafa çok sevindik. Hemen giyindik. Annem bizi kapıdan uğurlarken evde yalnız kalmanın üzüntüsünü sanki o anda yaşamaya başlamıştı.

Kız kardeşim sağ olsaydı belki komşularla beraber annem de bayramı izlemeye gelirdi. Bu bayramlara kadınlar da izleyici olarak katılırlar, çoluk çocukları ile birlikte kutlamalara ortak olurlardı.

Babam “Kunduracılar Dernek Başkanı” idi. Esnaf arasında çok sevilir, sayılırdı. Uzun yıllar bu görevini sürdürdü.

Bayramda esnaflar kendi kamyonlarını mesleklerinin alet edevat ve ürettikleri objelerle süslerlerdi. Kunduracı esnafının kamyonu da çok güzel süslenirdi.

Babamla birlikte Kunduracılar Pazarı'ndaydık. Her taraf bayraklarla donatılmış, çarşayı büyük bir coşku kaplamıştı. Kamyonlar ve traktörler peş peşe sıralanmışlardı. İçlerinde BMC, Austin, Bedford marka burnu uzun manivela ile çalıştırılan kamyonlardan her biri bir derneğin afişlerini taşıyordu. Bizim bindiğimiz ve resmigeçitten geçeceğimiz kamyon, büyük parçalar halinde olmak üzere, çeşitli renk ve desenlerde, yılan, timsah derileri ile küçükbaş ve büyükbaş hayvan meşinleri, sahtiyanlar ve köselelerle bezenmişti. Ayrıca, çizme, ayakkabı, zenne ve erkek ayakkabı kalıpları da kamyonun karozerinin dış yüzeyine asılmıştı.

Şoför mahallinin üst tarafında bütün kamyonlarda olduğu gibi dernek isminin yazılı olduğu bir pankart iki direk arasına gerilmiş bir vaziyette, iki kişi tarafından tutulmaktaydı. Kamyonun yan taraflarına ise terziler tarafından pek acemice dikilmiş, o günkü şartlarda belki de en iyisi bu diyebileceğimiz, birkaç Şanlı Türk Bayrağımız asılmıştı.

Kamyonlar bayram yerine henüz hareket etmeden davullar zurnalar eşliğinde halaylar çekilmeye başlanmıştı. Çarşı zılgıtlar ve alkışlarla inerken bu seslere trampet seslerinin de katılması coşkuyu bayağı arttırmıştı.

Aralıklarla geçen, Yeni Okul, Kurtuluş, Turan ve bizim Atatürk İlkokulu ekipleri, önde başöğretmenleri arkalarında bayrak ve flamalar, trampet ve kaval takımları geride izci ekipleri, köylü kızı kıyafetli öğrenciler, gri önlüklü kız ve erkek öğrenciler, yanlarında öğretmenleri ile birlikte bayram yeri olan Şehitlik semtine doğru ilerliyorlardı. Heyecan dorukta idi. Bizler de sabırsızlıkla bayram yerine hareket etmeyi bekliyorduk.

Her şey yolunda idi. Son hazırlıkların ardından çeşitli sloganlar eşliğinde kamyonlar ağır ağır ilerlemeye başladı. Bizler sevinçten adeta uçuyorduk. Kamyonlar ve okullar, Kunduracılar Pazarı, Divan Yolu, Saray Önü, Köprübaşı güzergâhını takip ederek bu günkü Cengiz Topel, Bahçelievler İlkokullarının ve İl Halk Kütüphanesi'nin olduğu alana gelmiş ve alandaki yerlerini almışlardı.

Resmi konuşmaların ardından Mustafa Dişli kürsüye çıkmış, üstün hitabet kabiliyeti ile okuduğu kahramanlık şiirleri ile halkı coşturmaktaydı! Sıra temsili savaş sahnesine gelmişti. Mustafa Dişli temsili savaşı yönlendirirken ve arada bir de o gür sesi ile şiirler okurken bizler heyecandan yerlerimizde duramıyorduk.

Araştırmacı yazar Abuzer Akbıyık'ın anlatımına göre, "Mustafa Dışli, 19 Nisan 1926 tarihinde Şanlıurfa'nın Kaleboynu Mahallesi'nde doğdu. Esas mesleği terzilikti. Uzun yıllar Terziler Derneği Başkanlığını yaptı. İki dönem Belediye Meclis üyeliği yaptı. Mustafa Dışli çok yönlü bir insandı. Kültür, sanat ve siyaset adamıydı. Hatip, şair, yazar, ressam, karikatürist, kaynak kişi, aktör, organizatör, terzi, modacı, sporcu, hakem ve yöneticilik onun uğraş alanlarından bazılarıydı.

Mustafa Dışli'yi, bir gün kürsü başında konuşurken, ertesi gün sahada hakem olarak, bir başka günde bir sinema filminde aktör olarak görebilirdiniz. Coşkulu konuşmaları ile 11 Nisan kurtuluş günlerinin değişmez hatibi idi."

O coşkulu kutlama, yıllar boyu hafızamdan hiç mi hiç silinmedi. Hele o savaş sahnesi ve sonunda Saco'un çeteler tarafından esir alınarak halkın önünden geçirilmesi ve temsili Fransız askerlerinin o esnada yuhalanması bende ve tüm Urfa'da büyük bir heyecan uyandırmıştı.

Fransız asker kıyafeti belediyede çalışan çöpçülere giydirilir, esir alınan bu çöpçüler resmigeçitten geçerken çeşitli hakaretlere uğrarlardı. Bu Fransız üniformalı çöpçüler kendilerine hakaret eden hemşehrilerine, "Ulan henek henek!" diye cevap verirdilerdi.

Resmigeçit başlamıştı. Önce bayraklar, okullar, sporcular, köylü kızları derken, ardından köylerden gelerek kutlamalara katılan atlı birlikler ve gaziler... En sonunda ise sıra bizlere gelmişti. Süslenmiş kamyonlar, dernek tabelaları ile birer birer tören alanını terk ederken damları ve caddeleri dolduran kadınların zılgıt sesleri yeri göğü inletiyordu.

Mutlu bir bayram gününü doyasıya yaşamıştık. Ertesi gün, okul müdürümüzün bizleri okul bahçesinde toplayarak,

bayramda gösterilen başarıdan dolayı teşekkür etmesi bize ayrı bir mutluluk yaşatmıştı.

Sırası gelmişken hemen şuraya, Rahmetli Mehmet Emin Ergin'den dinlediğim Urfa'nın Kurtuluş Bayramı ile ilgili bir olayı nakledeyim.

“Hatice ana telaşta. Çünkü bugün Onbir Nisan Çete Bayramı. Fransız Harbi'nin 39. yıldönümü. Aceleyle çocuklarını hazırladı. Onları okullarına uğurlayacaktı. Çocuklar okullarıyla birlikte Çete Bayramı'na katılacaklardı. Ev işlerinin ardından kendisinin de bayrama yetişmesi gerekiyordu.

O hiçbir Çete Bayramını kaçırmazdı. Her 11 Nisan'da Urfa'nın kadını erkeği, çoluk çocuğu, genci ihtiyarı, Topçu Meydanı'na koşardı. Çünkü orası tören ve savaş sahnesinin sergilendiği, geçmişteki heyecanın yaşandığı yerdı. Okullar, esnaf dernekleri, spor kulüpleri, köylerden gelen coşkulu gruplar ve sivil halk meydanı hıncahınç doldururdu.

Temsili savaş sahnesinde, Alay Komutanlığı'nın askerleri Urfa Çetelerini, Fransız askerlerini ise Urfa Belediyesi'nde çalışan tozçılar, yani şimdiki dilde çöpçüler temsil ederlerdi. Bu meydanda Urfalılar, yıllar önce yaşanan Kurtuluş Mücadelesini yeniden yaşar gibi olurlardı. Heyecan ve millî duygular tavan yapardı. Fransız kılığındaki çöpçüler her bayramda temsili çatışmadan sonra yuhalanır, hatta ağır sataşmalara maruz kalırlardı.

İşte Hatice ana, hem çocuklarını tören geçişi sırasında izlemek hem de bu savaşın heyecanını yaşamak için alana gelmişti.

Şiirler okunduktan, günün anlam ve önemi belirtildikten sonrasında temsili savaş başlamıştı. Urfa Çeteleri Çamluk Tepesine doğru saldırıya geçmişlerdi. Fransız askerleri ise, tepede konuşlandırılmışlardı. Sanki gerçek bir savaş sahnesi yaşanıyor. Urfa Halkı ise “Namus günüdür!” diyerek çetelere destek veriyorlardı. Derken silahlar sustu. Bu çatışmanın bittiği anlamına geliyordu. Kurtuluş Savaşında olduğu gibi bu mizansenin ardından, Fransız askerleri yani tozcu’lar esir alınır, halkın önüne getirilirlerdi. Çeteler alkışlanır, Fransızlar ise yuhalanırlardı. Akabinde resmigeçit töreni başlardı.

Okullar dernekler vs. geçtikten sonra sıra çetelere gelirdi. Halk çeteleri bağrına basarak alkışlarla uğurlarlardı. Fransızlar (tozçular) ise her zaman olduğu gibi bu geçit törenlerinde türlü hakaretlere maruz kalır, hiç de hak etmedikleri tepkiler alırlardı. Aslında onlar sadece kendilerine verilen bir görevi bihakkın yerine getiren emir kullarıydı.

İşte tam o sırada Hatice ana toz toprak, kan revan içinde, sahne makyajı yapılmış olarak geçmekte olan yaralı Fransız askerlerden, yani tozçulardan birinin yüzüne ağız dolusu tükürerek ve ayağından çıkardığı terliğin tekini de ona doğru fırlatarak; “Tiffii Allah Belayı Versin! Gâvurun Enigi!” diye çıkışınca neye uğradığını şaşırان zavallı çöpçü tören kıtasından koparak, tükürüğün ve terliğin geldiği yöne baktı. Hatice ana’ya yaklaşarak; “Dayze béle caiz mi? Biz gâvur değil ki, Elhamdülillah müslümanlık. Ben belediyede tozçıyam tozcu!” deyince, Hatice Teyze karşısında duran temsili Fransız askerine daha bir öfke ile ve eskisinden daha sert bir ses tonu ile “Yerre giresen sen de dayzay da! Utanmadan bi de yalan söliysen. ”

Bu sözler karşısında, Urfalılar kendilerini olayın içine çeken ve bir bakıma geçmişi yaşatan bu kadına alkışlarla destek verdiler. Akabinde, gurubundan kopan tozcu, hiddetle

kalabalığı vardı. Ve bir an evvel gözden kaybolmanın telaşına düşen zavallı işçi, herkesin duyacağı bir sesle, “La! Bi daha da Fransız eskeri olursam” diyerek, halkın arasında eriyip kayboldu!

Nisan ayının on beşi idi. Gece yağmurun sesi ile uyan-dım. O kadar kuvvetlice yağıyordu ki, tüm ev halkı uyanmış-tık. Hemen hemen bir aydır yağmur yağmıyordu. Şimşek ça-kıyor, ardından gelen gök gürültüleri ödümüzü koparmaya yetiyordu. Bizler yorganların içerisine saklanarak bu korkula-rımızı bir nebze olsun yumuşatmaya çalışırken annem ve ba-bam bizleri sakinleştirmek için çaba sarf ediyorlardı. Sabah uyandığında yağmurun verdiği serinlik odada bile hissedili-yordu.

Okul saati yaklaşmıştı. Ben hemen giyinip çantamı da alarak sokağa fırladım. Sokakta birer ikişer okula giden ço-cuklardan başka kimsecikler yoktu. Okulun kapısı hafif ara-lıktı. Hademe nöbet tutan bir asker edasıyla kapıya dikilmiş gelen öğrencileri bir bir içeriye alıyordu. Ben de aralanan ka-pıdan sıvışır gibi okulun bahçesine dalıverdim.

Okul Müdürümüz Şerif Bey, elinde yine o her zamanki sopası ile bahçede tek başına volta atıyordu. Öğretmenler de birer ikişer bahçede dolaşp disiplini sağlamaya yardım edi-yorlardı. Öğrenciler bahçeye demir kazıklarla bağlanmış gi-biydiler. Tek bir çit dahi yoktu. Bende usulca gidip tuvaletle-rin bulunduğu duvara yaslanıp zilin çalmasını beklemeye baş-ladım. Derken zil çaldı. Bölük bölük bahçede sıraya girmeye başladık.

Müdürümüz iki basamakla odasına çıkılan eyvandan bizi izlemeye başladı. Belli ki bir konuşma yapacaktı. 23 Nisan çocuk bayramına sayılı günler kalmıştı. Bayram ve bayrama

katılma şartlarını açıklayan konuşmasından sonra sessiz bir şekilde üçerli sıralar halinde herkes sınıfının yolunu tutmaya başladı.

GÜNEŞ TUTULUYOR

Üçüncü derse henüz girmiştik. Hava birdenbire kızılılaşmaya başladı. Sınıflarda elektrik yoktu. Gündüzün aydınlığı birkaç dakika içersinde kaybolmuş, yerini koyu bir karanlığa bırakmıştı. Derken fırtına, ardı ardına patlayan gök gürültüleri bizleri çok korkutmuştu. Sanki kıyamet kopuyordu. Öğretmenimiz bizleri sakinleştirmeye çalışıyordu. Ağlayan ve korkudan gözleri fal taşı gibi açılan öğrencileri sakinleştirmek pek de kolay olmuyordu. Ben de ağlamaya başlamıştım.

Gün ışığı, yerini koyu kahverengi bir hale bırakmıştı. Bu durum epey bir zaman sürdü. Öyle ki, veliler okul önünde yığılmaya başlamıştı. Bir ara öğretmenimiz dışarı çıktı. Döndüğünde okulun tatil edileceğini, anne ve babası gelenlerin bırakılacaklarını söyledi.

Korkumuz biraz olsun azalmıştı. Bahçeye çıktık. Hemen abimlerin yanına koştum. Üçümüz evin yolunu tuttuk. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, şiddetli esen rüzgâr yürümemizi zorlaştırıyordu. Eve vardık. Annem hemen bizi odaya aldı. Korkmamamızı söyledi. Duvarda asılı duran Kur'an'ı kılıfından çıkarıp okumaya başladı.

Kapımız çalınıyordu. Gelen babamdı. Bizi evde birlikte görünce çok sevindi. Babamın eve gelmesiyle hava da iyiden iyiye kararmaya başlamıştı. Adeta akşam olmuştu. Babam hızlıca zerzembeye girdi. Az sonra elinde bir teneke ile çıktı. Odun damından da aldığı bir sopa ile hızla damın merdivenlerini tırmandı. Tam o sırada her taraftan teneke sesleri gelmeye başlamıştı. Bizler de annemizin onca engellemesine rağmen babamızın ardından, kendimizi dama attık. Babam

elindeki sopa ile var gücü ile boş tenekeye vuruyordu. Bütün Urfa teneke sesleri ile inliyordu.

Tüylerimiz diken diken olmuştu. Derken bu ürkütücü seslere silah sesleri karıştı. Damlarda tabanca, av tüfeği ile havaya ateş eden insanları görüyordum. O an korkumuz ikiye katlanmıştı. Bu böyle on, on beş dakika kadar sürdü. Sonunda karanlık, yerini yavaş yavaş aydınlığa bırakmış, derin bir nefes almıştık.

Sonradan anladığımıza göre güneş tutulması olmuş, Teneke çalarak, silah sıkarak bu tutulma salimen bertaraf edilmişti. (!)

Bayrama sayılı günler kalmıştı. Bu bayram biz çocukların bayramıydı. Zil çalmış heyecanla öğretmenimizin gelmesini bekliyorduk.

Nihayet öğretmenimiz elinde bir kâğıt parçasıyla sınıfa girdi.

-Kövlü kıyafeti olanlar barmağ kaldırsın! diye söze girdi.

Yanımda oturan İbrahim de parmak kaldıranlar arasındaydı. Öğretmen hışımınla İbrahim'in üzerine doğru geldi. Kulağını koparırcasına çekti çekti ve sol yanağına şiddetli bir de tokat patlattı. Ardından,

-Ula heyvan! Sen kız mısan lan! Bi de barmağ kaldırıyan!

İbrahim neye uğradığına şaşırılmıştı. Öğretmen sadece köylü kıyafeti olanlar parmak kaldırsın demişti. İbrahim nereden bilecekti ki bu soru yalnızca kızlara soruldu diye!

İbo alacağını almıştı. Öğretmen bu defa soruyu doğru bir şekilde sordu.

-Kövlü kıyafeti olan kızlar barmağ kaldırsın! deyince,

İki ya da üç kız arkadaşımız bayrama köylü kıyafetleri ile katılabileceklerini söylediler. Daha sonra bisikleti olan var mı diye sordu. Bizim sınıfta bisikleti olan kimse olmayınca, bu defa da bayramlık elbisesi olanları tespit etmeye başladı.

Bu seçimlerden sonra ben de dâhil olmak üzere on beş arkadaşım üstümüzdeki gri önlüklerle bayrama katılacağımızı öğrenmiş olduk. Çok sevinçliydim. Ben de bayrama katılacaktım.

23 NİSAN ÇOCUK BAYRAMI

Bir hafta boyunca bazen okul bahçesinde bazen de her bayram provalarında olduğu gibi, yine Ulu Cami'nin avlusunda bayram hazırlıklarına devam ettik.

Nihayet sabırsızlıkla beklediğimiz 23 Nisan günü gelip çatmıştı. Benim önlüğüm çok eski idi. Okul müdürü gözümün yaşına bakmadan beni eleyebilirdi. Annem de bunun farkına varmış olmalı ki, bayrama bisikletle katılan Osman'ın önlüğünü Lütfiye Teyze'den istemişti. Önlüğü bayramdan bir gün önce almış yıkayıp kömür ütüsü ile ütölemiş, bayramda giymem için hazır hale getirmişti.

Sabahleyin evde tatlı bir telaş vardı. Okula gitmek için kendimi hiç bu kadar istekli hissetmemiştim. Anam üçümüzü kapıdan uğurlarken çok sevinçli idi. Beni kucaklayıp öperken, gözlerinden süzülen ateş sıcaklığındaki iki damla gözyaşı o an yanaklarıma kor gibi düşmüş, yüreğimi ve bütün bedenimi yakmıştı sanki. Annem ağlıyordu. Ben yüreği yanan yavru bir kuş misali gözlerimi annemin gözlerinden zorda olsa ayırıp önden giden kardeşlerime yetişmek için koşmaya başladım.

Sokaklar çocukların sevinç çığlıkları ile coşmuş, rengârenk giysileri ile okulumuzun avlusu adeta bir gül bahçesine dönmüştü. “Camsire” kumaşların her rengini, kızların üzerlerindeki köylü kıyafetlerinde görmek mümkündü. Sarı,

mavi, yeşil, pembe bluzlarının altında, yine çeşitli renk ve modellerde şalvarları ile ortalık adeta bir renk cümbüşüne dönmüştü.

Kızların bir kısmı da krepon kâğıtlarından yapılan rengârenk, ince, narin kıyafetlere bürünmüşlerdi. Erkek öğrencilerin bir kısmı, spor, bir kısmı çete, bir kısmı da kısa pantolonlu kıyafetlerle gelmişlerdi. Resmigeçit esnasında gösteride bulunacak olan bir kısım öğrenciler de çemberleri, ipleri, bisikletleri ve telden yaptıkları arabaları ile katılarak güne ayrı bir renk katmışlardı. Bir kenarda ise, trampetçiler ve onlara eşlik edecek olan flütçüler toplanmış son çalışmalarını yapıyorlardı.

Okul Müdürü bütün haşmeti ile yine merdivenin başında görüldü. Öğretmenleri etrafına toplayıp talimatlarını sıralamaya başladı. Sonrasında, herkesin sessiz bir şekilde cami avlusuna çıkıp beklemesini istedi.

Cami avlusu bayrama katılmayan çocuklar ve onların anneleri ile dolmuştu. Derken Muhyiddin Öğretmenin sesi avluda yankılandı.

-Bayrağ ve flamalar en ögde, trampet tahımı onnarın arhasında, kaval tahımı da onların arhasında sıraya girsın! Diye direktif vermeye başladı.

Çok geçmeden, rengârenk elbiseler giymiş köylü kızları, çeteler, spor giysililer, bisikletliler, tahta atlılar derken çemberleri ve ipleri ile katılan öğrenciler ardı ardına sıralanmaya başladı. En arka safta ise bizler, yani gri önlüklü çocuklar vardı.

Bayram bölüğü hazırды. Sıra okul müdürünün teftişine gelmişti. Hepimizi bir korku, bir heyecan sarmıştı. Şerif Bey, tek tek baştan aşağı öğrencilerin durumlarını gözden geçirmeye başladı. Dolayısıyla da elemeler başlamıştı. Birer ikişer öğrenciler sıralarından azarlanarak çıkartılıyordu. Sıra komşu çocuğu Ömer'e gelmişti. Şerif Bey Ömer'i baştan aşağı bir

süzdü. Bizler o an, okul müdürünün değil gözüne, yüzüne bile bakamıyorduk. İri yapılı parmakları Ömer'in kulağına doğru uzanıverdi. Çekti!. . Çekti!. . Çekti!. . Ardından o meşhur yumruğunu Ömer'in belinde gümllettirdi.

Müdür,

-Hele bağı hergeleye! Bu ne hal ulan! Yerriii! Çellehore! Bı heldan bi de bayrama katılacağsan! O anayın eli kırıla émi! Üstiye geydirecağ dorğı dürüst bi şe bulamadı mı? dedi.

Ömer'in canı bir hayli yanmıştı. Onun o an yapacağı tek şey oradan hızlıca uzaklaşmaktı. Yoksa bir ikinci tekme ve yumruk bedeninde patlayabilirdi. Nitekim de öyle oldu. Ömer yaşlı gözlerle müdüre tekrar tekrar bakınca Şerif Bey parmağıyla ona gel gel işareti yaptı. O iri kemikli, oldukça etli parmakları tekrar Ömer'in kulağına yapışmıştı.

Ömer'e,

-Durmuş hela üzime bağıysan! İle ikinci zımcızığı da yiyecağsan! demesiyle o ikinci yumruk da belinde patlamıştı.

Ömer yerlerdeydi. Kalkmaya çalıştı, tökezledi! Ellerinini yardımı ile yerde birkaç metre süründü ve sonunda doğrularak hızla koşup soluğu caminin batı kapısında aldı. Ömer sanki kanatlanmıştı. Bir anda gözden kayboldu. Koca cami avlusunu uçarcasına arkasında bırakan Ömer, geride sadece içimizi kavuran çıkırıklarını bırakmıştı.

Sıra bana yaklaştıkça kalbimin gümlemesini yanımdaki arkadaşım dahi işitir olmuştu. Nihayet sıra bana gelmişti. Şerif Bey tepeme dikilmişti. Göbeği, görme alanımı tamamen kapatmıştı. Tir tir titremeye başladım. O an illa bir eleştiri alacağımı biliyordum. Homurtusundan birazdan neler olabileceğini tahmin etmek benim için artık zor değildi. İrice ellerinin başımda dolandığını hissediyordum. Parmakları ile saçlarımı karıştırıyordu.

Sonra birden baş ve işaret parmağı ile kavradığı bir tutam saçımı tepemden koparırcasına çekmeye başladı. Kalbimin yerinden söküldüğünü sandım.

Törene katılamayacağımı hemen anlamıştım. Bu kadarı ile kurtulacağıma dua ederken suratımda patlayan tokatla tökezleyip yanımdaki arkadaşım ile beraber kendimizi yerde bulduk.

Olay anlaşılıyordu. Ardından da sınıf öğretmenim kolumdan sürükleyerek beni guruptan ayırdı. Bu durum karşısında yüreğim inanılmaz bir acı ile yanmaya başladı.

Bayrama katılma arzum birden yok edilmişti. Ağlayarak kendimi kalabalığın içinde gizlemeye çalıştım. Çaresizdim. Eve ya da dükkâna mı gitmem gerekiyor diye düşünmeye başlamıştım. Artık bayrama gitmek o coşkuyu yaşamak, o anları arkadaşlarımla paylaşmak hiç mi hiç aklımdan geçmiyordu. Kendimden, saçımdan nefret ediyordum. Oysa saçım hiç de uzun değildi. Zaten uzamasına babam hiç fırsat vermezdi. Aklıma gelen sebeplerden birine sığınmaya çalıştım. En sonunda müdür benim tipimi beğenmemiştir diye düşündüm.

Denetim bitmiş benim gibi onlarca öğrenci, kimi saçından, kimi eski kıyafetinden, kimisi de denetim anında yaptığı yaramazlıktan ötürü diskalifiye edilmişlerdi. Bayram ekibi cami avlusunu terk ederken, saf dışı kalan öğrenciler hademeler tarafından adeta tehdit edilircesine evlerine dönmeleri konusunda uyarılıyorlardı.

Ben eve dönmenin iyi olacağını düşünerek ağır adımlarla ve gözümde yaşlarla yola koyuldum. Yol boyunca yaşadıklarımı her adımda sanki tekrar tekrar yaşıyordum.

“Kafamdaki bir tutam saçın günahını mı çekiyordum? Hem daha önceden bizleri uyaramazlar mıydı? Güya bizim bayramımızmış! Böyle bayram mı olur? Çocuk bayramında çocuklar azarlanır mı? Çocuklar dövülür mü? Çocuklar bayramdan, saçları bir milim uzun diye mahrum edilir mi?”

diye içimden geçenleri ve gözyaşlarımı sokağın kara taşlarına döke döke eve varmışım.

Tetirbemize girerken, incinmiş yüreğim daha fazla dayanamamıştı. Ağlayarak hem de hıçkırarak titreyen ellerimle kapıyı yokladım. Hırısından, elim kapının tokmağına uzanacağına, kapıyı tekmelemeye başladım.

Kapıyı açan annem beni bu halde görünce şaşırılmıştı. Sorunca da olup biteni anlatmam o kadar da kolay olmamıştı.

Annem, üzülmememi, beni bayram yerine kendisinin götüreceğini söyleyince başıma gelenlerin tümü bir anda içimden silinivermişti. Demek, annem benim için kız kardeşimin yasını bir günlüğüne de olsa da bir kenara bırakmaya razı olmuştu. Ya da bana öyle geliyordu. Annem kara çarşafına bürünerek kapıyı bir iki dolam kilitledi. Küçük kardeşimi kucakladı. Benim de elimden tutarak sokağa, oradan Su Meydanına, Samsat Kapı Köprüsü'nden, Millet Hanı'nın güneyindeki inişli çıkışlı yoldan köprübaşına, belediyenin ve valilik binasının da önünden geçerek stadyuma vardık.

Bu bayram şehir stadında kutlanıyordu. O zamanlar büyüklerimizin "Sipor şehnesi" diye telaffuz ettikleri stadın kocaman kapılarından zor da olsa geçerek kalabalıkların arasından bayramı izlemeye başladık.

Ben bir şey göremiyordum. Türbinlerde yer kalmamış, sahanın etrafı karınca misali çepeçevre insanlarla dolmuştu. Bir ara kalabalığın arasından simitçi geçerken annem bana bir tane şekerli simit aldı. Ben artık bayramı unutmuştum. Şekerli simit tüm üzüntümü alıp götürmüştü. Stat duvarının dibinde tuya kovalarda su satan çocuklar, palıza, pamuklu şeker, akıt ve horozlu şeker satan amcalar vardı.

O gün bayramı annemin sayesinde dolu dolu yaşayabilmişim.

BAYRAM TATİLİ

Babam benim ve kardeşlerimin dükkâna gelmesini emretti.

Babam önde, bizler arkasında sokakta ilerlerken, Ulu cam'inin önünde Hacı Meğmé (Mahmut Sebilci) Amca ile karşılaştık. Babamla selamlaşmanın ardından sohbeğe başladılar. Hacı Meğmé Ulu Cami'nin hemen bitişiğindeki evde oturuyordu. Evinin penceresi caminin avlusuna bakıyordu. Hacı Meğmé Amca iri yapılı, heybetli görünüşüne rağmen sevimli güler yüzlü bir insandı. Onun çocukları ile de bizler arkadaştık.

Cami avlusunun bakımı temizliği, disiplini ondan sorulurdu. Çok titizdi. Cami avlusunda çapıt toprakla çift kale maç yapmamıza, caminin kırmızı renkli kare biçimindeki kocaman havuzunda köşe kapmaca oynamamıza izin vermezdi. Biz de bu durumlarda onun olmadığı zamanları kollardık.

Hacı Meğmé Amca aynı zamanda iyi bir dondurma ustasıydı. Belki de Urfa'nın ilk dondurma dükkânını açanlardan birisi idi. Urfa'da üstüne yoktu.

Babamla sohbeti esnasında sezonunun başladığını ve bu sene vişneli, limonlu dondurma imal edeceğini söylüyordu.

Hacı Meğmé Amca'nın dükkânı Kasap Pazarı'na bitişikti. Onun dondurması daha ziyade seçkin bir tabakaya hitap ederdi.

Sohbetin ardından Ulucami'nin batı kapısından, yani Hacı Meğmé Amca'nın evlerinin hemen önünden cami avlusuna girdik. Babam tuvaletlere doğru yönelirken Ulu Cami haziresinin içinde Sami Barlas Amca ile selamlaştı. Ona doğru yöneldi. Biribirlerine hâl hatır sormaya başladılar.

Sami Amcanın Saray önünde “Maarif Pazarı” diye bilinen bir kırtasiye dükkânı vardı. Sami Amca boş zamanlarında kara kalem resim de çalışırdı. Urfa’nın ünlü kişilerinin portrelerini yapardı. En çok hatırimda kalan resim ise Urfa’nın Kurtuluş marşı şüirini kaleme alan Hulusi Kılıçaslan Amcanın camekânında asılı olan karakalemle yaptığı ve kuru boya ile renklendirdiği portresiydi.

O zamanlar Kırtasiyecilik yapanlar memleketin aydın kişileri idi. Bu mesleği icra edenlerin sayısı dört beş kadardı. En ünlüleri Sami Barlas, Bakır Yetkin, Rifat ve Müslüm Coşkun Kardeşler, Ömer Işıklar ve oğulları ile en eskilerden Hulusi Kılıçaslan’dı

Babam her pazartesi, Cihat abimi Hulusi Amcanın kitapçı dükkânına gönderir, haftalık gazete olan “Köylü Gazetesi” aldırırdı.

Urfa’da ilk kitapçı dükkânını Halepli Mehmet Efendi açmıştır. Bu zat-ı muhterem ayrıca Köroğlu ve Hacıvat gazetelerini de satarmış. Gazeteler Haydarpaşa Garı’ndan trene yüklenir, üç beş gün sonra Akçakale ilçemize varırmış. Gazetelerin trende unutulduğu günler de olurmuş. O zaman gazeteler dönüşte Akçakaleye bırakılmış. Oradan da Urfa’ya gelmesi bir günü almış. Sözün özü, günlük bir gazetenin okurlarına ulaşma süresi en az bir haftayı bulurmuş.

Sonraları bu kitabevini Bedri Alpay devralmış, 1946 yılına kadar da bu hizmeti güzel bir şekilde sürdürmüştür. Bedri Alpay 1946 yılında kitabevini bu sefer de Hulusi Kılıçaslan’a devretmiştir. Bu kitapevi de “Hulusi Kitabevi” olarak 1955 yılına kadar hizmet vermiştir. O tarihlerde Urfa’nın entellektüelleri Hulusi Amcanın bu kültür yuvasında buluşurlarmış.

Hulusi Amca 1956 yılında kitabevini Naci İpek'e devretmiştir. Naci İpek 1964 yılında bu kitabevini Hazar Pasajı'na taşıyarak "Özlem kitabevi" adı altında yıllarca Urfa kitapseverlere hizmet vermeye devam etmiştir.

Naci İpek 2016 yılında ilerleyen yaşından dolayı malesef bu tarihi kitabevini kapatmak zorunda kalmıştır. Urfa'mızın mümtaz bir siması olan Naci İpek 1952-58 yıllarında "Urfa Gazetesi", 1958-61 yılları arasında ise Karakoyun Gazetesi'ni çıkarmıştır. 1961 yılından itibaren de Fırat Gazetesi'ni çıkarmaya başlamıştır.

Sami Amca, her gün belirli saatlerde mezarlıktaki ağaçlara ve çiçeklere su verir, kabirlerin arasındaki çöpleri, kuru otları elleri ile temizler hazire ile yakından ilgilenirdi.

Sami Amcaların evi Ulu Cami'nin batı kapısı karşısında, Kubbe Mescit Sokak'ta, Rastgeldi Sokağın köşesinde idi. Bu ev Osmanlı dönemi sonlarında "Sultanı mektebi" olarak kullanılmıştı.

Sohbetin ardından babamla Sami Amca birbirleri ile vedalaşarak ayrıldılar. Babam hemen tuvalete girdi. Bana ibriğe su doldurup getirmemi istedi. Ben de su borularında ipe asılı duran tahta kazığı çektim, tenekeden yapılmış eğri büğrü ibriğe su doldurmaya başladım. Sonra da tuvaletin kapısını tıklattım. İçerden uzanan babamın eline ibriği tutuşturuverdim. Ardından ben ve abilerim hemen kırmızı havuzun içinde köşe kapmaca oyununa başladık.

Kısa bir süre sonra babamın cami avlusuna yayılan sesi ile irkildim. Babam yüksek sesle,

-Bı millet hela 'Ebdeshana kullanmağını öğrenemedi! Ehlaksızlar! Kelitesiz insanlar! Bösböyük deliği görmiyeler daşına pisliler! Allah cezayızı vere! Tıffiy! diye serzenişte bulunuyordu.

Sonra da hızlı adımlarla caddeye bakan kapıya yöneldi. Bizler de hemen arkasından yetiştik. Dükkâna vardık. Abilerimle kürsüleri kapının önüne atıp oturmaya başladık. Bir zaman sonra babam,

-Oğlım! Gelin içeri bi işe yarayın! Medine fıkaları kimin ne otriysiz! Gelin bi iki avıç mıh dorğıdın! dedi.

O zamanın insanları her türlü israftan şiddetle kaçınırlardı. Ayakkabı kalıplarından sökülen ve yerlere saçılan tel çivileri mıknaş marifetiyle toplar onları örs üzerinde itinayla doğrultur tekrar kullanıma hazır hale getirirdik.

Bizler derhal içeri geçerek yerden topladığımız çivileri doğrultmaya başladık.

Öğlene doğru babamla ben aşlık almak için çarşıya indik. Önce kasap pazarına uğradık. Tavandan zincirlere asılı koyun gövdeleri, öküz ve deve butları alıcı bekliyordu. Kasap Pazarı'ndan yayılan kötü kokular tüm Haşimiye çarşısı'nı sarmıştı. Çarşı esnafı alışmış olmalıydı ki, en ufak bir şikâyetleri dahi duyulmazdı.

Kesilen etlerin bir iki gün içerisinde mutlaka satılması gerekiyordu. Aksi takdirde etler sıcak havadan dolayı bir gün içerisinde bozulabilirdi. Bu nedenle fazla hayvan kesimi yapılmazdı. Kasap pazarı kedi ve köpeklerin de çokça görüldüğü ve orayı mesken tuttıkları bir yer haline gelmişti. Her dükkânın önünde en az beş altı kedi, bir iki köpek hazır beklerdi.

Bizler evlerimizde çoğalan kedileri doyuramaz olduğumuzda onları sepete koyar, kasap pazarında azdırırdık. Ancak sepetin deliklerinden yolu taniyan kedi ya da kediler, ertesi gün tekrar eve dönebilirlerdi. Bu tür olaylara sık sık şahit olmuşuzdur. Bunu önlemek için de azdırılan kediyi etrafi görüp tanımasın diye çuvala koyup öylece götürürdük.

Bazen kasap pazarının içindeki kedilerin sayısı yüzü geçerdi. Ellili yıllarda et boldu. Yazın sıcak günlerinde kokuşmaması için Kasap Pazarı'nın tavanından sarkıtılan zincirlerle asılan etler hemen satılmadığı için bir iki gün içinde yenemez duruma gelirdi. O nedenle tabiri caizse, kedi ve köpekler insanlardan daha çok et yerlerdi.

Kasaplar etlerini satmak için adeta yalvarırcasına reklamlarını yapar bazen de kilo ile satmanın dışında gövde ya da şaka ile yani yarım gövde, but şeklinde pazarlıkla satmaya çalışırlardı. Yağlı et çok kıymetli idi. Bu nedenle yağlı et istenildiğinde yüzleri asılır nazlanır, sitem ederlerdi. Babalarımız bazen bizleri et almaya gönderdiklerinde, yağlı olsun diye, biz, "Babam selam etti. Dedi bize bi kilo dolmalığ et versin. Yağlı olsun" diye tembihte bulunurlardı. Çünkü o zaman ayçiçeği, mısırözü ya da nebati yağlar henüz icad edilmemişti.

Urfa halkı zeytinyağını da evine sokmazdı. "Zet" diye adlandırdıkları bu yağı kokusundan dolayı yemezlerdi. Koyun yağı yani Arap yağı, şimdiki adı ile sadeyağ pek makbul ve güvenilir bir yağdı. Tüm Urfa Halkı, yemeklerin dışında bilhassa pilavlarda, kavurma ve kızartmalarda, yumurtalı ve mercimekli köftelerde, tatlılarda sadeyağ kullanırdı.

Kasap Pazarı'ndan et, Koyun Pazarı'ndan da çeşitli zerevat ve bir kucak dolusu marul alarak dükkâna döndük. Ba-

bam önlüğündeki eti, sebze yi büyükçe olan aşlık marhamasına aktardı. Sonra gözünü çırağın gözüne dikti. Çırac bu bakışın ne anlama geldiğini gayet iyi biliyordu.

Babam çırağa,

- Kaş! Yallah! Dorğı eve! Yengeye söle dört tene hası yañasın! Bekle al, tükene getir! Yolda da egleşme!

Çırac, marhamayı koluna taktığı gibi evin yolunu tuttu.

Bizler dükkânın önünde oturmaya devam ediyorduk. Ben yoldan gelip geçen eşek hamallarını, ağabeylerim de o zaman sayıları onlarla ifade edilebilen arabaları sayıyorduk. O dönemlerde at arabaları yoktu. Sadece eşek hamalları ve faytonlar vardı. İşte bu faytonları da saymak eğlencelerimiz arasındaydı. Bizim için en büyük zevklerden biriside gizlice faytonların arkalarına asılmaktı.

Bir keresinde Haşimiye Çarşısı'na yakın bir yerde arkasına asıldığı bir fayton kısa sürede hızlanınca, dükkânın önünden geçerken atlayamamış, sırtımda şaklayan kırbaçlara rağmen Kara Meydanı'nı yokuşunu tırmanırken atlamış ve yerlerde sürünmüş, çok şükür ki yara almadan kurtulmuştum.

Saat bir sıraları idi. Babam büyük çırağa seslenerek, gidip iki kilo yoğurt, sekiz tane de ekmek almasını söyledi. Belli ki yemek saati gelmişti.

O zamanlar, esnaf mevsimine göre bazen yoğurt ekmek ki buna ara sıra pekmez de eklenirdi, bazen ölü balcan diğer adı ile balcan leşi, isot, frenk ekmek, işlerin iyi gittiği dönemlerde ise fırına et, yani tepsi darahlığı ya da tahım atırdı. Tepsi darahlığı, kemikli bel etinden olurdu. Darahlılıklar, et daşı üzerinde hafifçe dövülür, tuz, karabiber, tarçın ve salça konularak terbiye edilir bir tepsiye konularak fırına gönderilirdi.

Bir de yoğurtçu dükkânları vardı. Bu esnaflar daha ziyade Sarayönü'nde, Haşimiye Çarşısı'nda, Akarbaşı'nda görülürdü. Çoğu da çarşı fırınlarının yanında hizmet verirdi. Bu esnaflar dükkânlarına yer masası, kürsü koyarak, bakır taslarda müşterilerine sıcak ekmek, yoğurt, ayran sunarlardı. Hamallar, rençperler, ameleler yani fakir kesim bu esnafın müşterilerindendi. Sıcak ekmekle yoğurt yemek ayrı bir zevkti.

Çırak on, on beş dakika içerisinde elinde yoğurt dolu sıtilla, kucağında da sekiz tane tırnaklı ekmekle döndü. Yemeği dükkânda topluca yemek en büyük zevklerimizdendi. Yoğurt iki adet derin üsküreye boşaltıldı. İki gurup halinde ekmekleri ve marul yapraklarını kaşık gibi kullanarak üskürelerdeki yoğurdu saniyeler içerisinde bitiriverdik. Karnımız doymuştu.

İkinci yaklaştığında annem bahsetmiş olacak ki babam benim gidip tıraş olmamı istedi. Tıraş kartını alıp fırlayıverdim.

Tıraş kartı, kimlik kartı büyüklüğünde bir karttı. Üzerinde ufacak otuz adet kare kutucuk vardı. Her tıraş olduğumuzda berber Durak Amca makas ile bu kutucuklardan birini keser tekrar bize verirdi. Yani bir kartla otuz tıraş olurduk. Babam sonra da gider ücretini öder ya da karşılığında ayakkabı dikerdi.

Durak Nimetoğlu Amcanın dükkânına vardım. Koltuklar dolu idi. Bir kenarda oturup beklemeye başladım. Durak Amca bana,

-Oğlım fahat, O sıtılı al, get İstanbul Otelı'nden su getir!
deyince, ben hemen yerimden fırladım!

Kovayı alıp otele gittim. Otelin kuyusunun başında her zaman olduğu gibi çocuklar kuyruğa girmişlerdi. Ben de sıraya girdim. Bazı büyük çıraklar sıramızı almaya çalışıyorlardı. Bizler ise itiraz etmeden bekliyorduk.

Bir ara kasap çırağı olarak tanıdığım iri yarı bir çocuk sıramı almaya çabalıyordu. İtiraz edince beni boğazımdan tutup havaya kaldırdı. Ayaklarım yerden kesilmişti. Boğulacak gibiydim.

Otelin sahibi Hacı Nuri Dede bu durumu fark etmiş olacak ki, yerinden kalktı ve beni o kasap çırağının elinden aldı. Ona,

-Bi daha seni bıralıhta görürsem, vallahı senı bı kuyıya ataram! Def'ol! Yeri çıkarı! diyerek çocuğu kovdu.

Nuri Amca çoğu zaman böyle sırayı bozanları bir güzel haşlardı. Bizleri yeniden sıraya koyar adaleti sağlardı.

Ben bu olaydan ve kargaşadan dolayı biraz geç kalmıştım.

Döndüğümde Durak Amca bana biraz kızmıştı. Sonunda kafayı iki numaraya vurdurup, kartımı da kestirip çıkmıştım. Dükkâna vardığımda babamı öfkeli görünce çok korkmuştum. Neden geciktiğimi sorunca ben de,

-Durağ 'Emmi biye otelden su getir dedi. Bende géttim su getirdim. Otel çoğ kalabalıhtı. Onın üçin gécıhtım! deyince babamın gözü boğazımdaki morluğa takılmıştı.

Hiddetle!

-Seniy boğaziya noldı? diye sorunca ben de,

-Kassap Cümo'nın helfesi su doldırıyken öğime geçti!
Ben de kabil etmediğim üçin hırtlegımı sıhtı! Nuri 'Emmi onu kuvaladı!

Babam,

-Eyyı! Ben bının hıssabını sorrarım o enikten!

Ben yine kürsüye ilişip oturdum.

Akşam olmuş dükkânların kepenkleri birbiri ardına kapanmaya başlamıştı. Babamın o meşhur bakışlarından anlayan çıraklar söze gerek kalmadan son hazırlıklarını da tamamlamışlardı. Dükkânın çiftli darabası kulakları tırmalayan bir gürültü ile teker teker indirilip kilitlendi. Ayetelkürsiler okundu. Allaha emanet edilen dükkândan ayrılıp evin yolunu tuttuk.

Tatilimiz böylece sona ermiş oluyordu. Tabi buna tatil denilirse.

1 MAYIS BAHAR VE ÇİÇEK BAYRAMI

Öğretmen, 1 Mayıs Çarşamba günü havanın açık olması şartını ileri sürerek o gün Bamyasuyu'na kıra gideceğimizi söyleyince sevinçten havalara uçmuştuk. Her yıl 1 Mayıs'ı "Bahar ve Çiçek Bayramı" olarak kutlardık. Okul ile ya da annelerimizle açık alanlara gider, piknik yaparak bu bayramı kutlardık.

Hava o kadar güzeldi ki, sanki temmuz ayındaymışız gibi bir gün yaşıyorduk. Kollarımıza taktığımız nevale bohçaları ile okulun bahçesinde, sessiz bir şekilde sabırsızlıkla gitme anını bekliyorduk. Bugün bizimle beraber üç sınıf daha gelecekti. Öğretmenlerimizin sıkı tembihlerinin ardından nihayet yola koyulduk. Keyfimize diyecek yoktu.

Dükkânların önlerinden geçerken esnafın sevgi dolu bakışları, okula gitmeyen çırakların bizi imrenerek seyretmeleri gözlerden kaçmıyordu. Kara meydanı, Sarayönü, Köprübaşı derken belediyenin önünden geçerken insanların bizleri alkışlamalarını hiç unutamam.

Vali Konağı'nın önünde, öğretmenlerimiz bizleri durdurdu. Bu binanın Vali konağı olduğunu şehrin valisinin burada oturduğunu anlattıktan sonra Topçu Meydanı kışlasının (Hac Kara Ağa Hanı) önüne geldik.

Cadde boyunca uzanan kiremit rengine boyanmış han duvarlarını ve kapısında bize gülümseyen gözlerle bakan askerleri geride bırakarak karşı tarafa geçtik. O zamanlar Urfa halkı askerlere "mıçe" adını vermişti. Urfa'da askerlik yapan gençler de kendilerine böyle hitap edilmesinden çok hoşlanırlardı. Bu hanın karşısında şimdilerde İl Kültür Müdürlüğü olarak hizmet veren valilik binası ve az ilerisinde de şimdiki Erkek Sanat Mektebi bulunmaktaydı. O zamanlar trafiğin hiç olmadığı bu yolu solumuza alarak "Bamya suyu"na vardık. Hepimiz büyük bir sevinç ve mutluluk yaşıyorduk. Biraz ileride "Şehir Stadyumu" vardı.

Biz hemen suyun başına koşuştuk. Çok susamıştık. Bamya suyunun o temiz pırlıl pırlıl suyunu sıra ile avuçlayarak kana kana içtik. Sonra da yolun yorgunluğunu üzerimizden atmak için yemyeşil otların üzerine sere serpe uzanıverdik.

Bamya suyu ve çevresi kır çiçekleri ve buğday tarlaları ile doyumsuz bir manzaraya dönüşmüştü. Kocaman dut ağaçlarının henüz yapraklanan dallarının gölgesinde oturup dinlendikten sonra, öğlen saatine kadar kızlar ayrı, erkek çocuklar ayrı olmak üzere çeşitli oyunlar oynadık. Yanımızda getirdiğimiz çapıt topraklarla guruplar halinde futbol maçı yaptık.

Öğlene yakın herkes evden getirdiği yiyeceklerini çıkarmaya başladı. Annem kır çıkımına, birkaç ceviz, bir büküm bastık, üç beş adet çekçek, bir boğum cevizli sucuk, bir büyük külünçe ile bir deleme de peynir koymuştu. Ayrıca bir adet ev ekmeği ıslatıp, güzelce katlayıp çıkımına yerleştirmişti.

Bizimle beraber üçüncü sınıf öğrencileri de vardı. Onlar daha bir teşkilatlı gelmişlerdi. Kız öğrenciler çiğ köfte hazırlığındaydılar.

Bazı guruplar da yumurtalı köfte yapmakla meşguldüler. Bizden büyük ağabeyler, ablalar köfte leğeninden, sahana, yağ tavasından, gazocağına kadar getirmişlerdi. Yemekler hazırды. Sofralar çimlerin üzerine yayılmış ve türlü yiyeceklerle donatılmıştı.

Büyük bir mutluluk içerisinde sofraların başına oturduk. O anki paylaşımlar görülmeye değerdі. Herkes evden getirdikleri yiyecekleri sofraya koymuş ve bu nimetlerden herkesin tatması için ikramlar ve ısrarlar başlamıştı.

Çok enerji sarf etmiş, bayağı yorulmuş ve dolayısıyla da çok acıkmıştık. İştahla getirdiklerimizi yedik. Yemek sonrası ortaya kurulan şire sofrasından da herkes nasiplenmiş ve böylece yemek faslını kapatmıştık.

Yemeğin ardından oyunlarımıza devam ettik. İkinci vakti öğretmenlerimiz toparlanmamızı istediler. Üzerimizdeki yorgunluk, bitkinlik gözlerden kaçmıyordu. Ağır adımlarla yine aynı güzergâhı takip ederek okula vardık. Çok güzel bir gün geçirmiştik.

Mayıs ayının son günleriydi. Günlerden Pazar. Babam evde bahçe süpürgesi bağlıyordu. Babam o gün bu süpürgelelerden en az on adet bağlamış, dehre ile de uçlarını keserek düzeltmişti. Öğlene doğru işi henüz bitmişti ki, birdenbire avluya üç beş çekirgenin düştüğünü gördük. Derken düşen çekirgelerin sayıları artmaya başladı. Hayretler içinde gökyüzüne baktığımızda Milyonlarca çekirge evimizin üstünden uçuşarak geçiyorlardı! Yarım saat içerisinde gökyüzü görünmez olmuştu. Avlumuz çekirgelerle dolmuştu. Bunların çoğu ölü çekirgelerdi. Her bir çekirgenin büyüklüğü yavru bir serçe iriliğindeydi. Ben çok korkmuştum. Yağmur gibi avluya dökülüyorlardı. Bu böyle gün boyu devam etti.

Biz o gün avluda en az dört beş teneke ölü çekirge toplayıp imha etmiştik. Suriye üzerinden gelen çekirge sürüsü o yıl buğday tarlalarına azımsanmayacak ölçüde zarar vermişti.

Karne zamanı yaklaşmıştı. Bizler okuma yazmayı öğrenmenin mutluluğu içerisinde, henüz yeni kanatlanmış kuşlar gibi idik. O zamanlar gecikmeli olarak da olsa gelen günlük gazeteleri Ali Abi diye tanıdığımız bir genç satardı. Öğlen vakitlerine yakın saatlerde Ali Abi, omzuna astığı deri kaplık içerisine yerleştirdiği gazeteleri, Saray önünden, Divan Yolu'na, Mahkeme önünden aşağı çarşıya yani, Kara Meydan, Kunduracılar Pazarı ve Akarbaşı'na kadar uzanan güzergâh boyunca okuyucularına ulaştırırdı.

Mahkeme önü Atatürk İlkokulu'nun ön tarafı idi. (Bu günkü Yıldız Meydanı) Divan Yolu da Kara Meydan'dan buraya ulaşan yoldu. Yıldız Meydanı'ndan Ellisekiz Meydanı'na inen yolda sağdan ikinci sokak Mahkeme Sokağı'dır. Osmanlı dönemi mahkeme binasının bu sokakta olduğu tahmin edilmektedir.

Ali Abi kendine özgü bir satış biçimi ile,
“Hürriyeet... Cumhuriyet... Milliyet... Tercüman...
Dünya... Vatan... Akşam... Zafer... Köylüü... Son Hava-
diiiiis... Akbaba...” diye bağırarak satardı.

Gazete almak, gazete okumak bir ayrıcalıktı. Okuma yazma bilenlerin sayısı oldukça azdı. Bu yüzden memlekette belirli kişiler gazete alır ve okurlardı.

Bu kişiler gazeteleri en ince ayrıntısına kadar okurlar ve okuduklarını da severek ve isteyerek başkalarıyla paylaşırlardı. Yani okuma yazma bilen fakat gazete alacak maddi gücü olmayanlara verirlerdi. En sonunda ise paçavraya dönen bu gazeteler, ümmi kesimin resimlerini incelemeleri sonrasında bakkalların ellerine düşer, leblebi, şeker ya da karpuz, kavun ve kabak çekirdeğine külah olurdu. Bizler de çoğu zaman bu gazetelerle defter ve kitaplarımızı kaplardık.

Dükkânın önünde oturmuş gelen geçen insanları seyre dalmışken birden babamın sesi ile irkildim!

-Gét Durak 'Emmi'ye! Söle babam böğinki kazatiy istiy! Tez gel! Bi yerde de eğleşme! deyince çok şaşırmıştım.

Babamın her ne kadar okuma ve yazması var idi ise de, dükkânda vakit ayırıp gazete okuduğuna hiç tanıklık etmemiştim. En çok severek okuduğu Köylü Gazetesini de haftada bir, akşamları evde lambanın loş ışığında okumaya çalışırdı.

Babam koyu bir demokrat partili ve Menderes hayranı olduğu için iktidar yanlısı, Zafer ve Köylü gazetelerini okur, bunların koleksiyonunu yapardı. Ancak 27 Mayıs darbesinde bu koleksiyonunu yakarak imha etmek zorunda kalmıştı.

Ayrıca babamın Osmanlıcaya da vakıf olduğunu biliyordum. Mektuplarını eski Türkçe ile yazar, ayak ölçüsü alırken yine eski Türkçe ile not alır, veresiye defterindeki kayıtları dahi Osmanlıca tutardı.

Ben sabahtan bu yana dükkânın önünde kazık gibi çakılmanın verdiği bıkkınlığın sona ermesi sevinci ile yerimden fırladığım gibi bize birkaç dükkân mesafedeki Durak Amcanın dükkânına vardım. İçeri girdim.

Ürkek bir sesle,

-Durağ Emmi! Babam dey, acığ böğinki kazatıy versın”. dedim.

Durak Amca elinde usturası ile beni iyice bir süzdükten sonra,

-Babay kazatayı nedi? Bi yanışıy olmasın! dedi ve

-Bağ oğlim, kazatalar orda. Sandalyanın üstünde. Al götür! İşi bittise de geri getir!

Ben sandalyenin üzerindeki bir gazeteyi alarak dükkâna döndüm.

Gazeteyi babama uzattım. Gözlüğünün üzerinden bana hafiften bir tebessümle baktı. Gazeteyi tezgâhın üzerine koymamı istedi. Denileni yaptım.

Babam o anda elindeki işi bırakmış, parmağı ile gazete başlığını okumamı istiyordu. Çok şaşırılmışım. Ben dükkâna dönerken okuyup da kafama yerleştirdiğim gazetenin başlığını bir çırpıda okuyuverdim. Gazetenin başlığında iri ve büyük harflerle “DÜNYA” yazıyordu.

Babam hayret dolu bakışlarla beni izliyordu.

-Efferim! Pek éyyı! Hele o üstteki yazıları da oğı bağım! Oralıhta ne yazıy? diye sorunca, hiç duraksamadan okumaya başladım.

-Başvekil bu pazar İzmir’e gidiyor! dedim.

Ardından ikinci bir aferin geldi. Hem babam hem ben hem de Celal kalfa gülümsüyorduk. Celal kalfa, bir çift lafetmenin zorluğu içersinde kıvranırken, ağzından şu cümle dökülüyordu.

-Usta Maşallah Fahad’a! Éyyi oğıy ha! dedi.

Babamdan çıt yoktu. Ama gülümsemesi hala devam ediyordu.

Sonra bana,

-Gerek kerneyde zeifi olmıya! Oħımağiy çoħ eyyı. Yazmağiy da eyyı! Kaldı biy matamatigiy! Şındı siye bi sorı so-racağam! Bildiyse bi dondirmiy heħķettiy!

Ben çok heyecanlanmıştım. Matematik yönüm pekiyi sayılmazdı. İçimden, “Aha şındı iş kötü olacaħ! Bilmessem dondırma yerine dayaħ yiyecağam!” diye düşünürken soru geliverdi.

O anda kalbimin duracağını hissettim. Dönüp Celal kal-faya baktım. O, benden beter bir hal içindeydi. Babam,

-Baħ şındı! Siye girmı beş kurış verdim. Dedim get Püskilli Heci'den tenesı beş kurışa iki tene beħteniz al gel! Biye kaç kurış geri getirirsen?

Soru bitmişti. Birkaç saniye kadar düşünmüş olacağım ki,

Babam,

-Hadé oğlım seni mi bekleyecağı? Béle hefif bi hıssabı da bilmessey neye yarar! demesine kalmadan cevabı yapıştı-rıverdim.

-Onbeş kurış geri getirrem!

Babamın yüzü bu defa tebessümden kakhahaya dönüş-müştü. Demek verdiğim cevap doğruymuş. Böylece arkadan gelen üçüncü bir aferin ile cevabın doğruluğu onanmış olu-yordu.

Babam elini cebine uzattı. Sarı bir on kuruş çıkardı.

-Hadé baħım! Gét sensiye bınnan dondırma al!

Ben hemen soluğu Dondırmacı Osse 'nin yanında aldım.

İKİNCİ SINIFA GEÇİYORUM

Bugün çok mu çok heyecanlıyım! Çünkü günlerden karne günü. İkinci sınıfa geçecek ve ikinci sınıfa da yeni bir okulda, yani Şehit Nusret İlkokulu'nda başlayacağım.

Öyle ya, okul müdürü Ali Galip Aksoy, bize söz vermişti. **“Bu sene Atatürk’e gitsin, seneye de bize gelir”** demişti.

Şehit Nusret İlkokulu bize çok yakındı. Teneffüslerde çocukların sesi evimizin içine kadar yayılır, zilin sesi avlumuzda yankılanırdı. Evimizin damına çıktığımda ise okulun bahçesinde koşup oynayan öğrencileri zevkle izlerdim.

Bugün en mutlu günümüz. Tabi bir üst sınıfa geçebilenler için! Ben kendimden emindim. Okumam ve yazmam çok çok iyi idi. Matematikten korkuyordum amma, öğretmenimin bana olan sevgisinden emin olduğum için bu dersten de sınıfı geçeceğimi tahmin ediyordum.

Hem çok da güzel resim yapıyordum. Beden eğitiminde ise çok başarılıydım. Ayrıca hal ve gidiş, temizlik durumum da gayet iyi idi. Çünkü annem üstümüze başımıza ehemmiyet gösterir, temizliğimize çok önem verirdi.

Bugün okula çantasız gelmiştik. O zamanlar da şimdiki gibi çanta taşımak adeta hamallık etmek gibi bir şeydi. Tahtadan yapılan çantalar o kadar ağırdı ki, birinci sınıftaki bir çocuğun, bu çantayı taşıması başlı başına bir eziyet idi.

Çantalarımız çok süslü idi. Marangozlar tarafından yapılırdı. Sade görünümlü olanların yanı sıra süslü, yani üzerinde çeşitli desen ve işlemler bulunanları da vardı. Mentşeli olup üstelik çoğu küpe kilitliydi. Anahtarlarını silgilerimizle birlikte ipile boynumuza asardık. Bazısının içerisinde kalem, silgi konulacak bölümler dahi bulunurdu.

Bir çantayı, akıllı ve düzenli bir çocuk yıllarca kullanabilirdi. Yaramaz çocuklar ise bir yıl bile kullanamazlardı. Çünkü bu tür öğrenciler okula gidiş esnasında, okul paydosu sonrasında bu çantaları yumurta tokuşturur gibi birbirine vuruşturarak, bir nevi sağlamlık testine tabi tutarlardı. Buna da “Çanta kırıştırmağ” derlerdi. Bir sınıfı iki çanta ile bitirenler de çok olurdu.

Bizlerin öyle bir derdi yoktu. Babamızın mesleği dolayısıyla deri çanta kullanırdık. Babamın diktiği bu çantalar üç dört gözlü olurdu. Babam akraba veya tanıdık çocuklarına da bu çantalardan dikerdi. Taşınması kolay olup çok da kullanışlıydı.

Okul bahçesi bugün çok şen! Öğrenciler hiç bu kadar özgür ve keyifli olmamışlardı. Çünkü okul müdürü o an için vali ile görüşmeye gitmişti.

Hepimiz önlüklü ve yakalı bir şekilde okul bahçesinde koşup oynuyorduk. Sanki bugün, öğretmenlerimiz de disiplini askıya almışlardı. Okula geldiğimiz ilk dakikalarda bu hayret verici duruma alışmak için epey bir tedirginlik yaşamıştım.

Sonunda zil çaldı sınıflara alındık. Bütün sınıflardan yine o meşhur tanıdık karne şarkısı koro halinde etrafa yayılıyordu. Bizde bundan cesaret alarak, öğretmenimizin o anki hoş görüşüne sığınarak hep bir ağızdan, “Akdeniiii!... Karadeniz!... Kar-ne-mi-zi isteriz... Eğer zayıf olursa... cıır cıır yırtarızzz!” şarkısını avazımızın çıktığı kadar bağırip söylemeye başladık.

Öğretmenimiz bugün çok değişik bir yüzle bize gülümüyor, adeta içimizi ısıtıyordu. Oysa bizler bu gibi durumlara hiç de alışık değildik.

Sınıfın kapısı vuruluyordu. Öğretmenimiz,
-Gir! deyince,

Kapı ağır ağır açıldı! Gelen hademe idi. Öğretmenimize kibar bir tavırla,

-Müdür beg sızı odasına çağırıy. Her helda karneleri verecah! dedi ve gitti.

Ardından öğretmenimiz uslu durmamızı tembihleyerek sınıftan çıktı. Biraz sonra da elinde karnelerle geri döndü. O an birdenbire sınıfın havası değişmişti. Sevinçten havalara uçuyorduk. Belki aramızda sınıfta kalacaklar da olacaktı ama o anda kimse bunu düşünecek halde değildi.

Öğretmenimiz kısa bir konuşmanın ardından karneleri dağıtmaya başladı. Karneyi alan dışarı fırlıyordu. Bu nedenle kimin ne durumda olduğunu da tahmin etmek zordu.

Nihayet sıra bana gelmişti. Yüreğimin yerinden söküldüğünü hissettim. Elimi uzattım. Karnem parmaklarımın arasındaydı. Büyük bir cesaret örneği göstererek,

-Öretmenim! Sınıfımı geçtim mi? diye sordum.

Öğretmenimden şimdiye kadar işittiğim en güzel söz olan,

-Hee! Hee! Geçtiiii! Geçtiiy! Cümlesini duyarken adeta sevinçten ayaklarım yerden kesilmişti!

Çıglıklar atarak kendimi okulun bahçesine attım. Etrafıma baktım. Gözüm abilerimi arıyordu. Karneye bakmak aklıma bile gelmiyordu.

Birkaç çocuğun hıçkırarak ağladıklarını görüyordum. Çok üzüldüm. Cihat abimi elindeki karnesi ve yüzünde tebesümle görünce sevincim bir kat daha artmıştı. Demek abim de sınıfını geçmişti. Bana yaklaştı. Karnemi elimden çekip aldı. Şöyle bir baktı. Konuşmaya bile gerek duymadı. Gülümseyerek,

-Hadé yeri tükene! Baba bızı bekliy! dedi.

Koşarak dükkâna vardık! Çarşı karne sevincini ve de üzüntüsü yaşayan çocuklarla doluydu.

Babam,

-Kerneyızı aldiyız mı?

-He aldıh!

-Zeifiz var mı?

-Zeifımız yoğ ki! Hepsı pekeyı! dedik.

Karnelerimizi babama uzattık. Babam gözlüklerini taktı. Pür dikkat karnelerimizi incelemeye başladı. Başını kaldırdı. Cihat abime,

-Efferım siye! dedi.

Sıra benimkine gelmişti. Baktı baktı. Sonra aynı cümleyi bana da söyleyince, o an sevinçten uçacak kadar kendimi hafif hissetmişim.

Celal kalfa da karnelerimizi görmek istedi. Ona uzattık. İkinci bir aferin de ondan aldık. Yerimizde duramıyorduk. Kapının önündeki kürsüye ikimiz birden ilişip oturmaya başladık. Çok mutluyduk!

Bir müddet sonra babamın sesi ile ayağa fırladık. Dönüp baktığımızda avucunda iki tane sarı yirmi beş kuruşluk vardı. Bize doğru uzatarak,

-Alın bağım! Bınnar sızın mükafatiyiz! Ha béle gözıme gırerseyiz size her sene béle mükâfat var!

Biz avucundaki paraları alıp elimizde okşamaya başladık. İçimden **“Ben bı paradan neler almam ki!”** diye geçiriyordum.

Evet, bu parayla, pamuklu şeker, dağdağan, alıç, annep alırdım. Sonra Ekıt, dondırma, kırılı leblebi, leblebilışeker, şekerli keħke, haşhaş keħke, küncılı keħke, kâğıtlı İzmir şekerı, keçi boynuzu, horozlu şeker, darı, firfir, deleme, zıkkı da alabilirdim. Ben bütün bunları düşünürken abim babamdan,

-Baba! Bız gıdağ dondırma alağ mı? diyerek izin istiyordu.

Babam,

-Parayızın hepsını bi def'eden haşlamayın! Şındı gidın dondurmayızını alın. Yarına da başka bi şe alırsız! dedi ve ilave etti.

-Dondırmıy Hec Meğme'den alın! Onınki daha güzel! Tamam mı? dedikten sonra,

Bizler Hacı Meğme Amcanın dondurmacı dükkânına adeta uçarcasına vardık.

Hec Meğme Amcaya paramızı uzatarak,

-Heci Emmi. Bize ayrı ayrı iki tene on kurışlıh dondırma ver! dedik.

Hec Meğme Amca bir an bizi süzdükten sonra,

-Siz Bekir'in uşahları mısız? deyince,

-Heee! diye cevap verdik.

Sonra da,

-Kem Eyarlar! Herhelda sınıfıyız geçmısız! Bellı! Bel-lı! Babayız size haşlıh vermiş! Sızı gıdı sıziler! diyerek o an tatlı yüzüyle ağzımızı tatlandırmanın yanı sıra gönlümüzü de tatlandırmıştı. Sonra da,

-Dondırmalarıyızını emecklere koyım. Yidiyız mı emecklerımı getirin! Tamam mı?

Dondurmamızı büyük bir zevkle emmeye başladık. Dükkâna varıncaya kadar dondurmalarımızın bitmesini de istemiyorduk. Neden dersenez, bu mutluluğumuza babamızı da ortak etmek istiyorduk.

Biz dükkânın önünde oturup dondurmamızı emmeye devam ederken, yukarıdan Nihat abimizin elinde karne, yüzünde tebessümle birlikte dükkâna doğru geldiğini gördük. Belli ki onun da karnesi iyiydi. Büyük bir güven edasıyla karnesini babama doğru uzatarak,

-Baba ben sınıfımı geçtim! dedi.

Babam karnesini inceledikten sonra,

-Siye de  fferim ula! dedi ve gülümseyerek elini cebine sokarak derinlerden çıkardığı iki tane sarı yirmi beş kuruşu abime doğru uzattı.

-Ala! Aha bı da seni  ekkiy! Onnara gırmı beşer kurış, siye elli kurış! Sen onnardan b yüksen! Onın  çın! dedi ve ekledi,

-Sıze bi de m jdem var! deyince,

Babamın yüzündeki tebessüm o an bizim de yüzümüze yansımıştı.

Müjde ne olabilirdi ki? Meraktan  atlayacaktım. Sormaya da cesaret edemezdik. Babam sonunda bizim heyecanımızı anlamış olacak ki,

-Bı c m rtesi a şamı E met dayıyız sıızı sinamıya g tirc a mış!  le dedi.

Bu müjdeli haberin ardından eve nasıl vardığımızı hatırlamıyorum.

Ahmet dayım çok sosyal biriydi. Önceden de anlattığım gibi iyi bir avcıydı. Urfa'da değerli kuşları ile  n salmıştı. Okumaya da çok meraklı idi. Ayrıca dayım, çocuklarına uzun kiş gecelerinde roman, hikâye ve kahramanlık destanları okutur, bundan büyük bir keyif alırdı.

Dayım o zamanlar bir de sinemaya merak sarmıştı. Gelen filmleri hiç kaçırmaz, bazen de ısrarla babamı götürürdü.

O yıllarda Urfa'da Saray,  nci, Atlas, Türkmen adıyla bilinen sinemalar vardı. (Türkmen Sineması ismini işletme sahibi olan Ahmet Naci Türkmen'den almaktaydı.) Bu sinemalar hem açık hem kapalı, yani yazlık ve kışlık olarak hizmet verirdi. Yalnız Saray sinemasının kışlık binası yoktu.

YAZLIK SİNEMA KEYFİMİZ

Benim aklım Cumartesi'ne kadar hep sinemadaydı. Sanırım o zamanlar Urfa'da bir iki yazlık sinema vardı. Saray Sineması şimdiki Harran Üniversitesi otoparkının olduğu yerdeydi.

Akşam ezanı okunmuş, annem ve babam namazlarını kılmış, dayımı bekliyorduk. Kulağımız kapıdaydı. Yüreğim bir kuşun minik kalbi gibi heyecanla atıyordu.

Nihayet kapı çalındı. Hep birlikte odanın kapısını aralayıp avluya fırladık. Kapıya ilk yetişen Nihat abimdi. Dayım ile oğulları Mehmet ve Yusuf abim gelmişlerdi.

Dayım,

-Hezırmısınız? Babayız nediy? Hade söyleyin dayım geldi! Hemen gidağ. Geç kalmıyağ!

O sırada annemle babam da avluya çıkmışlardı.

Annem dayıma,

-Ağéy içeri gelin! Birezım solıhlanın! deyince, dayım halhatır sormanın ardından, babama,

-Hade Bekır! Tez olun geç kalmıyağ!

Babam,

-Ben hezıram! Uşağlar ayağlarını geysinler hemen gidağ!

Bizler sevinçten havalara uçuyorduk. Elele tutuşup, güle oynaya Saray Sineması'na vardık. Kapıdakiler dayımı, babamı tanıyorlardı. Bizi buyur ettiler. İçeriye girdik. Tahta localardan biri bize ayrılmıştı. Derken, bir köz gibi yanan lambalar sönuverdi. Film başlamıştı.

Hiç unutmam, filmin başröl oyuncusu İsmail Dümbüllü idi. Komedi türü bir film. Hatırımda kalan en ayrıntılı bölümü, Dümbüllü İsmail'in âşık olduğu kadına söylediği "Ha

bu diyar” isimli türkü idi. Müziğe olan tutkunluğumdan olacak ki bu türkü aradan geçen onca yıla rağmen hala kulaklarımda ve Dümbüllü’nün ses tonu ile dilimdedir.

Filmin bir iki sahnesinde bu türküyü Dümbüllü sevgilisine okuyor, ona bu şekilde aşkı anlatmaya çalışıyordu. Türkünün sözleri şöyledi:

*“Gece çıktım ayaza
Sarıldım bir beyaza
Éle bir yar sevmişem
Hem okuya hem yaza!
Ha bu diyar ha bu diyar
Ha bu di... Ha bu di... Ha bu diyar.
Éledir yar eledir
Aşkın beni söyletir
Almış yâri yanına
Hem sever hem söyletir.
Ha bu diyar ha bu diyar
Ha bu diy... Ha bu diy... Ha bu diyar.*

Bizler o gün unutulmayacak bir gece yaşamış, mutlu olmuştuk.

O tarihten iki yıl kadar sonrasında, bir yaz gecesi damda yatariken Saray Sineması’nın yanıp küle dönüşünü üzüntü ile izlemiştik.

Sınıflarımızı geçtik diye bir pazar günü de babam bizleri ve komşu çocukları Osman, Mehmet ve Ali'yi de yanımıza alarak "Mecmel Bahr"a çimmeye götürmüştü. Kimsecikler yoktu. Bir saat kadar yüzüp eğlenmiştik. O zaman babasız oraya yüzmeye gitmek imkânsızdı. Çünkü o mahallenin çocukları elbiselerimizi kaçırabilirlerdi. Bu tür olayları çok duyardık. Ayrıca Bekçi Gaffar 'Emmi'de bizi kovalar ve müsaade etmezdi.

Bekçi Gaffar Amca'nın bir de köpeği vardı. Geceleri Anzılha'yı beklerdi. Gündüzleri bile o bölgenin güvenliği ondan sorulurdu.

Bir Pazar günü yine, ben, Cihat abim ve Osman izinsiz Mecmelbahr'e çimmeye gitmiştik.

Çok kalabalıktı. Epey bir zaman çimip, çimmemek konusunda tereddütte kaldık. Sonunda nöbetleşerek, elbiselerimizin koruyuculuğunu sırayla üstlenerek çimmeye karar verdik. Epey zaman sonra elbiselerimizi bekleme sırası Osman'a gelmişti.

Biz kendimizden geçmiş, suda inanılmaz bir şekilde eğlenirken birden Osman'ı karşımda görünce, "Eyvah!" dedim. Hemen başımı elbiselerimizin olduğu yöne çevirince iki kişiyi elbiselerimizi kucaklamış kaleye doğru koşarlarken gördüm.

Bağırmaya başladım. Ben, Cihat abim, Osman peşlerinden koşmaya başladık; ama hıszılara yetişmemiz mümkün olmamıştı.

Don katına ezile büzüle, büyük yoldan eve döndük. Anelerimiz çok korkmuş ve de üzölmüşlerdi. Babalarımıza söylememeleri için annelerimize yalvarmış, aramızda sır olarak kalması için onlardan söz almış böylece az da olsa üzüntümüz hafiflemişti.

Bizler yüzmeyi çok iyi bilirdik. Önceleri üç beş yaşlarındayken Halil'ür-Rahman gölünün kuzey batısındaki yarım kubbe denilen yerde o küçük havuzda yüzerdik. Aslında orası hep kapalı idi. Babam, dostları sayesinde orayı açtırır ve biz de o havuzda saatlerce yüzer, eğlenirdik.

Biraz daha büyüdüğümüzde ise babamla birlikte Halil'ür-Rahman'a gider, orada yüzerdik. Halil'ür-Rahman kıyısında yalı gibi evler vardı. Hiç unutmam, bu evlerden birisi Şani Eren hocamın kayın pederi Bekir Eren'in, bir diğeri ise mezarlığa bitişik olup Mustafa Eren hocamın baba eviydi. Bu iki muhterem insan babamın dostları idi.

Bu aile o zamanlar Herehmanlar (Halilürrahmanlar) diye anılırdı. Göl kıyısında evleri vardı. Bir de Rızvaniye Camii'nin batısındaki bahçeyle de onlar ilgilenirdi. Bu bahçeye "Herehmanların Bahçası" denirdi. Halen gölün kıyısındaki mezarlıkta metfun Şazeli Ali Dede de bu ailenin atasıdır.

Beş altı yaşlarında iken babam pazar günleri dostları ile buluşurken biz de bunu fırsata çevirme adına göl kenarında soyunur yüzerdik. Babalarımızda göl kıyısına kürsüleri atarak oturup bizleri seyreder, sohbet edip çaylarını yudumlardı.

Annelerimizle de her cuma günü dua etmek için, önce Mevlid-i Halil'e, yani Dergâh'a ardından da Halil'ür-Rahman'a gider, ağ balığı görmek için dakikalarca gözlem yapar, ama o mübarek balığı bir türlü göremeden eve dönerdik.

Ağ balığın, Hz. İbrahim'in (a. s) ateşe atıldığı yerde bulunan Halil'ür-Rahman Camii'nin içindeki küçük bir dilek havuzunun içinde olduğu söylenirdi. Ufacık kâğıtlara yazılan dilekler, cuma namazından bir saat kadar önce kadınlar tarafından bu suya atılır, bir müddet balığın gelmesi beklenirdi.

Namaz saatine kadar gelip kâğıdı almayan ağ balığın geceleyin gelip o kâğıdı alacağına ve dileklerin olacağına inanılırdı.

Bizler sekiz on yaşlarında iken babam bizleri bu sefer de Aynzeliha gölüne götürürdü. O zamanlar bu gölün işletmeciliğini, aynı zamanda babamın da kalfası olan Halil Maviğöz üstlenmişti. Babam bizi Temmuz, Ağustos aylarında sabahleyin bu göle getirir ve bizleri Halil Amcaya emanet ederdi. Ona derdi ki, “Helü! Se’et onbir dedi mi ben binnarı tükende isterem!”

Bizler saat onbire kadar yüzür Halil Amcanın bizleri ikaz etmesi ve bazen de yalvar yakarmaları sonunda sudan çıkar, alelacele giyinir dükkâna koşardık. Çünkü bilirdik ki, böyle davranmasak babamızın bizi tekrar yüzmeye götürmesi mümkün olmazdı.

1960’lı yıllarda babamın engellemelerine rağmen Nihat ağabeyim de Urfa’nın önemli mahalli yüzücüleri arasına girmeyi başarmıştı.

Yeri gelmişken Urfa’nın yüzme sporundaki başarılarını da sizlere anlatmak isterim.

1953 yılından itibaren İl Spor Müdürü Selim Deliloğlu'nun teşvikiyle yüzme sporu gittikçe gelişmiş ve 1953-1960 arasındaki dönemde çok iyi yüzücüler yetişmiştir.

100 m kelebek ve kurbağalamada Halil Doğan (İsotçu) Türkiye rekoru kırmış, 200 m kelebeğe ve sırtüstünde Osman Çiftbudak Türkiye üçüncüsü olmuştur. Bu dönemde, faaliyet gösteren Gençlikspor, Akanspor ve Beşiktaş Kulüplerinde Cemal Çiloğlu, Halil Kaytan, Hanifi İnal, Kara Mehmet, Mahmut Mermer Kaya, Yusuf Akçar, Reşit Elçi (Siyaset), Sait Demirkol, Nihat Kürkçüoğlu, Fethi Çankaya, Sami Eren, Ahmet Sönmez, Mustafa Atlı gibi başarılı birçok sporcu yetişmiş ve bu sporcular mahalli yarışmalarda dereceler yapmışlardır.

1964 yılında Urfa Yüzme Ajansı Mustafa Dişli, Osman Çiftbudak ve Urfalı gençlerin, kurulmasına öncülük ettiği “Balık Yüzme İhtisas Kulübü” faaliyete geçmiş ve Sayın Çiftbudak'ın antrenörlüğünde bu kulübün çatısı altında yüzme ve su topu dallarında çok sayıda sporcu Urfa'ya kazandırılmıştır.

Urfalı yüzücülerin başarıları Türkiye çapına yayılmaya başlamıştır. Yüzme sporuna 1960 yılında 9 yaşında başlayan Fuat Aslan aynı yıl İstanbul Burgaz Adası'nda yapılan Türkiye yüzme şampiyonasına katılmış ve gençler serbest kategorisindeki ilk yarışında 2. olmuştur. Aynı gün yapılan gençler 100 m kelebek finalinde Urfa'dan Hüseyin Cavcı, saniye farkı ile ikinci olmuştur. Aynı gün 200 m kelebekte ise Osman Çiftbudak 2. olmuştur.

1960-1965 yılları arasında ilimizde 40 civarında olan yüzücü sayısı, 1965-1972 yılları arasında 70 sporcuyla geçmiştir. 1963 yılında Hatay da yapılan grup yüzme şampiyonasında 100-200 ve 400 m serbestte Mehmet Çoban, 100 m kurbağalamada Süleyman Çiğdem, 150 m serbestte Halit Eren, 100 ve 200 m kelebekte Fuat Aslan, 100 m sırtüstünde Mehmet Polat gibi isimler birinciliklerle Urfa'ya dönmüşlerdir.

Bu şampiyona sonunda Urfa, takım halinde Adana ve Hatay'ı açık puan farkıyla geride bırakarak birinci olmuştur.

1974 yılında, Mehmet Tuz milli takıma çağrılmış ve Atina'da yapılan Balkan Yüzme Şampiyonasında 200 m. sırtüstünde 2. 44. 00 ile Türkiye rekoru kırarak 8. olmuştur.

Fuat Aslan, 1970 yılında 28 km. 'lik Uluslararası Yüzme Maratonu müsabakası için milli takıma seçilmiştir. Burgaz Ada-Fenerbahçe koyu arası olmak üzere iki etaptan oluşan bu maratonda; Fuat Aslan birinci etapta 5., ikinci etapta 7.,

genel klasmanda 7 saat 11 dakikalık derece ile Avrupa 6. 'sı olmuştur.

Erdal Acet'in 1. olduğu bu yarışmada, Türk Milli Takımında en iyi 2. dereceyi Fuat Aslan yapmıştır. Şanlıurfalı yüzücüler 1960 ve 1970 yılları arasındaki Türkiye su topu maçlarında önemli başarılar sağlamışlardır. 1964 yılında Konya'da yapılan gurup maçlarında gençlerde; Adana, Hatay ve Konya'yı yenerek 2. ligden 1. lige çıkmışlar, 1965 yılında İstanbul'da yapılan ve İstanbul Yüzme İhtisas Kulübü'nün 1. olduğu Türkiye 1. ligi Gençler su topu şampiyonasında Galatasaray'ı 5-2 yenerek 3. olmuşlardır.

1966 yılında İstanbul'da Galatasaray Kulübünün birinci olduğu şampiyonada yine 3. lük elde etmişlerdir.

Gelin görün ki, 1972 yılında Aynzeliha gölü belediye tarafından yüzmeye kapatılınca yüzme ve su topu dallarındaki 30 yıllık başarılar da sona ermiştir.

Haziran ayında sıcaklar aniden bastırmıştı. Artık eyvanda ya da çardakta yatamıyorduk.

Babam,

-Bı bazar tahtları kurağ. Havalar éyicene kızmağa başladı!

Annem,

-Hanı bı sene çığ alacahtiy bize? Tahtlara perde çekiyğ, hava alamıyğ! Heç olmazsa bizim tahtımıza al! deyince babam,

-Tamam tamam! Bı hefta alıram!

Sonra da bize dönerek:

-Hade! Sizde tez olun ustayıza geç kalmayın. Yimegiyızı yır yimez herkes işine! dedi.

Babam sepeti koluna taktı. Annemle vedalaşıp evden ayrıldı.

Bizler o dönemlerde tatillerin tadını pek çıkaramazdık. Okullar kapanmadan önce çıraklık yapacağımız yerler belirlenirdi. Bu iş yerleri çoğu zaman tanıdık esnaflardan olurdu.

Ben Terzi Ali Atlı'nın yanında çalışırken, öğleden sonraları da hocaya Kur'an öğrenmeye giderdim. Abilerim de ayrı yerlerde çıraklık yapıyordu. Yaz tatilinde ustaya gitmeyen çocuk kalmazdı. Gaye, çocukların hem bir meslek öğrenmesini sağlamak hem de sağda solda dolaşıp, kötü arkadaş ve alışkanlıklar edinmesini önlemektir.

Babamın amcası oğlu Halil Amca, Bıçakçı Meydanı'nda İmam Sekâki Camii'nin İmamı idi. Evleri camiye yakın bir tetirbedeydi. Halil Amcanın gözleri görmeyen hanımı Ayşe Teyze, kızlarının da yardımıyla mahalle çocuklarına Kur'an öğretirdi. Babam beni de Halil Amca'ya götürmüştü, ondan evlerindeki mahalle çocukları ile birlikte Kur'an derslerine katılmamı rica etmişti.

Hiç unutmam, babamın amcası oğlu olan Mehmet Emin Kürkçüoğlu'nun oğlu, yaştaşım olan Rahmetli Halil ile birlikte Kur'an derslerine başladık. O zamanlar Kur'an öğrenme sisteminin çarpıklığı ve sık sık yediğimiz dayaklar sonucu dersleri aksatmamamıza rağmen bir türlü Kur'an'a geçemezdik.

ÇIRAKLIK DÖNEMLERİM

Annemin bu sene hazırladığı Siverek usulü peynir ve gün pekmezi şerbeti ile kahvaltımızı yaptıktan sonra herkes çalıştığı yere gitmek üzere teker teker evden çıkmaya başladı.

Peynir bir evin en önemli yiyeceğinin başında gelirdi. Nisan ayının gelmesi ile peynir zamanı başlar, haziran ayının başlarına kadar devam ederdi. Evin fert sayısına göre, kimi zaman elli kilo, kimi zaman daha fazla taze peynir alınırdı. Annelerimiz bu peynirleri bazen bir bütün halinde çoğu zaman da ikiye, dörde bölerek tuzlayıp sırlı küplere basarlardı.

Bazen de peynirler kaynamış tuzlu sıcak suya atılır, bir müddet kaynatıldıktan sonra da elle sıkılarak topaç haline getirilirdi. Bu işlem sırasında çörek otu (Kara hevuç) da kullanılırdı. Çörek otu hem bir rayiha versin hem de bereketli olsun diye peynire katılırdı.

Ustaya giderken Osman'la karşılaştım. Kapının önünde oturmuş sokaktan gelip geçenleri seyrediyordu. Beni görünce ayağa kalktı.

-Çohtandır héç görünmiysen! Nére gidiysen béle? diye sordu.

Ben de,

-Babam beni ustiya kodı. Terzı 'Elı Atlı 'Emmi'nın yanında çalışıyam!

Osman,

-Ben de babamın tükenine gidiyem. Yimegımı yiyıp gi-decağam. Bekle birabar gidağ.

Beklememin imkânı yoktu. Zaten geç bile kalmıştım. Osman'a,

-Yoğ babo, babam biye kızar! Zatana dünegin geç kaldım! Ustam biye kızdı! dedi **"Bi daha geç kalırsay heftalıgıy keserem!"** Onın için böğün erken getmağım lazım.

Osman,

-Heftalıh ne qeder aliysan?

-Daha belli degil. Bence biye heftada gırmıbeş kuruş verir.

Osman bu parayı beğenmemiş olacak ki, dudaklarını bükerek,

-Babam biye heftada ellı kuruş veriy. Sen az aliysan.

Ben de,

-Olsın. Belki soyradana daha fazla verir. dedim ve devam ettim,

-Babo ben gidiyem! Gene geç kallam!

Oradan hızla ayrıldım. Dükkâna vardım. Geldiğimi fark etsin diye önce babama göründüm. Sonra da karşıya geçip dükkâna girdim. Ali Usta oturmuş, bugün teslim edeceği asker üniformalarının düğmelerini dikmekle meşguldü. Kaşlarını çatmış gözlüğünün altından bana bakıyordu.

-Böğün de geç kaldiy ha! diye sitemde bulundu.

Benden cevap alamayınca da,

-Tez ol! Hemen get su getir! Küpün suyını doldır!

En sevdiğim işlerin başında otelden dükkâna su taşıyordu.

Yarım saat içersinde birkaç sefer yaparak küpü doldurmuş, tahtadan kapağını üzerine kapatmış, kulplu bakır tası da üzerine yerleştirmiştim.

Öğlen yaklaşmış, karnım da çok acıkmıştı. Tam o sırada babamın çırağı geldi.

Ustama,

-Ustam deyi, Fahad'ın işi bittiğinde tükene gelsin. Eve göndermesin! Tükende yemek yiyecağığ.

-Ne yiyecağsınız? Hele söle bahım lo! diye sordu.

-Fırına isotnan, firenk atacağığ 'Eli emmı!

-Ustaya söle, şındı eve aşlığ götirecağ! Getsin gelsin genını gönderrem! dedi.

Ustamların evleri büyük yolda, şirketin karşısındaki yola girildiğinde tam karşıdaydı. (Selahaddin Eyyubi Camii) Çok güzel bir evleri vardı. Bu evde ustamın kardeşi Tırşo Ahmet Atlı Amca da otururdu. Onun oğlu olan Mustafa, ustamın oğulları olan İsmail ve İbrahim ile de bizler arkadaş-tık.

Ustam ile birlikte aşığ çarşıya aşlık almaya indik. Sepeti doldurduktan sonra dükkâna döndük.

Ustam,

-Hade! Yalla! Sepeti kolıya tağ, dorğı eve! Nasıl gidecağsan söle bahım?

Ben ustamın yüzüne bakıyordum. Ne anlatmak istediğini merak ediyordum.

Ustam,

- Her dehfeke kimin! Gidiyken yavaş, geliyken savaş! dedikten sonra dükkânın merdiven basamağına her zaman yaptığı gibi kocaman tükürüverdi.

Bunun ne anlama geldiğini gayet iyi biliyordum. Giderken yavaş gitmeliydim ki, meyveler ezilmesin! Yere tükürmenin anlamı ise, o tükürük kurumadan çarçabuk dükkâna dönmeliydim manasındaydı.

Sonradan öğrendiğimize göre yazın temmuzunda o tükürük 10-15 dakika süreyle kurumadan kalır mı? Kalmaz tabii! Meğer o tükürük kurudukça ustam bir daha tükürürmüş. Böylece bu davranış hem dayak yemememiz hem de yollarda eğleşmememiz için uygulanan bir taktikten ibaretmiş.

Bugün heyecan dorukta! Çünkü bugün hafta başı. Yani günlerden cumartesi.

Eskiden Müslümanlar cuma günleri, Hıristiyanlar ise pazar günleri tatil yaparlarmış. Müslümanlar cuma günleri namaz hazırlıkları ile uğraşır, çocuklar da Kur'an derslerine devam ederlermiş. Hatta o zamanlar bile her pazar günü olduğunda "Böğün bazar, gâvurlar azar, islamlar gezer" tekerlemesi dilimizde dolanıp dururdu. İşte bu yüzden cumartesi günleri de haftanın başı sayılırmış. Dolayısıyla pazar günleri de haftanın ikinci günü olurmuş. İşte bu "haftabaşı" sözcüğü de o zamanlardan kalmamış.

Bir haftalık çalışmamın karşılığı olan haftalığım bu akşam paydos edilmeden önce verilecekti. İlk defa haftalık alacaktım. Geçen sene de Ali Amcanın yanında çalışmıştım amma bana haftalık vermemişti. Doğrusu, bu sene çalışmamın karşılığını bekliyordum.

Akşam saati yaklaştıkça bende heyecan artmaya başlamıştı. Ustamın Ulu Cami'ye ikinci namazına gitmesini fırsat bilerek Ali Amcanın dükkân komşusu olan Mehtuş'un yani Mehmet Ayoğlu'nun çırağı Halil ile sohbet etme imkânı bulmuştum. İkimiz de dükkânın kapısı önünde oturmuş bakışıyorduk. Bir ara ben ona,

-Helle söyle! Sen ne kadar heftalîh aliysan? diye sordum.

Halil benden bir yaş daha büyüktü. Seneye Kurtuluş Mektebi'nde üçüncü sınıfa başlayacaktı.

Halil,

-Ben heftada elli kurış alıyam. Ama ustam biye vermiy! Kumbarama atıyîh. Mektepler açıldığında kumbaramı açacağı! deyince acaba benim ustam da böyle bir şey yapar mı diye kuşkulanmaya başladım.

Akşam olmuş, çarşıda bir hareketlilik başlamıştı. Ke-penlerin sesleri etrafın sessizliğini bozmuş, bu sesler paydos olma zamanının geldiğini müjdeliyordu. Ustam da son hazırlıklarını yapıyordu. İşi bitince beni yanına çağırıldı. Gülümseyen gözlerle bana bakıyordu. O an benim ruhumda açan tomurcuklar sanki birer birer patlayıp adeta güllere dönüşüyordu. Ben de ona gülümseyen gözlerle bakıyordum. Bir gözüm onun gözünde, öteki gözüm de az sonra ceplerine uzanacak ellerindeydi. Bir yandan da bu ilk haftalığımla neler alabileceğimi hayal ediyordum. Aklımdan, dondurmadan tutun da, hepbilmelik, leblebili şeker, limonlu şeker, karlamaç gibi onlarcası geçiyordu.

Ayrıca ilk haftalığımla anneme sakızcı evinden bir iki çenem de mezeki sakızı almayı düşünüyordum.

Sakızcı evi Ayneligin evinin karşısında bir evdi. Kara Meydanı'ndan, Su Meydanı'na kıvrılan İrfaniye Sokağı'nın hemen başında sol tarafta bulunuyordu. O sokakta, Küçüklerin, Mehoş Mustafa ve Mehoş Muhsin Ergin'lerin, Nihat Gündüz'lerin, Müslüm Parmaksızların, Nasuh Gömük Hoca'nın ve Aynelilerin evleri bulunurdu.

Annelerimiz bazen bizleri bu sakızcı evine gönderir, kapıyı çalar ve karşımıza çıkan kadına, "Anam selam ediy,

deyi altı çenem mezekki sakızından, on tene de kenger sakızı versin.” derdik.

Kadın bizi içeri alır, Su dolu kovaların içersinde ipe saplanmış kenger sakızlarından bir tutam, mezekki sakızlarından da birkaç çenem verir, parasını öder, koşarak eve dönerdik.

*“Aha bak geldi işte, mezekki ile kenger sakkızı,
Çiğnerlerdi zevk ile hem oğlanı hem kıızı”*

Bütün dikkatimle Ali ustamı izliyordum. Ustam bıçkı masasının arkasına geçti. Elini masanın çekmecesine uzattı. Başımı kaldırıp hafiften gülümseyen gözlerle bana baktı. Tatlı bir dille,

-Gel al bahım! Aha bı seni y heftalığiy. Kıymatını bıl! Hepsını bi kereden de haşlama! diye uyarıda bulundu.

Elimi uzattığımda sarı bir yirmi beş kuruşluğu avucumda buldum. O anda ellerime ve yüzüme bir sıcaklığın yayıldığını hissettim. Kalbim tıp tıp atıyordu. Benim bu sevincimi hissedenden ustam gülümseyerek,

-Hade! Şındı sırf ol bahım! Yallah! Bazertesı de geç kalma ha! diye sıkı tenbihte bulundu.

O an içim içime sığmıyordu. Bir iki adımda kendimi bizim dükkâna atıverdim. Babam yüzümdeki sevinci okumuş olacak ki,

-Heftalığiy aldiy mı? diye sordu.

Ben azıcık mahcup, azıcık utanarak ve azıcık da gülümseyerek ve başımı öne sallayarak babamın sorusunu cevaplamış oldum.

TEL DEN ARABA YAPIYORUM

Bugün pazar. Evimizde hummalı bir çalışma var! Annem çamaşır yıkamakla, babam da odun damını temizlemekle meşguldü. Ben de kâh anneme, kâh babama yardım edip duruyordum.

Derken öğlen ezanı okunuyordu. Tam o sırada da kapımız çalınıyordu. Üç kardeş birden kapıya koştuk. Abim kapıyı araladığında Osman'la göz göze geldik. Ben hemen öne geçerek,

-Ha Osman! Gel içeri.

Osman,

-Nediysen? Gel bize gidağ! Anaydan izin al gel. Bizde oynıyağ. Haaa! Bi de o mışkillezi getir!

Ben bir an duraksadım. Sonra,

-Hangi mışkillezi?

-Lo adı nedir işte! Hanı béle télleri kesiy ya! O işte!

Bu açıklamanın üzerine galiba Osman, benden penseyi getirmemi istiyordu.

-Sen o mışkillezi nedecağsan? diye sorunca,

-Lo sen hele bi getir, soyra sölerem!

Ben hemen zerzembeye indim. Babamın araç kutusundan penseyi aldım. Büyük bir sevinçle anneme koştum. İzin alıp, haphaplarımı giydiğim gibi Osman'la birlikte evlerine geldik. Babası ve annesi avluya serdikleri bir çulun üzerine oturmuşlardı. Lütfiye Teyze kanaviçe işliyordu. Abdurrahman Amca da her zamanki gibi cebelyeden zıbınıni giymiş sırtını duvara dayamış yoğun geçen bir haftanın yorgunluğunu çıkarmaya çalışıyordu.

Ben hala merak içindeydim. Osman penseyi neden istemişti. Bir ara Osman zerzembeye indi. Elinde bir miktar tel yumağı ile geri döndü.

-Bınnar ne Osman? diye sordum.

Osman,

-Telden  eraba yapacağığ! deyince penseyi niçin istediğini anlamıştım.

Benim bu tür becerilerim çok gelişmişti Bunu Osman da biliyordu. K uk yaşıma rağmen, bazen boyumu açan el işleri ile uğraşırdım.

Lütfiye Teyze'den iplik loğloğı istedik. O da bizi kırma-yıp, irili ufaklı loglogları önümüze d k verdi. Bizler iplik makaralarına loglog derdik. Annelerimiz boşalan makaraları atmaz saklardı. Çünkü onlar bizim aynı zamanda telden yaptığımız oyuncak arabalarımızın tekerleri için bir araç olurlardı.

Ben ikindi vaktine kadar bir tane Osman'a, bir tane kardeşi Mehmet'e, bir tane de k uk kardeşi Ali'ye olmak üzere   adet loğloğlu araba yaptım.

Mutluluktan havalara uçuyorduk. Avluda ikindi vaktine kadar bu arabalarla oynayıp durduk.

Sonrada dama çıkıp akşam saatine kadar da kibrit ve sıgara paketlerinin kapakları ile oynanan oyunlarla vakit geçirdik.

Osman'ların avlusunun güneyinden, batısına çepeçevre bir zerzembe, kuzeyinde bir oda ve mutfak vardı. Güneydeki dam yüksek ve demir korkuluğu yoktu. Bu dama çıkan merdivenin başına tahta bir kapı yapılmıştı. Bu dama çıkmamız kesinlikle yasaktı.

Kuzeydeki dam daha alaktı. Komşu evlerine bakan kısımları yüksek duvar, avluya bakan kısımları da demir korkuluklarla çevrili idi. Bu dama çıkmamız her zaman olmazsa da serbestti.

Biz bu toprak dama çıkıp sigara ve kibrit paketlerinin kapakları ile oyun oynardık. Harman, Yenice, Bahar, Kulüp gibi sigara paketlerinin kapaklarını çevreden toplayıp biriktirir, bunları bir metre çapında çizdiğimiz dairenin merkezine üst üste koyar ve “yaprak daşı, dolma daşı” dediğimiz düzgün taşlarla belli bir mesafeden sırayla bu kapaklara nişan alır, vurarak dairenin dışına çıkarmaya çalışırdık. Dairenin dışına çıkarabildiğimiz kapaklar bizim olurdu.

Her kapağın bir değeri vardı. En değerlisi Harman sigarasının kapağı idi. Pahalı olan bu sigaranın kapağı nadir bulunduğu için değerli idi ve “binlik” olarak kabul edilirdi. Kulüp 100’lük, Bahar 10’luk, Yenice sigarasının kapağı ise 5’lik değerindeydi.

Bir defasında oyunu Osman kazanmış ve bütün kâğıtlarımızı almıştı. Yeniden kâğıt toplamalıydım. Annem sigara içerdi içmesine amma, önceden de dediğim gibi o inhisar tütününü içerdi. O zaman da biz bu kâğıtları komşulardan ister ya da yerlerde bulur biriktirirdik.

Oyun esnasında karnım çok acıkmıştı. Evde yaptığım ve yanımda getirdiğim penisilin şişesinde sakladığım “heb-bilmelik”i çıkarıp Osman’la yemeye başladık. Doyurucu değilse de açlığımızı bastıran bir çeşniydi.

Hebilmelik yapmayı çok iyi becerirdim. Kuru isot, kuru nane, tuz, limon tuzu karışımından yapılırdı. O zamanın biz çocukları bunu severek ve büyük bir iştahla yerdik.

Lütfiye teyze’den eve gitmek için izin istedim. O da bana,

-Nere gidiysen? Dur hele! Daha size dögmec yapacağam. Gét anaya söyle gel.

Ben bu işe çok sevinmiştim. Hemen eve gidip annemden izin alıp döndüm. Tepside ufalanmış ev ekmeği, doğranmış peynir, domates, kuru soğan, kuru isot, maydanoz hazır bekliyordu.

Sıra yoğrulmaya gelmişti. Lütfiye teyze bir yandan yoğuruyor. Bir yandan da servise gerek duymadan, elinde sıkım sıkım yaptığı döğmeçleri elimize tutuşturuyordu. Üsküredeki ayran ile birlikte karnımızı bir güzel doyurduk.

EVE SALÇALIK DOMATES GELİYOR

Temmuz ayının ortalarıydı. Sabahın erken saatinde sokak kapımız çalınıyordu. Bu kapı çalınışı bizi biraz şaşırtmıştı. Her kimse kapı tokmağını çok sert biçimde vuruyordu. Yabancı birinin çalışına benziyordu.

Annem,

-Herdır işallah, kimdir bı densiz? Béle kapı mı çalınır! Mehliyy ayağı kaldıracak!

Annem başını örtmeye çalışırken, kapı daha da artan şiddetli vuruşlarla adeta yerinden sarsılıyordu. Ben annemden önce kapıya koştum,

-Kim o! diye seslenince,

-Hembal! Hembal! Firenk getirdim!

O sırada annem de yanımdaydı. Kapıyı açtık. Karşımızda ince yapılı uzunca bir adam duruyordu. Üzerinde havanın sıcak olmasına rağmen eski aba, başında da kirli mi kirli bir şapka, boynunda ise renkli ve desenli çitten dikilmiş kocaman bir mendil bağlıydı. Saçı sakalına karışmış, üzerindeki giysileri, kirden rengini kaybetmiş gibiydi. Vücutundan yayılan ekşi kokular ise insanın burnunun direğini sızlatır gibiydi.

Arkasında ise besili bir eŖek ve üzerinde domates sandıkları vardı. EŖeğin sığıraları da sahibinin giysilerinden pek farklı değildi. Burnumuzun direğini sızlatan kokunun yarısı belki de hayvanın bu kirli sığırasından etrafa yayılıyordu.

Annem,

-Ha babam! Herdir?

Hamal,

-Baco! Firenk getirdim! Kondıraçı Bekir'in evi bırası değil mı?

Annem:

-He babam he bırası! Bi değke bekle hele! dedi ve kapıyı adamın yüzüne kapattıktan sonra,

-Aha bı babayız béle işte! Mibarek! Gidiyken niye démiysen ki ben firenk gönderecağam déye!

Annem belli ki babamın böyle habersiz iş yapmasına çok kızmıştı. Söylene söylene zerzembeye indi. Ne kadar teŖt, leğen, tepsi varsa hapsini avluya taşımaya başladı. Ben de ona yardım ediyordum.

Kapıyı tekrar açtık. Hamal domates sandıklarının iplerini çözüp, bir bir indirmeye başladı. Ardından toplamda yüz, yüz elli kilo civarında olan 5 adet sandık teker teker içeri taşınırken, ben de bu arada eŖeğin yularını çekiŖtirmeye başlamıştım. Nihayet taşıma işi bitmiş, hamal boş sandıkları tekrar eŖeęe yüklemeye başlamıştı.

Ben hamala yalvarırcasına,

-Emmi, Emmı! Acığ beni biraz bindırıymısen? deyince hamal,

-Lo gét Allahiysen! Sebbeğ sebbeğ get işiye! İşim kârım yoğ sennen mı uręaŖacaęam! deyince hem korkmuş hem de üzölmüşüm.

Kapıyı kapattık. Annem domates yığınlarının ortasında kalmıştı. İki elini beline dayamış, olan biteni anlamaya çalışıyordu. Bizler henüz kahvaltı bile yapmamıştık. Annem asık suratı ve kızgın bir ses tonu ile Cihat abime,

-Yassabır Yallah! Get oğlim get! Hecce Dayzaynan Lıtfiye Dayza'ya söyle! Söle bize firenk geldi! Anam deyi acığ biye yardıma gelsinler!

O zamanlarda daha önceden de söylediğim gibi komşular arası yardımlaşma had safhadaydı. Adeta emrivaki tarzında komşular yardıma çağırılırdı. Komşular da bu haber karşısında o günkü günlük işlerini dahi bırakarak hemen yardıma koşarlardı.

Sonra annem bana dönerek,

-Yerı sen de get ustaydan izin al gel! Söle anam firenk çıhadiy! Deyı ustay siye böğim acığ müse'ede etsın! dedi ve devam etti.

-Söle anama yardım edacağam! Yerı! Tez gel! Zuvağlarda da egleşip meğleşme!

Bir koşu soluğu babamın yanında aldım. Annemin dediklerini babama söyledim.

Babam,

-Tamam tamam! Ben ustaya sölerem! Hade sen dorğı eve! Anayıza yardım edin!

Eve döndüm. Komşular canla başla çalışmaya başlamışlardı bile.

İkinci ezanı okunuyordu. Domatesler yıkanmış, torbalara konulmuş ezilmeye başlanmış, ayaklarla ezilen domateslerin küllikten akan suları kovalarla dama taşınmış, teştlere, leğen ve sinilere aktarılmıştı.

Kalan posası ise büyük bir teşte konulmuş, ertesi gün sıklıkla ikinci defa suyu alınmak üzere avlunun bir kenarına bırakılmıştı.

Hatice Teyze:

-Ke İslım öldiğ bittuğ vallahi! Karnımız acığtı! Merħemet et! Hele kağ bize bi kıyma yap da yiyah! Yağut da Şe de olur... Tezze firenken bize bi yağlı kıfte yap! deyince komşular gölüşmeye başladılar.

Lütfiye Teyze,

He vallah! Ğedice dorđı sölüy! Hepimizin karnı acığdı!

Hatice Teyze hep söylediğim gibi, yardım sever, güler yüzlü nüktedan bir kadındı. Bazen böyle, insanları incitmeden taşı gediğine oturtmasını bilirdi.

Annem,

-Uuu! Üzım kara! Kusıra bağmayın! İşe düştüğ, yımağı, mimağı unittüğ! dedi ve hemen köfte hazırlığına başladı.

O gün Celal abinin kız kardeşleri olan Lütfiye, Hayriye, Cemile ve Fikriye Ablalar da anneme yardıma gelmişlerdi.

Onlar sanki birbirleri ile anlaşmış gibi,

-İşım abla! Biz yağlı kıfte istemiyüğ! Sen bize kıyma yap! deyince, diğer komşular da bu isteğe katılınca kıymada karar kılındı.

Beni dama yollayıp erzeleden taze asma yaprağı koparmamı, sonradan da Su Meydanı'na gidip "Bakkal Ğerip"ten pırpırım alıp gelmemi istediler.

Ben dönünceye kadar annem kıymayı yoğurmuş hazır etmişti bile.

Genç kızlar ve orta yaştaki kadınlar kıymayı çok severlerdi. Bilhassa ilkbaharın gelmesi ile ev gezmelerinde sıkça yapılırdı. Kıyma bir ikram, bir ağırlama ve aynı zamanda bir ara öğün çeşidi idi. Bulgura, taze domates, kuru biber ve tuz ilave edilip yoğrulurdu. Bazen içersine koruk suyu, bazen

evde var ise, nar ekşisi konulur o da yoksa limon tuzu katılır ve taze asma yaprakları, pırpırım, marul yaprağı veya kuru ev ekmeği ile tepsi ya da leğen içersinde elle yenirdi.

Hele kara taştta dövülmüş kara etle yapılan kıyma daha da lezzetli olurdu.

Kıyma büyük bir iştahla yenilmiş, üzerine tas tas küp suyu içilmiş, kadınların yorgunluğu biraz olsun geçmişti.

Bir hafta kadar geçmiş, damdaki domates suları salçaya dönüşmüştü. Annem bu salçayı bolca tuzlar, büyük bir çömlekte zerzembede muhafaza ederdi.

ANNEMİN KABUL GÜNLERİ

Günlerden çarşamba. Bugün annemin kabul günü. Annem akrabalarla birlikte ev gezmeleri yapardı. Her ayın ilk çarşambası kadınlar bizde toplanırlardı. Bu toplantılarının baş yiyeceği hedik olurdu. Nohut ve buğday kaynatılır, üzerine tuz ve karabiber ekilir, kalaylı çirtikli bakır sahanlarda sıcak sıcak servis edilirdi.

Öğleden sonra evimizde şenlik vardı. Halamlar, yengeleirim, onların kızları, çocukları o gün hep bizdeydiler. Havalara çok sıcak geçiyordu. Buz yoktu ama avluda etrafı haşa ile sarılmış koca bir küpümüz vardı. Annem küp suyu ile karıştırdığı koruk suyuna şeker ilave ederek şerbet haline getirip misafirlerine ikram ediyordu. O zamanlar ikram edilecek en güzel içeceklerden biriydi koruk şurubu.

Aklıma gelmişken terlemeyi de anlatmalıyım. Evlerimizdeki asmalardan kopardığımız korukları taneler bir sahanın içersine koyar, bir miktar tuz katar, üstünü de başka bir sahanla kapatarak sallamaya başlardık. Korukla tuz birbirini ile özleşene kadar bu işlemi yapardık. Sonunda koruk azıcık ezilmiş bir duruma gelirdi. Bazen bu karışıma pul biber de katarak yerdik. İşte biz buna terleme derdik.

Bir de gül şurubu yapılırdı. Evinde saksılarda gül yetiştirenler topladıkları gül yapraklarını şişelerde saklar, elde ettikleri renkli suya şeker ilave ederek misafirlerine ikram ederlerdi.

Bir ara bizler sokakta oyunlara dalmıştık. Birden amcam kızı Sabahat'ın sesi ile kendimize geldik.

Sabahat,

-Ahmet! Fahat! Anayız sızı çağırıy! deyi tez eve gelsinler!

Bizler nefes nefese eve koştuk. O da nesi! Annem elinde bıçak, koca bir tepside pişirmiş olduğu palızayı dilimliyordu. Çok sevinmiştik! Geçenlerde babamdan para alıp Ulu-cami'nin önünde palıza satan adamdan bir sahan alıp yemiştim. Bu işe babam çok kızmıştı. Anneme, "Bı uşağlara niye palıza yapmıysan! Gidiyeler zuvahtan palıza alıp yiyiler!" diye serzenişte bulunmuştu.

Demek annem bugünkü palızayı biraz da bizim için yapmıştı. Dilimlenen palızalar bakır sahanlara pay edildi. Üzerine kırmızı renkli şurup döküldü ve bizler de afiyetle yemeye başladık.

Palıza şurubu, şekerli suya “palıza boyacağı” denilen bir toz ilave edilerek pişmiş ve dilimlenmiş palızanın üzerine dökülür öyle servis edilirdi. Palıza boyası kırmızı renkli bir tozdu.

*“Hoş olurdu sinilerde, allı renkli palıza,
Mihmandarlık ederdik, yoldan geçen hefıza!”*

O günden aklımda kalan en güzel görüntülerden biri de misafirleri serinletme olayıydı. Her evde üç beş adet yelpaze bulunurdu. Buğday sapından yapılan bu yelpazelerin çevresi ev hanımları tarafından pililenirdi. Her biri birer sanat harikası idi. Bunun yanı sıra kız çocuklarının, ellerindeki fitaları misafirlerin karşısına geçerek ustaca çırpmaları ve yaşlı kadınları serinletmeleri kayda değer görüntülerdendi.

Dükkânlarda ise serinlemenin en iyi yolu tavan yelpazeleri idi. Karşılıklı iki duvar arasına gerilen tele bir metreye yetmiş santimetre enindeki, etrafları bezlerle desteklenmiş kalın mukavvalar monte edilirdi. Orta yerlerinden aşağı sarkıtılan ipin, elle ritmik bir şekilde sallanması ile mekânın serinletilmesi amaçlanırdı. Bu düzenekler daha çok berber, terzi ve kunduracı dükkânlarında kullanılırdı. Bunların, alt kısımlarının fırfırlı yani pilili olanları da vardı. Babam, bu düzenekten bizim oturma odamıza da yapmıştı.

Misafirler şekerli koruk şurubunu içtikten ve mis gibi palızayı yedikten sonra koyu sohbe daldılar. Bizlerde çardaktan dama, damdan cemele, cemelden komşuların damına oynayıp duruyorduk. Birden sokaktan geçen sinema tahtacısının sesi evimizin içinde yankılanmaya başladı.

Amcam kızları,

-Fahaaat! Eħmeet! Hele baħın hangi filim gelmiş! Bi de sorın hangi sinamada oyniy!

Biz hemen sokağa fırladık. Tahtacı Ali, her zamanki gibi elinde tenekeden yapılmış huni şeklindeki borazanı ile

-Eloooo! 'Elooo! Dıķķet! Dıķķet! Yarın gndız Atlas Sinaması'nda! Yavalız kadınlara! İki filim birden! Bataħtaki Kız! Bataħtaki Kızı! Baş rollarda Mahir zerdem, Neriman Kksaaaa!

Tahtağı Ali, omzundaki iki metreye, iki metre byklgndeki sinema tahtasını duvara dayadı. Tekrar bağırmaya devam etti! Bu defa da ikinci filmin reklamını yapacaktı.

Yine elindeki konik teneke borazanı ile

-'Eloo! 'Eloo! Dıķķet dıķķet! Yarın gndız Atlas Sinamasında yavalız kadınlara! "Yeddi Kvın Zenebi" Başrollarda Saltıħ KaplanĐı, Deniz Tanyeliii! İki filim birdeeee! Atlas sinamasındaaaa!

Bizler bu arada tahtaya raptiyelenmiş filmlerin afişlerini incelemeye koyulduk. Sonra tahtacı Ali tahtayı omuzlayarak köşeyi dönüp gözden kayboldu. Ama sesi biz eve dönünceye kadar hala sokaklarda yankılanmaktaydı.

***"Sinema tahtasını gezdirdi, sokak sokak bir adam,
Fosforlu Cevriye'yi izler idi hanımlar, sefa ile locadan"***

Eve dndgmzde doğru dürüst bir bilgi verememiş, annemleri kendimize sadece gldrmştk.

Babamın geliş saatini bildikleri iÇin akşam ezanına az bir süre kala toparlanıp vedalaşmaya başladılar.

Babamın en kızdığı hareket, bayanların akşam ezanına kadar oturmaları idi. Böyle durumlarda babam eve geldiğinde misafirlerin işiteceği bir ses tonu ile **“İslum! Hela oturiylar mı? Binnarin evi barhı yoħ mı? Zuvaħta mı kalmışlar!”** diye bağırırdı. Misafirler ise, **“Vışşş! Uy Uy Uy! Bekır Emmı gelmiş! şındı nederış! Kaħın anam kaħın! Herıf heħlı valahi!”** der ve başlarını örterek kendilerini sokağa atarlardı.

Misafirlerden sonra annem kuyudan çektiği suyla avluyu yıkayıp akşama oturulacak bir duruma getirmeye başlamıştı. Avludaki kanepelere çulları sererek sap yastıkları da yerleştirerek yemek hazırlığına girişmişti.

Tandırılıkta yoğun bir çalışma başlamıştı. Benden odun damından çırpı getirmemi istedi. Annem söğilme yapacaktı. Çırpıları ocağın içersine bir güzel yerleştirdi. Onları yaktıktan sonra patlıcanları ateşin içersine gömdü.

Patlıcan közlemek çok meşakkatli bir işti! Derken patlıcanlar pişmiş, kabuklarından ayrılmış dövölmüş, sarımsağı katılmış, eti de yağda kızartılmış, sıra bostanaya gelmişti. Babamın eve gelmesi ile ailece birlikte sofraya oturmuş ev ekmeği ile söğilmeyi lokmalayarak yemiş, bostanayı da ayran kaşıkları ile içip karnımızı doyurmuştuk.

Urfa mutfağında, söğilme ile bulgur aşı bostanasız, çiğ-köfte yeşilliksiz, mercimekli kıfte eşkilsiz, su kabağı aya köftesiz ve yeşil isotsiz, mercimekli bulgur aşı saħtıřorsuz (ħırtleřor-koruk salatası), dolma ile sarma cacıksız olmazdı. Bunlar yemek költürümüzün vazgeçilmez öğeleriydi.

Bugün pazar olduğundan günün öğlene kadar olan kısmını “odundamı”ndaki odunları istif etmekle geçirdik. Epeyce yorulmuştum. Dinlenmek için kendimi avludaki “ke-revit”e atıverdim.

Osman da bir gün öncesinden yine evlerinde top oynamamızı istiyordu. Artık bendeki naylon top fobisi de kaybolmuştu. Havalalar sıcak olduğundan avluda top oynuyorduk. Nâsılsa kuyunun kapağı da sıkı sıkıya kapalıydı. Artık topun kaçacağı, düşeceği bir yer yoktu diye düşünüyordum.

Yorgunluktan hem susamış hem de karnım acıkmıştı. Yerimden doğrularak anneme,

-Anne acığ biye frenksuyu ver! Ekmege sürtüm yiyim!

Annem,

-Karniy mırdarlama! Bütün balcan bişiriyem. “Burğılaşı”ndan birabar yiyecağığ!

Ben, bugün evde bütün patlıcan pişirileceğini biliyordum. Ama bu yemeği hiç mi hiç sevmezdim. Bir diğer sevmediğim yemek ise su kabağı aşısı idi.

Israrla annemden firenksuyu ile kuru isot istemeye devam ettim. Israrlarıma dayanamayan annem sonunda,

-Pekée! Dur getirim zıkkımlan! Gül kimın yımek bişiy, sen kuru ekmeğ firenk suyu yiyecağsan! Yerre gir yerre!

Elimde üzerine bolca sürülmüş frenk suyu ve onunda üzerine serpilmiş kuru isotlu ekmeğe sokaktaydım. Ekmeğimi yerken, komşu çocuğu arkadaşım Ahmet beni izliyordu. Usulca yanıma sokuldu,

-Acığ bi parça da biye de ver la! dedi.

Ben ekmeğimin ucundan kopardığım bir parçayı ona uzattım. O da ağzındaki sakızı avucuna alarak ekmeği yemeye başladı. Benim ekmeğim bitmişti.

Ahmet’e,

-Acığ sende o sakızıydan biye biy çenem ver! dedim.

Ahmet hiç düşünmeden, avucundaki sakızdan çekip kopardığı bir çiğnenmelik sakızı bana doğru uzattı. Ben sakızı çiğneye, çiğneye Osman'ların kapısına vardım.

Avludan sesler geliyordu. Anlaşılan üçkardeş oyun oynuyorlardı. Kapıyı hafifçe tıklattım. Kapıyı Osman'ın en küçük kardeşi Ali açtı. Arkasını dönüp içeriye doğru,

-Abééé! Fahad abé gelmiş! diye bağırdı.

Ben hemen içeriye daldım. Diğer iki kardeş beştaş oynuyorlardı. Osman beni görünce oyunu bıraktı.

-Gelin dama çul serah, damda dellodaş oynıyağ! dedi.

Lütfiye Teyze bizi işitmiş olacak ki,

-Bı sıcahta damda ne işiyiz var bilmiyem ki! Dama çıhmağ vahtı mı? Beni yiz sulanır eynım! dedi ve ardından,

-Durın size topiyızı çihadım oynayın!

O gün Osman'ın babası Abdurrahman Amca avludaki zakkum ağacının altında palasın üzerinde yan gelmiş dinleniyordu.

Palaslar kalınca ipten işlenmiş, düz bir şekilde olduğu gibi bazıları da motifli olurdu. Bunlar bazen etrafı dikilerek çuval haline de getirilirdi. Daha ziyade un çuvalı olarak kullanılırdı.

Abdurrahman Amca, Lütfiye Teyze'nin sesini duyunca doğruldu!

Kaşlarını çatarak,

-Bırya bah Lütfiye! Ses seda istemyem. Toplarını ver getsinler zuvahta oynasınlar!

Lütfiye Teyze,

-Tamam, tamam kızma! Zuvahta oynasınlar! dedi ve çardağın merdivenlerine tırmanmaya başladı.

Ayaklarında siyatik denen bir dert vardı. Oflaya pofluya çardaktaki odanın kapısını var gücü ile iteleyerek içeri girdi.

Topu nereye sakladığını hep merak ediyorduk. Çok kereleler aradığımız halde onu bir türlü bulamıyorduk. Bir müddet sonra elinde topla çardağın kapısında göründü. Topu bize doğru fırlatarak,

-Dikket edin! Topı patlatmayın! Kimsiye de vermeyin! Kapı öğünde oynayın! Çoğ ırağa da gétmeyin! diye sıkıca tenbihte bulundu.

Biz hemen sokağa çıktık. Tek kale kurup oynamaya başladık. Sonradan him komşumuz olan Saatçi'lardan Attar Abdurrahman Amcanın çocukları da oyuna katıldılar.

Bir ara gözüm, köşe başında bizi izleyen çocuklara takıldı. Bunlardan birisini, kısa boylu olanını tanıyordum. Diğer iri yarı olanını da ilk defa görüyordum. Bu ikisi büyük yolun çocukları idiler. Bu tanımadığım çocuklar, bizlerden bir iki yaş büyük görünüyordu. Bakışlarını da beğenmemiştim. O an, o çocuklarda sanki bir hırsız suratı olduğu içime doğmuştu. Kâh bize, kâh topa bakıyorlardı. Osman'ı ve arkadaşlarımı, bu yabancı çocuklara karşı dikkatli olmamız gerektiği yönünde uyardım. Bi ara iri yarı olanı bize yaklaşarak,

-Bızı de oynadiy mısınız? diye sordu.

Osman,

-Yoh babo! Oynatmıyılı! Babamız kızıy! Babam evde! Sızı görse eynim öldürür! diye hafiften bir tehdit savurdu.

Ben kaledeydim. Oyun tüm hızı ile devam ediyordu. Bir ara çok sert gelen bir topu kurtarıp, arkaya gitmesini engellemiştim. Topu alıp Osman'a uzatarak,

-Osman topiy al eve götür! Bınnar var ya! Eynim topiy kaçırmağa gelmişler! diyerek topu Osman'a teslim ettim.

Osman topu alıp eve götürdü. Sonra da elinde çelik çubuklarla geri döndü.

Bize,

-Hade gelin “çellik çıbıh” oyniyağ! dedi.

Biz oyuna başladıktan kısa bir süre sonra o çocuklar, Bidik Meydanı’na doğru giderek gözden kayboldular. Ben rahat bir nefes almıştım. Topun başına bir şey gelmeden günü kurtarmıştık.

İkinci vakti idi. Osman’ın annesi sokak kapısından bize sesleniyordu.

-Yeter oynadiyiz artıh! Eve gelin! Acıhmadıyız mı? Gelin size pendir ekmek dırmığı yapmışam yihin!

Biz bu sözlerin ardından oyunu bırakıp eve koştuk. Lütfüye Teyze ekmek sulamış, her birimize de birer peynir ekmek dürümü hazırlamıştı. Onları afiyetle yedikten sonra avluda oynamaya devam ettik. Bir müddet avluya çizdiğimiz çizgi oyununu oynadık. Ardından ebe saklama, derken odaya geçtik. Odada da el el el üstünde oynamaya başladık.

Bu iki oyunu kış gecelerinde de sık sık oynardık. El el el üstünde oyununda bir çocuk gönüllü yere eğik vaziyette durur, diğerleri çocuğun sırtına vururken hep bir ağızdan,

“El el el üstünde

El kemerin üstünde

Kimin eli en üste?

Bu tekerlemenin sonunda ebeye kimin elinin en üstte olduğu sorulur. Doğruyu bilirse, eli üstte olan ebe olur. Bilemezse ebeliği devam ederdi.

İşte biz tam da bu oyunu oynarken kapı çalınıyordu. Gelen Cihat abimdi. Lütfüye Teyze onu içeri buyur etti.

Abim,

-Anam Fahad'ı çağırıy! Yımek yiyecağığ! Dedi “get Fahad'ı al getir!”

Ben bir abime bir de Lütfiye Teyzeme baktım.

Lütfiye teyze,

-Ehmet! Oğlim! Get anaya söyle, Fahad'ın karnı toh! Genere péndir dırmıgı yaptım yıdiler! Birezim daha oynasınlar, aha ben hava karalmadan gönderrem! dedi.

Yeri gelmişken söyleyeyim. Cihat abimin nüfustaki ön adı Ahmet idi. Nihat abimin ki Mehmet, benimki Mahmut, Kemal'in Mustafa, Sabri'nin ismi ise Babamın dedesinin ismi olan Süleyman'dır.

Babam annemle 1941 yılında evlenmiş. Beş yıl çocukları olmamış. Evlat hasreti ile yanıp tutuşurken beşinci yılda Allah (cc) kendilerine bir erkek evlat bahşetmiş.

Babam her ne hikmetse Nihat ismini çok severmiş. Oğlu olunca da adını Nihat koymaya karar vermiş. Fakat anacığım babamdan gizlice oğlunu kucaklamış Hekim Dede Mahallesi'nde oturan ve aynı zamanda Hacı Yedigâr Camii'nin de imamı olan dayısı Mıriné Hoca'nın yanına varmış. İsim koymasını istemiş.

Mıriné Hoca, “Bekir'in heberi var mı? diye sorunca, annem, “Bekir Nihat adını komağ istiy. Ama ben siye getirdim. Adını sen koy” demiş.

Bunun üzerine dayısı ona Mehmet ismini koymuş. Babam da annemi kırmayıp nüfusa Mehmet Nihat olarak kaydettirmiş.

Aynı olay Cihat abimde, bende, Kemal'de de tekrarlanmış. Mıriné Hoca, Cihat abime Ahmet, bana Mahmut ve Kemal'e de Mustafa isimlerini uygun görmüş. Babam da kendi

gönlündeki isimlerde ısrar edince, çözümünü çift isimlerle bizi nüfusa kaydetirmekte bulmuş.

Bunun üzerine abim daha bir şey söylemeye gerek duymadan çekip gitti.

Osman bir ara babasına,

-Baba! Hanı biye söz vermiştiy! Sınıfımı geçtimse biye deleme alacahtiy!

Abdurrahman Amca hafif bir gülümseme ile,

-Ula sen de heç bi şeyi unıtmıysan ha! Böğın bazar. Yarın tükene geldiğiy da Nacar Bazarı'ndan gider alırsan! deyince, Osman o an sevinçten havalara uçmuştu.

Bunu fırsat bilen kardeşleri, Mehmet ve Ali de,

-Baba bız de “deleme” istiyiğ! deyince,

Abdurrahman Amca,

-Tamam tamam! Osman birer tene de size alır. diyerek konuyu kapattı.

Hepimizin bir “deleme”si vardı. Delemeler çeşitli ağaçlardan yapılırdı. En kıymetlisi ceviz ağacından olanlardı. Bunlara sahip olanlar böbürlenerek, “Benim delemem” “Hür ceviz” derlerdi. Çınar ağacından, dişbudaktan, erik ağacından olanlar da kıymetli idi. En ucuzu ve en kötüleri ise kavak ağacından yapılanlardı. Bunlara “kabağ deleme” denirdi. Bu delemeler iyi oğunmazdı. Güzel bir şekilde dönmeyen bu delemelere tırtır deleme derdik. (tırtıramenco) Delemeyi Nacar Pazarı'ndan, ipini de Attar Pazarı'ndan temin ederdik. Bazı delemeciler ip de satarlardı.

Deleme oyunları çok heyecanlı ve zevkli olurdu. Delemeyi iyi oğındırmak maharet isterdi. İyi oğunan delemeyle defalarca pas kaldırılabilirdi. Atıp çekmede de yine oğındırmak çok çok önemliydi. Defalarca ahıtma yapma delemenin iyi oğunmasına bağlıydı.

Ayrıca hürp vurma gibi oyunlar da oynardık.

Pas kaldırma da başlı başına bir yetenektir. Yerde dönen delemeyi iple kaldırıp avucun içinde döndürmek tekrar yere bırakıp, tekrar avuca almaktır. Bu işlemi yapmak çok maharet isteyen bir işti. Deleme her ipe sarılıp yukarıya doğru çekildiğinde dönme hızı artar ve pas kaldırma sayısı çoğalır.

Bir de, ip delemeye iyice sarıldıktan sonra, yere paralel olarak fırlatılırdı. Deleme yere düşmeden ip hızlıca çekilir, deleme tekrar oyuncunun avucuna dönerdi. Buna “atıp çekme” denirdi. Bu zor bir hareketti. Her deleme çalan atıp çekmeyi yapamazdı.

Deleme ele tekrar döndüğünde, oğunan deleme, iple yere kadar sarkıtılır ve hızla tekrar avuca alınır. Buna da “ahıtma” denirdi. Ahıtmayı kırk elli defa yapanları görür, hayretler içerisinde kalırdık. Benim Rahmetli dayım oğlu Mehmet Savaş bu işlemi 40-50 defa tekrar edenlerdendi.

Bir de “hürp” vurma oyunu vardı ki yerde dönen delemeye başka bir oyuncu tarafından delemenin çalınır şekilde vurulmasıydı. Deleme mihının değdiği yer yara alırdı. Hatta bazen delemenin kırıldığı bile olurdu. Bu çok ağır bir yenilgi sayılırdı. Mihın değdiği yere “hürp yidi” derlerdi. Hürp vuran büyük bir zafer kazanmış gibi olurdu. Bu çok da hoş olmayan, utanmayı gerektiren bir hareketti.

PATLICAN... KABAK... ACIR KURUTMA
(Kısa hazırlık)

Pazartesi erkenden ustaya koştum. Dükkânın temizliğini yapmış, çöp tenekesindeki çöpleri az ilerdeki köşeye dökmüş, tekrar dükkâna dönmüştüm. O sırada babamın çırağını, dükkânın önünde görünce, içimden, “Hayırdır! Bu çırağın benimle ne işi olabilir” diye geçirdim.

Bana,

-Babay seni çağırıy! Tez ustaydan izin al tükene gel!

Bizim dükkâna doğru baktım. Dükkânımızın önünde bir eşek hamalı duruyordu. Durumu hemen kavramıştım. Bu hamal belli ki, evimize bir şeyler götürecekti. Ustamdan izin isteyip dükkânımıza koştum.

Babam,

-Hade düş öge! Hembala yol göster! Balcanları boşadın. Sen de hemen ustaya dön!

Ben önde, hamal arkada evin yolunu tuttuk. Bi ara hamala,

-Acığ beni eşşege bindır! dedim.

İyi ki cesaret gösterip bu arzumu ona iletmışim. Sevimli yaşlı hamal beni kırmadı. Kollarımın altından kavradığı gibi beni eşeğin palanına oturtuverdi. Her çocuk gibi ben de eşeğe binmeyi çok severdim. Salına salına, Ulucami'nin arkasından, Basmahane'nin duvarının dibinden, Bidik Meydanı tarafına döndük. Oradan da hemen sağa, bizim sokağa gelmiştik.

Sokaktaki çocuklar her zaman olduğu gibi beni gıptayla izliyorlardı. Tetirbeye girdik. Hamal beni kucaklayıp eşekten indirdi. Kapıya kuvvetlice vurmaya başladım. Kimse cevap vermiyordu. Kapı komşumuz Celal Aşar abimizin annesi Hatice Teyze, sesimi duymuş olacak ki kapıda göründü.

-Anay evde yoh Fahat! Nedir bı? Hembal ne getirdi? diye sorunca,

Ben de,

-Balcan, kabağ, aha bi de ecır getirdiğ. Oymağ üçin!

Hatice Teyze annemin Kayısı Haticesi'nde olduğunu söyleyince koşup onların kapısını çalmaya başladım. Kapıya kızı İsmet Abla çıktı.

-Her ola! Her mi? Sesi solığı kesılmış! Söle bağıım ne de-yisen?

- Anam sızdemış. Hembalnan balcan getirdiğ. Kapıda bekliy! Tez anamı çağır!

Annem kapımızı açıp içeri geçti. Ardından ben de içeriye girdim. Eşek hamalı da eşeği ile birlikte avluya girip yükünü avlunun bir kenarına boşaltıverdi.

Anneme,

-Ben de hembaldan gidiyem! Ustam dedi tez gel. Eg-leşme!

Annem,

-Bırağ hembal getsın! Seniş işi var. Konşılardı çağıracağsan! dedikten sonra anam hamala dönüp,

-Babam seni işiye get! Siye zehmet, babasına söyle oğlanı anası birağmadı. Biye yardım edecağ.

Ben hemen verilen emirleri yerine getirmek için, önce Saatçi Feһriyesi'ne, ardından Kayısı Heccesi'ne, sonra da Karalök Litfiyesi'ne giderek,

-Anam deyi, acığ oyacağıyızı alıp bize gelin! Babam balcan, kabağ göndermiş, oymağa gelecağmışsınız! dedim ve eve döndüm.

Az sonra üç komşu teyze ve annem işin başına oturdular. Biri kabakları, biri acurları, bir diğeri de patlıcanları oymaya başladılar. Annem de oyulanları iplere saplıyordu. Bir ara kapı çalındı. Açtığımda bize uzaktan akraba olan Zenzem teyze ile göz göze geldim.

-Anay evde mı kurban? diye sordu.

Ben de,

-He evde! Kabağ oyılar! dedim.

Sokak kapısını ardına kadar açtım. Zemzem Teyze içeri girdi. Hoş geldin faslından sonra oturup seyre durdu.

Bir ara,

-Vııııı kâkkız! Ben ne duriyam éle! Bi oyacağ olsa aha ben de size yardım ederem! dedi.

Annem:

-Uyyy! Yoğ yoğ! Kurban siye! Sen otir bızı sér et Zemzem!

Zemzem teyze ısrarcıydı. Olmaz deyince, anam isteksiz bir şekilde önündeki oyacağı ona doğru uzatarak,

-Vallah siye zehmet olacağ! Keşke otirıp bize baısaydiy! dedi.

Zemzem teyze oyacağı eline aldı. Bıçakla elindeki patlıcanın başını kesti. Sonra oymaya başladı. Birden elindeki oyacak patlıcanı delip çıkmasını mı? Zemzem teyze hiç bozuntuya vermeden,

-Vııııı! Ke İslım bı niye béle delındı?

Kadınlar hep birden gülüşmeye başladılar!

Annem gülümseyerek,

-Zereri yoğ zereri yoğ Zemzem! Onı ayrı koy, ben soyra düzedirem!

Zemzem Teyze bir ikincisini eline aldı. Oyacağı tekrar patlıcanın orta yerine daldırdı. Yine aynı durum peyda olunca,

-Uyyyy! Vııııı anam! Bı niye béle oliy! Gene delındı!

Herkes tekrar gülmeye başlamıştı. Demek ki annem olacakları biliyormuş ki, Zemzem Teyze'nin bu işe bulaşmasını

istemiyormuş. Hatta bazen kadın kadına yaptıkları dedikodulardan Zemzem Teyze'nin beceriksizliğinden bahsettiklerini de duyardım.

Annem,

-Zemzem! Kurban siye! Heyran göziye! Sen seni heç yorma! Hele sen kâh bize béle hoş bi lemun şurubu yap içağ! dedi.

Sonra da bana dönerek,

-Oğlım sen de kağ get! Bağ Ulı Camının ögünde kar satan varsa on kurışlığ al gel. Tez ol! Eritmeden ulaştır! Savılığ bi şurup içağ! Üregımız yaniy!

Ben hemen Eski Paşa Hamamı'nın önüne koşup on kurşluk kar alıp döndüm. Karın içinde bir ben eksiktim. Toz, toprak, sap saman ne ararsan vardı. Ama bunu kimse yadsı-mazdı. Herkes büyük bir özgüvenle karın soğuttuğu suları, ayrıları tepelerine çekerlerdi.

Urfa'nın çevresindeki dağlarda mağaralar ve bu mağaraların yakınlarında karlıklar vardı. Bu karlıkların çapı sekiz, on metre, derinlikleri ise beş altı metre kadar olurdu. Yağan karlar büyük emeklerle bu çukurlara doldurulur, biriktirilir ve üzerlerinde davul zurna ile tepinerek sıkışmaları sağlanır ve üzerleri kat kat samanla kaplanırdı. Yazın sıcak günlerinde eşek ve katır sırtında şehre indirilen bu kar blokları sayesinde, halkın bir nebze de olsa soğuk su içmesi sağlanırdı. Bu da karlıklar için büyük bir kazanç kapısı demektir. Bu karlıklar sahiplerinin adları ile anılırdı. "Zahterin Karlığı, Kel Bedo'nun Karlığı, Kör Misso'nun karlığı" gibi.

Daha sonraları, yani altmışlı yıllarda Ermeniler tarafından şarap imalatı yaptıkları ve sonraki yıllarda ise Ermenilerin düğün salonu olarak kullandıkları Akarbaşı'ndaki tarihi bina, Emin Abamor tarafından ilk buz fabrikası olarak hizmete sokulmuştu.

Buz fabrikaları hizmete girmeye başlayınca buzlar kaplılar halinde sokak aralarında satılmaya başlandı. Ayrıca buz satanlar karlamaç yapar, üzerine renkli şuruplar dökerlerdi. Bu, çocuklar için vazgeçilmez bir tad, aranan bir serinletici idi. Daha sonraki senelerde ise sütlü, çikolatalı, limonlu, vişneli çeşitleri ile küçük işletmelerde üretilen eskimolar, sokak aralarında tahtadan yapılmış özel arabalarda satılmaya başlandı.

*“Buz satanlar bağırdı, dolu buz var doluuuu,
Buz gibi ayran içmenin, varmıydı başka yolu”*

*“Köşe başındaki genç, kısık sesle bağırdı karla-
maaaaç!
Cevap verirdi nüktedan biri, karnım aaaaç!”*

AYICI... AYI KEYFİ

Ben o gün ustaya gitmemiş, anneme yardım etmiştim. İkinciye doğru arkadaşlarla oyun oynarken uzaklardan gelen tef sesine kulak kabarttık. “*Ne olabilirdi ki?*” diye düşünürken köşeden önce ayıcının, ardından da ayısının bizim sokağa

döndüğünü gördük. Hemen o tarafa koştuk. Ayıcının ardı sıra onlarca çocuk bizim sokağa girmişlerdi. Adam sokağın ortalarına geldiğinde tefinin sesini yükseltmeye ve tekerlemeler okumaya başladı.

Geçen yıl yine bizim sokağa gelen ayıcıyı, ısrarlarımıza dayanamayan Lütfüye Teyze, konu komşuyu eve çağırmış, ayıcıyı da avluya alarak bizlerin nefis gösteriler izlemesine vesile olmuştu. Biz hemen eve koştuk. Anneme yalvarmaya başladık. Evdeki komşuların da baskısına dayanamayan anem sonunda ayıcıyı eve çağırmaya razı olmuştu.

Ayıcı şarkılar eşliğinde tetirbeye girdi. Annelerimiz başlarını örtüp kendilerine çekidüzen verdikten sonra ayıcıyı avluya aldık. Çocuklar tümüyle çardağa çıktık. Kadınlar da ayıcının etrafında yerlerini aldılar.

Ayının burnunda uzunca kalın bir zincir, başında ise atın yuları gibi kayıştan bir düzenek vardı.

Ayıcı bir yandan tef çalarken, ayıya da, **“Koca karılar yataкта nasıl yatar?”**, **“Gelinlik kızlar nasıl oynar?”**, **“Genç kızlar hamamda nasıl yıkanır?”** gibi sorular soruyordu. Ayı dersine iyi çalışmış olmalı ki, sahibinin dediklerini bir bir yapıyor, bizleri güldürüyor ve izleyenlerden alkış alıyordu.

O gün hoşça vakit geçirmiş, yabani bir hayvanı yakından görmenin mutluluğunu yaşamıştık.

Yaz ayları, zahire ayları, iş ayları idi. Evin zahiresi, temel gıda maddeleri, daha doğrusu kışlık yiyeceklerin çoğu bu mevsimde hazırlanırdı. Bulgur, mercimek, şehriye, isot, nişe, şire, pekmez, yağ yazın tedarik edildiğinde artık o evde kış sorunsuz geçirdi. Buna bir de odun, kömür, tezek, çırpı gibi yakacaklar eklendiğinde ev halkının keyfine diyecek olmazdı.

Gün batınca kızgın güneşin kavurduğu toprak damlar, taşınan kuyu suyu ile sulanır, ardından çardaktaki yataklar birer birer dama taşınır, tahtlara serilirdi. Tahtların etrafı, içerisi görünmesin diye furdolayı (çepe çevre) çığlarla çevrilirdi. Bu çığlar Birecik ilçemizde Fırat Nehri kıyılarında yetişen kamışlardan elde edilirdi. Parmak kalınlığında birbuçuk iki metre uzunluğunda olan bu çubuklar yan yana getirilerek iplerle birbirine eklenir hasır gibi bağlanır yuvarlanarak desteler halinde satılırdı.

Açıldığında iki üç metreye ulaşan uzunlukta olanları vardı. Tahtların dört köşesine bağlanan merteklere gerilirdi. Bu uygulama damda yatanların görünmesini engellediği gibi, kuşluk vaktine kadar uyumak isteyenleri güneşin yakıcı sıcağından da korurdu.

Yaz mevsiminin en güzel yanı, geceleyin damlarda yatmaktı. Tahtların üzerinde bazen gece yarısına kadar oturur, sohbetler eder, hikâyeler dinler, yıldızların gökyüzünden kaymalarını izlerdik. Yıldızların her birinin dünyadaki bir insana ait olduğuna inandığımızdan kendi yıldızımızı tespit etmiştik. Her yatağa uzandığımızda kendi yıldızımızı hemen bulur ve seyre dalardık.

Büyüklerimiz, parlak yıldızların zengin insanların yıldızları olduğunu söylerlerdi. Her ne kadar batıl bir inanç olsa da, yine büyüklerimizden, yıldız kaymalarının sebebinin, o yıldızın sahibinin öldüğü anlamına geldiğini duyardık ve inanırdık.

Babalarımızın evde olmadığı zamanlar, geceleyin annelerimizin damdan dama geçerek bu tahtların üzerinde birbirlerini misafir etmeleri, çocukların ay ışığında damın bir köşesine kilim yayarak oturup oynamaları tadına doyumlanmayan sahnelerdendi.

Bugün bize Kızlar Köyü'nden zahirelik buğday gelecek.
Hem de sekiz on kile.

O zamanlar her evin nüfusuna göre ekmeklik buğday alınırdı.

Kızlar Köyü Asoğulları'nın köyü idi. Aynı zamanda teyzemin kayın pederi olan Nuri Asoğlu'nun köyü idi. Babam yıl boyu bu aileye ayakkabı diker, karşılığında ise, harman zamanı bize bir yıl yetecek kadar buğday ve şıralık üzüm gönderilirdi.

Birçok esnafın çiftçilerle alış verişi böyle olurdu. O dönemde ağaların sadece adı "ağa" idi. Yıl boyu hep borca alışveriş yaparlardı harman zamanı gelince de borçlarını ödemeye çalışırlardı. Adları "ağa" olduğu için borca da olsa ağalıklarından geri kalmaz, sofraları hep açık olurdu.

O yıl yağış olmaz, harman gelmez ise borçlar bir sonraki seneye ertelenirdi. Bazen birkaç yılın borcu katlanıp giderdi.

Teyzemler, Karameydan'dan, Çataltaş'a inen yolda otururlardı. Evleri dayımlara yakındı. Daha sonraki yıllarda, 1960'da Yenişehir'de yapılan taş villalardan iki katlı olan evlerine taşındılar. Yenişehir, şehir dışındaydı. Mahallemize yaklaşık üç kilometre mesafedeydi. Teyzemlere çoğu zaman yaya giderdik. Sonradan saat başı konulan belediye otobüsleri ile bu bölgeye ulaşım sağlandı. Gece gezmelerine gittiğimizde ise dönüşte otobüs seferleri bitmiş olurdu. O zaman eniştem Ahmet As bizi cipi ile eve getirirdi.

Yenişehir'de varlıklı aileler, ağalar otururdu. Hepsinin ya taksileri ya da cipleri vardı. Bahçeleri çok bakımlıydı.

Doktor İhsan Barlas'ın evi ve bahçesi Yenişehir'de güzellikte eşsizdi. Dr. İhsan Bey boş vakitlerinin tamamını bahçeye ayırırdı. Çok meşhur gülleri vardı.

Bu güllerden bir türüne eşinin adını verdiğini ve bunu Şair Nabi Konferans Salonu'nda tertiplenen bir şiir dinletisi programında okuduğu şiirle seyircilerle paylaşmıştı. Ben o toplantıda buna bizzat şahit olmuştum.

Güllerin yanı sıra çeşitli meyve ağaçları da bahçesine ayrı bir güzellik ve zenginlik katardı.

BULGUR KAYNATMA ZAMANI

Bugün annem için meşakkatli bir gün olacak. Tam beş tane boz eşek tetirbede idi. Bu boz eşekler sıranın kendilerine gelmesini, bir an önce yüklerinin boşaltılmasını bekliyorlardı.

Annem avludaki oturma odasını ayarlamış, buğdayların boşaltılması için odayı hazır hale getirmişti.

Hamallar yüklerini boşaltıp gittikten sonra, odanın yarısı buğdayla dolmuştu.

Buğdayların bir kısmı önce yıkanıp avluya kurulan burgul kazanında kaynatılacak, damlarda kurutulacak, komşuların da yardımı ile zivanından, taşından temizlenip "madar"a gönderilmeye hazır hale getirilecekti.

Madar, değirmen taşının bir düzenekle beygire bağlandığı ve beygirin bu taşı yuvarlak bir havuz içersinde döndürmesi sonucu buğdayların kepeğinden ayrılmasını sağlayan ilkel bir fabrika gibiydi. Buğdaylar çuvallara doldurulup tekrar eve getirilirdi. Dövülen bu buğdaylar, damlara çul, kilim, palas ya da bezler üzerine serilip kurutulurdu. Sonrasında damdan indirilen buğdaylar mengenciler tarafından

çekilerek köftelik, dolmalık ve pilavlık olarak ayrılır tahtadan yapılmış ambarlara konulurdu.

Mengeneçilerin en meşhuru Halep Mollası Abdurrahman Bahçeci, yani Mengeneçi 'Ebé 'Emmi idi. Abdurrahman Amca işe başlamadan önce, “bekmez ekmek” yemeyi pazarlıkla şart koşardı.

Bir keresinde babam şaka olsun diye 'Ebé 'Emmi! Bekmez ekmek vermem ha!” deyince, Abdurrahman Amca mengenesini sırtladığı gibi tetirbenin yolunu tutmuş, babamla ben peşinden koşup zorla ikna ederek onu geri döndürmüştük!

“Mengeneçi 'Ebé burğıl çeker heyatta,
Hep bekmez ekmek isterdi, o da küçücük kapta”

Mengeneçi 'Ebé 'Emmi'nin hanımı da “şeğre” keserdi. Yağ ile yoğrulmuş hamuru evlerine götürür, kol ile çalışan makinelerinde şeğre çekerler, kurutup kavurduktan sonra bize verirlerdi. Daha sonraki yıllarda ise şeğreciler eve gelirlerdi.

Abdurrahman Amca ayrıca antika meraklısı bir insandı. Bu vesile ile Kazancı Pazarı civarında bir dükkân tutmuş, buraya yerleştirdiği bir adamına da ne kadar eseri antika, kap kacak, kazan, sini, tepsi hülasa eski ev eşyası bulursa almasını istemişti. Biriktirdiği bu kıymetli eşyaları ise evde biriktirir, bu işten büyük bir zevk ve mutluluk duyardı.

Bulgurun çiğköfte leğenine kadar gelmesi, yoğrulması ve boğazdan mideye yolculuğu pek de kolay bir iş değildi. Bu işlem en az on beş günlük bir zamana yayılırdı. Bütün bu işler komşularla yardımlaşarak yapılırdı.

Gelen buğdayların büyük bir bölümü ise ekmeklik için tahtadan yapılmış ambarlarda yahut büyük haral denilen

çuvallarda zerzembelerde muhafaza edilirdi. Bu buğdaylar, evde ekmek bitmeden unluçular tarafından eşeklerle ayda en az bir defa, bir iki tının daha doğrusu evin kişi sayısına göre ayarlanıp değirmene gönderilirdi.

Bizler hemen buğday kümesinin içine dalmıştık. Yalın ayak buğdayların üzerinde tepinip duruyorduk. Annem odaya girdi. Yüzünde hafif bir tebessüm vardı. Önce bize,

-Oğlım! Yavrım! Çıhın içinden! Günahtır! dedi ve ardından ağzından bir dizi dualar dökülmeye başladı.

Annem, bir evin en önemli zahiresi olan buğdayı veren Rabbi'ne şükürler ediyordu.

Akşam babam eve gelmiş, bu mutluluğu annem ve bizlerle paylaşmıştı. O da şükür ediyordu.

Ertesi gün, uyandığımda avluda bir hareketlilik vardı. Damdan aşağıya baktığımda, iki kadını teşterin başında oturduklarını gördüm. Demek annem iki gündelikçi kadını buğday yıkamak ve dama taşımak için tutmuştu. Anlaşılan bugün evimizde işler yoğunlukta idi. Bu nedenle kahvaltımı yapmadan dükkâna gitmek durumunda kalmıştım.

Dükkâna vardım. Babam kahvaltı yapıp yapmadığımı sorunca aç olduğumu söyledim. Babam bana uzattığı on kuruşla gidip “küncülü kekke” almamı ve ustamın dükkânına gidip orda yememi istedi.

Ben de Eski Paşa Hamamı'nın önündeki leblebici Mustafa Amca'dan bir susamlı simit alıp, dükkâna gittim. Simidimi su ile beraber yedim. O sabah karnımın doyduğunu söyleyemem. Ben susamlı ve şekerli simidi çok severdim. Simit çeşitlerinden nohut mayası ile yapılan bir de “haşhaş kekke” vardı. Haşhaş kekkisini daha ziyade bebekler ve ağzında diş olmayan yaşlı nine ve dedelerimiz ve hasta olanlar tüketirdi.

Bu simit, suya ya da süte batırıldığında, hemen yumuşayıp şişiverirdi.

Akşam eve döndüğümüzde buğdaylar damlarda serilen cullara, bezlere serilmiş, kurumaya bırakılmıştı.

Pazar günü Lütfiye Teyzelere bulgurcuyla, tepirci gelecekti. Ben de bunu duyunca erkenden onlara gitmeyi planladım. Sokağa çıkıp Osmanların kapısının önünde beklemeye başladım. Bulgur çekilirken, tepirci, bulguru dolmalık, köftelik ve pilavlık diye eleyip ayırırken seyretmeye bayılırdım. Bu gibi işleri incelemeyi ve izlemeyi çok severdim.

Az sonra Mengeneçi Abdurrahman Amca, tepircilerle birlikte köşede göründüler. Onlardan önce ben kapıyı çalmaya başladım.

Öğlene kadar süren bulgur çekimi ve ayrışmasının ardından, Lütfiye Teyze'nin yapmış olduğu kazan kebabı ve bulgur aşını bizler tepirçi Mehmet Amca ile birlikte yerken Abdurrahman Amca yine her zaman olduğu gibi pekmez ve ekmek ile karnını doyurmaya çalışıyordu.

***“Tepirçinin var idi, üç dört çeşit Halburu,
Dolmalık, pilavlık, aşlık ayırırdı bulguru”***

BAHÇE KEYFİMİZ

Ağustos ayına girmiştik. Havalarda çok mu çok sıcak geçiyordu. Öyle ki, geceleri damda yatarken bile sıcaktan dolayı bir sağa bir sola yatakta dönüp duruyorduk. Gündüzleri daha da sıcaktı.

Günlerden pazartesi idi. Babam evden henüz çıkmıştı ki Hatice Teyze erkenden bize gelmişti, anneme,

-İslim! Öğımızdeki bazar günü sizi bızım bahçıya çağırıyam! Lıtfiye'ye de sölyecağam. Aha ikiyiz uşahları da alır gelırsız. dedi.

O gece sabahı zor ettik. Sabahleyin erkenden bizler, Lütfiye Teyze ve çocukları yola düştük.

Kayısı Hecce Teyzeler Kuyubaşı yakınında bir bahçe kiralamışlardı. İşte biz de bu bahçeye gidecektik. Yolumuz uzundu. Düşe kalka bir saat kadar süren bir yolculuktan sonra bahçeye vardık. Çok yorulmuştuk. Hemen yerlere uzandık. Bir süre dinlendikten sonra bahçede deliler gibi sağa sola koşuşturmaya başladık. Çok sevinçliydik.

Bir ara Hatice Teyze eşeğe sakaları yükleyip, bize, Bamyı Suyu'na giderek su getirmemizi istedi. Ağabeylerimizle birlikte eşeği önümüze katıp en az bir kilometre uzaklıktaki Bamyı Suyu'na gittik. Eşeğin sırtından iki yana sarkıtılan tenekelere özel yapılmış teneke hunilerle su doldurup, hoplaya zıplaya tekrar geri döndük. Hatice Teyze bir teneke suyu dut ağacının koyu gölgesindeki küpe boşalttı. Diğerini de yemek ve çay için ayırdı. Sonra tekrar su getirmemiz gerektiğini söyleyince ben çok yorulduğumdan gidemeyeceğimi söyledim. Bu sefer suya Nihat abimle, Mehmet abi beraber gitmek zorunda kalmışlardı. Bu arada Hatice Teyze bizlere dut ağaçlarının arasına salıncak kurdu. Bizler oyunlara dalmışken annelerimiz bostandan topladıkları patlıcanları közleyip, sadeyağdan güzel bir söğülme yaptılar. Nar pekmezli bostana ile bir güzel yedik.

Çok mu çok güzel bir gün geçirmiştik. Akşamleyin eve vardığımızda yatsı ezanı okunmak üzere idi.

Ağustos ayının son günleri idi. Babam anneme,

-İslım yarın isot alım. Bı aralar acığ ucızlamış! Havalar hoşken isodımızı da içeri koyah! deyinca annem,

-Hér mi Bekir!? Niye ecele ediysen! Valla benim bélım buhnım kırılmış. Acığ bı ay geçsin soyra alırsan. Hem de bi-rezım ucızlar.

Babam,

-Bı zamanda çıhan isot eyyı olır. Havalar savıdı mı, yağ-mırlar da düştı mı kurımağı zor olır. Daha çoğ yorılırsan! Pa-ram da varken alım gönderim bı iş de bitsin! dedi.

Sonra ekledi.

-Konşılarnan, Hecce baciıdan birabar çıhardın işte!

Annem bir daha cevap vermedi. Kabullenmişti.

On gün süren bir yorgunluğın ardından isot da salça gibi zahire damına konulmuş, annem ve babam rahat bir nefes almışlardı. Artık sırada nişasta, pekmez ve şıra yapmak kalmıştı. Bu zahireleri hazırlamak oldukça meşakkatli işlerdendi.

Anacığım, bir yaz boyu zamanının çoğunu bu işlere ayırmış, ama sonunda da büyük bir mutluluğa erişmişti. Evin zahiresi artık tamamdı.

Ama evin işi hiç biter miydi? Sırada kışlık odun kömür tedariki başlamıştı. Babam eylül ayında kışlık yakacak teminine başlardı. Odunu, kömürü hep gününden erken alırdı.

Annem yine ekmek yaptıracığından dolayı, odun damında tezek ve çırpının kaldığını söyleyince, babamla birlikte pazar günü erkenden Samsat Kapısı'na gittik.

Samsat Meydanı bilhassa Pazar günleri yakın köylerden gelen köylülerin eşek ve develeri ile dolardı. Köylülerin ara günlerde eşek ve develeri ile sokak aralarında dolaşarak, **"Puşhaa... Samanoo... Tezzegoo, Biyanoo... çırpüü..."** diye bağırarak mallarını sattıkları görülürdü.

Eylül ayı girdiğinde bütün işler bitmiş olurdu.

Biz o gün üç dört eşek yükü tezek, iki üç eşek yükü de çırpı alıp eve dönmüştük.

***“Tezzego diye bağırın Arap Musa geçer bir yandan,
Daha éyyı yanardı hem puş’tan hem biyan’dan”***

EYLÜL AYI

Annem sabah ezanı okunurken kalkmış avluyu yıkamakla meşguldü. Bizler ise hala yataktan çıkmamıştık. Eylül ayının sonlarına doğru, geceleri havalar serinlediğinden, damda yatma faslı da bitmiş olurdu. Babam bu mevsimde damdaki tahtları söker, kendi tahtlarını eyvana bizimkisini de avluya kurardı. Ben yataktan doğrulmuş, annemi seyre dalmıştım. Bir ara annem başını kaldırdığında beni görünce,

-Oğlum en aşşağı! Gel biye yardım et! Sen bi yandan heyada haşa sürt, ben de yaħyım! Hade yavrum! Ané siye kurban!

Bu tatlı sözlerden sonra durup annemi seyretmem olmazdı. Hemen tahttan atlayıp, haşayı ıslattıktan sonra başladım haşayı avluya sürmeye. Haşa avlunun taşlarını beyazlatmak için önemli bir araçtı.

Avlu yıkanmış pırıl pırıl olmuştu. Bu sefer de annem odaya kucaklayıp getirdiği iki adet yün döşeğı avlunun bir köşesine deviriverdi. Önce döşeklerin yüzünü, sonrada mitilini söktü. Yünlerini ayrı ayrı istif etti. Bana zerzembeden oklavayı getirmemi istedi. Annem başladı yünleri çırpmaya. Oklavayı belli bir ritim ile yünlere çarpıyor, havaya kaldırıyor, havada iken de oklavayı silkeleyerek yapışan yünleri birbirinden ayırıyordu. Ayırılan yünler adeta pamuk gibi kabarıyordu.

Babam ise, odun damındaki, tezekleri ve ırpıları istif etmekle meşguldü. İşi bitmiş olacak ki, avluya ıktı.

Bana,

-Efferım siye! Ha béle işte! Anayıza yardım edin. Düresını alın! diye övgüler yağdırmaya başladı.

Babam çok yorulmuştu. Avludaki kerevite uzandı. Ben de yanına ilişiverdim. Annem kuyudan çektiği suyu, köşedeki küllük denilen büyükçe bir taştan oyulmuş curuna taşıyordu. Belli ki çamaşır için küllü suyun hazırlığını yapıyordu. Suyla dolu olan bu curuna, daha sonra ekmek, yemek yapımından ve banyodan sonra ocakta yığılan küller konulurdu.

Bu su bir hafta boyu elle karıştırılırdı. Elde edilen bu küllü su büyük kazanlarda ısıtılır, teştlere alınır, önceden kaba kiri alınan çamaşırılar bu su ile yıkanır, kuyu suyu ile durulandıktan sonra da damalardaki germece serilirdi. Bu işlem kadinların en büyük ilelerindendi.

Babam bir ara doğrudu, avluda, bir zerezembeye bir tandırılığa girip çıkan annemi seyretmeye başladı. Sonra ayağa kalktı. Kuyunun başına geçerek su çekmeye başladı. Yarım kalan curunun suyunu tamamlamak istiyordu. İşi bittirdikten sonra bana dönerek,

-Yarın biye etirlet! Unıttırma! Yengı mektebiye gidip, seni nekli yapacağığ! deyince çok sevinmişim.

Yarını beklemek, bana hiç bu kadar heyecan vermemişti.

Nihayet abilerim de uyanmıştı. Annem kazocağını yakmaya çalışıyordu. Bir ara dönüp babama,

-Bekir! Zennedyem kazocağının kazı bitmiş! Acılı kah doldir ha!

Babam hiç itiraz etmeden kalktı, odun damından gazyağı tenekesini alıp avluya çıkardı. Gazı doldurduktan sonra uzun uğraşlar sonucu yaktı. Annemin hazırladığı çorba kazanını üzerine oturttu. Gaz ocağının sesi avluda yankılanırken, bizler

elimizi yüzümüzü yıkamış, avluya serilen çulun üzerindeki yerlerimizi almıştık. Annemin mercimek çorbası için yağda kızarttığı soğanın mis gibi kokusu o an tüm mahalleyi sarı-mıştı.

Zaman zaman uzak bir komşuda pişen bir kazan kebabının, patlıcan kızartmasının, hatta evde yapılan ekmek kokusunun evimize kadar geldiğini, böylece pişen yemeğin ne olduğunu sokağa, oradan da evimize kadar yayılan kokudan kestirmek mümkündü.

Bizler ev ekmeğini ufalamakla meşguldük. Aş leğenini doldurmuş, birazdan annemizin çömçe ile leğene dolduracağı çorbayı bekliyorduk. Az sonra tahta kaşıklar bir nizam ve tempo ile aş leğenine dalıp çıkmaya başlamıştı. Biz hepimiz aynı leğenden yerken, babam çorbayı kendine özel aş leğeninden yedi. Leğenlerimizin büyüklüğü aynıydı. O iki tane ev ekmeğini kendi elleri ile ufalar, leğene istif eder, üzerine dö-külen çorbayı tek başına büyük bir keyifle yedi.

Yemek faslı bitmiş, sıra sokağa çıkıp oynamaya gelmişti. Böyle durumlarda babamızın gözlerinin içine bakardık. O gözlerde hafiften bir ışık gördüğümüzde izin almak için türlü türlü yarenlik yapmaya başladık. Babam da bizim bu hallerimizden iyi anladığından, **“Hade gıdın zuvahta oynayın! Kapının ögünden de bi yere ayrılmayın”** diye sıkı sıkıya tembihte bulunurdu.

Babam öğlen ezanına yakın dükkâna gitmek için hazırlanıyordu. Pazar olmasına rağmen çalışması gerekiyordu. Önceden de bahsettiğim gibi pazar günleri çalışma yasağı vardı. Demek babam yine kepenkler kapalıymış gibi içeride gizlice çalışacaktı.

Annem öğlene kadar döşek yüzlerini ve mitillerini yıkadı. Damdaki germeç ipine astı. Sonra da bana,

-Oğlum get Hecce dayzaya söyle, öleden soyra bize gelsin! Dersen iki tene döşek varmış! Acılı yünklerini doldırağ.

Ben tam kapıdan çıkarken,
-Haaa! Bi de söle! Babam öleden soyra tükene gidiy!
Evde yoğ dersin.

Okulların açılmasına bir hafta kalmıştı. Ben de ikinci sınıfa yeni bir okulda yeni arkadaşlarla, hele hele Osman'la aynı sınıfta okuyacak olmanın heyecanını şimdiden yaşamaya başlamıştım bile.

Bugün usta da yoktu. Dolayısıyla özgürdüm. Osman bir haftadan beri kendilerine gelmemi, avluda top oynamamızı istiyordu. Osman'ın naylon topu ile iki aydan bu yana hiç oynamamıştık.

Geçen pazar Osman'larda oynarken, babası, **“Kafamı şirdiz, çihın zuvahta oynayın!”** diye bizi azarlamış, bunun üzerine bizde pazar gününü, tetirbemizde biraz gülle, biraz da kozakırılı oynatarak geçirmiştik.

Annemden sokakta oynama iznini koparmış, haphaplarımı ayağıma geçirip, sokağa fırlamıştım. Tetirbenin başında durarak, sokağın bir başından öteki başını kolaçan ettim. Birkaç çocuk, kümeler halinde oyunlar oynuyorlardı. Hiç düşünmeden Osman'ların kapısını tıklattım. İçeriden babasının, “Kim o!” diye seslendiğini duyunca biraz korktum.

Bir şey diyemedim. Biraz bekledim. Cesaretimi toplayarak kapıyı bir daha çaldım. Bu sefer de, **“Osman! Oğlum kapıya bahın! Kapı çalınıy! Eşitmiy mısız? Bah bahım hele gelen kimdir?”** diye bağırın Lütfiye Teyze'nin sesini duydum.

Kapı çanğalının çıkardığı ses ile sürgü sesi birbirine karışmıştı. Nihayet kapı gıcırdayarak açılmıştı. Osman karşıdaydı. Beni görünce gözleri parladı. İçeri gelmemi söyledi. Avluda Abdurrahman Amca yere serili bir çulun üzerine

boylu boyunca uzanmıştı. Lütfiye Teyze de sırtını zerzembenin duvarına yaslamış pirinç seçiyordu.

Lütfiye Teyze gülümseyen gözlerle bana,

-Gel oğlim gel! Hoş geldiy! Oynamağa mı geldiy? diyerek beni bir güzel karşıladı.

Sonra da,

-Anay nedy?

-Anam böğün yünk çarptı! Aha şındı de Hecce Dayze'den döşek doldırıylar!

Osman'la ben, avludaki odanın "Etebe"sine ilişiverdik. Diğer iki kardeş ellerindeki cincih güllelerle oynuyorlardı. Benim geldiğimi gören Mehmet, kardeşi Ali'ye,

-Babo ben oynamyam, zatana seni yenmişim. İki güllem de seni olsun! dedi ve oyunu sonlandırarak gelip yanımıza çömeliverdi.

Mehmet de bu sene okula başlayacaktı. Muhtemelen onun da bizim gibi Şehit Nusret Okulu'na kaydı yapılacaktı.

Osman'a,

-Babam beni yarın sizin mektebize keydedeçah! 'Eynı sınıfa gidecağığ! deyince,

Lütfiye Teyze, Abdurrahman Amcaya,

-Vış! Esseh herif! Nerdese unıydım! Yarın sen de Mehemedı mektebe yazdıracağsan! Geç kalırsayız almazlar vallahi! diyerek Abdurrahman Amcayı uyardı.

Abdurrahman Amca,

-Lütfiye benden ferik gel! Bennen heç rikiy savımıy ha! Benim işim kârım yoğ keyıttten mı urğaşacağam! Osman'nın birabar gidin helledin! Yağus Bekir 'Emmileri, Fahadı yazdırırken aha Mehemed'ı de yazdırır, olır biter. dedi.

ŞEHİT NUSRET OKULU'NA NAKİL YAPTIRIYORUM

Bugün benim için mutlu bir gün. Babamla hemen yanı başımızdaki Şehit Nusret İlkokuluna gidip nakil kaydımı yaptıracağız.

Bu okul binasının asıl ismi Basmahane'ydi. Burada kumaşlar üzerine basma yapılan atölyeler ve halı dokuyan tezgâhlar varmış. Henüz okul olmadığı yıllarda bodrum katı sinema hizmeti verirmiş. Adı "Yıldız Sineması"ymış. Daha sonraları yani bizim günümüzde ise müze idi. Biz beşinci sınıfta bitirinceye kadar da burası müze idi. Bizden önce bu tarihi binanın yine bodrum katı bir ilke tanıklık yapmış ve "Yıldız Sineması" olarak hizmet vermişti.

Sabah saat sekiz sıraları idi. Babam ben ve Osman'ın kardeşi Mehmet okulun kapısında idik. Hademe kapıyı açmaya çalışıyordu. Babama dönerek,

-Ha! Bekir 'Emmi herola? Uşağları mı getirdiy?

Babam,

-Hee! Dedim böğün bınnarın keyit işlerini bitirim! Soyra da tükene gidip işime kârıma bahım.

Hademe,

-Bekir 'Emmi! Daha başörgetmen gelmedi. Sız geçin bahçada oturun bekleyin! Birezden gelir! dedikten sonra biz okulun avlusuna geçtik.

Karşımızda iki katlı kocaman bir bina vardı. Bu binanın girişi görkemli idi. Taş işçiliğinin güzel örneklerini taşıyan

büyük bir kapısı vardı. Bu kapıdan yukarıya çıkılan ince zarif merdivenleri bizim oturduğumuz yerden görünüyordu.

Bu devasa gizemli bina çoğu zaman bizi ürkütürdü. Binayı hiç bu kadar yakından görmemiştim. Sadece damımıza çıktığımızda görür ve merak ederdim.

Az sonra bahçe kapısı yine gürültülü bir şekilde açıldı. O yöne baktığımızda kapıdan temiz giyimli, takım elbiseli, kravatlı, fötr şapkalı iri yapılı birinin girdiğini gördüm.

Babam hemen ayağa kalkarak kendine çeki düzen verdi. Gelen kişi Başöğretmen Ali Galip Aksoy'du. Heybetli yürüyüşü ve düzgün adımları ile dikkat çekiyordu. Bize gülümseyen gözlerle baktı. Esprili bir ses tonuyla,

-Ooo! Bekir Efendi! Bakıyorum erkencisiniz. Vahti saati iyi hesaplamışsınız! Hoş geldiniz! Haydi, yuharıya çıhalım. Buyrın efendim!

O önde, biz arkada binanın giriş kapısına kadar yürüdük. Ali Galip Hoca, ahşap ve aynı zamanda işlemeli korkulukları ile bodrum kattan da yukarılara kadar kıvrılarak uzanan merdivenlerin başında durdu.

-Müsadenizlen ben bir aşağıyı kontrol edip de geleyim! dedi.

Ben, aşağı dediği yeri merak etmeye o günden itibaren başlamıştım. Neyse çok geçmeden, Ali Galip Hoca tekrar merdivenlerin başında göründü.

Babama,

-Aşağıda çok kıymetli antika eserler var! Onları gözetip korumak lazım. İşte böyle her sabah aşağısını kontrol edip öylece yuharıya çıkıyorum! dedi.

Hep beraber merdivenleri adım adım çıkarken babama,

-Bekir Bey! Çocukların evraklarını getirdiniz mi?

Babam,

-He müdür beg! Her bişeleri tamam! diye cevap verdi.

Böylece benim ikinci sınıfa naklim, Mehmet'in de kaydı yapılacaktı. Müdür bey fotoğraflarımızın eksik olduğunu görünce babama,

-Bugün hemen resim çektirip getirsinler! Bu iş bugün bit-sin! dedi.

Biz okuldan ayrılıp babamla birlikte soluğu fotoğrafçı Kamil Amca'nın (İdemen) yanında aldık. Kamil Amca bizi karşısında sivil kıyafetlerle görünce,

-Bekir usta! Bı iş béle olmaz! Öglik geyip gelecağlar! Yoğsam başörgetmenleri kabil etmez!

Biz hemen eve koştuk. Gri önlüklerimizi giyip tekrar Kamil Amca'nın yanına vardık. Benim geçen yıldan tecrübem vardı. O zaman da Kamil Amca kayıt için fotoğrafımı çekmişti.

Mehmet ile Ulucami'nin girişindeki su çeşmesinin yanındaki duvarda asılı duran kara perdenin önüne geçip durduk. Kamil Amca bir taşta iki kuş vurmanın heyecanını yaşıyordu sanki. İkimizin vesikalığını birden çekecekti. Bu bence onun geliştirdiğı bir teknik olmalıydı. Biz heykel gibi yan yana durup bekledik. Kamil Amca üçayaklı makinesinden sallanan kara torbaya, yine kâh elini, kâh başını sokuyor, arada bir gelip kafamızı düzeltiyor, sonra gidip tekrar kafasını torbaya sokuşturuyordu.

Nihayet çile sona ermiş, sıra bu sihirli kutudan çıkacak olan siluetimizi görmeye gelmişti. Kamil Amca kutudan çıkardığı resmin arabını yani negatifini ıslatıp, objektifin karşısındaki ufacık tahta panoya yapıştııverdi. Her zaman olduğu gibi yine başını, kolunu, siyah torbaya sokup çıkarmaya başladı. Derken kutudan birkaç tane ıslak kart çıkarıp elinde kurutmaya başladı.

Bir müddet sonra da kartları makasla kesip bize uzattı. Hayretler içinde kalmıştık. O güne kadar kendimizi, yani yüzümüzü yalnızca aynada görürdük. Ama bugün ikinci defa

yüzümü kartonların üzerinde görmüş olmam beni yine şaşkına çevirmişti. Resimleri alıp doğruca babamın dükkânına gittik.

Babam yanında çırak olarak çalışan dayım oğlu Yusuf abiye,

-Kağ Yusuf kağ! Uşağlardan birabar mektebe get! Bı resimleri başöretmenlerine teslim et gel! dedi.

Rahmetli Yusuf abimizin bizim üzerimizde emeği çoktu. Annem her hamama gittiğinde, birimizi boynuna atar, diğer ikimizin de elinden tutar Danaşvan Hamamı'na (Danakovan) kadar götürürmüş. Bu hamam Haşimiye'deki Mevlevihane külliyesine bitişikmiş.. Sonra burası yıkılarak ve yerine hal pazarı kurulmuştur. Yusuf Abi akşamleyin hamamdan dönende tekrar anneme yardım etmek için hamamın önünde bekler, bizi bu sefer de eve bırakmış.

Yusuf Abi ile beraber okulun yolunu tuttuk. Fotoğrafları müdür beye teslim ettik. Böylece kayıt işlemlerimiz tamamlanmıştı. Bizi eve bırakan Yusuf Abi tekrar dükkâna geri dönmüştü.

Evin kapısını aralıklarla birkaç kez çalıp durdum. Annemin evde olmadığına kanaat getirdim. O sırada Celal Abilerin kapısı açıldı.

Fikrîye Abla,

-Fuat! Anney bızde kurban! Gel içeri!

Oturma odasında, Lütfiye, Hayriye, Cemile Ablalar ve anneleri Hatice Teyze ve annem kerevitlere kurulmuş sohbet ediyorlardı. Fikrîye Abla bana bir bardak leymun şurubu getirdi. Onu kana kana içtim. Bir müddet sonra da damlarından

bizim dama oradan da evimize indim. Avluda divana serili “çapıt döşek”in üzerine kendimi atıverdim. O kadar yorgundum ki hemen uykuya dalmışım!

NAYLON TOP BİZİM OLMAKTAN ÇIKIYOR

Acayip rüyalar görmeye başlamıştım. Rüyalarımın birinde annemi evde bulamayınca gerisin geriye dükkâna dönmek isterken tetirbede Osman’la karşılaşıyorum.

Osman, ***“Anay bızde! Dedi get Fahadı çığır bırya gel-sın!”*** Osmanların kapısı açıktı. İçeriye daldık. Annelerimiz avluda oturmuş birlikte isot temizliyorlardı. İçimden ***“Lüt-füye teyzeler isot çıkarmada galiba biraz geç kalmışlar!”*** diye geçiriyordum.

Osman annesinden ikide bir topu istiyordu. Hiç bu kadar ısrarcı olmamıştı. Osman’ın bu yoğun işin arasında ısrarla topu istemesi Lütfiye Teyze’yi çok üzüyordu.

Annem araya girerek, ***“Lütfiye! Kağ anam kağ! Eliy yaha, ver toplarını, getsınler acığ oynasınlar! Bız de birezım rehet ederih!”*** deyince,

Lütfiye teyze çaresiz, kalkıp topu çardakta sakladığı yerden getirmek zorunda kamıştı. Merdivenlerden inerken, bize de uyarılarda bulunuyordu. ***“Alın bahım! Allah vere bırda oynıyasız ha! İşin kârın içinde olmaz! Gidin zuvahta oynayın! İşallah topıyızın başına da bi iş gele de ben de kurtulum, siz de!”*** dedi ve topu sert bir şekilde yüzümüze doğru fırlattı.

Belli ki Lütfiye teyze çok sinirlenmişti. Osman topu kap-tığı gibi sokağa fırladı. Ardından da ben ve Mehmet, Osman’ın peşinden sokağa çıktık.

Keyfimize diyecek yoktu. Hemen tek kale top oynamaya başladık. Topu pervasızca bir ileri bir geri bir sağa bir sola vurup tepinmeye başladık. Bir ara önümde bulduğum topa öyle bir vurmuşum ki, top havalandı. Yükseldi, yükseldi tepeye dikildi. Ve süzölmeye başladı.

Bütün gözler topun kendisindeydi. Naylon top o an sert esen rüzgârın şiddeti ile havada hafif bir yön değıştirdi ve sonunda topumuz komşumuz olan Saadet Teyzelerin damına gitti.

Hemen kapıyı çalmaya başladık. Ama nafile! Çünkü evde kimsecikler yoktu. Mecbur bekleyecektik. Durumdan Lütfiye Teyze'ye de bahsedemiyorduk. Akşam saatleri yaklaşmıştı. Annemlerin işi bitmiş, etrafı toplamaya başlamışlardı. Biz ise kapının önünde Medine fukaraları gibi oturmuş, Saadet Teyze'nin eve dönmesini bekliyorduk.

Birden köşe başında eşi Münip Amca'nın geldiğini görünce çok sevindik. Münip Amca kapıyı açarken bizler de durumu ona anlatmaya çalışıyorduk.

Münip Amca Sarayönü caddesinde Zincirli Kapı'da arzuhalcilik yapardı. Aydın bir kişiliğe sahipti. Günlük gazete alır, Türkiye gündemini takip ederdi. Ayrıca Hayat Mecmuası abonesi idi. Münip Amca bu gazete ve mecmuaları okuduktan sonra da isteyen komşulara verirdi. Çoğu zaman babam, "Hele get Münip 'Emmi'den böğünkü kazatayı getir" der, biz de hemen koşar o günün gazetesini ve mecmuasını alır babamıza getirirdik.

Eşi Saadet Teyze ile kocaman bi evde otururlardı. Saadet Teyze çok sevimli bir kadındı. Mahalleli ona "Ayaahlı Kazata" derdi. Mahallede her olan bitenden haberdardı. Bir günde en az on onbeş evi ziyaret eder, topladığı haberlerden tüm komşuları haberdar ederdi.

Bu aile de Van'dan Urfa'ya gelip yerleşen muhacirlerdendi. Saadet Teyze'nin, pamuk gibi bembeyaz ve her bir gözü ayrı renkte olan çok güzel bir Van Kedisi vardı. Evin avlusunu, dalları ile bütün avluyu kaplayan kocaman bir incir ağacı süslemekteydi. Zamanı geldiğinde bizler bu ağacı hemen hemen hergün ziyaret eder, dallarına tırmanır, bir kısım incirleri dalından koparıp yer, büyük bir bölümünü de evlerimize götürürdük.

Münip Amca ile Saadet Teyze'nin çocukları yoktu. Yani körocaktular. Yaşları bir hayli ilerlediği için evin temizliği ile de baş edemiyorlardı. İşte bu nedenle evlerinin bir bölümünü kiraya verirlerdi. Münip Amca bunu bilhassa Saadet Teyze yalnız kalmasın, evleri kirlenmesin ve de sıkılmasın diye yapardı.

Bu sevimli ailenin çarşı pazar ihtiyaçlarını çoğu zaman bizler karşıladık. Hemen hemen hergün bakkal ihtiyaçlarını görürdük. Her iki günde bir de iki külek süt içerlerdi. Sütü, evimize yüz metre mesafedeki Çirkin'lerden alırdık. Saadet Teyze de bize bol bol dua ederdi.

Münip Amca, **“Hayrola çocuklar! Bu telaşda ne?”** diye sorunca Osman, **“Topumuz sızın damiyya getti. Bekliyih ki gelsiz. Acih damiyya çıhim topımı alım gelim!”**

Münip Amca gülümseyen gözlerle bizi süzdükten sonra, **“Peki peki! Yalnız Osman gelsin!”** dedi.

Osman bi lahzada topu alıp geldi. Tekrar kaldığımız yerden yine top oynamaya başladık. O kadar dalmıştık ki, bizim dışımızda sokakta olup bitenlerden habersizdik.

Bir ara yanıımızdan, geçen gün gördüğüm o çocukların geçtiğini fark ettim. Hemen topu kucaklayıp kollarımın arasında saklamaya çalıştım.

Bu çocuklar köşeyi dönünceye kadar da topu elimden bırakmadım. Nihayet köşeyi dönüp gözden kayboldular.

Ben hemen topu Osman'a doğru tekmeledikten sonra köşenin başına gelip baktım. Gitmemişlerdi. İçimden "Binnarın getmağa heç niyetleri yoh! Énı sonı topımızı kaçıracaħlar!" diye geçirdim.

İyi niyetli olamadıkları her hallerinden belliydi. İçlerinden geçenleri okuyabiliyordum! Bir ara yine içimden, "**Bize birezim baharlar, soyradana da çekip giderler!**" diye geçirdim.

Nitekim de öyle olmuştu. Ya da ben öyle zannetmiştim. Bir yandan oyuna katılıyorum, öte yandan da aklım hep o çocuklarda idi. Acaba gerçekten çekip gitmiş miydiler? Yoksa köşeye saklanmış, kötü niyetlerini gerçekleştirmek için fırsat mı kolluyorlardı?

Bir ara oyuna o kadar dalmışım ki, o çocukları unuttuvermiştim. Mehmet'in bana doğru çektiği şutu kurtarmaya çalıştığım anda, aniden önümde beliren bir gövdenin topa doğru havalandığını gördüm! Ben adeta yerimde donup kalmıştım! Bu gövde deminden beri köşede gördüğüm o çocuklardan birisinin bedeniydi!

Topu yakalamıştı! Önümde bir an sendeledikten sonra şaşkın bakışlarımız arasında kendisini toparlayan bu çocuk Bidik Meydanı'na doğru koşmaya başladı. Diğer çocuk da onun peşinden koşarak, birkaç saniye içinde gözden kayboldular.

Bizler şoktaydık! Olayı kavramaya çalışıyorduk! Bir müddet öylece kalakaldık. Sonra kendimize geldik. Hep birlikte bağırmalar ve ağlayışlarla çocukların peşlerine düştük.

Çocuk dediğim bu hırsızlar on üç, on dört yaşlarında vardı. Daha biz yolu henüz kıvrırmıştık ki onlar Bidik Meydanı'nın köşesini çoktan dönüvermişti bile.

İçimden, **“Bı enikler kabaltıyı geçip, böyük yola yulaşırlarsa yandıh!”** diye geçirdim.

Çünkü Büyük Yol öyle herkesin gelip geçeceği bir yol değildi. Adamın önünü keserler, nereden geldiğini, nereye gittiğini öğrenmeden yol vermezlerdi. Diklenenlere ise had-dini bildirmek onlarca çok da zor değildi. Adamı bir daha oradan geçmeye tövbe edinceye kadar bir güzel döverlerdi. Dolayısıyla bizler de o mıntıkaya anne ve babamızın haricinde kolay kolay gidemezdik.

Nefes nefese meydana vardık! Ama o çocuklar ortalarda görünmüyordu.

Meydanda oyun oynayan çocuklar bizleri telaşlı ve nefesi kesilmiş halde görünce, ellerinde topla kaçan çocukları kovaladığımızı anlamışlardı. Hep bir ağızdan, **“Topıyızı çalan oğlanlar ha bı terefe kaçtılar!”** diye ihbarda bulunuyorlardı.

Biz gurup olarak Mevlayı’ların Kabaltısı’na doğru yöneldik.

Ataları Mevlevi tarikatına mensup olan “Erdem” ailesi bu sokakta oturdukları için bu kabaltı o ailenin lakabı ile anılırdı. Ve bu kabaltı adeta iki mahalleyi ayıran bir sınır kapısı gibiydi. Bizler kabaltının çıkış ağzına kadar gelip durduk.

Sağa baktık, sola baktık! Hırsızlar sanki yer yarılmış içine girmişlerdi.

Top elden gitmişti. Evet! Naylon top artık yoktu. O sevimli top bundan böyle başkalarının oyuncağı olacaktı. El değiştirmişti.

Her birimiz kabaltının bir duvarına çökmüş birbirimizin yüzüne anlamsız gözlerle bakışıyorduk. Soluk alışlarımız hızlanmış, korkuyla, üzüntünün birbirine karıştığı o dakikalar bana saatler kadar uzun gelmeye başlamıştı. Kalbimin kütür-tüsü adeta kabaltıda yankılanıp duruyordu. Dizlerimde ayağa kalkacak derman da kalmamıştı. Ayaklarım daha doğrusu bütün bedenim tir tir titriyordu.

Bir ara gözlerim Osman'a takıldı. Osman başını iki avucunun arasına almış ağlıyordu. Sonra başını kaldırıp bana baktı. Gözlerini gözlerime dikmiş, sanki bütün suç bendeymiş gibi bana bakıyordu. Dudaklarımın titrediğini görüyordum! Bakışlarımı hemen başka yöne çevirdim.

Mehmet de ağlıyordu! Sıra bana gelmek üzere idi. Boğazımın düğümlendiğini, gözlerimin yandığını hissediyordum! Birden ben de hıçkırıklara boğuldum. Hepimiz ağlıyorduk!

Topu alan çocuklar sınırı geçmiş, belki de çoktan çift kale maçına başlamışlardı bile. Ben kendimi toparlayarak Büyük Yol'un bir aşığına bir de yukarı tarafına son bir defa baktım. Yoklardı!

Kabaltının sağında Gözoğulları'nın fırını vardı. Bazen "Su Meydanı"ndaki fırının kapalı olduğu pazar günlerinde, abimle gelip burada kuyruğa girerek ekmek alıyorduk. Dolayısıyla fırında, tezgâhta oturan Mehmet Gözoğlu Abi bizi tanıyordu!

Beni görünce yanımıza gelerek, "**Baboş niye ağlıyorsan? Noldı siye béle?**" diye sordu.

Ben, "**Sızın mehleyizden iki tene enik topımızı kaçırdı!**" deyince, "**Vay nammışızlar vay!**" diye tepki gösterdi. Ardından da, "**Hadé hadé! Ağlamayın! Yeri gidin eviyeze! Ahşam üstü şındı bi de üstechellik dayah mayah yırsız! Yassabır Ya Allah! Yeriyn hade yeryıyn! Caniyızı sıhmayın!**" diye söyleyerek içeriye girdi.

Bizler çaresiz, birbirimizin yüzüne bakarak yönümüzü geldiğimiz tarafa dönderdik. Başımız aşağıda, yere düşen gözyaşlarımızı çiğneyerek sokağımıza geldik.

Osmanların kapısının önüne çöktüverdik. Osman'ın bana kötü kötü bakması beni daha da kokutuyordu. Sanki bütün suç üzerime yüklenecek gibiydi. Bakışlarımı ondan kaçırmaya çalıştığım an öfkeli sesi ile irkildim. **“Topı ögde hoplyıp tut-saydiy bu iş başımıza gelmezdi! Şındı ben anama, babama ne deyacağam. Éynım beni öldürürler!”**

Osman'ın bu sözleri yüreğime kor gibi yapışıp kalmıştı. Aylardır içimi kemiren topun başına gelebilecek bir musibet umduğumdan daha berbat bir sonla noktalanmıştı.

Ağlayan gözlerim ve yüreğimden kopan hıçkırıklarla evimizin yolunu tuttum. Tetirbeye girdim. Bu halimle eve girecek durumda değildim. Anneme ne söyleyeceğimi, suçun ben de olmadığını ispatlamam için, düşünmeye ve zamana ihtiyacım vardı.

Sonunda kendimi toparladım. Yüzümü gözümü gömleğimin koluna sildim. Tam kapıyı çalmaya hazırlanıyordum ki,

Bir elin, bedenimi kuvvetlice salladığımı hissettim. İrkildim, yerimden fırlayıp etrafa aval aval bakmaya başladım. Aman Allah'ım! Annem başucumdaydı! Ben ise yataktaydım! Hem de kerevetin üzerinde! İçimden, **“Az önce sokaktaydım. Oysa şimdi kerevetteyim!”** diye söylendim.

Olup bitene bir anlam vermeye çalışıyordum. Sersem gibiydim. Elimle yüzümü yokladım. Gözyaşlarım hala kurumamıştı. Başucumda annem duruyordu. Kardeşlerimin avludan sesleri geliyordu. Adeta şoktaydım.

Annem,

-Oğlum her mı? Cin çarpmış kimin bir sağa bi sola baħıp duriysan! Bayaħtan beri, kerevitte bi o yanı, bi bı yanı dönüp

durdiy! Diş mı gördiy? Niye éle korhmışsan? Çoğ mı kötü bi diş gördiy? diye sormaktaydı.

Ben hala şaşkınlık içesindeydim! Evet! Ben evdeydim ve kerevitte uzanmış haldeydim. Demek ki, bu vaziyette tahminen üç saat kadar uyuya kalmıştım. Hava kararmak üzere idi. Ben uykuda iken annem rüya gördüğümü hissetmiş, beni o korkunç rüyadan uyandırıp kurtarmak istemişti.

Uzandığım yerden bir türlü kalkamıyordum. Yaşadıklarım bir anlam vermeye çalışıyordum.

Anneme,

-Anne! Şındı sebbeh mı, yoğsam ağşam mı? diye sordum.

-Körrolma! Sen hela yatıy mısan? Kağ hade kağ! deyince bu defa da,

-Sen Lütfiye Teyzegilde degil mıydı? Onnarda isot paklamı midiz?

Annem,

-Oğlum ne Lütfiye'sı! Ne isodı? Kağ hadé kağ! Şındı babay gelır! dedi.

Annemin bu cevapları ve kızgınlığı karşısında iyiden iyiye kafam karıştı.

Kendi kendime, **“Allah Allah! La ben birez evvel Osman'gilden birabar zuvahta top onamiydım mı? Topımızı kaçırmadılar mı? Anam da Lütfiye teyzelerde degil mıdı?”** diye sormaya devam ediyordum.

Sonra anneme dönüp tekrar,

-Anne! Esseğ deyem lé! Sen birez evvel Osman'gılın evinde degil mıdı? Bız de zuvahta top oynamıdığ mı? Sız de isot pakliydz! diye sorunca, annem şaşkın şaşkın yüzüme baktı ve daha bir öfkeyle,

-Ulan! Sen hela uyanmıy mı? Gebermiyesıccé! Yoğsam delı mı oldiy? Kağ deyem siye! Bennen oynımısın! Sızde bi lafı kırğ kere mi sölyecağam! Hade eliy sıfatıy yağa!

Yeter ha! Ayıl ayıl! Şındı babay gelir, siye top mop nedir gösterdir o zaman! dedi ve popoma şiddetli bir şaplak atıp hızlıca avluya indi.

Bu sözlerin ve yediğim dürtmenin ardından artık şüphem kalmamıştı. Demek o yaşadıklarım, o korku dolu anlar bir rüyaymış! Doğru ya! Ben öğlenden sonra Celal abimlere gelmiş, limon şurubu içmiş, sonra da damdan geçerek eve gelmişim! Ve divana uzanıp yatmışım.

Kendimi tutamayıp. **“Yaşasın! Demah gördüklarımın heppısı diş’muş! Demah biz top oynamiydih! Demah topumuzu kimseler kaçırmamıştı! Oh be! Amma da kötü bi diş görmüşem ha!”** diye var gücümle bağırıyaya başladım.

Kardeşlerim anlamsız gözlerle bana bakıyordu. Benim keyfim o an paşalarda bile yoktu. O yaşa gelinceye kadar mutluluğun tadına hiç bu kadar varamamışım.

Ve o inanılmaz duyguyu o anki sevincimi pıt pıt atan kalbimle paylaştım... Bir sıçrayışta kerevetten atladım. Kapıya doğru koştum. Kapıyı açtığım gibi soluğu Osmanların kapısında aldım. Gördüklerimin bir rüya olduğundan emin olmalıydım. Kapıyı yumruklamaya başladım.

Bir iki dakika sonra Osman karşımdaydı. Avluya baktığımda Mehmet ile Ali’yi naylon topla oynarlarken gördüm. Ben sevincimden ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Adeta dilim tutulmuştu! Bir müddet birbirimize öylece bakışıp durduk. Sonra birden kendime geldim. Tekrar koşar adımlarla eve dönerken Osman arkamdan bağırıyordu,

-La Fahaaat! ... Oğlım deli mı oldiiiy? Aħşam üzeri noldı siye? Cin mı gördiy laa!

O an sanki bedenim bende değildi. Ruhum ise sevinçten havalarda uçuyordu. Tam tetirbeye girecekken dönüp Osman’a baktım.

Osman,

-Niye kaçıysan? Gel top oynıyah gel! Daha babam gelmedi! diye bağırıyordu.

Ben daha durur muyum? Cevap vermeden hemen kendimi eve attım.

O an içimden, **“Bi daha laylon topnan oynamah mı? töbeler olsun!”** diye geçirdim ve bir de yemin ettim. Ardından da **“Çapıt top benim neyime yetmiy! Hoplamıy!... Zıplamıy!... Aha bi de patlamıy! Hem onun hırhızı da yoh! Kimse onu çalmağ da istemez! Hem çalsalar da nolır ki? Bi tene daha tikerem!”** diye söylendim. Tetirbeye girdim. Kapıyı çalmaya başladım. Kapının açılmasını beklerken, arkamdan gelen ayakseslerini duydum. Dönüp baktığımda babamla göz göze geldim.

Babam,

-Ulan sen bı seette hela zuvahta mısan? diye sorunca,

-Annem beni Lütfiye teyzegile yollamıştı! Onun üçün zuvahtayam! diye hemen tatlı bir yalan uydurdum.

Babam, beline bağladığı ipin ucundaki mandalı kapının üst tarafındaki deliğe sokuşturup kapıyı açtı.

Akşam olmuş bütün aile sofranın başına oturmuştuk. Kaşıklarımız, annemin pişirdiği ekmeğe aşına bir dalıp bir çıkmaya başladı. O yaşıma kadar aile sofrasından ve yediğimiz ekmeğe aşından böylesine güzel bir lezzet almamıştım.

Ekmeğe aşını da bu yüzden çok sevmişimdir. Yıllarca her fırsatta, yaz kış demeden anacığımıza, **“Anne bize ne zaman ekmeğe aşı yapıysan?”** diye sorup durmuşumdur.

Evet, gördüğüm bir rüya idi... İşte ben, bu rüyanın ardından, o yıl yeni arkadaşlarla yeni bir okula ve yeni bir sınıfa, büyük bir sevinçle başlayacaktım.

Bu rüyayı, yüce Allah’ın çocuksu yüreğime nakşettiği eşsiz bir hatıra olarak yıllarca zihnimde güzel bir anı olarak ta-

şıdım. Ve ben bu güzelim anılarımı şü an paylaşmaktan, geçmişteki Urfa'yı size yaşatmaktan, çocukluk günlerimde duyduğum sevinci ve mutluluğu sizlerle bir kez daha yaşamaktan dolayı çok... çok... çok bahtiyarım!

KİTAPTA GEÇEN
URFA AĞZI SÖZCÜKLER

Acığ: Azıcık
Ağbatı: Darısı
Ağırı: Sonunda
Ağtar ağacı: Sac ekmeğini
evirip çeviren tahta alet.
Alıç: Fındık büyüklüğünde
sarı renkte bir meyve
Amanat: Emanet
Annep: Bordo renkli fındık
büyüklüğünde meyve
Aparın: Götürün
Araşçın: Yünden örülmüş
namaz takkesi
Arap yağı: Sadeyağ, koyun
yağı
Aropa: Avrupa
Asbab arhası: Damat elbi-
sesinin gelin evinden geti-
rilmesi
Avurd: Ağzın her iki yan
boşluğu
Aynarlı: Anlarız
Ayı şadı mı oyniy: Urfa ağ-
zında palyaço, soytarı anla-
mında kullanılan bir deyim.
Aynatmağ: Anlatmak
Baco: Bacı
Bağıyızda: Bağınızda

Bahça: Bahçe
Barmağ: Parmak
Barmağçalı: Pencere kor-
kuluğu
Barmil: Büyük sac bidon
Bastılı: Pestil
Bayahtan: Demin
Bayrım: Bari
Bazlamaç: Sac ekmeğinin
küçük boyu
Bazrakı: Kuyularda yaşa-
yan sümüklü böcek benzeri
bir sürüngen
Behteniz: Maydanoz
Beklım: Belki
Belım buhnım kırıldı: Çok
çok yoruldu, öldüm bit-
tim
Bıldır: Geçen sene
Bılmece: Bılmece
Bınnan: Bununla
Bırya: Buraya
Bıyanbalı: Meyan köktün-
den elde edilen şerbet
Bıbı: Hala
Bı: Bir
Bırabar: Beraber

Bişe: Hamurdan yapılan,
pekmeze banılarak yenen
bir tatlı çeşidi.
Bişéki: Hâlbuki hal bu hal
ki
Bıyan: Meyan bitkisi
Boğım: Bölüm, parça
Böğın: Bugün
Böğınki: Bugünkü
Bööçik: Böcek
Böyük: Büyük
Buğça: Bohça
Büküm: Deste, katlanıp,
düzenlenmiş pestil için kul-
lanılır
Camhana: Avlulu evlerde
duvarın içine gömülü yük-
lük, büyük niş.
Camsire: Parlak bir kumaş
türü
Cavan: Tahtadan oyulmuş
havan
Celan: Ceylan
Cemel: Damları çevreleyen
bir iki metre yüksekliğin-
deki duvar
Ceng etmağ: Tartışmak, ha-
fif kavgalı münakaşa etmek
Cıhsıtmağ: Aşırı derecede
yaramazlık yapmak
Cincih gülle: Cam bilye,
misket
Cuğabı: Cevabı
Cuğap etmağ: Olumsuz ce-
vap

Cuğap: Cevap
Curın: Taştan oyulmuş kü-
çük havuz
Cümo: Cuma, Erkek adı
(kabaca)
Cüng: Kapalı mekânlarda
iki duvarın kesiştiği alan
Çanağ: Porselen tabak,
yassı bir kaba sığacak ka-
dar aş, yemek “Bir çanak
yemek yedim”
Çangal: Demirden yapılmış
eğrice
Çapıt çul: Eski bezlerin ke-
silerek işlenip çul haline
getirilmesi
Çapıt: Bez
Çarhelka: Çepe çevre
Çara: Çare
Çardağ: Çardak
Çarpana: Yırtık pırtık ayak-
kabı
Çekçegılı: Kareli
Çekçek: Üzüm suyundan
ve un karışımından yapılan
kibrit kutusu ebadında bir
sıra tatlısı
Çenet: Kapı ve pencere ka-
nadı
Çenge: Çene
Çénem: Küçükük, çiğnene-
cek kadar olan sakız par-
çası

Çelle hore: İşe yaramaz,
kötü giyinen, kirli pis gezen
adam
Çeşme: Tuvalet
Çete Bayramı: Urfa'nın
kurtuluş bayramına verilen
diğer bir isim
Çıbıh: Çubuk
Çıriy yandır: Işığы yak
Çığ: Kendir bitkisinin kuru-
tulmuş çubuğı
Çığır: Çağır
Çıharı: Dışarı
Çıhın: Ufak bohça, çıkın
Çillek: Maymun iştahlı
Çilpanmah: Soyunmak
Çındır: Etin sinir kısmı ya
da şahıslar için kullanılan
çevik, atik, atletik anla-
mında
Çıngı: Kıvılcım
Çıngırdar: Çınlar
Çıra: Kitaptaki anlamı
elektrik
Çırpı: Asmanın kurutulmuş
ince dalları
Çırtıklı: Kenarı şekillenmiş,
büzülmüş bakır sahan
Çimerlerdi: Yüzerlerdi
Çin: Omuz
Çingo: Çinko
Çinine: Omuzuna
Çizgi oyunu:
Çoğ: Birden fazla, çok

Çömçe: Bakırdan yapılmış
kepçe
Çüt: Çift, iki adet
Dabbahhāna: Deri işlenen
iş yeri, atölye
Dadımlıh: Tadına bakılacak
kadar küçük miktarda ye-
mek, tadımlık
Dağdağān: Nohut büyüklü-
ğünde çekirdekli bir meyve
Dam dellalı: Gezici em-
lakçı
Daraba: Dükkān kepengi
Daşçı eşşegı: Taş taşıyan
eşşeklere verilen ad
Dayza: Teyze
Deeler: Dualar, Allahais-
marladık
Degırmı: Yuvarlak, daire
şeklinde
Deheb: Edep, ahlak, usül
Dehfе: Defa
Dehfeki: Bu seferki
Dehre: Ağaç dallarını ke-
sip, küçük parçalar haline
getirmek için kullanılan,
satıra benzeyen bir alet.
Değke: Dakika
Deleme: Topaç
Demlegı: Bir tür deri hasta-
lığı
Deregine: Çekmecesine
Derek: Çekmece
Destı: Testi

Deşilmiş: Haddinden fazla yemek yiyenlere söylenen bir söz
Dezgağ: Tezgağ
Dıbbıh: Ele bulaşan her türlü tatlı artığı
Digdigiş: Şakadan kavgaya tutuşmak
Dinner: Dinler
Diş: Ruya
Divar: Duvar
Dolap: Bayramlarda çocukların bindiği tahta dönme dolap
Dolam: Defa
Dorgama: Doğrama
Dögmeç: Kuru sac (ev) ekmeği, peynir, domates, isot, kuru soğan ve maydanozun susuz yoğrulmasından oluşan ve herkesin severek yediği kolay ve pratik bir ara öğün çeşidi.
Doyımlıh: Doyacak kadar yemek. Çok miktarda yemek ölçüsü
Dü'eler: Hoşçakal
Dürmik: Dürüm
'Ebdeshana: Tuvalet
'Ecebe: Acaba
'Ecele: Acele
'Ecır: Salatalığa benzeyen üzerinde çizgileri olan yeşil bir sebze

'Ecırlı pısık: Tüyleri ecire benzeyen çizgilerle yaratılmış kedi cinsi
'Ecızdıh: Bıktık, usandık
'Edrehmen: Abdurrahman
Éhram: Kadınların kullandığı yünden işlenmiş bir başörtüsü
'Ekke tökke: Yaşından büyük gösteren, iri yarı
'Ekeza: Baston, ek aza
'Ekıt: Akide
Elboş: Çocuk oyunlarında birinci başlayan kişiye söylenen bir tanımlama
Éle: Öyle
'Eli: Ali
Elle'em: Herhalde
Emecek: Tenekeden yapılmış emerek dondurmaya yeme aleti
Enik: Yaramaz çocuklar için kullanılan argo sözcük
Enıklı: Avlulu evlerin büyük sokak kapılarının küçük girişi (yaya girişi)
'Ennep: Kırmızı renkte üzüm tanesi büyüklüğünde bir meyve
Erbee: Çarşamba (arapça)
'Eriş: Asma
'Erzele: Ağaçtan yapılmış asma çatı
'Erzele gülü: Sarmaşık türü, yedi veren bir gül çeşidi.

Erzıkırık: Namusuz (Şakadan çocuklara söylenen bir deyim)
Esseh: Sahi, gerçek
Esved: Korkuya iyi gelen aktarlarda satılan bir bitki
Eşır aş: Aşure
Eşkere: Açık açık, aleni
Eşkosın: Aşkolsun
Etebe: Avlulu evlerde kapıönündeki yek pare taş
Etı lotı: Yemeğin en lezzetli kısmı
Eyal: Avrat, kadın
Eyarla: Ayarla
Eyarsız: (Argo) ahlakı bozuk
Eyıp: Ayıp
Eyvan: Avlulu evlerde iki oda arasındaki yazlık oturma alanı
Ferık: Vazgeç
Fırengi: Kapıların arkasına monte edilmiş demir düzene, sürgü
Fırt: İsbet ettirmemek, hedefi vuramamak
Fıta: Eskiden genç kızların başlarına ve bedenlerine örttükleri desenli bez, ayrıca hamamlarda ve evlerde havlu yerine kullanılan çeşitli boyutlarda yumuşak desenli pamuklu bez.
Firdolayı: Çepeçevre

Frenk könegi: Yakalı gömlek
Frenk: Domates
Gah: Pencere dibi, denizlik
Gedemeç, geremeç: Avlulu evlerde odaların girişinde ayakkabıların çıkarıldığı alan
Geh: Bazen, Kâh
Gelincik: Göz kapaklarında oluşan bir hastalık
Gennere: Kendilerine
Germeç: Damlarda çamaşır asılan tel ya da ip
Germeç ağacı: Germeci daha yukarıya kaldırmak için kullanılan sırık, mertek
Ges: Çamaşır
Ğeyrı mümkün: Mümkün olmayan
Gidi mı: Gideyim mi?
Gırmı: Yirmi
Gırmışer: Yirmişer (adet)
Gözyassı: İştten kaçan, sıvışan
Hah: Başkası, el âlem, yabancı
Haho: İmdat
Halbır: Kalbur
Haral: Kalın iplikten örülmüş genişçuval, torba
Has: Marul
Haşa: Kendir lifinden işlenmiş büyük çuval

Haşhaş keşke: Nohut mayası kullanılarak yapılan simit
Haşlamayın: Harcamayın
Haşlıyasan: Harcayasın
Haıra: Kere, defa
Hazarladı: Azarladı
Heberçihecce: Söz taşıyan kimselere verilen ad. Çekirgeye benzeyen kırmızı renkli bir hayvan
Hebümelik: Tuz, pul biber, limon tuzu, kuru nane karışımı mayhoş bir çocuk yiyeceği
Hedemliheşemli: Güzel giyinmiş, özenli giyinmiş
Hedik: Kaynamış buğday
Heşkeleşmağ: Boğuşmak
Hehaltà: Kahkaha
Heket: Hikâye
Heketlemağ: Hikâye etmek
Hekkiy helal et: Hakkını helal et
Hela: Doğru vallahi
Hellavé: Kalitesiz gri renkte pamuklu kumaş.
Helbihal: Allahu âlem, kolay kolay
Helbiki: Hâlbuki
Helfe: Hademe, müstahdem, kalfa
Helım: Vaktim, takatim
Hembal: Hamal
Hemis: Perşembe (Arapça)

Henek: Şaka
Henekleşmağ: Şakalaşmak
Her mi: Hayır mı? Hayrola?
Herefenelerde: Ortaklaşa yapılan yemeklerde kullanılan bir sözcük
Herine: Hayırına
Heriye: Hayırına
Herli: Hayırlı
Hetı kopmağ: Yüreği kopmak, çok korkmak
Hetımız: Yüreğimiz
Herslenmek: Hırslanmak, üzülmek, morali bozulmak
Hevruz: Lazımlık
Heyat: Avlu
Heyifını: Öcünü
Heziran: İnce baston
Hezvel: Odun kömürünün ufalanmış hali
Hılt: Soğuktan etkilenen ayak ya da ellerin aniden ateşe karşı tutulması sonucu oluşan, şiddetli kaşıntıya sebep olan bir çeşit mantar türü
Hımsımağ: Kokuşmak
Hırhana: Bir sürü insan, kalabalık anlamında
Hırheşsek: İşe yaramayan eşyalar ya daçalıçırpı anlamına da gelen
Hırtlegımı: Boğazımı

Hısım: Soyları bir olan,
aralarında kan bağı bulunan
ya da evlilik yoluyla arala-
rında bağ oluşmuş olanlar-
dan her biri.

Hıcap: Tenekeden yapılmış
üçgen şeklinde, içersinde
yazılmış dua bulunan
muska muhafazası

Him komşu: Duvarı ortak
olan komşuluk

Him: Duvar, bina temeli
Himi dimi: Yitiği en umul-
madık yerde arama. Her
köşe bucağa bakma

Hoplamiy: Zıplamıyor

Hurç: Büyük heybe, kalın
bezden yapılmış torba

Huva: Bir nevi rüşvet ya da
haraç

Idıllı kıdıllı: Allı renkli
özenli giyinmiş

İfacıh: Küçükçük

İfaḥ: Küçük

İlinçağ: Bebekler için oda
içersine yatay olarak kurul-
muş salıncak

İndeççi: Düğün çağırıcısı

İngiltı: İnlene sırasında çı-
kan sesin adı

İngildedı: İnledi

İnhisar tütünü: Tekel tütünü

İptida: Önce

İsnain: Pazartesi

İsot: Biber, pul biber

İtirmek: Kaybetmek

İtik: Kayıp

İtikledi: İteledi

İzar: Beyaz pamuklu kumaş

Kab örtülü: Tonoz kaplı

Kabaltı: Sokaklarda ya da
iç mekânlarda kesme taştan
örülmüş beşik ya da tonoz
kemer

Kabara mılı: Başı piramit
ya da konik şeklindeki çivi

Kaḥaḥ: Kalkalım

Kaḥım: Kalkayım

Kaḥın: Kalkın

Kaḥiy: Kalkıyor

Çömçe gelin: Anadolu'da
ilkel kukla oyununa verilen
ad.

Kaḥkız: Bire kız

Kalaboynı: Kale eteği

Kamka: Ağaç yongası

Kan kırret: Urfa'da gülle

oyunundaki dördüncü

oyuncu ya verilen ad

Karaḥevuç: Çörek otu

Karlamaç: Karsambaç,

Karla pekmezin karıştırıl-
ması ile oluşan bir tatlı

Kavırğa: Ateşte kavrulmuş

tahıl çeşitlerinden oluşan

eğlencelik

Kaviriyken: Kavururken

Kavum: Uzak akraba

Kazı: Gaz yağını

Ke: Bire, hele

Kebbat: Sınırlı sayıda da olsa Şanlıurfa yöresinde yetişmektedir. Bergomat meyvesi, turunçgiller ailesindedir, şekil olarak ise büyük, pütürlü, şekli bozuk turunçillerden acı bir meyve

Kéfcı: Müptela, bağımlı

Kéfleri: Keyifleri

Kehke bezi: Kehkelerin de üzerine örtülen kalınca beyaz pamuklu bez.

Kehke: Simit

Kelleçı Çayı: Urfa'da deri yıkanan, Halilürrahman Gölü'nün uzantısı olan akarsu

Kem eyar: Ayarsız, çocuklar için kullanılan şaka içeren argo bir sözcük

Keñne: Cam parçası

Keñne: Karne

Keñtik: Küçük çıkıntı, miktar ölçüsü

Kestenkele: Kertenkele

Keyme: Kadınlar hamamında iç hizmetlere bakan kadın

Keypırme: Bırakma

Keypısız: Korkusuz,

Keñdde: Ufak bir parça

Kıfte legenı: Urfa'da Çiğköftenin yoğrulduğu bakır leğen

Kılefet: Boyu posu, endamı, duruşu

Kılfetiznen: Aile efradınızdan

Keñret: Urfa'da gülle oyununda üçüncü sıraya yerleşen oyuncu

Kıt kenet: Zar zor geçinmek

Kıymalı: Lahmacun

Kızdırma: Ateşlenme

Kıldan: hamama giden kadınların yüzlerine ve saçlarına sürdükleri kil, kese, lif, sabun, tarak ve ziynet eşyalarının konulduğu kulplu elips biçiminde tenek kutu.

Koka: Deriden ya da araba lastiğinden yapılmış kuyukovası

Kollıtas: Bakırdan yapılmış uzunca kollu büyük derin kepe

Konşı: Komşu

Kor: Koyar, bırakır

Korıñ suyu: Koruğün ezilmesi ile elde edilen suyu

Korıñ: Olmamış üzüm

Koza: Urfa'da oynanan oyunda yere dikilen taş.

Köneğı keten: Romanda ketenden biçilmiş gömlek anlamında

Kör elo: Kör Ali (Urfa'da uyku bastırma halinde söylenen bir deyim)
Körlüğü kefinli: Ölüm anı ya da ölümden sonrası için biriktirilmiş para ya da eşya
Kubban: Kurban
Kudırma: Azgınlaşmak
Kufa: İçersine üzüm, incir, fıstık gibi meyve konulan dallardan yapılmış küçük sepet
Kullétan: Dar, ufak "Argo"
Kulıncım: Sırtım
Kulıncı: Sırt
Kuşhana: Ağzı kapaklı bir çeşit bakır kap
Kualadı: Kovaladı
Külbaşıya: aniden ve istenmedik bir olay karşısında söylenerek verilen bir tepki.
Bir çeşit yazıklanma, esef hali.
Küllük: Kül ile suyun karıştırılıp çamaşır yıkamada kullanılan suyun depolandığı taş havuzcuk
Külek: Tahtadan yapılmış süt ya da yoğurt kabı. Ayrıca Urfa'da süt için kullanılan bir litre değerinde ölçü kabı
Küncü: Susam
Küncülü: Susamlı

Küpe kilitli: Asma kilitli
Küttik: Tahtadan yapılmış oturak
Leblebçi: Urfa'da beleşçi anlamında
Lehza: An, bir an
Leymun şurubu: Limon şurubu
Lemun: Limon
Lenger: Büyük, yayvan bakır kap
Leyli: Salıncak
Leyliçi: Salıncakçı
Lıklıkı: İçli köftenin iç yağı ile yapılmış hali
Loğdır ağacı: Dam düzlemde kullanılan silindirik taşın çekiçi düzeneği
Lolaz: Börülce
Lökye şıtılı: Menekşe dalı
Löüp Möüp: Alavere, dala vere
Lülligin: Hamamda suyun aktığı taş oluk
Mabalını: Vebalini
Madar begırı: Sürekli aynı işi yapan kişiler için söylenilir
Madar: Kaynamış bulgurun, susamın kabuğundan ayrıldığı iş yeri.
Mahana: Bahane
Marhama: Büyük mendil

Masmağana: Urfa’da tarihi bir bina “Basmahane”, ayrıca pamuklu kumaş üzerine motiflerin basıldığı atölye

Matara: Askerlerin, izcilerin kullandığı tenekeden, bakırdan, alüminyumdan yapılmış su kabı

Me’dem: Midem

Mecmek şorbası: Mercimek çorbası

Meñle: Mahalle

Meñrım: Mahrum

Meñsım: Mazlum çocuk, çocuk

Melhefe: Yorganın desenli yüz örtüsünün ters tarafına dikilen beyaz pamuklu bez

Melles: Kevgir, delikli kepeç

Mertek: Direk

Meñhelil: Mevlidi Halil Camii, Dergâh

Mezekki sakızı: Damla sakızı

Mıñ: Çivi

Mıtıl: içine yün ya da pamuk doldurulan beyaz bezden yastık ya da yorgan kılfı

Mıtılını: mitilini

Mibar: Pazara yeni gelen taze meyve, sebze

Mibarek: Mübarek

Mikyat: Gözetmek, korumak (mukayyet olmak)

Muhummat: Abartmak, her işi zora koşmak

Mukeşşer: Nohutun ıslatılarak kabuğundan ayrılmış hali

Nağara: Davul

Nahayatında: Sonunda

Nağoş: Hoş değil

Nakıl: Bu defa, bu sefer

Nakış tahtası: üzerinde cenaze yıkanan yüksek kerevit

Nar hılfı: Nar ağacının ince dalı

Natır: Hamamda çalışan, müşterinin eşyasını getirip götüreren kadın.

Neğne: Nane

Neñıt: Büyük kesme taş

Nettihsa: Ne yaptıysak ne ettiyse

Niniy: Ne yapıyor

Nişe: Nişasta

Not: Kâğıt para, lira

Nutkı: Dili

Nümro: Numara

Oğındırmağ: Sürekli ve hızlı döndürmek

Oğınmağ: Ağrıdan, sızıdan yerde debelenmek

Oñıdığı: Okuduğu

Oñınanaçin: Okunana kadar

Ondéleçı: Bayan kuaför
Ortadayken: Ortada iken
Otıracağ: Avlulu evlerde odalardan her birinin adı
Otırağ: Bebelerin kaka yapmaya alıştırdıkları tahta düzenek
Öfelemağ: Ovalamak
Öğde: Önce
Öğine: Önüne
Öğlik: Önlük
Öle: Öğlen vakti
Öleçı: Öğlenci
Öliye keder: Öğlene kadar
Öliye: Ölü evine gitmek
Pakkır: Bakır
Paklamimidiyiz: Temizlemiyor muydunuz?
Paklanguç: Üçgen katlama şekli
Palıza: Nişastadan yapılan bir çeşit tatlı, bici bici
Pambığ kömesi: Has pamuk yumağı
Pambığlışeker: Pamuklu şeker
Pantol: Pantolon
Pat pat: Patlamış mısır
Peğkem: Kuvvetli
Peğkemce: Kuvvetlice
Pendır: Peynir
Penjin: Benzin (Meczup'un ifadesi)
Perk: Sert, katı

Péste: Misket oyununda yere dikilen düğmeler ya da paralar
Péyik: Pantolon ya da pijamanın bacak arasına konulan üçgen parça
Pırpırım: Semizotu
Pırtık: Küçük, küçücük
Picama: Pijama
Poğ embarı: Septik çukur
Poğçı: Fosseptik çukurunu temizleyen kimse
Potın: Potin
Pöççik: İzmarit
Puca kesmişti: Üşümüştü, soğuktan uyuşmuştu
Pul: Düğme
Puş: Yabani buğday sapı
Ras: Rast, rast gitme anlamında
Rıza: Duvara çakılan çanğal
Riki: Birileri ile devamlı didişme, "Derdi benimle, bütün problemi benimle" manasında
Sağtiyan: Tabaklanarak boyanmış ve cilalanmış keçi derisi.
Saka: Su taşıyan kişiye da sacdan yapılmış su kabına verilen ad
Samsağ: Sarmısak
Sapkana: Görülmüş şeylerden değil anlamında

Savih: Soğuk
Savımağ: Soğumak
Savır: Soğur
Sedalarına: Seslerine
Sebbehin zottığı: Sabahın en erken vakti
Se'ed: Saat
Seheb: Sahip
Sehen: Bakırdan yapılmış sahan, yemek kabı
Seher: Gece yarısı, oruca başlama zamanı
Şeherliş: Sahur yenmek için hazırlanan nevale
Seklim: Mesela, farzı mahal
Selle: Puştan örülmüş kulp-suz yassı geniş sepet
Sep: Arapça Cumartesi
Seray: Saray
Serét: Seyret
Serinç: Sarnıç
Sıfat: Yüz, çehre
Sıfatına: Suratına, yüzüne
Sıhım: Bir avuç büyüklüğünde sıkılmış yumuşak nesne
Sıle: Dolusunca, ağzına kadar dolu
Sını: Sini
Sıpirge: Süpürge
Sırfa: Sofra

Sırğa: Eşek palanının üzerine atılarak iki yana sarkıtılan geniş cepleri bulunan çul
Sırf: Azad olmak, tatile girmek
Sıtıl: Kova
Sıttar: Allah esirgeye
Sıvazladı: Ovaladı
Solıhlanma: Soluklanma, dinlenme
Soyha: Ölen kimsenin geriye kalan giysileri, tüm eşyaları
Soyra: Sonra
Soyradana: Sonrasında
Söle: Söyle
Supha: Düğünün ardından misafirlere verilen yemek (zerde-pilav-kaburğa-pilav) gibi.
Su ibrığı: İbrik
Sucıh: Cevizli, fıstıklı, pekmezden yapılan tatlı
Sülehye: Sürahi
Sümyeden: Tahmini, görmeden, etmeden
Süphe: Urfa'da düğün yemeği
Süzek: Büyük boy süzgeç
Şegirt: Çırak
Şegre: Şehriye
Şekkal: Eski ayakkabı, çarpana
Şertim: Şartım

Şetan küllehi: Çocukların kışın başına giydikleri yünden yapılmış konik başlık
Şorlaḥ: Tuzlu yiyecek
Tabiḥ: Atık suların açıktan aktığı ark
Taḥım: Adet, tayfa, miktar ölçüsü ya da yürek, dalak, böbrek ve ciğerin fırına atılmış, pişirilmiş hali.
Taḡar: Kunduracıların köseleyi su ile yumuşattıkları kap
Taka: Pencere
Tandır: Kışın ısınmak için, alçak bir masanın altına mangal konulup üstüne yorgan örtülerek yapılan ısıtma düzeneği
Tandırılıḥ: Avlulu evlerde mutfaḡa verilen ad
Taplama: Merdane kullanmadan hamurun elle bastırılmak sureti ile açılıp pişirilmiş kabartma ekmek
Tarıf: Tandırın içine konulan toprak kap
Taylıḥ: Sebze ve meyve konulan büyük sepet.
Tay olma: Dalaşma, ilişme
Teḡmir: Tamir
Teḡmillı: Sabırlı
Temir: Demir
Tenike: Teneke

Tepilmışsen: Sıkışmışsın, büzülmüşsün
Teppigi: Tekmeyi
Teptı: Sıkıştırdı, sokuşturdu
Téşt: Büyük boy bakır leğen
Tetırbe: Çıkamaz Sokak
Tımın: Yirmi üç kiloluk tahıl ölçeği.
Tırıntaz: Aşırı titiz, düzenli
Tırtılı kıfte: Bulgurdan yoḡrulan yuvarlama ile et ve nohutun da kullanıldığı Urfa'ya özgü sulu bir yemek
Tırréfe: Alınan
Tık atmah: Bilya ile hedefi vurmak için maharetle yapılan bir hareket
Tike: Parça, et parçacığı
Tikildi: Dikildi, karşısına dikilmek
Tikilmiş: Karşısına dikilmiş
Topaḥ: Yumruk büyüklüğünde, toparlak, yuvarlak
Topalaḥ: Karın ağrısı için kullanılan bir bitki
Topḡana: Mayalı kabartma ekmek
Toy: Düğün
Tozçı: Çöpçü
Toḡlı: Bir yaşına basmış erkek kuzu

Tuluḡ: Koyun, keçi, sığır derisinden yapılan içine sıvı gıdalar konulan deri kap
Tutırıḡ: Ateşin kolayca tutuştuşmasını sağlayan ağaç yongaları
Tüken: Dükkân
Tuman: İç çamaşır, kilot, şort
Ustanbıl: İstanbul
Üçin: İçin
Ülbe: Ağaçtan yapılmış içersine yoğurt, pekmez, peynir, bazende tütün konulan yuvarlak kulpsuz kap
Ümürlü: Ömürlü
Ünnetmaḡ: Bağırtmak
Üregi telesmaḡ: Yüreği ezilmek
Üregim: Yüreğim
Ürime: Yırtınma, bağırıp çağırma
Üskelteraḡ: Yükselterek
Üskire: Büyük su tası, su kabı
Üsteçellik: Üstüne üstlük
Utıysız: Kazanıyorsunuz
Üz görümlüği: Zifaf gecesi damadınıduvağı açarken geline sunduğu hediye
Üzını: Yüzünü
Üzı suyu: Her şeyi ile keyifle bir şeyi yemek ya da yapmak

Üziy: Suratın
Vaḡtım: Halim, takatım
Variyetli: Varlıklı, zengin
Yaḡus: Veyahut
Yangısı: Ateşi, sızısı
Yapıḡan: Yapışan
Yarıbayarı: Eşit miktarda
Yassılaniysız: Ağırdan alıyorsunuz, tembellik ediyorsunuz
Yavalız: Yalnız
Yavuḡma: Alışma, biribirine ısınma, sevme
Yelleḡçi: Yalaka, şakşakçı, yaranan kişi
Yengi: Yeni
Yerik yerimaḡ: Aşermek
Yertene: Boşu boşuna
Yırla: Türkü söyle, (erkekler için)
Yırlamaḡ: Şarkı, türkü söylemek
Yi: Ye
Yoğurt çiçeği: Papatya
Yoḡsa: Yoksa
Yudar: Yutar
Yuğıriyken: Yoğururken
Yuḡı: Uyku
Yulaşmak: Ulaşmak
Yundılar: Yıkandılar, temizlendiler
Yusubtutan: Yusuf tutan, kumru

Yuvalaḥ: Bulgurun yoğrulması ile elde edilen, cevizden küçük ölçüde yuvarlanan köfte
Yünk: Yün
Zannediysen: Zannedersin
Zatana: Zaten
Zebelleḥ: İri cüsseli, kaba adam
Zehir ağacı: Zakkum ağacı
Zeif: Zayıf
Zenebi: Zeyneb'i (kız ismi)
Zerzembe: Avlulu evlerde yer seviyesinin altındaki zahire konulan bölümleri, kiler

Zevzir: Sığircık kuşu
Zıbın: Erkek entarisi, 'Ezye
Zıfır: Yağlı
Zıkkı: Sıkı, sıkılaştırılmış nesne
Zımsırırḥ: Yumruk
Zivanlı: Temizlenmemiş, ayıklanmamış buğdayın içindeki yabancı bir tohum
Zoğnağ: Avlulu evlerin kapıları için ağaçtan yapılmış emniyet sürgüsü
Zoppa: Sopa, deynek
Zuvaḥ: Sokak

TEŞEKKÜR

Kitabın tashihine katkı sunan M. Akif Kürkçüoğlu'na, Abdurrahim Dindarzade'ye; yayınlarından yararlandığım A. Cihat Kürkçüoğlu, S. Sabri Kürkçüoğlu, Abuzer Akbıyık, Adil Saraç, Lütfiye Akalın, M. Emin Ergin ve Selahattin Eyyubi Güler'e; çalışmalarında kaynak kişi olarak yardımlarını esirgemeyen Selma Öcal, Celal Aşar, A. şennur Kürkçüoğlu, şükrü Algın, Bekir Sıtkı Açanal'a, Mehmet Cennetoğlu'na ve ayrıca kitabın baskı öncesi çalışmalarında emeği geçen Mustafa Akgül'e teşekkür ederim.

İŞTE BU BABAM!

Nitelikte nicelikte
Ustaların en hasıydı,
Dürüstlük ve incelikte
Mesleğinin hastasıydı.

**
Hak yolundan sapmaz idi,
Yanlış bir iş yapmaz idi,
Nahoş kelâm etmez idi
Doğruluğun hastasıydı

**
Gece gündüz hep çalıştı,
Yaşamı ince nakıştı.
Baba ismi çok yakıştı,
Ehil insan hastasıydı.

**
Bir seksene yakın boyu,
Şerefli ve asil soyu,
Azıcık da sertti suyu,
Güzel ahlak hastasıydı.

**
Atası ruha'da doğdu,
Okumamış psikologdu,
Birazcık da sosyologdu,
Okuyanın hastasıydı.

**
İlmi tahsili överdi,
Güzel ahlakı severdi,
Çirkinliğe hep söverdi,
Güzel sözün hastasıydı.

**

Sabah akşam gece işte,
O pişen et idi şişte,
Mutluydu sona gidişte
Helal kazanç hastasıydı.

**
Aşkî bizlerle anamdı
Anam gönlünde canandı,
O adam gibi adamdı
Anamızın hastasıydı.

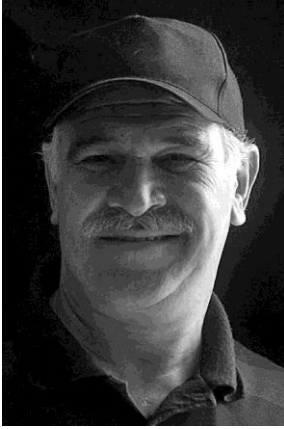
**
Gün boyu çekiç sallardı,
Kalfa çırağı kollardı,
Birde mektebe yollardı,
Akan terin hastasıydı.

**
Karıncı gibi çalıştı,
Teri aşına karıştı,
Sanki zamanla yarıştı,
Marifetin hastasıydı.

**
İlk evlat ressam nihat'tı,
Sonradan doğan cihat'tı,
Ortanca mahmut fuat'tı,
O bizlerin hastasıydı.

**
Dördüncüsü doktor kemal,
Beşincisi sabri cemal,
Olmuştu bizlere hamal,
Beşimizin hastasıydı.

**
Sen nur içinde yat baba,
Çok harcadın emek çaba,
Sevdi bizi dost akraba,
Sevenlerin hastasıydı

M.FUAT KÜRKÇÜOĞLU
1950 baharında
Urfa'da doğdu. Babası, Hasan Oğlu Bekir Sıtkı, annesi Tütüncü Hacı Yusuf SA-VAŞ'ın kızı İslim'dir. Beş Erkek kardeşin (Mehmet Nihat, Ahmet Cihat, Mustafa Kemal, Süleyman Sabri) ortancasıdır.

İlk, orta ve lise ile Öğretmen okulunu memleketinde okudu. 1969 yılında öğretmenliğe başladı.

1974 yılında kendisi gibi öğretmen olan Kunduracı Mahoş'un Oğlu Reşat

Ergin'in kızı Azize Şennur Hanımefendi ile evlendi. 1977 yılında Bekir Suat (Doktor), 1983 yılında Ayşegül (Öğretmen) adlı çocukları dünyaya geldi.

Urfa'nın değişik okullarında yirmi beş yıl mesleğini sürdürdükten sonra 1995 yılında, kırk beş yaşında emekli oldu.

İlkokul sıralarında resme, müziğe, şiire karşı yeteneği ve sevgisi vardı. Bu merakı ortaokul ve lise yıllarında da artarak devam etti. Emekli olduktan sonra resim çalışmalarına hız verdi. Boş zamanlarında sulu boya, guaş ve yağlıboya resim çalışmaya başladı.

2002 yılında kızı Ayşegül'ün tahsili için ailece Malatya'ya gitti. Dört yıllık bir süre içinde burada da resim çalışmalarını sürdürdü. Üç yıl üst üste "Malatya Şehir Aileleri" yararına sergilere katıldı. Urfa'ya döndükten sonra kendi atölyesini kurdu. Urfa sokakları,

camileri, tarihi mekânlarını içeren tablolar çalıştı. İlk kişisel sergisini 2010 yılında Şanlıurfa’da açtı. Aynı gün Şanlıurfa Vakfı Şanlıurfa şube Başkanı Sayın Dr. Müslüm Sunay önderliğinde “Çiğköfte Tadında Şiirler” adlı kitabının imza gününü gerçekleştirdi. Sonraki yıllarda Urfalı ressamlarla birlikte kurduğu “ŞURDER” Şanlıurfa Ressamlar Derneği’nin bir süreliğine başkanlığını yaptı. Dernek üyesi ressam arkadaşlarıyla birçok karma sergiler düzenledi. Şanlıurfa İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü “Urfa Ressamları Gözü ile Urfa Tabloları” Projesinde yer aldı. Halen üç adet Urfa konulu tablosu Urfa Müzesi’nde sergilenmektedir.

Lise yıllarında resim çalışmalarının yanı sıra Türk Halk Müziği ve Türk Sanat Müziği alanlarında beste çalışmaları da yapmaktaydı. Bestelediği ezgiler çeşitli sanatçılar tarafından icra edilmiş olup 2015 Yılında “ELFED” Elâzığ

Dernekler Federasyonu’nun düzenlediği “Elâzığ, Harput Konulu Beste Yarışması”nda üçüncülük, 2016 yılında da “ŞURKAV” Şanlıurfa Kültür Sanat Eğitim Vakfı’nca düzenlenen “Urfa Konulu Beste Yarışması”nda da mansiyon ödülüne layık görüldü. Anne konulu üç bestesi, TRT ses sanatçısı ve araştırmacı Salih Turhan’ın hazırladığı Türkü-Şarkı ve Şiirlerde “ANA-EVLAT YÜREĞİ” adlı kitabında yayınlandı. (2016)

100’e yakın bestesi vardır. Buhça Kolunda, Ağe Hoş Geldi, Bu dağın Adı Tekttek, Kanad Ağlar Ok Titrer, İçtiğim Yudum, Elâzığ Üstü Harput, Çinim Düştü türküleri en çok bilinenlerdir.

Şiir yazmaya lise yıllarında başladı. 1985 yılında Urfa Belediyesi’nin düzenlediği “Urfa’nın Kurtuluşu” konulu şiir yarışmasında üçüncülük ödülü aldı. Urfa ile ilgili olarak yazdığı

“Nostalji” başlıklı şiiri çok beğenildi.

2008 yılından itibaren çeşitli mahalli gazetelerde kültür sanat ağırlıklı köşe yazıları yazdı. Urfa kültürüne yönelik araştırmalar yaptı.